Riksdagens protokoll
1990/91:91

Onsdagen den 10 april

Kl. 9.00–17.49
19.00–23.01

Protokoll
1990/91:91

1 § Anmälan om kompletteringsval till utrikesutskottet och utbildningsutskottet

Talmannen meddelade att socialdemokratiska riksdagsgruppen hade anmält Olavi Viitanen som suppleant i utrikes- och utbildningsutskotten under Margareta Israelssons ledighet.

Talmannen förklarade utsedd till

suppleant i utrikesutskottet
Olavi Viitanen (s)

suppleant i utbildningsutskottet
Olavi Viitanen (s)

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:169 till försvarsutskottet

Motionerna
1990/91:Kr21–Kr23 till kulturutskottet
1990/91:A33–A39 till arbetsmarknadsutskottet
1990/91:Ju36 till justitieutskottet
1990/91:N94 och N95 till näringsutskottet
1990/91:Fi34 och Fi35 till finansutskottet
1990/91:Sf43 och Sf44 till socialförsäkringsutskottet
1990/91:So58 till socialutskottet
1990/91:Sk57 till skatteutskottet
1990/91:K45 till konstitutionsutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Lagutskottets betänkanden 1990/91:LU18–LU24
Försvarsutskottets betänkande 1990/91:FöU7
Bostadsutskottets betänkande 1990/91:BoU12

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 28 mars

Företogs till avgörande trafikutskottets betänkanden 1990/91:TU20 och TU18 samt konstitutionsutskottets betänkande 1990/91:KU23 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 88).

Trafikutskottets betänkande TU20

Mom. 1 (inrättande av luftfartsinspektionen som en särskild myndighet)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 140 för reservation 1 av Birger Rosqvist m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Margareta Winberg (s) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (LFVs myndighetsuppgifter av trafikal karaktär samt rörelsedrivande och kommersiella delar).

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 131 för reservation 2 av Kenth Skårvik m.fl.

Mom. 3 (inriktning mot minskning av luftfarten)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 32 för reservation 3 av Viola Claesson och Roy Ottosson.

Mom. 11 (uttalande mot utbyggnad av flygplatser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Viola Claesson och Roy Ottosson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (anläggande av en tredje landningsbana på Arlanda)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 32 för reservation 5 av Viola Claesson och Roy Ottosson.

Mom. 13 (frågan om två flygplatser i Stockholmsregionen)

Utskottets hemställan bifölls med 204 röster mot 95 för reservation 7 av Kenth Skårvik m.fl. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 18 (finansiering genom ett finansieringsbolag och på den öppna lånemarknaden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Kenth Skårvik m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (medel till bidrag till kommunala flygplatser m.m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Viola Claesson och Roy Ottosson – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (bidrag till flyg i Sveg, Jokkmokk och Tornedalen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna T237 av Rune Berglund m.fl. och T709 av Stina Eliasson i motsvarande delar – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (ersättning för särskilda rabatter vid flygtrafik på Gotland)
Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 53 för reservation 11 av Elving Andersson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU18
Mom. 1 (utvecklad trafikplanering)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Viola Claesson och Roy Ottosson – bifölls med acklamation.

Mom. 2–15
Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU23
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Hans Leghammar – bifölls med acklamation.

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att justitieutskottets betänkande JuU19, konstitutionsutskottets betänkanden KU22 och KU41, finansutskottets betänkande FiU16 samt skatteutskottets betänkande SkU17 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Ingripanden mot unga

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1990/91:JuU19 Ingripanden mot unga (prop. 1990/91:86).

Anf. 1 JERRY MARTINGER (m):
Herr talman! Tidningen Arbetet innehöll den 24 november förra året en artikel med rubriken Dom skulle låst in min son när han var 13 år. Artikeln refererade en mors synpunkter på myndigheternas agerande i samband med

att hennes son begått brott. Modern var bitter över att myndigheterna inte haft laglig möjlighet att reagera på sonens brottslighet i ett tidigare skede. Hon ansåg t.o.m. att sonen borde ha satts i häkte redan när han var 13 år.

Jag citerar ur artikeln: "Värsting eller ej. För första gången hamnade 18-årige Glenn i häkte. – De skulle låst in honom när han var 13, säger hans egen mamma. Mamman står i snålblåsten och huttrar utanför tingshuset i Hässleholm. Det är paus i en fyra dagar lång rättegång. Sonen är en av åtta åtalade ynglingar som sammanlagt gjort sig skyldiga till ett 50-tal olika brott. Nu väntar han på domen. – Felet tycker jag är att polisen aldrig fick lov att ge mig hjälp när Glenn skulle fattat vad han gav sig in på, säger mamman och torkar bort en tår. – De skulle ha satt honom i häkte ett par dar när han var 13 år. Då hade han fattat!"

Det här låter hårt för att komma från en mor. Samtidigt är det ingen tvekan om att det var så hon kände. Det är inte heller av någon annan orsak än omtanke som hon reagerar på det här sättet även om hon går väldigt långt. Hon menar ju att man kunde ha stoppat sonens utveckling mot ytterligare kriminalitet om man bara ingripit i tid.

Den här mamman är inte den enda som reagerat så här. I åtskilliga andra sammanhang har det varit samma tongångar: Varför görs ingenting innan det är för sent?

Å andra sidan hör man ibland uttalanden om att det "hör till" att unga människor begår brott och att detta inte är särskilt oroande, eftersom de unga i allmänhet blir lugnare när de blir äldre.

Det finns de som hävdar att ungdomsbrottsligheten har minskat under de senaste 10–15 åren och att den kvarvarande delen av denna typ av brottslighet i själva verket är ett slags sundhetstecken, eftersom det är genom ungdomens brott mot regler och normer som samhället utvecklas.

Man kan naturligtvis ha olika uppfattningar om hur samhällsutvecklingen bör ske. Men en sak vill jag bestämt slå fast. Varje försök att bagatellisera ungdomsbrottsligheten är ett försök att försvara regeringens misslyckade kriminalpolitik, vilket bara kan slå tillbaka mot samhället självt, mot medborgarna och mot de ungdomar som vi har skyldighet att skydda.

De som bagatelliserar ungdomsbrottsligheten grundar sig ofta på den officiella statistiken över ungdomar som misstänkts eller lagförts för brott. Jag vill emellertid hävda att det inte går att uttala sig om den faktiska ungdomsbrottsligheten enbart mot bakgrund av denna statistik.

Det är visserligen på det sättet att statistiken ger vid handen att ungdomsbrottsligheten i Sverige ökade mest under 1950- och 1960-talen och att siffrorna planade ut under 1970-talet. Men detta torde bero på andra faktorer än att ungdomsbrottsligheten rent faktiskt minskat. Det handlar ju också i stor utsträckning om hur denna beräknas. Jag vill i det sammanhanget nämna följande.

Under 1987 minskade andelen ungdomar i åldern 15–19 år av samtliga misstänkta personer mycket kraftigt. Men detta berodde inte på någon minskning av brottsligheten som sådan. Anledningen var i stället att man vid den tidpunkten gjorde en omläggning av de statistiska rutinerna. År 1987 började man nämligen redovisa misstänkta personer efter den ålder de upp-

når under året då de registreras och inte som tidigare den ålder den misstänkte hade då han begick brottet.

Det som talar för att ungdomsbrottsligheten har ökat under de senaste åren är följande.

För det första har brottsligheten sträckt sig allt längre ned i åldrarna. Sådant som 16-åringar gjorde för 25 år sedan görs i dag av 13-åringar – inte för att dagens 13-åringar i och för sig skulle vara mer brottsbenägna än de som var 13 år i mitten av 1960-talet, utan helt enkelt därför att dagens ungdom i de flesta avseenden är mer företagsam än gårdagens ungdom. Eftersom det inte finns någon fullständig registrering av 13-åringars brottslighet – polisen får ju inte registrera ungdomar som begått brott före 15 års ålder – ger inte dagens brottsstatistik en riktig bild av verkligheten. Ungdomsbrottsligheten är alltså sannolikt mer utbredd än vad statistiken visar.

För det andra har brottsligheten som helhet ökat kraftigt under de senaste åren. Om detta inte också skulle ha inneburit en ökning av brottsligheten bland ungdomar i de lägre tonåren skulle vi ha fått ett helt nytt kriminologiskt fenomen, nämligen att huvuddelen av brottslingarna numera skulle inleda sin brottsliga bana i äldre år, alltså i de övre tonåren och därefter. Man behöver emellertid bara sätta sig som åhörare i en svensk rättssal för att förstå att så inte är fallet. När personalia genomgås för en person som är åtalad för första gången visar det sig allt som oftast att det inte är vederbörandes första brott som är uppe till prövning utan bara det senaste i en lång rad brott som inletts redan i de lägre tonåren.

För det tredje har nedrustningen av den svenska polisen under 1980-talet lett till att en mängd brott inte kunnat utredas. Många gånger har detta gällt just ungdomsbrott. Skälet är att denna typ av brottslighet ofta begås i stora gäng eller i vart fall är så sammanflätad att ett enda ungdomsmål inte sällan kan innefatta upp till 50–60 misstänkta personer. Det säger sig självt att detta leder till stora utredningsproblem. Ofta har man försökt lösa dessa genom att avsluta utredningarna i ett så tidigt skede att de inte sväller ut alltför mycket. I sin tur har detta lett till att en mängd brott förblivit outredda. Många ungdomar har därigenom också undgått att bli föremål för utredning.

Det har skett samtidigt som polisen i och för sig prioriterat ungdomsbrotten. Prioriteringarna innehåller ju inte några föreskrifter om när man skall avsluta en utredning, bara att ungdomsmålen skall handläggas framför vissa andra mål. Men polisens bristande resurser har alltså i praktiken tvingat fram dessa begränsningar.

Allmänt sett kan man konstatera att ungdomsmålens karaktär förändrats under de senaste åren. Framför allt gäller detta misshandelsbrott. Cynism och brutalitet framträder numera i ökad omfattning. Knivar och andra farliga vapen kommer ofta till användning. Man nöjer sig inte längre med att slå omkull sitt offer, utan man ställer sig nu också och sparkar offret i ansiktet och på kroppen. När vissa djur slåss och det ena djuret ger upp, så lägger det sig ned och blottar halsen för att visa sin underkastelse. Det vinnande djuret gör då inte något mer. Människan har alltså på den här punkten börjat visa sämre stil än djuren.

Herr talman! Utskottsmajoriteten har ställt sig bakom de lagändringar som föreslås i proposition 1990/91:86, men har samtidigt avvisat flera mo-

tionsförslag med hänvisning till den s.k. ungdomsbrottskommitténs arbete. Det är emellertid inte sannolikt att denna kommitté kommer att lägga fram något slutförslag förrän hösten 1992. Ytterligare minst ett år kommer dessutom säkert att förflyta innan förslaget kan mynna ut i en proposition – om det nu blir någon sådan över huvud taget. Vi är då framme vid hösten 1993 eller våren 1994.

Eftersom det gäller en så viktig fråga som ungdomsbrottsligheten vore det oklokt att vänta så länge innan ytterligare åtgärder vidtas.

Det är högst angeläget att inte förlora någon tid i kampen mot ungdomsbrottsligheten. Det är ju dagens ungdomsbrottslingar som kommer att bli morgondagens vanebrottslingar. En del frågor på det här området bör därför handläggas med största skyndsamhet.

Inte minst gäller detta frågan om registrering av ungdomar under 15 år som begått brott. I flera olika sammanhang, bl.a. från polishåll, har en möjlighet till sådan registrering bedömts som ytterst värdefull. Lagens goda syfte, att bl.a. förhindra upprepad brottslighet, förfelas genom att ingen registrering får förekomma hos polisen. När en person under 15 år återkommer för nya brott, saknas ju för närvarande uppgifter om hans tidigare brott, brottskamrater, förhörsledare, föräldrar, kontaktmän etc. Detta försvårar polisens arbete och minskar effektiviteten. Riksdagen borde därför ställa sig bakom inhämtande och registrering av den här typen av uppgifter beträffande ungdomar under 15 år.

Om polisen ges tillstånd att registrera lagöverträdare som är under 15 år, blir det också möjligt att upprätta en fullständig statistik över brott som begåtts av minderåriga ungdomar. I dag har vi inte någon sådan statistik, vilket naturligtvis är en stor nackdel när man diskuterar vilka åtgärder som skall vidtas mot ungdomsbrottsligheten. Om man inte känner till omfattningen av brottsligheten, är det naturligtvis svårt att vidta rätta åtgärder.

Förslaget om registrering hos polisen av lagöverträdare under 15 år ger upphov till frågan huruvida man inte också bör ge föräldrar möjlighet att "registrera" vad deras barn och ungdomar haft för sig. Våldskommissionen har föreslagit att det i lagen skall införas en bestämmelse av innebörd att polisen alltid skall meddela föräldrar till ungdomar under 18 år om sådana missförhållanden som polisen iakttar i sin verksamhet men som i och för sig inte är av den karaktären att ett ingripande är motiverat. Detta är enligt moderat mening ett bra förslag. Genom en sådan underrättelseskyldighet ges ju den unges föräldrar möjlighet att på sitt sätt "registrera" vad deras barn och ungdomar haft för sig. Alternativet är ju att föräldrarna inte får någon underrättelse alls och därmed inte heller vet något om sina barns förehavanden.

Justitieministern säger i den tidigare nämnda propositionen att det enligt gällande rätt inte finns något hinder för polisen att underrätta föräldrar om de iakttagelser som gjorts i polisverksamheten och att någon särskild lagreglering därför inte är nödvändig. Detta är i och för sig riktigt. Men för att det här skall fungera tror jag nog ändå att man bör skriva in en sådan här skyldighet i lagen. Våldskommissionens förslag i denna del bör därför genomföras.

Herr talman! Familjen har en avgörande roll när det gäller att förhindra

att unga människor begår brott. Familjens betydelse för tryggheten och den personliga utvecklingen från barn till vuxen är grundläggande.

Föräldrarna måste alltid ha huvudansvaret för att barn och ungdomar skall lära sig att visa respekt för andra människor. Att barnen får handlingsmönster och lär sig att ta ansvar för sig själva och sina medmänniskor är bästa vägen att förebygga brottslighet.

Familjens ställning måste således stärkas och föräldrarna ges vidgade möjligheter att själva bestämma över sina villkor. Föräldrarna måste ta ett ökat ansvar för barnens utveckling och ges bättre möjligheter att svara upp mot detta ansvar.

Möjligheterna att välja om en eller om båda föräldrarna skall yrkesarbeta är därvid av stor betydelse. I detta sammanhang bör observeras bl.a. de möjligheter som införandet av vårdnadsbidrag innebär. Minst lika viktig är möjligheten att välja skola och boendeform. Även skattesystemets utformning är av betydelse. Också här måste förändringar företas i det rådande systemet i syfte att öka familjens valfrihet. Föräldrarna måste i större utsträckning än vad som sker i dag betraktas som en resurs i det brottsförebyggande arbetet. En trygg barndom är den bästa garantin mot att människor skall hamna i missbruk, kriminalitet eller annan social misär. Föräldrarna utgör en kraft i det godas tjänst som ingen offentlig sektor någonsin kan ersätta.

När det gäller handläggningen av ungdomsmål utgör de långa handläggningstiderna ett särskilt problem. Det föreskrivs i lagen att domstolen skall behandla brottmål med unga lagöverträdare inom 14 dagar från det att åtal väckts. Däremot finns det ingen tidsgräns som avser själva förundersökningen. Då gäller endast ett allmänt krav på att utredningen skall bedrivas skyndsamt. Det innebär att en polisutredning kan pågå under lång tid, samtidigt som många unga hinner fastna i kriminalitet. Detta är otillfredsställande.

Det är inte ovanligt att det dröjer upp till ett halvår innan polisen hinner utreda brott av en ung människa och åklagare tar ställning i åtalsfrågan.

Eftersom det är särskilt viktigt med snabba reaktioner när det gäller unga människor, bör det införas en tidsgräns även beträffande förundersökningen i ungdomsmål. Målsättningen bör vara att undersökningen skall vara avslutad inom en månad från brottet om gärningsmannen är under 21 år. Naturligtvis måste undantag kunna göras vid särskilt omfattande utredningar, t.ex. i fråga om brott där stora gäng är inblandade.

En annan åtgärd som kan vidtas för att få en snabbare reaktion mot ungdomsbrotten är införandet av jourdomstolar, till en början på försök. Sådana domstolar skulle beträffande vissa typer av brott kunna innebära att reaktionen följde praktiskt taget i direkt anslutning till brottet. Jourdomstolar skulle lätt kunna utvecklas ur den basorganisation som tillskapats i syfte att under jourtid handlägga häktningsfrågor.

Men om det skall vara någon mening med jourdomstolarna, måste den dom som avkunnas där också snabbt kunna effektueras. Detta aktualiserar frågan om en ny påföljd för ungdomar.

De s.k. § 12-hemmen är ju inte någon påföljd i egentlig mening. § 12-hemmen är sociala inrättningar där den unge t.o.m. skrivs ut om han är svårhanterlig. Detta har för övrigt satts i system av många ungdomar som omedel-

bart efter inskrivningen börjat missköta sig på sådant sätt att de blivit utskrivna.

Om en ung människa placerats på en institution skall denna vistelse självfallet inte avbrytas bara därför att den unge fortsätter att begå brott, t.ex. hotar personal eller slår sönder inredning på institutionen. Tvärtom visar ju sådana handlingar att institutionsplacering är väl motiverad.

Enligt moderat uppfattning bör det endast finnas tre typer av påföljder: böter, villkorligt fängelse och fängelse.

För ungdomar som dömts av domstol bör dock en särlösning införas. Dessa ungdomar bör tas om hand på särskilda institutioner som drivs av kriminalvårdsstyrelsen.

Varken våldskommissionen eller de som motionerat i den här frågan har föreslagit någon särskild benämning på denna typ av institutioner. Tills vidare har de fått heta "särskilda ungdomshem". Själv skulle jag kunna tänka mig att kalla dessa institutioner för ungdomsvårdsfängelse. Detta namn skulle vara ett uttryck för att ifrågavarande institutioner, i likhet med andra påföljder, skall vara förenade med ett visst mått av obehag, samtidigt som de skall innehålla ett vårdmoment.

Vård är ju annars något som enligt moderat mening bör utmönstras ur påföljdssystemet, eftersom det inte är någon naturlig reaktion på brott; vård bör ges till människor som är i behov av det oberoende av om de begått brott eller ej. Men eftersom unga människor fortfarande befinner sig i utveckling, måste de trots allt behandlas med varsamhet.

Kombinationen av jourdomstolar och en ny påföljd för unga lagöverträdare skulle ge möjlighet till snabba omhändertaganden av ungdomar som begått allvarliga brott. Några särskilda ungdomshäkten, som ibland lanserats i den kriminalpolitiska debatten, skulle därmed inte behövas.

När det slutligen gäller personer under 21 år finns det i dag vissa restriktioner mot att döma till fängelse. För brott som någon begått innan han fyllt 18 år får rätten döma till fängelse endast om det föreligger synnerliga skäl. För brott som någon begått efter det att han fyllt 18 år men innan han fyllt 21 år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det.

Det är befogat med inskränkningar då det är fråga om att döma personer under 18 år till fängelse. Men det saknas anledning att ha denna begränsning för 18–21-åringar. Här bör man kunna säga att den som är 18 år och myndig bör svara för sina handlingar fullt ut. Det finns ju dessutom alltid en möjlighet till straffnedsättning för personer under 21 år genom bestämmelsen i 29 kap. 7 § brottsbalken.

Jag stöder reservationerna 2, 3, 7, 8, 12, 13, 18 och 20, men yrkar av voteringspraktiska skäl bifall endast till reservationerna 2 och 3.

Anf. 2 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis en självklarhet, och borde inte behöva sägas, att brottsligheten hela tiden måste bekämpas. Särskilt viktigt är det att vi på alla sätt försöker förhindra att ungdomar utvecklar ett kriminellt beteende som senare är mycket svårt att bryta. Men om ungdomar ändå begår brott måste samhällets reaktioner vara snabbare än de är i dag. Reaktio-

nerna på ett brott måste vara omedelbara, konsekventa och ändamålsenliga. Det är givet att goda förebilder och normbildning i hem och skola är till för att förhindra ungdomsbrottslighet. Det kan inte nog betonas att föräldrarna har det huvudsakliga ansvaret för sina ungdomars utveckling.

Herr talman! Vi har alla sett statistiska uppgifter om ungdomsbrottslighetens utveckling. Experter av alla de slag har yttrat sig över hur siffrorna skall tolkas. Har ungdomsbrottsligheten ökat? Har den minskat? Oavsett om brottsligheten har ökat eller ej kan vi i folkpartiet liberalerna inte acceptera att ungdomsbrottligheten är så hög som den är. Vi kan inte acceptera att människor tvingas stanna inomhus i rädsla för att bli nedslagna. Det är ett nederlag för rättssamhället.

Sent omsider har regeringen tillsatt en utredning för att utreda hur samhället bäst skall reagera när ungdomar har begått brott. Nu är det så bråttom att utredningens förslag inte inväntas, utan regeringen vill i den proposition som vi nu behandlar gå ännu snabbare fram. Polis och socialtjänst begär – och har sagt att det saknas – författningsstöd för en del nödvändiga åtgärder. Naturligtvis har vi inget att invända mot detta sätt att gå snabbare fram. Vi vill inte invänta utredningen på en rad punkter. Tvärtom har vi länge önskat sådana åtgärder. I den del reservationer som är fogade till dagens betänkande vill vi gå ännu snabbare fram, samtidigt som vi vill understryka föräldraansvaret.

Låt mig dröja vid några reservationer. I t.ex. reservation 8 önskar vi en registrering av unga som begått brott. Utan tillgång till tillförlitlig kunskap som en sådan statistik skulle kunna ge kan inte samhället reagera på ett riktigt sätt.

I reservation 10 vill vi att föräldrarna eller andra vårdnadshavare till unga under 18 år skall ha närvaroplikt vid huvudförhandling mot deras barn.

I reservation 11 menar vi att inrättandet av ungdomsrotlar hos polis och åklagare skulle medföra snabbare och effektivare förundersökningar i ungdomsmålen.

Vi hävdar i reservation 13 att jourdomstolar bör inrättas för unga, åtminstone på försök. Bakgrunden är naturligtvis just att samhället snabbt och tydligt skall reagera när en ung människa begått brott.

Vi tror också på att det går att hos en ung person skapa en medvetenhet, förståelse, för vad han – det är oftast en han – ställt till med för brottsoffret. Det kan ha en brottsavhållande effekt på många unga lagöverträdare om en sådan konfrontation ordnas. Det är innebörden i reservation 16.

Herr talman! Vi i folkpartiet liberalerna står naturligtvis bakom alla de åtta reservationer som vi avgivit till utskottet i detta betänkande. Men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 13 om jourdomstolar.

Anf. 3 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Det här är ett viktigt betänkande som tar upp väsentliga åtgärder för att komma till rätta med en del av de ungdomsproblem som vi har i vårt samhälle. Det är flera bra förslag som tas upp i betänkandet, och det är bra att behandlingen av frågorna snabbas upp. I anledning av den här propositionen har det även väckts en lång rad motioner där det också finns

många viktiga synpunkter och förslag. Vi vill i dessa motioner gå ännu snabbare och mer konsekvent fram än vad regeringen föreslår.

Vid förra årets debatt om ungdomsvåldet citerade jag ur kvällspressen. Där stod det att egentligen gick det snett när de gamla satkärringarna i kvarteret försvann. De stod där på andra våningen och skrek: Sluta upp nu ungar, annars skall ni få med mig att göra.

Detta uppfattades kanske i många fall negativt, men i egentligen var det positivt. För dessa tanter brydde sig om, och det är någonting som långt ifrån alla gör i dag. De var tydliga och stod för vad de sade, och de råkade heller aldrig ut för att bli nedslagna.

Tyvärr har likgiltigheten brett ut sig på ett allvarligt sätt i dag. Vi har nog med oss själva och bryr oss litet om andra.

Därför skulle vi egentligen behöva få tillbaka de gamla "satkärringarna". Men vi skulle också behöva få tillbaka tanten med saften och bullarna. Vi behöver alltså både en fast hand och ett varmt hjärta. Vi behöver fasta spelregler i vårt samhälle där vi gör helt klart vad som gäller.

Under lång tid har vi gradvis tvingats acceptera en högre toleransnivå när det gäller brottsligheten. Ungdomar som kommit på sned här i livet har alltför lätt fått åtalseftergift. Det hade kanske räckt med ett samtal på socialbyrån för att utreda det hela. Detta har gjort att det har inte kommit en klar markering från samhällets sida. Det måste dras upp klara rågångar, och det måste ske en reaktion från samhällets sida när brott har begåtts.

Det måste ske en snabb reaktion när någon har begått brott. Detta är inte minst viktigt när det gäller ungdomar. Om sanktionerna uteblir så förloras också respekten för de lagar vi har i vårt rättssamhälle.

Det här betänkandet tar således upp en rad viktiga förslag på åtgärder. Det hade dock funnits ytterligare åtgärder som borde ha genomförts och som borde ha varit med i betänkandet. Därför finns det en rad reservationer som bl.a. centern står bakom. Jag skall kommentera några av den.

I reservation 3 betonas familjens brottsförebyggande betydelse. Familjen är den grundläggande byggstenen i vårt samhälle. Familjen är också av största betydelse för att förhindra unga från att begå brott. Föräldrarna bär huvudansvaret för att barn och ungdomar lär sig känna respekt för andra människors liv och egendom. Att ge barnen en uppfostran så att de lär sig att ta ansvar för sig själva och sina medmänniskor är bästa sättet att förebygga brott. Vi bör därför stärka familjernas ställning, så att de själva får större möjlighet att bestämma över sina villkor. Det gäller t.ex. möjligheten att välja om en eller båda föräldrarna skall förvärvsarbeta. Här anser vi att ett inrättande av vårdnadsbidrag klart skulle underlätta detta val.

Även möjligheten att välja skola och boendeform och skattesystemets utformning är av betydelse. Därför vill vi ha förändringar i det rådande systemet så att familjens valfrihet ökar. Föräldrarna måste i mycket högre grad än vad som i dag är fallet betraktas som en resurs i det brottsförebyggande arbetet. Kraftfulla insatser måste därför göras i dessa avseenden.

Det är viktigt att barn får en trygg uppväxttid. Detta är kanske det viktigaste för att barn skall avhålla sig från att begå brott i framtiden.

I reservation 6 berörs ungdomars alkoholmissbruk. Jag tror att det är viktigt att vi visar var gränserna går. Just när det gäller alkoholens betydelse för

våldsbrottslighet bland ungdomar har ju detta även berörts i våldskommissionens betänkande. Kommissionen har bl.a. föreslagit att berusade personer som uppträder störande skall bötfällas.

Jag tycker därför att, som vi föreslagit i vår reservation, polisen skall ges ökade möjligheter att omhänderta berusade personer. Det hade också varit önskvärt att kunna ge polisen bättre möjligheter att kunna utreda varifrån ungdomar under 20 år fått fatt i alkohol.

I reservation 7 tycker vi att det vore värdefullt att kunna föra statistik över brott som begås av unga. Vi har ju tidigare i denna kammare betonat vikten av att ha tillgång till tillförlitlig information om brott som begåtts av unga under 15 år. Det är också kriminalpolitiskt mycket väsentligt att ha tillgång till dessa uppgifter om man skall företa förebyggande insatser. Därför anser vi att ungdomsbrottskommittén bör behandla denna fråga med förtur.

Jag vill även något beröra reservation 10 som behandlar föräldrars närvaro vid domstolsförhandling. Vi anser från reservanternas sida att det är viktigt att föräldrar är närvarande när unga lagöverträdare ställs inför domstol. Det är inte endast för att ge den unge stöd som föräldrarna är med, utan också för att informera sig om den påföljd som den unge får.

Vi anser därför att föräldrar eller andra vårdnadshavare skall åläggas närvaroplikt vid huvudförhandling som rör deras barn. Skyldigheten härvidlag skulle bli densamma som t.ex. vid inställelse för vittnen. Är det så att barnet skulle ta skada kan man givetvis göra undantag från denna regel. I övrigt är det viktigt att föräldrarna underrättas när deras barn har begått brott så att de vet vad som händer. Jag vet att polisen i många fall informerar och underrättar föräldrar. Men det är inte alla gånger som det sker. Det borde vara något som gäller hela tiden.

Reservation 11 tar upp behovet av ungdomsrotlar hos polisen. Som flera talare tidigare har sagt är det viktigt att det sker en snabb reaktion när brott har begåtts. Därför anser vi det vara viktigt att man gör sådana organisatoriska lösningar som ungdomsrotlar hos polis och åklagare. På så vis kan man få en effektivare handläggning av ärenden som berör unga, samtidigt som de poliser och åklagare som arbetar med dessa frågor har ett särskilt intresse för ungdomar.

Att det är viktigt med skyndsamhet har jag tidigare framfört. Vi vill därför införa en tidsgräns när förundersökningen skall vara avklarad. Vi vill också att ungdomsbrottskommittén skall behandla denna fråga med förtur.

I reservation 13 tar vi upp frågan om jourdomstolar. Det är också där viktigt med en snabb handläggning. Det är viktigt att det så snart som möjligt sker en snabb lagföring av unga som begått brott. Vi tror därför att det vore riktigt att på försök införa jourdomstolar för unga. På så sätt skulle själva domstolsförfarandet påskyndas och den unge skulle få en mycket snabb reaktion på sin brottslighet.

Det finns också här en klar möjlighet att utveckla jourdomstolar ur den organisation som nu finns, t.ex. när det gäller att handlägga häktningsärenden. Där borde regeringen snarast kunna lägga fram ett förslag inför riksdagen.

I reservationerna 15 och 16 berörs skadelindrande arbete och konfrontation. Vi har ju i dag bestämmelser för skadelindrande arbete, men tyvärr så

fungerar dessa i praktiken inte speciellt bra. Enligt BRÅs utvärdering framgår att dessa bestämmelser bara till vissa delar slagit igenom.

Det behövs därför åtgärder för att få en effektivisering av reglerna. Det bör införas en reglering eller en rutin som följer upp detta. Det är också en fråga som ungdomsbrottskommittén bör se på.

För att visa unga som begått brott vilka konsekvenser deras brottslighet får för den drabbade, anser vi att konfrontation är en bra åtgärd. Det gäller då inte bara ekonomiska konsekvenser, utan även den otrygghet som den drabbade känner.

Med hjälp av en konfrontation mellan den unge och den drabbade kan man skapa en medvetenhet om och förståelse för vad brottsligheten innebär för den som drabbas. En sådan åtgärd kan få en klart brottsavhållande effekt på många unga lagöverträdare. Konfrontationen kan också i förekommande fall följas av någon form av gottgörelse där den unge gör rätt för sig.

Konfrontationen skall självfallet endast få äga rum om brottsoffret så önskar. Vi anser därför att försöksverksamheten med konfrontation snarast bör utökas i en sådan omfattning att BRÅ kan utvärdera verksamheten.

Slutligen, herr talman, vill jag understryka att det är viktigt att vi i likhet med vad våldskommissionen föreslagit kan inrätta en ordning med särskilda ungdomshem.

Jag står självfallet bakom alla de reservationer som centern finns med i i detta betänkande, men jag nöjer mig dock med att yrka bifall till reservationerna 3 och 13.

Anf. 4 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Av ett flertal olika anledningar förvaras människor i polisarrester och allmänna häkten. Unga och gamla människor, kvinnor och män, friska och sjuka – med andra ord ett mycket blandat klientel.

Av dem som förvaras i polisarrester och häkten, är barn och ungdomar en kategori som av olika skäl inte borde förekomma där.

I dagens betänkande, Ingripande mot unga, framläggs förslag om ändring i polislagens 12 § och 16 § och förslag till en ny paragraf i lagen om särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare. Förslagen innebär visserligen förbättringar vad gäller möjligheten att barnet efter vistelsen i arrest omhändertas av vårdnadshavare eller socialtjänsteman. Men fortfarande gäller att barnet kan placeras i häkte eller i polisarrest. Därför har vänsterpartiet yrkat avslag på propositionen i reservation 1 till betänkandet.

De nu föreslagna ändringarna gäller om barnet har omhändertagits under 13 § polislagen, som handlar om störande av den allmänna ordningen eller för att förhindra att ett brott begås, och tillägg i lagen om unga lagöverträdare.

Jag vill, herr talman, räkna upp ett antal andra lagrum, enligt vilka barn kan tas i förvar i polisarrester och allmänna häkten. Det kan ske enligt rättegångsbalken 23 kap. 8–9 §§, 24 kap. och 25 kap. 9 §, lagen om omhändertagande av berusade 7 § tredje stycket, lagen om vård av unga 6, 7 och 18 §§, lagen om vård av missbrukare 4 och 13 §§, utlänningslagen och utlänningsförordningen enligt tre olika lagrum samt vid väntetid för transporter, exem-

pelvis till behandlingshem. De nu uppräknade lagrummen är minst 15 stycken förutom dem som behandlas i det här betänkandet.

Frihetsberövande vid misstanke om brott kan användas i lika stor utsträckning mot unga som mot vuxna lagöverträdare, med vissa begränsningar när det gäller straffomyndiga. I fråga om det tidsobegränsade tvångsmedlet häktning beror längden av förvaring för personer under 18 år på eventuella åtgärder inom socialtjänsten.

1985 anhölls 1 100 personer som var under 18 år. Det var 5 % av samtliga anhållna, och av dessa var 100 stycken 15 år. Av dem som häktades var 200 under 18 år.

Transporter inom kriminal-, mental- och socialvården inkl. polistransporter samordnas genom kriminalvårdens transportorganisation. Eventuella väntetider tillbringas i polisarrester eller häkten. Det gäller även barn och ungdomar. Någon offentlig statistik förekommer inte när det gäller transportverksamheten.

Tillfälligt omhändertagande, tagande i förvar, omedelbart omhändertagande samt placering i polisarrest eller häkte i samband med transport förbjuder således inte ingripande mot barn och ungdomar. Tvärtom kan vissa av dessa frihetsberövanden endast användas för kategorin barn och ungdom.

Vänsterpartiet har en reservation i detta betänkande där vi kräver att de lagrum som tillåter att barn tas i förvar i polisarrester och häkten granskas och samordnas med de internationella åtaganden som Sverige har gjort i olika konventioner. Som exempel vill jag nämna Barnkonventionen, artikel 40 punkt 3, som säger att konventionsstaten skall söka främja införandet av lagar och förfaranden samt upprättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinns skyldiga att ha begått brott. Polisarrester och häkten kan knappast anses vara speciellt anpassade för barn.

I artikel 25 talas om att konventionsstaten erkänner att ett barn som har omhändertagits av berörda myndigheter för omvårdnad, skydd eller behandling har rätt till regelbunden översyn av behandlingen och alla omständigheter rörande barnets omhändertagande. Enligt den artikeln bör man kanske pröva företeelsen att placera ett barn i häkte i väntan på transport till behandlingshem.

Vidare bör enligt Europarådets rekommendationer häktning tillgripas endast för "äldre" ungdomar, misstänkta för mycket allvarliga brott. Sociala myndigheter bör även i dessa fall alltid först konsulteras för alternativa åtgärder.

I Beijing Rules sägs att den unge skall få den särskilda tillsyn som han eller hon har rätt till. Och då avses vård, skydd och nödvändig individuell assistens. Vilken sorts stöd den unge skall få avgörs av hans behov – kön, typ av missbruk, eventuell psykisk sjukdom eller chock i samband med frihetsberövandet.

En person under 21 år skall inte förvaras så att han utsätts för olämpligt inflytande av annan häktad. Det problemet anser man sig ha löst i Sverige genom att man placerar endast en person i varje cell. Enligt Beijing Rules kan en sådan isolering endast motiveras av antingen fysiska eller psykiska skäl hos den unge själv, inte användas som påtvingad isolering av andra skäl.

Jag tycker att vi måste sluta med att se ungdomar som ett problem, att även samhället ser ungdomar som problem. Brottsbenägna ungdomar har oftast setts just som problem under hela sin uppväxttid. Vi vill i reservation 14 att ungdomsbrottskommittén skall få i uppdrag att se över de lagrum som redan finns när det gäller att kunna ta ungdomar i fängsligt förvar i polisarrester och allmänna häkten.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservationerna nr 1 och 14.

Anf. 5 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Jag måste börja mitt anförande med att säga att moderaternas talesman i dag, Jerry Martinger, har varit väldigt tydlig. Det är hårda bud, sade Moses. Brott och vård hör inte ihop. Sällan har jag offentligt så naket och öppet hört vedergällningen predikas. Med unga människor som är under utveckling kan Jerry Martinger trots allt visa begränsat medlidande.

Visst, herr talman, är det risk för att motsättningar och klyftor i samhället växer med en sådan brutal politik. I miljöpartiet tror vi i stället på mer förebyggande verksamhet. Det behövs ökade insatser av de sociala myndigheterna. De måste få möjlighet att ingripa tidigt, när de första tecknen på allvarliga problem dyker upp.

Vi är eniga, tror jag, alla här i debatten i dag om att ingripandena ofta kommer för sent, att den unge redan har hunnit fastna i ett mönster som hon eller han måste få hjälp att bryta. Ofta visar sig de här tecknen väldigt, väldigt tidigt. Efteråt – det har också påpekats i debatten – kan man bakåt spåra att man egentligen länge har vetat om att här är allvarliga problem, utan att man har ingripit.

Men det är alltså sociala insatser och inte ren vedergällning som skall sättas in. Däremot är det säkert mycket värdefullt att unga brottslingar får hjälpa till att mildra verkningarna av sitt brott, att de får vara med och rätta till vad som har blivit fel genom brottet, att de får hjälpa dem som har drabbats av brottet. Därmed hjälper de också sig själva till en bättre insikt om att de har handlat fel, att det som skett inte bör upprepas.

Därför tror vi på konfrontation och medling, som har prövats och nu är under utredning. Det är viktigt att man i Sverige också prövar förfarandet med kontrakt så tidigt som möjligt. Det finns ju positiva danska erfarenheter.

Det är viktigt att utredningarna inte tar alltför lång tid så att de praktiska verksamheterna fördröjs. Jag tror att vi över huvud taget har mycket att lära av våra grannländer. Danskarna är mycket snabbare på att pröva saker. Här i Sverige har man alltför stor benägenhet att utreda för länge, innan man vågar pröva en sak.

Herr talman! Jag ställer mig bakom reservation 4, där man vill ha en utredning om förebyggande verksamhet.

I miljöpartiet anser vi att ungdomar under 18 år inte skall få dömas till fängelse och att det skall krävas synnerliga skäl för att döma ungdomar mellan 18 och 21 år till fängelse. För ungdomar blir fängelset ofta en skola för fortsatt brottslighet. Att sätta så unga människor i fängelse kan alltså snarare öka risken för fortsatt brottslighet än minska den. Samhället har inte råd att

låta unga människor förstöra sina liv och möjligheter samt hota andra människors frid, säkerhet och egendom på det sättet.

Jag ställer mig bakom reservationerna 19 och 20 i betänkandet men vill av voteringstekniska skäl inte yrka bifall till dem.

Anf. 6 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Krister Skånberg påstår att vi moderater förespråkar något slags vedergällning. Det är ett oriktigt påstående. Krister Skånberg måste lära sig att skilja på begreppen.

Vad moderata samlingspartiet säger i sitt kriminalpolitiska program är att lagens främsta syfte skall vara att avhålla människor från att begå brott. Det är inte någon vedergällningsideologi. Möjligen skulle man kunna kalla den en avskräckningsideologi.

Anf. 7 KRISTER SKÅNBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag vill hoppas att många människor hade hört den här debatten och hoppas att många får tillfälle att läsa protokollet. Om man då läser innantill tror jag det framgår klart vad Jerry Martinger syftar till.

Men vi är helt ense om att det på alla sätt gäller att förebygga brott och att få unga människor att avhålla sig från brottslighet. Men att det skall ske på det sätt och med de metoder som Jerry Martinger har gett en rad exempel på anser inte miljöpartiet de gröna.

Anf. 8 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Jag förstår att Krister Skånberg i egenskap av miljöpartiets talesman i den här frågan kan ha ett visst behov av att ta avstånd från vad han ser som omänskliga metoder i kriminalpolitiken, med hänsyn till vad vissa företrädare för miljöpartiet har föreslagit på det här området.

I övrigt kan jag säga att jag är helt överens med Krister Skånberg i det avseendet att jag också hoppas att många människor får tillfälle att läsa protokollet från den här debatten.

Anf. 9 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Vi ser alla allvarligt på ungdomsbrottsligheten. I centrum har under senare år stått de åtgärder som har vidtagits med anledning av att unga begår brott.

Men när jag nu hör Jerry Martinger presentera sin syn på ungdomarna och de åtgärder som skall vidtas för att stödja dem, då blir jag rädd. Jag blir rädd för att moderaternas avskräckningsideologi skrämmer mer än gör nytta för våra ungdomar.

Som så ofta i debatten lyfter Jerry Martinger fram bara det som går snett. I själva verket finns det på många orter i landet väl fungerande metoder och former för ett effektivt brottsförebyggande arbete bland ungdomar. Det är ett arbete som präglas av engagemang samt samverkan mellan myndigheter och frivilliga krafter. Det är ett arbete som ger ett välbehövligt stöd till de ungdomar som tidigare har svikits av vuxenvärlden.

Det behövs ett stöd till nytänkande och information om framgångsrika metoder. Medel för detta ställs till förfogande på civildepartementet för stöd

till utsatta ungdomar och utvecklande av nya former av förebyggande åtgärder.

I fråga om unga är det ovärderligt med goda förebyggande åtgärder. Ju längre man kan komma med det förebyggande arbetet, desto mindre måste man ägna sig åt vad som måste göras när brott har blivit begångna.

Det är för oss alla angeläget att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Skolan, socialtjänsten och andra myndigheter måste samarbeta med hemmen och sörja för att de unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det stöd som de behöver. Barn och unga som har gjort sig skyldiga till brott tillhör ofta den grupp som har ett särskilt behov av stöd eller hjälp.

Eftersom det är rättsväsendet som svarar för reaktionerna när det gäller de unga lagöverträdarna, finns det ett särskilt behov av samordning med socialtjänsten, som står för stöd och hjälp. De problem och brister i hanteringen av ungdomsbrottsligheten som har framkommit har resulterat i att en parlamentarisk utredning tillsatts.

Denna ungdomsbrottsutredning har fått i uppdrag att genomföra en samlad utvärdering av socialtjänstreformens betydelse för behandlingen av unga lagöverträdare och att i samband med detta mera förutsättningslöst överväga i vilka former och på vilket sätt det allmänna bör ingripa när unga begår brott. Huvuduppgiften skall vara att undersöka om den nuvarande fördelningen av uppgifter mellan socialtjänsten och rättsväsendet är väl avvägd när det gäller unga lagöverträdare och om samordningen mellan myndigheterna kan förbättras.

Genom den lagstiftning som trädde i kraft i juli 1988 förbättrades möjligheterna att ingripa snabbt och effektivt mot de unga lagöverträdarna. Samtidigt påbörjades en försöksverksamhet med enklare och smidigare samarbetsformer mellan myndigheterna när det gäller ungdomsärenden. BRÅ har gjort en utvärdering, och denna kommer även att omfattas av ungdomsbrottskommitténs arbete.

Vi måste vara tydliga och markera vad som är rätt och fel, tillåtet och otillåtet, samt ställa krav. Det är helt oacceptabelt att unga kan "straffa ut sig" och ställa sig utanför samhället och att samhället på detta sätt visar att man har gett upp tron på de unga. Så får det naturligtvis inte vara, utan samhället måste ta på sig ett ansvar.

Herr talman! Det får inte vara så att ungdomar lämnas vind för våg. Behovet av en lagändring som innebär att även ungdomar upp till 18 år skall kunna hållas kvar hos polisen har påpekats av såväl polis som socialtjänst. Syftet är att förhindra att ungdomar som befinner sig i skadliga miljöer eller har betett sig på ett sådant sätt att de grips eller blir omhändertagna av polis kommer tillbaka till samma skadliga miljö eller fortsatt brottslig verksamhet så snart de lämnar polisstationen. Ett sådant beteende är förkastligt både för dem själva och för andra. Polisen ges nu möjlighet att hålla kvar den unge, för att se till att han kommer hem eller hämtas av föräldrarna eller någon annan vuxen.

I en motion med anledning av propositionen vill vänsterpartiet avslå propositionen med motiveringen att det finns tillräckliga bestämmelser som ger möjligheter för polisen att förvara unga i polisarrest och häkte. Utskottet

hävdar att regleringen är nödvändig, om syftet att kunna överlämna den unge till föräldrarna eller annan vuxen skall kunna uppnås. När det gäller förvaringen av unga uttalas det i propositionen att ungdomarna inte skall förvaras i arrest utan i förhörsrum, under bevakning av polis eller annan lämplig tjänsteman. Den unges bästa skall vara vägledande.

Moderaterna vill införa i polislagen att polis alltid skall meddela föräldrar till ungdomar under 18 år om missförhållanden. Utskottet gör samma bedömning som justitieministern, att det enligt gällande rätt inte finns något hinder för detta.

Herr talman! Justitieutskottets betänkande behandlar också en rad andra frågor som rör unga lagöverträdare. Flertalet av reservationerna berör dessa.

Eftersom den tidigare nämnda kommitten, ungdomsbrottskommitten, har till uppgift att behandla dessa frågor tänker jag inte nu beröra de enskilda förslagen i reservationerna. Debatten om detta bör tas vid ett senare tillfälle.

I kommittén är de olika partierna företrädda, och de uppfattningar som reservanterna för fram finns det möjlighet att hävda i utredningsarbetet.

Jag anser det vore olyckligt att föregripa kommitténs arbete. Det vore också olyckligt att ge pekpinnar och beställningar, som finns uttalat i flera reservationer, och på detta sätt förhindra ett övergripande utredningsarbete, som kommer att ge en samlad analys av problem och lösningar samt förslag till åtgärder för unga lagöverträdare.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat frågan om fängelse som påföljd för unga lagöverträdare. I reservationer krävs ett förbud mot fängelsestraff för unga. Moderaterna vill dessutom ta bort särregleringen när det gäller åldersgruppen 18–21 år. Den skall alltså kunna dömas till fängelse som övriga. Utskottet vill nu som tidigare understryka uppfattningen att unga inte skall sättas i fängelse utan att detta bör ses som en sista utväg. Denna fråga uppmärksammas såväl i påföljdsutredningen som av ungdomsbrottskommittén, vilket är en anledning att inte nu ta ytterligare initiativ i frågan.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till justitieutskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 10 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Det är riktigt Birthe Sörestedt att vi moderater har en helt annan syn på kriminalpolitik än ni socialdemokrater. Men man kan ju fråga sig vad den socialdemokratiska politiken har lett till.

Samtidigt som regeringspartiets företrädare, bl.a. Birthe Sörestedt, år efter år stått här i talarstolen och protesterat mot moderat och borgerlig kriminalpolitik, har brottsutvecklingen gått alltmer snett. Det anmäls numera över 1,2 miljoner brott – och de brotten begås under en lagstiftning som är i huvudsak socialdemokratisk.

Birthe Sörestedt verkar vara förfärligt rädd för vad hon anser vara att föregripa ungdomsbrottskommitténs arbete. Denna rädsla tycks bl.a. gälla det förslag som finns om att kunna registrera ungdomar som har begått brott när de har varit under 15 år. Jag vill då tala om för Birthe Sörestedt att det inte alls är någon märklig nymodighet som vi har kastat in i debatten när vi föreslår en registrering av lagöverträdare under 15 år, så den här frågan skulle

inte alls behöva långdras på det sätt som Birthe Sörestedt tydligen förespråkar.

Bakgrunden är i korthet följande. Alla åtgärder som polismyndigheterna vidtar som rör enskilda dokumenteras på något sätt. För straffmyndiga personer som är misstänkta för brott upprättas personblad enligt vissa regler. Den s.k. personbladsrutinen är anpassad till automatisk databehandling och ingår som en del i rättsväsendets informationssystem. Genom personbladsrutinen tillförs rättsväsendets informationssystem en rad uppgifter, t.ex. sådana som underlättar och effektiviserar polisarbetet. Bl.a. kan statistik över uppklarade brott och misstänkta för brott tas fram maskinellt.

Före 1977 gick åldersgränsen för att upprätta personblad vid elva års ålder. Därefter satte man gränsen till straffmyndighetsåldern, dvs. 15 år. Det är bl.a. detta som har fått till följd att uppgifter nu saknas om brott av unga under 15 år.

Detta är alltså ingenting nytt. Elva år hade man som gräns på 70-talet – jag vill understryka detta.

Anf. 11 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Alla de åtta reservationer som vi i folkpartiet liberalerna har fogat till det här betänkandet har socialdemokraterna och Birthe Sörestedt avspisat med hänvisning till att utredning pågår. Men brottsligheten bland en del unga är nu så hög och för samhället så besvärande att vi inte vill vänta på vad den utredningen kommer att föreslå. Så har också regeringen resonerat, när den lade fram den proposition som vi nu behandlar – som Birthe Sörestedt säger, på önskan av polis och socialtjänst. Varför inte tillägga att det är också på önskan av den borgerliga oppositionen? Vi har ju länge önskat dessa förändringar.

Regeringen ansåg alltså att det var nödvändigt att på ett snabbare sätt än genom kommitténs arbete genomföra en del förändringar. Vi vill gå vidare på den vägen och införa en del ytterligare förändringar utan att invänta kommitténs arbete. Det gäller registrering av unga som begått brott, det gäller föräldranärvaro vid domstolsförhandling, det gäller jourdomstolar, det gäller konfrontation och det gäller ungdomskontrakt. Det är detta som är skillnaden mellan er socialdemokrater och oss i oppositionen.

Birthe Sörestedt, vi är ju i andra sammanhang med rätta stolta över det nordiska samarbetet. Varför inte utveckla detta också på det här området, hur man bekämpar brottslighet bland unga? Konfrontation har man tillämpat i Norge och ungdomskontrakt i Danmark. Varför vänta? Varför inte tillämpa dessa norska och danska erfarenheter? Jag är övertygad om att det blir med konfrontationen och med ungdomskontrakten som det har blivit med samhällstjänsten: Till slut får ni ändå gå med på det!

Anf. 12 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Birthe Sörestedt nämnde mildare behandling för barn i häkten och polisarrester. Men det spelar alltså ingen roll under vilket lagrum som de har tagits in, utan det är själva inlåsningen i den miljön som lämnar negativa spår. I praktiken förekommer när det gäller barn, och i viss mån ungdomar, att celldörren spärras i ett läge så att den kan öppnas några centi-

meter. Då anser man att man har tillgodosett restriktionen beträffande inlåsning.

Behandlingsmässigt innebär förvar av barn och ungdomar i häkten och polisarrester att en person som är misstänkt eller dömd för brott kan behandlas på samma sätt som en person som omhändertagits på grund av berusning eller en ung person som påträffats i skadlig miljö. Enligt de förordningar som finns – även de eventuella restriktionerna när det gäller ungdomar – garanterar dessa begränsningar inte någon differentierad behandling. I stället möjliggör de att olika personer behandlas på samma sätt, oberoende av anledningen till att man har tagit barnet i förvar.

Jag vill också säga till Jerry Martinger att den där avskräckningsideologin påminner mig om och ger mig anledning att jämföra med husagan, där husfadern hade rätt att misshandla både frun och barnen i avskräckande syfte. Moderaternas och Jerry Martingers recept för att komma till rätta med ungdomsbrottsligheten tycker jag ligger på ungefär samma nivå.

Anf. 13 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Jag begriper inte alls Berith Erikssons jämförelse med husagan. Hon kan tydligen inte heller skilja på begreppen. Husagan var ju ett typiskt uttryck för vedergällning och inte för det som vi har förespråkat, nämligen avskräckning. Tycker inte Berith Eriksson alls att lagens syfte skall vara att försöka avhålla människor från att begå brott?

Anf. 14 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jerry Martinger sade att lagens syfte är att avskräcka från brott, men han sade också att denna avskräckning skall vara verkligt obehaglig och att barn- och ungdomar som begår brott skall svara för sina handlingar fullt ut. Men alla tillgängliga undersökningar om barn- och ungdomar som begår brott visar oftast att de blivit svikna under hela sin uppväxttid. De har blivit vanvårdade, misshandlade samt även råkat ut för sexuella övergrepp. Jag tycker inte att det kan vara rätt att ytterligare använda den medicin som Jerry Martinger och moderaterna har rekommenderat.

Anf. 15 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Antingen hör inte Berith Eriksson vad jag säger eller också vill hon inte höra. Jag har bl.a. sagt att behandlingen av unga människor som har begått brott skall förenas med ett vårdmoment. Ungdomar befinner sig ju i utveckling och måste därför behandlas med särskild varsamhet. Naturligtvis backar jag inte från den framförda synpunkten att lagen måste syfta till att avhålla även barn och ungdomar från att begå brott. Annars kommer det som vi varnar för att inträffa, nämligen att dagens ungdomsbrottslingar blir morgondagens vanebrottslingar.

Jag frågar än en gång om inte Berith Eriksson anser att lagen skall syfta till att avhålla människor från att begå brott. Om hon inte anser det, då accepterar hon ju den tragiska utveckling som vi annars får. Om vi inte sätter stopp i tid kommer ungdomsbrottslingarna att fortsätta på sin bana mot allt grövre brott.

Anf. 16 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jo, Jerry Martinger, jag anser att lagen skall syfta till att avhålla barn och ungdomar från att begå brott. Men att placera barn och ungdomar i häkte, polisarrest och fängelse anser jag vara ett sätt att skola in dem i en brottslig bana. Barn och ungdomar befinner sig ju i en utvecklingsfas där de söker en identitet. Om de hamnar i häkte eller polisarrest ligger det mycket nära till hands att de identifierar sig som brottslingar. Då motverkar vi vad vi vill åstadkomma, nämligen att avhålla barn och ungdomar från att begå brott.

Talmannen anmälde att Jerry Martinger anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 17 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Det är viktigt att poängtera att lagen skall syfta till att avhålla människor från att begå brott. Det är också viktigt med klara rågångar mellan vad som är rätt och fel. I de fall lagen inte är klart utformad i det avseendet skall vi ändra på den. Det är bra att ungdomsbrottskommittén arbetar med dessa frågor, men det är ett långsiktigt arbete som tar tid.

Vi reservanter har föreslagit en hel rad åtgärder som kan vidtas utan att man behöver vänta på kommitténs betänkande. Flera av oss har i dag pekat på åtgärder som kan vidtas för att se till att unga människor avhåller sig från att begå brott. Det gäller att tala om för barn och ungdomar vad som är rätt och fel. Det är ett sätt att bry sig om dem. Just de åtgärder som vi föreslår, t.ex. ungdomskontrakt, medling, konfrontation, jourdomstolar och skadelindrande arbete, kan ge goda effekter. Man visar helt enkelt ungdomar vad som är rätt och fel.

Som vanligt vill dock socialdemokraterna alltid vänta med att genomföra bra förslag. De säger ofta att de skall återkomma i frågan. Jag är övertygad om att en sådan väntan gör att det dröjer ett eller ett par år innan något händer. Varför vänta på konkreta åtgärder som kan vidtas redan i dag?

Herr talman! Jag yrkar bifall till föreliggande reservationer.

Anf. 18 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Visst är det synd att behöva vänta med att vidta åtgärder, något som jag också nämnde i mitt förra anförande. Vi utreder och avvaktar, medan man i andra länder är mer benägen att pröva nya metoder och lära sig av vunna erfarenheter. Om erfarenheterna av nya metoder är goda, då skapas möjligheter att ändra beteendet hos unga brottslingar. Det gäller dock att börja med försök i mindre skala.

Någonting som vi däremot kan ta itu med direkt, som finansministern brukar uttrycka sig, är det som jag vill kalla för ovanan att bolla ärenden mellan olika myndigheter. I detta fall gäller det sociala insatser för unga människor. Detta bollande har ofta att göra med att man antingen känner att befogenheterna är oklara, man är osäker på hur man skall förhålla sig, eller också har det ekonomiska orsaker. Man vill inte gärna att den egna budgeten skall drabbas. Detta bollande av ärenden som gäller unga människors framtid och återanpassning till samhället är mycket skadligt. Det ökar naturligtvis risken

för att de ungas brottskarriär fortsätter eller att deras avvikande beteende utvecklas. Men det ökar också riskerna för samhället att senare drabbas av effekterna av detta avvikande beteende och denna fortsatta brottslighet.

Vi skulle därför, herr talman, ha mycket att vinna på att behandlingen blev mer konsekvent och att huvudmannaskapet blev mycket klarare. Resurserna måste vara av den storleken att man inte skall behöva snegla på om man har råd att vidta åtgärder. Man skall inte tvingas bolla över ärenden till annan instans som får ta smällen. Vi måste således även i fall som rör brottslighet hantera ekonomin på ett helt annat sätt än nu och se till kommande följder. Snålar man nu, så kostar det mer sedan. I dessa fall kostar det mer i form av lidande både för dem som drabbas av kommande brott och för brottslingarna själva, som också får sina liv förstörda.

Anf. 19 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Jag är glad över att socialdemokraterna inte har samma syn som moderaterna på ungdomar. Det finns inget i dag som tyder på att ungdomar är mer brottsaktiva än tidigare. Snarare är det tvärtom. Forskningen visar att ungdomsbrottsligheten har minskat. De som arbetar med ungdomar i olika projekt påstår att ungdomarna i dag inte är värre än tidigare i fråga om brottslighet.

Jerry Martingers och moderata samlingspartiets ideologi går ut på att avskräcka människor från att begå brott. Vi socialdemokrater anser att de ungdomar som det har gått snett för och som har hamnat utanför samhället behöver både stöd och hjälp. Man behöver utveckla metoder, kanske okonventionella sådana, för att ge de unga en tro på samhället. Vi själva måste tro på våra ungdomar.

Jag vill nu vända mig till Lars Sundin, Kjell Ericsson och Krister Skånberg. I reservationerna förs det fram olika förslag till åtgärder beträffande unga lagöverträdare. Eftersom vi har fått en parlamentarisk utredning som innefattar en helhetssyn och skall göra ett övergripande arbete när det gäller unga, tycker jag att vi bör vänta med att diskutera de enskilda förslagen. Lars Sundin, jag tar inte ställning till konfrontation i dag. Det får vi göra när utredningen har lagt fram sitt betänkande.

Jag vill påpeka för Berith Eriksson att det i det föreliggande förslaget klart sägs ifrån att ungdomar skall vistas i förhörsrum och inte i arrester. Ungdomsbrottskommittèn kommer att ta upp frågorna om anhållande och häktning av unga människor.

Anf. 20 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Det må ursäktas oss om vi är litet otåliga när vi vill att en del missgrepp, oklarheter och valhänthet i hanteringen av unga skall försvinna så snart som möjligt. Därför har Hans Leghammar i en motion begärt en utredning om just ansvarsförhållanden. Jag tror att det är viktigt att det arbetet kommer i gång som en särskild insats. Det bör inte vara särskilt svårt att klarlägga vad som brister och vad som snabbt kan rättas till. Även på det området kan det vid behov göras försök. Vi tycker att det är otillfredsställande att man år efter år hänvisar till pågående utredningar.

Anf. 21 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Birthe Sörestedt säger att vi skall vänta och se vad ungdomsbrottskommittén kommer fram till. Visst skall vi vänta och se vad den kommer fram till. Här i dag har vi dock lagt fram konkreta förslag som man inte behöver vänta på. Dessa förslag har prövats i andra nordiska länder och de har fungerat bra. Då är det dumt att vänta. Det är bättre att genomföra dessa förslag på en gång.

Ungdomskontrakt är ett exempel. Den unge, dennes föräldrar, polisen och de sociala myndigheterna skriver under ett kontrakt. Det innebär att den unge skall avhålla sig från brott och förplikta sig att delta i olika aktiviteter. På det viset slipper han åtal, och han behöver inte heller komma in i register. Det är en åtgärd som man borde kunna försöka med även i Sverige. Det har fungerat bra i Danmark.

Likadant är det med en rad andra saker som vi har föreslagit här. Varför skall vi vänta när vi vet att dessa förslag har fungerat bra på andra platser? Varför skulle det inte kunna fungera i Sverige? Jag tycker att det är dags att komma till beslut i dessa frågor så att man vet vad det handlar om.

Anf. 22 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Ungdomsbrottsligheten har inte ökat, säger Birthe Sörestedt, och hon låter ganska till freds med det. Poängen för oss är dock att den är för hög. Huruvida den har ökat eller inte är så intressant för oss. Ungdomsbrottsligheten är kort sagt för hög, och därför måste man vidta åtgärder.

Det låter på Birthe Sörestedt som om det var en principiell skillnad mellan oss och er, så till vida att ni vill invänta utredningen, vilket vi inte vill. Poängen är emellertid att regeringen inte har velat invänta kommitténs arbete. Det har brunnit i knutarna. Man har redan nu velat vidta åtgärder snabbare. Vi vill gå vidare på den vägen. Den principiella skillnaden är redan borta. Regeringen har själv vidtagit åtgärder utan att invänta utredningens arbete. Varför kan man inte gå vidare på den vägen? Vi vet ju var det onda sitter, och vi kan åtgärda det.

Anf. 23 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Birthe Sörestedt påpekar att det står att barn under 15 år skall förvaras i ett förhörsrum. Man kan då fråga sig hur ett förhörsrum ser ut i en polisarrest eller på ett häkte. Vad är det egentligen för skillnad mellan om barnet sitter ensamt i ett förhörsrum eller i en cell?

När det gäller behandling är det egentligen inte fråga om att man skall göra om barnen. Vi pratar här om att de antingen bara skall sitta i fängelse eller sitta i fängelse med behandling. Det handlar i stället om att försöka ge dessa barn en möjlighet att synas och känna att de duger. De skall kunna bli synliga för omvärlden utan att begå brott, och de skall kunna göra en positiv insats i samhället utan att begå brott.

I det här arbetet anser vi i vänsterpartiet att häkten, polisarrester och fängelser inte är användbara för att få barnen på rätt köl igen.

I detta anförande instämde Krister Skånberg (mp).

Anf. 24 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Jag missade att i tid begära replik på det Birthe Sörestedt sade, men jag vill till Birthe Sörestedt säga följande. Vi moderater tror på våra ungdomar, men vi vill ge dem ett rättesnöre här i livet. Vi vill gå in med åtgärder i tid för att de inte skall hamna i missbruk och kriminalitet senare under uppväxtåren.

Vi anser att en huvudprincip i kriminalpolitiken måste vara att det följer en reaktion från samhällets sida när en person har begått ett brott. Vi anser också att reaktionen är särskilt viktig när det gäller ungdomar. Det gäller för det första, eftersom ungdomarna svarar för en stor del av brottsligheten. Den statistiken är fullständigt klar. För det andra har unga människor i allmänhet outvecklade rättsbegrepp, varför det är nödvändigt att samhället uppställer klara normer och konsekventa handlingsmönster.

De unga måste snabbt få en reaktion från samhällets sida när de har begått ett brott, även om det är fråga om en mindre förseelse. Ungdomarna är många gånger medvetna om att de har gjort fel, och de väntar på en reaktion. Om den reaktionen uteblir eller om samhället visar en överdrivet förstående attityd till den unges beteende, riskerar den unge så småningom att hamna i ännu allvarligare kriminalitet, eftersom han eller hon fortsätter sin brottslighet.

Birthe Sörestedt säger att det inte finns någonting som tyder på att ungdomarna i dag har blivit mera brottsaktiva än de var tidigare. Då kan man fråga sig varför socialdemokraterna tog initiativ till ungdomsbrottskommittén, med alla de direktiv som den kommittén fick. Varför slängde man fram den proposition som vi har att behandla i dag? Varför har man gjort detta om ungdomsbrottsligheten inte har ökat utan tydligen minskat – vilket Birthe Sörestedt vill försöka framhålla här? Då är det väl inte ett så akut problem att man behöver vidta dessa åtgärder från regeringens sida.

Anf. 25 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Begär inte ni, Krister Skånberg, just en utredning i reservation nr 4? Krister Skånberg tycktes mena att vi utreder för mycket. Men det är väl en utredning han vill ha, och den får vi genom ungdomsbrottskommittén.

Jag vill å det bestämdaste ta avstånd från det Lars Sundin sade om att vi socialdemokrater skulle ta mindre allvarligt på ungdomsbrottsligheten. Vi gör inte det. Vi menar att det här måste till insatser av olika slag, men vi menar också att vi genom den tillsatta utredningen kan få ett samlat grepp över vilka åtgärder som bör vidtas och insatser som bör göras för de ungas bästa. Därför vill vi vänta och inte ta ställning till enskilda åtgärder just nu.

Vi vill också gå in i tid, Jerry Martinger. Vi vill dock inte ta till ungdomsfängelse, som Jerry Martinger vill. Vi vill att de ungdomar som har kommit snett skall få möjligheter till goda vuxenkontakter. De skall kunna få kontakt med vuxna som bryr sig om dem. Genom att den vuxne och den unge har förtroende för varandra kan man sätta upp regler och normer för ungdomen. På det viset kan vi få våra unga att tro på vuxenvärlden och samhället.

Anf. 26 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Om man tar allvarligt på ungdomsbrottsligheten, vilket jag tror att ni gör, bör man i väntan på denna kommittés arbete kunna vidta en del enskilda åtgärder – de som vi har räknat upp. Jag tror att man för de unga lagöverträdarnas bästa skall vidta sådana här åtgärder så att de snabbt, konsekvent och ändamålsenligt kan återföras till den rätta stigen.

En del av de saker som vi föreslår har prövats i Norge och Danmark. Varför kan man inte dra nytta av dessa erfarenheter och införa dessa åtgärder här? Vi är inte så annorlunda i förhållande till norrmän och danskar att vi inte kan ta exempelsamlingen från Norge och Danmark med oss och genast vidta åtgärder här i Sverige.

Anf. 27 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Herr talman! Om ungdomsbrottskommittén kommer fram med förslag som innebär att ansvarsfördelningen mellan de olika myndigheter som skall hjälpa ungdomar att hamna på den rätta banan igen blir klar och entydig och det dessutom medför att den "ekonomiska bollningen" av ungdomar mellan olika instanser upphör är naturligtvis mycket vunnet. Vi hoppas att det som vi här får höra i kammaren är rätt om att kommitténs förslag kommer att visa hur dessa problem skall lösas.

Vi anser att det är viktigt att just den här specialbiten snabbutreds. Därför har vi lagt fram vårt förslag. Jag kan nu bara hoppas att vi får stöd för det. Om vi inte får det, hoppas jag att det är en riktig bedömning att ungdomsbrottskommittén faktiskt kommer att visa hur dessa problem skall lösas.

Anf. 28 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Jag hade begärt replik på det Birthe Sörestedt sade, men jag inser nu att hon och jag kanske inte kommer så mycket längre i den här debatten. En replik skulle bara göra att jag ser mig tvungen att upprepa det jag sagt tidigare.

Anf. 29 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Nej, Jerry Martinger, vi kommer aldrig att kunna enas om hur vi skall kunna föra en bra kriminalpolitik. Vi har olika åsikter. Vi socialdemokrater är glada för att vi kan fortsätta på vägen att föra en human kriminalpolitik.

Anf. 30 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Det blev i alla fall ytterligare en replik till Birthe Sörestedt.

Birthe Sörestedt säger att hon är glad över att socialdemokraterna kan fortsätta på den inslagna vägen. Jag hoppas i stället att man *inte* fortsätter på den tidigare vägen. Det har nämligen varit fråga om en kraftig ökning av brottsligheten sedan socialdemokraterna kom till makten 1982. Per år anmäls nu över 1,2 miljoner brott.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 9 §.)

6 § Ändring i regeringsformen med anledning av ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU22 Ändring i regeringsformen med anledning av ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (prop. 1990/91:65).

Anf. 31 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! När detta propositionsförslag framfördes strax före jul förra året var det många som höjde på ögonbrynen över att regeringen lade fram ett förslag om ändring av grundlagen med anledning av ett avtal, som vi inte visste hur det skulle komma att se ut. Förslaget debatterades ganska flitigt i pressen, och det var många som var ytterligt förvånade över takten och över att man skulle ta ställning till någonting som man inte visste hur det såg ut.

För min del kvarstår den här förvåningen. Jag kan fortfarande inte förstå varför vi här i den svenska riksdagen skall fatta beslut om att ändra vår grundlag med anledning av ett avtal mellan EFTA och EG, som vi ännu inte har slutförhandlat och vars konsekvenser och hur det kommer att bli utformat vi ännu inte känner till. Denna kritik är grundläggande, och den delar vi i vänsterpartiet inte bara med miljöpartiet utan efter vad jag kan förstå av motionerna även med centerpartiet. Vi delar den kritiken även med folkpartiet.

Den kritiken är förödande, och den är anledningen till vår reservation.

Det förs i betänkandet en diskussion om vilka faktorer som varit avgörande för att man föreslår denna ändring, som inte kallas för ändring utan för ett tillägg eller ett förtydligande. I betänkandet skrivs att avgörande har varit den tidtabell som innebär att ett avtal skall kunna träda i kraft vid 1993 års ingång. Det är betecknande att det inte är innehållet i avtalet, inte de konkreta frågeställningarna om hur detta kommer att påverka Sveriges konstitution, som har varit avgörande vid bedömningarna utan att det är tidtabellen. Man får ständigt höra att denna tidtabell är det mest avgörande skälet för vilka frågor som skall tas upp till behandling, för vilka ställningstaganden man gör och över huvud taget för diskussionen om ett kommande EES-avtal och, såvitt jag förstår, för ett kommande EG-avtal. Det är tidtabellen som har en överordnad betydelse, medan de politiska sakfrågorna och de praktiska konsekvenserna får vika. Det gäller att rätta in sig efter en tidtabell som har lagts fast inom EG och som Sverige över huvud taget inte har någon möjlighet att påverka.

Jag ställer mig dessutom mycket tvekande till om den här tidtabellen kommer att kunna hållas. Det har under EES-förhandlingarnas gång visat sig att tidtabellen har måst förskjutas framåt. Nu vet jag att den svenska regeringen gör allt för att tidtabellen skall kunna hållas. Av den anledningen har man också mycket tydligt klargjort att man egentligen vill ha ett medlemskap och att EES-avtalet bara är ett steg på vägen dit. Det har naturligtvis gjort att motståndet inom EG mot EES-avtalet har luckrats upp, eftersom man inser att detta mycket snåriga avtal, som man inte vet så mycket om, kommer att vara giltig bara under en övergångsperiod fram till dess att Sverige ämnar bli

medlem i EG. Detta medlemskap ämnar man tydligen träda in i oavsett hur detta avtal kommer att se ut. Vi har sett av debatten i massmedia under den senaste veckan att man åtminstone i folkpartiet är beredd att bli medlem oavsett om det blir en militärallians eller inte. Det är alltså återigen tidtabellen som är det avgörande.

Det förs diskussioner om att tolkningsbeskeden av EES-domstolen bara är abstrakta tolkningsbesked, som inte har någon konkret betydelse i praktiken och att man därför egentligen inte behöver ändra den svenska grundlagen. Man säger också att det är regeringen som har den bästa kunskapen om hur detta kommer att se ut. Jag tycker att detta kan ifrågasättas sedan man har läst remissvaren, som redovisats i det PM som mycket förtjänstfullt upprättades. Det visar sig att många tunga juridiska remissinstanser har en annan uppfattning. Det var ju bra att detta fick regeringen att något rucka på sin inställning och att lägga fram detta förslag. Det hade emellertid varit bättre och ärligare om man med hänsyn till remissvaren hade sagt, att man förstår att detta reser mycket större frågor än vad vi hade trott och att det framför allt därför att avtalet inte föreligger i klar form är omöjligt att i dag ta ställning till om det behövs grundlagsändringar och i så fall i vilken utsträckning. Man borde ha sagt att man av den anledningen avvaktar med förslaget. Det hade varit det ärligaste och det sakligt politiskt mest riktiga. Det är detta vi har föreslagit i vår motion, där vi yrkar avslag på propositionsförslaget, och därför yrkar jag bifall till den reservation som vänsterpartiet tillsammans med miljöpartiet har fogat till utskottets hemställan.

Anf. 32 HANS LEGHAMMAR (mp):

Herr talman! Dagens ärende är på intet sätt något nytt ärende i kammaren, även om detta är första gången som det tas upp till beslut. Frågan om vad ett eventuellt EES-avtal kan innebära för vår grundlag har debatterats vid åtskilliga tillfällen. Regeringen har hela tiden hävdat att ett sådant avtal inte skulle ge några komplikationer i förhållande till vår grundlag.

I miljöpartiet de gröna har vi hela tiden sagt att ett EES-avtal med största sannolikhet är oförenligt med gällande grundlag, eftersom någon form av tolkningsföreträde för EES eller EG kommer att behövas.

Nu har ärendet, som enligt regeringen inte skulle behöva baxas ända hit till riksdagen, ändå tagits hit.

Den fråga man genast ställer sig vid den här typen av agerande är om förändringen i regeringens ställningstagande har berott på dålig kunskap – eller om den hela tiden har förnekat behovet av grundlagsändring av taktiska skäl. Oavsett anledningen till den förändrade inställningen är handläggningen mycket anmärkningsvärd.

Ståndpunkten att ett EES-avtal inte kräver en grundlagsändring behandlade regeringen så sent som 1990, i Ds 1990:58. Denna ståndpunkt fick dock en förödande kritik när förslaget gick ut på remiss. Åtta juridiska instanser, från JK till juridiska fakultetsnämnder, har anmodats att komma in med yttranden. Fem av dessa åtta instanser har ansett att en grundlagsändring är nödvändig för ett sådant EES-avtal som man tror skall komma till stånd. Även övriga remissinstanser är mycket kritiska till handläggningen.

Vad beror då denna märkliga kovändning i regeringen på? Är det så att

man i regeringskansliet inte har den kunskap som krävs för att bereda den här typen av tunga ärenden, eller är det av taktiska skäl som man har behandlat frågan på detta vis?

Man kan naturligtvis undra varför en så här tung fråga inte har behandlats av en parlamentarisk utredning, vilket faktiskt är brukligt vid den här typen av förändringar. Inte heller i utskottsbehandlingen har frågorna om vad en grundlagsändring egentligen innebär fått den djupa behandling som borde vara naturlig när ärendet genomgått denna snabba förändring. Inte ens mitt yrkande i utskottet om en lagrådsremiss av förslaget har utskottet kunnat tillstyrka. Har detta taktiska skäl?

Socialdemokraterna har enligt min mening under hela den tid som frågan om EG varit föremål för behandling haft en undvikande inställning. Man har hela tiden förnekat de problem som kan uppkomma med EG. Är det möjligen detta som ligger bakom att man från början har förnekat ett eventuellt behov av en grundlagsändring? Har man gjort det för att slippa en debatt och slippa en opinionsbildning i EG-frågan? Den taktiska frågan är oundviklig.

Regeringen har hävdat att ett kommande EES-avtal enbart har ett folkrättsligt perspektiv och att det därför inte finns behov av någon grundlagsändring. I miljöpartiet betvivlar vi detta starkt, eftersom det hela har fått en helt annan struktur än en rättslig struktur. Om nu regeringen fortfarande står kvar vid synen att det folkrättsliga perspektivet gäller, bör man ju driva den linjen hela vägen ut till förhandlingarna och därefter förelägga avtalet för riksdagens godkännande.

Herr talman! Vi anser att man inte i onödan skall ändra i grundlagen, och vi anser därför att man bör avvakta EES-avtalet innan eventuella förändringar i grundlagen görs. Detta har vi framfört i motioner och i åtskilliga debatter, och vi har även gjort det i vår reservation, som jag härmed yrkar bifall till.

Anf. 33 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Den här propositionen kan sägas vara ett första formellt steg på vägen till Sveriges deltagande i det europeiska integrationsarbetet. Jag tycker att det är utmärkt att så sker. Trots att en lång rad tunga remissinstanser har ansett att någon förändring av regeringsformen inte varit nödvändig har regeringen ändå föreslagit en komplettering för att det inte skulle råda något tvivel om att de gemensamma reglerna i EES skulle tolkas och tillämpas på ett enhetligt sätt inom hela EES-området. Det är ju framför allt frågan om tolkningsbesked i förhållande till domstolarnas självständighet som stått i centrum för debatten.

Tolkningsbesked är en ny företeelse i svenskt rättsväsende, även om svenska domstolar redan i dag när de tolkar svensk lag tar hänsyn till de internationella åtaganden som Sverige har.

Genom EES-avtalet blir Sverige folkrättsligt förpliktigat att följa beskeden. Därmed kan man utgå från att domstolarna kommer att lägga EES-domstolens tolkningsbesked till grund för sin tolkning och tillämpning av den svenska regeln.

Folkpartiet liberalerna har inte funnit anledning att göra någon annan be-

dömning än den som görs i propositionen i det här avseendet, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Det är av intresse att konstatera att i varje utvecklingsfas som gäller Sveriges deltagande i freds- och integrationsarbetet i Europa försöker vänsterpartiet och miljöpartiet att förhala och försena arbetet.

Anders Björck och Birgit Friggebo har i en motion som väcktes under den allmänna motionstiden begärt en parlamentarisk utredning om vilka effekter på grundlagen som ett EG-medlemskap kommer att få. Motionen tar också upp behovet av någon form av utskott i riksdagen som kan fungera som ett forum där EG-frågor kan förankras. Sedan den motionen väcktes har regeringen också kommit fram till att en sådan utredning bör tillsättas. Vi välkomnar det beslutet. Utskottet föreslår också ett tillkännagivande som tar sikte på det som denna motion har auktualiserat beträffande parlamentets inflytande på beslutsprocessen.

Herr talman! Det är utmärkt att också regeringen är beredd att accelerera arbetet med att integrera Sverige i Europa.

Jag yrkar bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande nr 22.

Anf. 34 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag vill bara påpeka för Ylva Annerstedt att påståendet om att vänsterpartiet försöker motarbeta och försena ett samarbete med Europa inte är sant. Vad vi vill är att behålla den svenska suveräniteten som grund för ett internationellt samarbete med de europeiska länderna, med de länder som tillhör EG och med världen i övrigt. Vi tycker att det är en grundläggande förutsättning för ett internationellt samarbete att det skall ske utifrån varje nations suveränitet. Det vore naturligtvis värdefullt om fler omhuldade värdet av att vi i den svenska riksdagen skall kunna fatta beslut om svensk lagstiftning och att vi inte skall underordna oss överstatliga organ. Om det vore så att detta EES-avtal med säkerhet inte kommer att innebära en överstatlig inblandning tycker jag att det vore lugnast att vänta och se hur det avtalet kommer att se ut, så att vi kan vara säkra på att så blir fallet. Det finns ingen anledning att gå in i avtal och framför allt inte att tolka dem innan de ens är färdigförhandlade och vi inte har papperna på bordet. Jag skulle önska att den måttan och sansen även gällde folkpartiet.

Anf. 35 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Naturligtvis är det självklart också för folkpartiet liberalerna att man som grund i integrationsarbetet skall ha en svensk suveränitet. Men i förhållandet mellan stater och andra som förhandlar om ett samarbete är det nödvändigt att man väger för- och nackdelar i det kommande samarbetet. Ibland får man ge, och ibland får man ta. Detta är förhållandet i alla sammanhang, och det gäller också samarbetet med Europa.

Det är ju inte fullständigt okänt vad ett EES-avtal kommer att innebära – det finns ju mycket tydliga signaler om vad det kommer att innebära för oss. Vi gör bedömningen att fördelarna är så mycket större för oss än nackdelarna att vi i folkpartiet liberalerna tar chansen att vara med i det europeiska integrationsarbetet. Vi vet också att om man har en tidtabell för sitt arbete, går också arbetet fortare och smidigare. Detta har vi insett också i detta fall.

Anf. 36 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Ylva Annerstedt tycker att man skall väga för- och nackdelar mot varandra och att man i en förhandling skall ge och ta. Det är naturligt att man gör så, det tycker jag också. Men det finns olika vikt och värden i de frågor som är inblandade i dessa avseenden. Och frågan om ett lands suveränitet har inte samma vikt som t.ex. frågan om man skall ändra ett lands miljöregler på något sätt eller om man skall försämra eller förbättra något annat. Jag menar att demokratifrågan, dvs. ett lands självbestämmanderätt, är överordnad alla andra frågor, och den är central. Det är ingenting som man kan förhandla bort därför att man tycker att det kan ge andra fördelar. Och vad som är fördelar och vad som är nackdelar i detta integrationsarbete, Ylva Annerstedt, beror väl dessutom på vilka utgångspunkter man har. Vi talar naturligtvis utifrån olika utgångspunkter och olika intressegrupper. Men jag tycker att det skall råda klarhet när det gäller vilka ställningstaganden man gör och varför man gör dem. Även om det har getts signaler om hur detta avtal kommer att se ut är det fortfarande inte så klart att man entydigt kan säga om det innebär överstatlighet eller inte och om det innebär att tolkningsbeskeden kommer att vara bindande på ett sätt som strider mot grundlagen eller inte. Hade det varit fullkomligt klart hade propositionen inte legat på riksdagens bord, eller också hade vi haft en proposition som mer hade gått i linje med det som Hadar Cars har skrivit, och han tillhör ju samma parti som Ylva Annerstedt. Han menar att det behövs mycket mer långtgående ändringar för att det skall bli mer överensstämmelse med det som han menar kommer att bli verkligheten. Det är alltså inte så särskilt entydigt, inte ens i folkpartiet liberalerna.

Anf. 37 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Nej, Gudrun Schyman, vi har inte svar på alla frågor. Och det är därför som vi i utskottet har tillstyrkt den utredning som Anders Björck och Birgit Friggebo har krävt i en motion från allmänna motionstiden och som även regeringen har sagt sig vilja ha. Vi vill att den utredningen skall arbeta snabbt för att om möjligt skapa klarhet så fort som möjligt när det gäller de frågetecken som finns och i vilken mån man kommer att behöva göra förändringar i den svenska grundlagen när man så småningom närmar sig den tidpunkt då beslut skall fattas om en ansökan om medlemskap i EG. Men dessförinnan har vi en tid på oss att göra den här utredningen, och det är först därefter som vi skall göra det slutliga ställningstagandet.

Förste vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 38 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! I den motion som vi har väckt med anledning av regeringens förslag säger vi att det hade varit bättre om vi hade haft längre tid på oss för denna fråga, så att en parlamentarisk beredning hade kunnat se över hela frågeställningen i god tid. Vi anser alltså att regeringen inte har varit tillräckligt förutseende i detta avseende. Det är snåriga och viktiga frågor som ak-

tualiseras, och därför är det naturligtvis särskilt angeläget att beredningsarbetet sker på ett tillfredsställande sätt.

Vi känner alla till att det har varit "snabba ryck" när det gäller EES-avtal och även EG-frågan. Dessutom har vi speciella regler för grundlagsändringar. Bl.a. måste vissa tidskrav uppfyllas. Av bl.a. dessa skäl har vi inte ansett det rimligt att på grundval av det material som har presenterats kräva en ny omgång i det skede vi nu är inne i. Det gäller ju här inte medlemskap i EG, utan det gäller de eventuella konsekvenserna av ett avtal mellan EFTA och EG. Jag för min del känner fortfarande en viss osäkerhet i detta sammanhang. Det vill jag gärna medge.

Det är givet att den distinktion som görs i regeringens promemoria och i alla möjliga utläggningar och remissinstanser mellan folkrätt och överstatlighet kan ifrågasättas. Detta tycker jag är en fråga som vi fortsättningsvis bör kunna ta upp till diskussion. Det är också givet att avtal som vilar på s.k. folkrättslig grund i princip kan vara precis lika bindande som en direkt överstatlighet. Vi är ju t.ex. med i Europarådet och har anslutit oss till Europakonventionen. Vi har också förbundit oss att följa utslag i Europadomstolen, och därmed har vi redan en bundenhet som inte har diskuterats särskilt mycket i vårt land, utan man har tagit för givet att det kan vara på det sättet även på grundval av folkrättsligt karakteriserade avtal.

Allt detta är naturligtvis en följd av den ökade internationaliseringen – det ökade samarbetet på regional nivå i Europa och på internationell nivå. Vi har också när det gäller FN förbundit oss att följa vissa beslut som fattas av t.ex. säkerhetsrådet. Men även det har ansetts kunna ske så att säga på folkrättslig bas. Jag anser att detta frågekomplex som helhet är av betydande intresse.

Vi från centerpartiet har alltså inte motsatt oss den här propositionens förslag. Tvärtom tycker vi att det är bra att regeringen har hörsammat de påpekanden som framfördes från några remissinstanser om att grundlagen borde ändras för att man skulle vara helt säker på att det inte efter hand kunde bli fråga om grundlagsbrott i anslutning till implementeringen av de avtal som kan komma.

Rent allmänt är det naturligvis annars inte särskilt tillfredsställande, som tidigare talare har varit inne på, att man skall ta ställning till de tänkbara effekterna av avtal som ännu inte finns. Men i det perspektiv som nu är för handen är det självklart att ännu viktigare än den fråga som vi behandlar i dag är ju vad som komma skall. Om vi ansöker om medlemskap i EG är det naturligtvis mycket viktigt att vi i god tid har diskuterat igenom alla de speciella komplikationer av lagteknisk och grundlagsteknisk art som kan uppkomma. För min del är det alldeles givit att ett medlemskap i EG förutsätter grundlagsändringar på en hel del punkter.

Vi har också i vår motion till riksdagen i detta ärende krävt en parlamentarisk utredning omkring dessa frågor. Detta utredningskrav har biträtts av utskottet, och regeringen är på gång att få till stånd en utredning av det slag som vi har syftat till. Jag har ännu inte sett att direktiven har publicerats, och jag kan av den anledningen inte gå in i någon diskussion om dem. Men det är alldeles givet att det i detta sammahang finns många frågor som är av särskilt intresse. Parlamentets roll nämndes av Ylva Annerstedt. Det är en svår och

viktig fråga, och vi måste självfallet ägna den stor uppmärksamhet. Man kan säga att EG från statsrättslig synpunkt är en ofullkomlig skapelse, som naturligtvis kan tänkas bli ändrad i framtiden. Jag brukar säga att EG är ett slags hybrid mellan ett förhandlingsorgan för de deltagande ländernas regeringar och en federal stat. Det finns många intressanta gränsöverskridanden. Jag skall inte ta upp dessa till diskussion nu. Vi återkommer så småningom till de här frågorna. Det är emellertid alldeles givet att man kan förutsätta att EG kommer att omvandlas när det gäller beslutsstrukturen och liknande saker. Hur det blir är naturligtvis osäkert. Kommer vi med i EG har vi möjligheter att påverka. Det kan få många följder. Jag har noterat att det redan nu under talmannens ledning finns en utredning om riksdagens arbetsformer. Här tas naturligtvis frågorna om riksdagens roll i den kommande processen upp. En sådan fråga som t.ex. budgetårets förläggning kan bli av intresse i detta sammanhang. Det är en fråga som jag har drivit i åratal i riksdagen utan att vinna gehör. Jag menar att vi av en lång rad olika skäl borde gå över till kalenderårsbudget. Nu visar det sig att alla EG-länder utom Storbritannien har kalenderår som grund. Det skulle naturligtvis uppstå speciella bekymmer för oss, om vi alltför mycket avviker från det som gäller i de övriga europeiska länderna.

En annan fråga som kanske har en större principiell dimension är frågan om offentligheten. I Sverige har vi ju en gammal tradition om allmänna handlingars offentlighet och även om en hög grad av insyn i olika beslutsorgans verksamhet. Här är enligt min mening den ordning som gäller inom EG inte särskilt tillfredsställande. Nu pågår visserligen diskussioner om förändringar, men på kontinenten har man ju en annan tradition än vi, och jag föreställer mig att den utredning som regeringen så småningom tillsätter måste ta upp även denna fråga. Det kan ju inte bli tal om att vi t.ex. skall upphöra med att tillämpa den offentlighetsprincip som vi sedan århundraden tillbaka hyllar. Det kan tvärtom vara viktigt för Sverige att driva frågor av detta slag i ett Europaperspektiv.

Det är alltså bra att utredningen kommer till stånd. Det innebär också att vi, såvitt jag förstår, får ganska god tid på oss. Det kan ju inte bli aktuellt med ett medlemskap förrän vi har ändrat grundlagen. Det tidigaste årtalet för medlemskap är alltså 1995. Detta gör att vi kanske inte behöver, som Ylva Annerstedt tydligen menade, stressa fram ett utredningsresultat, utan vi kan eftersträva att göra ett grundligt arbete.

Fru talman! Detta var litet mer allmänna reflexioner om det föreliggande betänkandet. Vi har alltså accepterat förslaget i sig och har också noterat att det utredningskrav som vi ställde i vår motion har tillgodosetts.

Anf. 39 STURE THUN (s):

Fru talman! I föreliggande betänkande behandlas propositionen 1990/91:65 om ändring av regeringsformen med anledning av ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde samt ett antal motioner.

I juni 1990 inleddes formella förhandlingar mellan EFTA-länderna och EG om ett fastare strukturellt samarbete. Avsikten är att ett sådant samarbete skall träda i kraft vid årsskiftet 1992-1993 samtidigt som EGs inre marknad fullbordas.

Förhandlingarna kan enligt propositionen inte beräknas vara slutförda förrän under loppet av 1991. Orsaken till att regeringen ändå har väckt frågan om lagändring med anledning av ett EES-avtal är att avtalet, sådant det kan förutses enligt regeringens mening, i ett avseende aktualiserar ett tillägg till regeringsformen.

Det som på nuvarande ståndpunkt gör att regeringen föreslår ett förtydligande av regeringsformen är att domstolar och andra myndigheter i vissa fall skall eller får inhämta s.k. tolkningsbesked från domstol på internationell nivå. I övrigt anser regeringen att det saknas skäl för grundlagsändring med anledning av ett EES-avtal.

Med anledning av propositionen har det väckts fyra motioner, men ingen av dem gäller den föreslagna grundlagsändringen som sådan. I två fall yrkas avslag på propositionen. I betänkandet framhålls att statsrådet Anita Gradin vid flera tillfällen har informerat riksdagen om EES-förhandlingarna.

På utskottets begäran har statssekreterare Sten Heckscher, som är vice ordförande i den förhandlingsgrupp som har hand om rättsliga och institutionella frågor i det pågående förhandlingsarbetet, lämnat information och svarat på frågor inför utskottet.

I utskottsbetänkandet föreligger en reservation av vänsterpartiet och miljöpartiet. I reservationen framhålls att grundlagsändringen inte, som brukligt är, har beretts under parlamentarisk medverkan. Vidare riktas kritik mot att lagrådet inte har hörts.

Inom justitiedepartementet upprättades en promemoria "Ett Europeiskt Ekonomiskt Samarbetsområde (EES) och den Svenska Grundlagen", som remitterades till bl.a. högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter.

Efter remissen bereddes ärendet i regeringskansliet. I ett fall som detta är det inte obligatoriskt med hörande av lagrådet. Men lagrådet består av ledamöter i högsta domstolen och regeringsrätten. Ledamöterna kan ju förväntas ha samma uppfattning i egenskap av lagrådsledamöter och domstolsledamöter, varför det här inte finns något motiv för att avslå propositionen.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 40 HANS LEGHAMMAR (mp) replik:

Fru talman! Jag frågade om den snabba förändringen i regeringens handläggande av de här frågorna. I denna kammare har man vid flera tillfällen styvnackat sagt att det inte behövs någon grundlagsändring. Avtalet skulle helt och hållet bygga på folkrättsliga förhållanden. Min fråga blir då: Har man i regeringskansliet så dålig kunskap i de här frågorna att man måste gå på pumpen vid en remissrunda och ådra sig förödande kritik? Eller har remissinstanserna missuppfattat det hela? Har man inte sett hela avtalsutvecklingen, som regeringen förhoppningsvis skulle ha klar för sig, för att man skall kunna driva det hela på folkrättslig grund? Eller finns det, som jag var inne på i mitt inledningsanförande, taktiska skäl bakom förnekandet av problemen i samband med EG-frågorna?

Anf. 41 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Sture Thun gav ju inte mycket besked om de bakomliggande diskussionerna. Vi fick höra det som står i betänkandet, men det kan vi ju

läsa själva före debatten. Det vore intressant att höra varför det är så bråttom. Vilka överväganden görs? Är det detta att man vid en förhandling måste väga för och emot och att man då måste uppge något? Alltså: Vilket är skälet till att det är så bråttom? Varför kan vi inte få se på det här avtalet innan vi tar ställning till om grundlagen behöver ändras eller inte? Om regeringen är absolut säker på att en ändring inte behövs, är inte detta förfarande nödvändigt.

Nu har man lyssnat på tunga remissinstanser, som har ansett något annat. Då bör man ta konsekvenserna av det och helt enkelt vänta och se om de farhågor som många har framfört, också här i debatten, besannas. I så fall får man återkomma, antingen med ett grundligare genomarbetat förslag till grundlagsändring eller genom att ta ställning för att vi inte skall ges oss in på detta. Att köpa grisen i säcken på det här viset är uppseendeväckande med tanke på att det gäller så allvarliga frågor. Det vore intressant att få höra hur socialdemokraterna resonerar kring detta, vilken form av signalsystem man begagnar sig av och i vems intresse.

Anf. 42 STURE THUN (s) replik:

Fru talman! Till Hans Leghammar vill jag bara säga att jag inte kan se att regeringen har "gått på pumpen". Även remissinstanserna framför olika uppfattningar. Jag kan inte se att det är någon speciellt förödande kritik som regeringen har fått. Okunskap vet jag inte om man kan tala om. Regeringen besitter väl, som jag ser det, den största kunskapen om vad som gäller i det här fallet.

Gudrun Schyman undrar varför det är bråttom. Skall man ändra grundlagen måste man göra det i samband med ett val till riksdagen. Vi har val i år. Sedan dröjer det dröjer det tre år till nästa val. Även om de aktuella förhandlingarna slutförs under innevarande år har man efter riksmötets slut ingen möjlighet att ta upp frågan om förändringar förrän i samband med valet 1994. Därför tycker jag att man har goda skäl att behandla förtydligandet av grundlagen i det nu aktuella sammanhanget, för att vara på den säkra sidan. Det anser jag inte är att köpa grisen i säcken. Det är en beredskapsåtgärd, som jag ser det.

Anf. 43 HANS LEGHAMMAR (mp) replik:

Fru talman! Sture Thun säger att det inte finns något fog för mig att säga att regeringen har "gått på pumpen" i de juridiska frågorna, eftersom det finns många olika inriktningar på remissvaren. Men, Sture Thun, åtta tunga juridiska instanser har onekligen svarat på dessa spörsmål. Fem av de åtta har kommit med kritik mot regeringens handläggning av frågan. Att de andra remissinstanserna, som inte har en direkt inriktning på de här svåra och krångliga juridiska frågorna, inte har väckt kritik på detta område är ganska naturligt. Men jag tycker att det väger tungt att så betydelsefulla remissinstanser i de här frågorna har varit så kritiska mot handläggningen av ärendet.

Det är mycket befogat att ifrågasätta att regeringen blev tvungen att ändra sig. Man hade inte för avsikt att komma med förändringsförslaget från början, utan man har gjort det efter remisskritiken från de tunga juridiska in-

stanserna. Det är där jag menar att man har "gått på pumpen". Då är frågan, Sture Thun: Är det av taktiska skäl som regeringen har handskats på detta sätt med frågan tidigare, för att man inte vill ha en djuplodande debatt om EG-frågorna, så att kunskapen ökar hos allmänheten, eller visste man inte riktigt vad man gav sig in på? Frågan är faktiskt berättigad.

Anf. 44 CUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Fru talman! Sture Thun säger att man gör detta för att vara på den säkra sidan. Jag vill påstå att man genom att göra på det här sättet hamnar på den osäkra sidan. Vi har ännu inget avtal att ta ställning till. Även remissinstanserna hade olika uppfattningar, och många var mycket negativa. En uppfattning som remissinstanserna var tämligen överens om var just hur de skulle kunna yttra sig över ett avtal som de ännu inte hade sett. Sedan gjorde de det i alla fall och kom fram till olika uppfattningar.

En del tunga remissinstanser menade att det ändå behövdes en grundlagsändring, och då ändrade sig regeringen. Det var bra, tycker jag, att man gjorde det. Men varför ändrade man sig inte fullt ut och sade att vi får avvakta? Tydligen är det inte möjligt att utifrån detta material och det vi tror att avtalet skall innehålla ge något klart besked i den här frågan. Det vore mer rimligt att göra så. Det måste finnas någon politisk anledning, Sture Thun, till att man med förbundna ögon gör grundlagsändringar som man inte tror behövs, men som man gör för att vara på den säkra sidan. Varför är det så bråttom?

Anf. 45 STURE THUN (s) replik:

Fru talman! Det var inte alla remissinstanser, vilket Hans Leghammar själv säger, som hade kritik att framföra. Det är vanligt att man lyssnar på beskeden och sedan gör en sammanvägning.

När avtalet blir klart får Hans Leghammar alla möjligheter att debattera detta i riksdagen. Avtalet kan inte antas utan att riksdagen fattar beslut om detta.

Som jag sade förut, Gudrun Schyman, är det här fråga om att ändring av grundlag inte kan ske annat än i samband med ett riksdagsval. Vi har val i år. Sedan har vi inte val förrän 1994. Är EES-avtalet klart i slutet av detta år, så att det kan träda i kraft vid årsskiftet 1992-1993, får det ändå vänta till 1995, som tredje vice talmannen framförde i sitt anförande, om man skulle avvakta avtalet helt och hållet. Men, och det sade jag i mitt anförande, som man kan se det i dag behöver kanske den här grundlagsändringen göras.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Leghammar och Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 46 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Det var förvisso ett historiskt beslut som vi tog här i kammaren den 12 december förra året, om att vi skall söka medlemsskap i EG. Det är riktigt att vi har begärt en grundlagsändring i vår motion. Jag kommer

att kunna fatta mig mycket kort, eftersom den motionen är gemensam för folkpartiet liberalerna och oss.

Vi har fått motionen besvarad, och vi får som vi vill. Det hade självklart varit bra om beslutet hade kommit litet tidigare. Det hade vi efterlyst. Men jag tycker att vi skall vara glada över att den här utredningen nu kommer att tillsättas. På det sättet går vi vidare.

Jag kan inte låta bli att kommentera något av det som bl.a. Gudrun Schyman har sagt. Man skall komma ihåg att utgångspunkten för den kritik som kommer från vänsterpartiet och från miljöpartiet är att man vill sätta alla käppar man kan i EG-hjulet. Det är i alla fora så att de här två partierna från olika utgångspunkter försöker stoppa upp processen. Jag tycker att det vore lika bra att representanter för dessa partier sade att det är så, i stället för att gömma att detta är huvudmålet när man går in i debatter med olika synpunkter.

Jag yrkar bifall till majoritetens förslag och räknar med att grundlagsutredningen skall komma till stånd snabbt och kunna arbeta effektivt, så att vi får ett medlemskap i EG, som är till nytta för hela EG, inte minst för Sverige; ekonomiskt, kulturellt och i övrigt.

Fru talman! Jag yrkar således bifall till majoritetens förslag.

Anf. 47 HANS LEGHAMMAR (mp):

Fru talman! Elisabeth Fleetwood säger att vi skall krypa fram från buskarna och att vi skall tala om vad som är det egentliga syftet med den kritik som vi framför. Givetvis – och det tror jag inte att Elisabeth Fleetwood är omedveten om – är vi i miljöpartiet oerhört kritiska mot EGs struktur av i dag. Vidare ser vi inte att det finns någon direkt inriktning mot en utveckling där EGs struktur ser ut på det sätt som vi menar att integrationsarbetet i Europa och i övriga världen i framtiden skall se ut för att det därmed skall vara möjligt att klara de verkliga problemen.

I stället talas det om att vi skulle vilja sätta en käpp i hjulet och om djävulskap och annat från vår sida. Men det handlar faktiskt inte om sådana saker. Vad vi framför är saklig kritik som visar att vår grundinställning är riktig. Det är ju så en debatt skall föras. Om man har invändningar mot en utveckling, skall man givetvis föra fram dem när det visar sig att invändningarna faktiskt är riktiga. Gång på gång har vi ju försökt att påvisa att det här inte är så okomplicerat som man från början har velat göra gällande. Det handlar ju om grundlagsändringar och om ett överlämnande av makten – om en situation där man inte kan styra utvecklingen. Det är som jag har sagt, och det framgår här: Regeringen har från början sagt att det inte behövs någon grundlagsändring när det gäller EES. Men nu börjar man vackla. Man tar det säkra före det osäkra. Tydligen tror man inte längre att man skall gå i land med EES-avtalet via folkrättsliga principer. Det är alltså den sakliga kritik som vi hela tiden har fört fram. Jag tycker inte alls att det är något att gömma i buskarna.

Anf. 48 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Elisabeth Fleetwood vill få det att framstå så, att det skulle vara självändamål för oss att sätta en käpp i hjulet när vi ger oss in i den här

debatten. Men så är det faktiskt inte. Jag tycker nog att det skulle vara mycket bra om denna debatt om EG kunde föras på en något mera saklig nivå.

Den kritik som vi framför handlar om följande. Vi ser alltså inte att det ligger i flertalets intresse här i Sverige att Sverige uppger sin nationella suveränitet, att Sverige blir medlem i en ekonomisk och monetär union, där de olika länderna har en gemensam valuta och en gemensam centralbank och där vi inte har möjligheter att bedriva en nationell ekonomisk politik, samt att Sverige blir medlem i en militärunion, där vi i internationella organ skall uppträda med en röst och där man har en gemensam försvarspolitik. I stort är det den analysen vi gör av EG.

Vi delar den uppfattning som andra här har gett uttryck för, nämligen att detta är första steget. Men om man skall ta de här stegen, skall man vara klar över vad det andra och det tredje steget innebär. Det behövs här en öppenhet, en saklighet och en allsidig belysning av de olika frågorna utifrån bedömningen att det kanske faktiskt är så, Elisabeth Fleetwood, att inte alla har samma intresse av den här utvecklingen. En del tycker naturligtvis att det här är bra, t.ex. moderaterna. De tycker att det här skall gå fort som bara den. Folkpartiet tycker också att det skall gå undan nu – oavsett hur utvecklingen blir, oavsett hur EG kommer att se ut när det blir dags för Sverige att bli medlem. Detta anser ni utifrån era intressen.

Men vi värnar andra intressen och andra grupper, i samhällets intresse. Vänsterpartiet värnar möjligheterna för oss i Sverige att behålla makten. Det skall finnas möjligheter att fatta beslut här i Sverige, och vi skall ha egna ambitioner på politikens olika områden. Det är, enligt min mening, inte att sätta en käpp i hjulet, utan det är att hålla de demokratiska principerna högt. Jag skulle önska att vi var fler som hade samma uppfattning, framför allt i den här frågan. Vidare skulle jag önska att vi fick en något mera saklig och allsidig belysning av de olika frågorna. Jag utgår från att det är tillåtet att tycka olika och att bedöma frågor utifrån olika intressen. Men för den skull skall man inte behöva bli beskylld för att vilja sätta en käpp i hjulet.

Anf. 49 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Först en övergripande kommentar och *ett visst* erkännande, Hans Leghammar och Gudrun Schyman. Er kritik här i kammaren är mer saklig än den kritik som jag konstaterar förekommer ute i samhället och som börjar bli något av en skräckpropaganda och en svartmålning som skrämmer mig. Utifrån den propagandan, jag har hört den framföras från de båda aktuella partierna i olika debatter, får jag den uppfattningen – och jag är helt övertygad om att jag har rätt på den punkten – att er målsättning är att se till att Sverige inte kommer med i EG. Vi har sagt att det nu blir en grundlagsutredning. De frågetecken som finns måste vi försöka räta ut, och de svårigheter som finns måste vi försöka klara av. Men slutmålet är, det vet vi, positivt för Sveriges folk.

Gudrun Schyman menar att vi måste försöka göra analyser på en rad punkter. Men slutsatsen beträffande allt det som Gudrun Schyman räknade upp är helt enkelt den att jag har rätt när jag säger att målsättningen för er del är att Sverige inte skall komma med i EG. Men säg då att ni anser att det

hela är så svagt och så felaktigt att ni kommer att motarbeta ett EG-samarbete i alla delar! Det är ju så vi uppfattar det som ni säger – det kan ni inte komma ifrån.

Anf. 50 GUDRUN SCHYMAN (v):

Fru talman! Det skulle vara mycket olyckligt om Elisabeth Fleetwood inte hade förstått att vi är mycket kritiska i detta sammanhang. Om hon inte hade förstått detta, skulle vi verkligen ha talat för döva öron.

Vi är alltså kritiska. Men det är inget självändamål för oss, Elisabeth Fleetwood, att vara kritiska. Det finns en saklig grund för vår kritik. Vi talar utifrån vad vi ser: Den typ av organisation som EG med all säkerhet blir kommer att innebära stora förluster för Sverige som nation och för stora grupper av den svenska befolkningen. Vi gör den bedömningen utifrån en saklig analys. Såvitt vi förstår innebär EG en överstatlig organisation som har ambitionen att bli en europeisk stormakt, där de demokratiska beslutsprocesserna flyttas från den nationella nivån till en överstatlig nivå där länderna inte har särskilt stort folkligt inflytande. Vi vänder oss mot en sådan konstruktion. Det handlar således om en hierarkisk stormaktskonstruktion, som på grund av en total brist på demokrati så småningom kommer att förgöra sig själv inifrån. Det är vad jag tror. Det finns ju exempel i det sammanhanget. Jag tänker då på stormakter som bl.a. på grund av brist på demokrati har rasat samman.

Jag menar att demokratifrågan är en central fråga. Det förs en diskussion i Sverige i dag om bristen på demokrati och om att det är svårt att få människor att engagera sig i politiskt arbete, att få människor att delta i sådant arbete. Jag tror nämligen inte att den typen av jätteorganisation som EG blir, där en stor del av besluten flyttas till Bryssel, kommer att verka positivt – om vi nu vill ha en levande demokrati.

Om man gör en sådan analys av EG som vi gör, skall man naturligtvis tala om den. Man skall tala klarspråk om vad EG kommer att innebära. Vill man ha överstatlighet, vill man gå in i ett Europas Förenta stater med en sådan konstruktion som diskuteras i dag, skall man naturligtvis tala om att det är vad man vill. Men bara för att moderaterna tycker att det är det bästa som kunde ske, Elisabeth Fleetwood, är det inte säkert att alla andra tycker det. Människor kan ju ha olika syn på vad som är värdefullt i livet och på vad de vill värna om. Jag är medveten om att människor har olika syn på dessa saker. Det är ju därför som det finns olika politiska partier.

Anf. 51 HANS LEGHAMMAR (mp):

Fru talman! Elisabeth Fleetwood recenserar här i kammaren EG-debatten. Hon ger mig så att säga fördelar för den debatteknik som jag använder mig av. Men det är den debatteknik som jag tar ansvar för och som jag faktiskt vill föra fram. Jag menar att vi måste ha en djup och grundlig diskussion. Det gäller ju en av de allra största förändringarna någonsin beträffande svensk konstitution.

Anledningen till att debatten utanför denna kammare ibland – detta kan jag hålla med om – går litet väl mycket i svart och vitt är att det finns stora partier som inte vill att denna debatt tas upp. Det är därför som det behövs

kraftord. Det gäller ju att också nå ut i den offentliga debatten. Men moderater och kanske framför allt socialdemokrater är inte intresserade av att analysera den djupa frågan om vad EG egentligen innebär.

Ännu en gång vill jag framhålla följande. Att framföra kritik innebär inte att det är ett självändamål att sätta en käpp i hjulet. I stället handlar det om att sätta kraft bakom orden – det måste vara en kraftfull innebörd. Vi vill således visa att vår kritik är bärande. Det är alltså inte ett självändamål för mig att stå här och kritisera EG-utvecklingen eller regeringens sätt att hantera denna fråga. I stället handlar det om en djup tro hos mig. Detta är nämligen fel väg att lösa framtidens problem. Jag tycker att det skulle kunna accepteras. Det går inte att bara generellt säga att det är fråga om att sätta en käpp i hjulet.

Anf. 52 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Gudrun Schyman säger att jag inte skulle ha förstått kritiken och analysen. Ja, jag har mycket väl förstått den, för den är ett steg på väg till det mål som ni har, nämligen nej till EG. Det är ur den synpunkten som ni har reagerat, och detta gäller båda partierna.

En saklig analys vill också vi ha. Därför har vi skrivit motion om att vi skall ha en utredning om grundlagsändring, så där är vi överens. Men Gudrun Schyman säger att vi har olika syn. Förvisso har vi olika syn, självklart, men på Gudrun Schyman låter det hela tiden som att det egentligen bara finns en syn som är relevant, och det är vänsterpartiets syn, och att vi andra har fel. Då är det väldigt glädjande att kunna se på opinionsundersökningar. Svenska folket närmar sig en positiv inställning till EG alltmer ju längre tiden går.

Till Hans Leghammar: Det är väldigt bra att man sköter debatten på ett snyggt sätt här. Jag är ledsen att behöva konstatera att ledamöter i Hans Leghammars partigrupp i debatter utanför kammaren har använt sig av metoder som gör mig skrämd. Man går ut och försöker framför allt skrämma svenska kvinnor och försöker få kvinnor över huvud taget att känna att manssamhället håller på att ta över. Det stämmer inte. Detta har jag själv konstaterat i debatter och fått gå emot. Det är för mig politiskt fult och omoraliskt att låta ledamöter utanför denna kammare använda argument i små församlingar där det ofta inte finns några som kan komma med sakargument emot. Det skrämmer mig. Det kallar jag för svartmålning och skräckpropaganda. Tyvärr är det många av motståndarna till EG som använder sig av den metoden. Jag tycker att man inte heller får göra så mot människor som blir rädda i en situation där mycket i vårt land kommer att förändras. Att det blir förändringar är vi ju alla överens om, även om vi anser att det är av godo och ni anser att det är av ondo.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

7 § Brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland och Schweiz

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1990/91:KU41 Brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland och Schweiz (prop. 1990/91:112).

Anf. 53 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Det torde inte råda några som helst delade meningar om det rättmätiga i att röstberättigade svenska medborgare skall kunna utöva sin rösträtt vid de skilda politiska valen i Sverige, oavsett var i världen de befinner sig. Det är en medborgerlig rättighet som inte kan ifrågasättas.

De svenska medborgare som befinner sig utanför vårt lands gränser kan sedan många år tillbaka delta i röstningen genom att denna anordnas på svenska beskickningar och konsulat samt på fartyg. Detta är naturligtvis en mycket god ordning, även om i vissa fall framför allt långa avstånd till röstlokalen kan lägga hinder i vägen.

Det finns emellertid två mycket anmärkningsvärda undantag när det gäller röstmottagningen hos de svenska beskickningarna i utlandet. Sedan 1956 har röstning på detta sätt ej kunna äga rum i Schweiz, och sedan 1979 gäller samma sak för Tyskland. I detta senare land har det dock varit möjligt för utländska medborgare att utöva sin rösträtt i hemlandet genom s.k. brevröstning via posten. I Schweiz har åter de utländska väljarna hittills tvingats resa till annat land för att kunna delta i ett val i hemlandet. Vid innevarande års val i Sverige blir det dock möjligt att brevrösta även där.

Att kunna rösta genom brevröstning är givetvis mycket bättre än att inte kunna rösta alls, men tyvärr visar verkligheten att ett betydande antal röster av skilda skäl måste underkännas. Det är därför angeläget att röstmottagning kan ske på svenska beskickningar och konsulat också i de båda angivna staterna.

De ansträngningar som hittills gjorts på myndighetsnivå för att kunna åstadkomma detta har misslyckats. Därför bör frågan med hänsyn till dess principiella betydelse föras upp på politisk nivå. Regeringen bör således vidta nödvändiga åtgärder i ärendet.

Enligt min mening borde det inte ha varit särskilt svårt att få fullständig enighet om detta i konstitutionsutskottet. Av föga starka skäl har emellertid företrädarna för de tre socialistiska partierna i utskottet inte kunnat medverka till detta. Utskottets samtliga borgerliga medlemmar har därmed givetvis reserverat sig till förmån för denna rimliga åtgärd.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 54 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! När man nu ser att det inte har skett någonting sedan 1956 i Schweiz och 1979 i Förbundsrepubliken Tyskland får man faktiskt konstatera att det arbete och de kontakter som man har haft på myndighetsnivå inte har gett resultat. Alldeles särskilt märkligt är det att t.ex. Tyskland, som ju numera är demokratins beskyddare i det forna DDR, där det för övrigt gick alldeles utmärkt att rösta på svenska konsulat och beskickningar, går

det däremot inte, och man säger nej till detta i fortsättningen. I Schweiz, där enskilda medborgares åsikter efterfrågas ofta i folkomröstningar, anser man inte heller att svenskar skall kunna utöva sina demokratiska rättigheter på vårt lands ambassad eller beskickningar.

Fru talman! Utskottet skriver på slutet av betänkandet det är angeläget att hålla frågan aktuell, men skriver sedan: "Att ge regeringen något särskilt uppdrag på sätt som föreslås i motionen anser utskottet emellertid inte erforderligt." Med tanke på att det faktiskt på 35 år i Schweiz inte har varit möjligt för svenskar att utöva rösträtten personligt tycker jag att det är hög tid att frågan förs upp på politisk nivå.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 55 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Det är en centermotion som ligger bakom den reservation som Ylva Annerstedt och Hans Nyhage har ställt sig bakom. Vi i centerpartiet är glada över den uppslutningen, men vi skulle naturligtvis ha varit ännu gladare om utskottet som helhet hade kunnat biträda vår underdåniga önskan i motionen.

Som Hans Nyhage och Ylva Annerstedt redan har nämnt är detta en segsliten fråga och i sak mycket egendomlig. Jag har erinrat mig att en av de första frågor som jag ställde i riksdagen i början av 70-talet gällde den här saken. Det var en fråga till Krister Wickman. Han lovade att man skulle göra allt man kunde för att svenskar i Schweiz skulle kunna rösta på sedvanligt sätt. Det har alltså gått 20 år, och frågan har ännu inte kunnat lösas, vilket är mycket egendomligt. Den enda förklaring som gavs den gången var att man i Schweiz inte önskade att de djupa dalarna och höga bergen i denna urgamla demokrati skulle genljuda av ständiga valkampanjer. Men syftet har aldrig varit att man skulle driva valkampanjer på utländsk mark. Syftet har varit att svenska medborgare skall kunna avge sina röster på ett så enkelt sätt som möjligt.

Jag har pratat med parlamentariker i Tyskland. Det har då visat sig att de inte ens känner till att det är på detta sätt. När jag har upplyst dem om hur det är, säger de att man måste ändra på detta. De frågar: Varför har ingen tagit upp denna sak? Som har nämnts tidigare är det naturligtvis mycket egendomligt att svenska medborgare i benhårda diktarurer runt om i världen har kunnat rösta på beskickningar och konsulat, medan detta är omöjligt i två sedan länge etablerade demokratier. Det är givetvis bra att Schweiz nu äntligen har gått med på att åtminstone brevröstning skall kunna förekomma. Men det är ingen slutlig lösning på problemet.

Man skall naturligtvis inte ge denna fråga alltför stora dimensioner, men såsom en principfråga tycker jag att den är viktig. Inte minst i skenet av det samarbete över gränserna i Europa som tidigare har diskuterats borde det vara en självklarhet att medborgare som vistas i andra länder där kan utöva sin demokratiska rätt att påverka representationernas sammansättning i sina hemländer.

Jag tycker alltså att regeringen borde skärpa sig. Gör den inte det, får vi ta initiativ från riksdagens sida. Vi har nu tätare och tätare kontakter med

parlamentarikerkolleger i Europa och då naturligtvis även i Schweiz och i Tyskland. Gör regeringen ingenting, måste riksdagen handla.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 56 STURE THUN (s):

Fru talman! Som har framgått av den tidigare debatten gäller detta betänkande brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland och i Schweiz. Utskottet har i stort sett varit enigt. Vi är alla överens om att svenska medborgare skall kunna utöva sin rösträtt var de än befinner sig i världen. Därför har det, som tidigare sagts, ordnats röstmottagningar på svenska beskickningar och konsulat samt på fartyg. Det kan nämnas att det vid förra valet avgavs 20 000 röster på detta sätt.

Undantagen har varit Schweiz och Förbundsrepubliken Tyskland. Dessa länder tillåter inte några utlandsmyndigheter att ha röstmottagning. I Tyskland har det dock varit tillåtet för utländska medborgare att delta i sina hemländers val genom s.k. brevröstning. Detta har varit möjligt för svenska medborgare sedan valet 1982 genom särskild lagstiftning för varje val. Såsom har framgått av den tidigare debatten har Schweiz ändrat sin praxis och tillåter nu brevröstning.

Vi är överens om att brevröstning inte är någon bra form. Huvudregeln bör vara att man skall utöva rösträtten genom personligt avlämnande av valsedeln.

Med anledning av propositionen har det väckts en motion, där man anser det angeläget med ytterligare åtgärder. Tredje vice talmannen tyckte att det var dags för regeringen att skärpa sig i detta fall. Jag kan inte detta och har inte såsom tredje vice talmannen varit i kontakt med några parlamentariker vare sig i Tyskland eller i Schweiz, men jag kan inte tänka mig att endast Sverige är berört. Det är nog inte bara den svenska regeringen som måste skärpa sig utan kanske även andra regeringar, om de har samma intresse som vi i Sverige för att alla skall kunna avge sin röst.

Från utrikesdepartementet och justitiedepartementet har vi fått besked om att dessa frågor kommer att hållas aktuella i de fortsatta kontakterna med de berörda myndigheterna i Tyskland och Schweiz. Som tidigare talare vill jag framhålla att det i den förutvarande Tyska Demokratiska Republiken var tillåtet med röstmottagning på svenska beskickningar och konsulat. Jag tycker att det är värt att notera skillnaden mellan å ena sidan de demokratiska staterna Västtyskland och Schweiz och andra sidan den Tyska Demokratiska Republiken.

I regeringens proposition anför justitieministern: "Jag avser att inom kort begära regeringens bemyndigande att tillkalla en särskild utredare för att överväga förändringsbehov och utvecklingsmöjligheter inom valadministrationen. En teknisk översyn av reglerna om brevröstning torde komma att rymmas inom utredarens uppdrag. Som nämns i 1990 års budgetproposition (prop. 1990/91:100 bil. 4 s. 12) kan dessutom också andra valfrågor bli aktuella i utredningssammanhang."

Därmed, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 57 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Av utskottsbetänkandet framgår att man har "från utrikes- och justitiedepartementen erfarit att frågorna kommer att hållas aktuella i de fortsatta kontakterna med berörda myndigheter i Tyskland och Schweiz". Men det är just på grund av denna myndighetshandling som vi har reserverat oss till förmån för förslaget i centermotionen. Efter 35 års myndighetsagerande utan framgång är det önskvärt att åstadkomma en högre dignitet i agerandet. Detta bör ske på regeringsnivå.

Sture Thun sade att utskottet är enigt i sak. Förvisso är det så. Vi är eniga om att vi skall bereda svenska medborgare i andra länder alla möjligheter att kunna rösta. Men just därför att vi är eniga om denna viktiga sak, borde det ha gått att få enighet om att frågan skall föras upp på regeringsnivå för att åstadkomma en ytterligare skärpning av vårt agerande för att få en rättelse till stånd.

Anf. 58 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Det är alldeles uppenbart att myndighetskontakterna har fullständigt misslyckats. Då finns det ingen anledning att fortsätta med dem längre. Man borde ha insett att man efter 35 års misslyckande faktiskt måste försöka någonting annat.

Sture Thun sade att 20 000 röster avgavs på detta sätt i föregående val. Vad han glömde att säga är att 13 % av dessa röster underkändes och förklarades ogiltiga. Anledningen är att brevröstningen är så krånglig och en källa till så många felaktigheter. Det är ett synnerligen dåligt sätt att utöva sin rösträtt på. Även om man tillsätter en utredning, som skall studera de valadministrativa frågorna, får det ingen effekt för principfrågan, nämligen att svenska medborgare, även om de befinner sig i ett annat land, skall kunna personligen utöva sina medborgerliga rättigheter vid de svenska ambassaderna och legationerna. Man undviker då den stora procentandel felaktiga röster som inte kan godkännas. Vi har velat medverka till ett bättre och säkrare röstningsförfarande för de svenskar som gör Sverige tjänster utomlands av en eller annan anledning. Då borde den politiska nivån kopplas in, när handläggningen på myndighetsnivå uppenbarligen inte ger någon effekt.

Anf. 59 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Argumenten i frågan är kanske uttömda vid det här laget. Jag vill bara ställa en fråga till Sture Thun. Det är 20 år sedan jag första gången aktualiserade den här frågan i riksdagen. Tycker Sture Thun att det skulle vara rimligt, lämpligt och acceptabelt om det går ytterligare 20 år innan den här till synes så enkla frågan bringas till sin lösning?

Jag vill ta upp ytterligare en punkt. Det har ju beslutats att vi skall lämna in en ansökan om medlemskap i EG. Om detta nu leder till medlemskap skall vi så småningom bl.a. vara med och välja parlamentariker till EGs parlament. Det förefaller mycket märkligt om svenskar som har gripits av internationaliseringsvågen och befinner sig i andra EG-stater, då inte på ett normalt sätt kan delta i valen till EGs parlament. Jag nämner detta bara för att belysa hur märkliga de ståndpunkter är som Tyskland och Schweiz har intagit. Jag är övertygad om att man från regeringens sida inte har lagt på några

kol när det gäller de här frågorna. Man har inte hetsat sina förhandlare på myndighetsnivå. Vad vi vill göra med reservationen är att hetsa regeringen så att man tar upp frågan när man träffar kolleger från de här båda länderna. Än en gång: Bifall till reservationen!

Anf. 60 STURE THUN (s):

Fru talman! Till Ylva Annerstedt vill jag bara säga att jag inte har pratat om 20 000 brevröster, utan jag pratade om att det avgavs 20 000 röster på beskickningar och konsulat vid valet 1988. Jag är mycket väl medveten om att felprocenten var hög på de brevröster som kom in.

Till Bertil Fiskesjö vill jag säga att jag naturligtvis tycker att det är rimligt att få en fråga löst efter 20 år. Vi får väl hoppas att tredje vice talmannen får frågan löst innan ytterligare 20 år har gått. Men jag vet inte om den här frågan är så enkel att lösa. Det handlar ju om att man måste påverka suveräniteten i de berörda länderna. Det gäller att verkligen få dem med på detta. Som jag tidigare sade är det väl inte endast Sverige som är berört av detta. Man kan peka på att vi har haft en mängd kontakter med Schweiz under hela EFTA-tiden; det gäller då visserligen en handelssammanslutning och handelsavtal, men de politiska kontakterna har ändå funnits. Det är alltså inte bara ett eventuellt EG-samarbete som kan lösa detta. Men vi hoppas att det blir en sådan lösning i Tyskland och Schweiz så att de tillåter andra länders medborgare att avge sin röst på resp. beskickningar.

Anf. 61 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Jag beklagar om jag missuppfattade Sture Thuns sifferuppgift. Vad som emellertid inte var någon missuppfattning är att 13 % av avgivna röster underkänns av olika skäl. Det är oacceptabelt att vi har ett röstförfarande som är så krångligt att människors röster inte kan godkännas fullt ut.

Sture Thun försöker förringa frågan genom att säga att det inte är hela Sverige som berörs. Nej, det är det ju inte. Men de människor som på ett eller annat sätt gör Sverige tjänster utomlands berörs av detta. Deras rösträtt och deras möjlighet att avge sina röster på ett säkert och korrekt sätt är en precis lika viktig fråga som alla andra frågor som rör de demokratiska fri- och rättigheterna.

Vidare säger Sture Thun att det inte är någon enkel fråga att lösa. Men det är ju så att röstning med personlig inställelse vid konsulat och övriga beskickningar går att genomföra i alla länder utom i Tyskland och Schweiz. Det finns uppenbarligen inte några större hinder för att lösa den här frågan om man vill.

Anf. 62 STURE THUN (s):

Fru talman! Jag sade inte att inte hela Sverige berörs. Jag sade att det inte kan vara bara Sverige som berörs av den här frågan, utan att det måste vara så att även andra länder berörs.

Jag håller med Ylva Annerstedt om att det måste till vilja. Men det är väl inte bara vilja från Sverige som måste till, utan även från Schweiz och Tyskland.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

8 § Den statliga redovisningen och revisionen

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1990/91:FiU16 Den statliga redovisningen och revisionen (prop. 1990/91:100 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 9 §.)

9 § Inkomstskattefrågor m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU17 Inkomstskattefrågor m.m.

Anf. 63 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag tänker först ta upp de nödvändiga praktiska detaljerna i samband med avgörandet av ett ärende i riksdagen, och ställa de yrkanden som jag normalt kanske hade gjort i slutet av anförandet.

I skatteutskottet har vi haft en diskussion och t.o.m. en votering om hur man skall dela upp momenten i betänkandet. Det innebär att man under mom. 1 samlat en rad yrkanden i flera motioner som var för sig hade förtjänat att ha ett eget moment för att kammarens ledamöter skulle kunna ta ställning till de olika förslagen; inte som ett helt paket utan var för sig. För att ge kammarens ledamöter den möjligheten yrkar jag under mom. 1 i hemställan i skatteutskottets betänkande 17 bifall dels till motion 424 yrkande 1, dels motion 424 yrkande 9 och slutligen i övrigt till reservation 1 i detta avseende.

Jag yrkar också bifall enbart till de reservationer där moderata ledamöter förekommer, i den mån yrkande om bifall ställs till andra reservationer i resp. moment. Jag villkorar alltså detta. Det finns inga yrkanden om bifall i övrigt eftersom vi är ganska medvetna om ställningen vid voteringarna. Men om någon annan skulle yrka bifall till reservationer under något moment skall självfallet de moderata reservationerna kunna ställas emot dessa yrkanden.

Därefter till sakfrågan, som är nog så intressant och debatterad.

Jag tycker att det skall bli intressant att så småningom höra inte minst Anita Johansson redovisa varför skattetrycket jämt och ständigt skall höjas, så att regeringen tvingas rycka ut med 6 miljarder kronor i krispaket, därför att regeringens skattepolitik och dåliga ekonomiska politik i övrigt har lett till en accelererande arbetslöshet som kan förväntas bli mer omfattande än på mycket länge i Sverige. Det skall bli mycket intressant att höra hur man

kan acceptera ett högt skattetryck med ineffektiva offentliga monopol, mindre valfrihet för medborgarna – allt det som ett högt skattetryck leder till. Detta ger en hög arbetslöshet och man tvingas rycka ut med ett antal miljarder kronor som man hade sluppit betala ut om man i stället hade haft en vettig skattepolitik. Det skall bli intressant att lyssna på Anita Johansson i detta ärende senare i dag.

Det är ju uppenbart att det svenska skattetrycket skapar en mängd problem. I Sverige har vi ett skattetryck som, om man mäter det i förhållande till den totala produktionen i Sverige, är ungefär 56 % av den s.k. bruttonationalprodukten. Om man ser på vilka olika skatter och avgifter en enskild industriarbetare eller ett vårdbiträde betalar av sin totala arbetsersättning finner man att det är löneskatter, inkomstskatter, moms, tobaksskatt för den som röker, alkoholskatt för den som dricker, bensinskatt för den som kör bil, och för sitt boende betalar man fastighetsskatt; skatt på det mesta. Sammantaget uppgår detta till uppemot två tredjedelar av den totala arbetsersättningen. Detta skapar självfallet en situation där de enskilda medborgarna har alltför liten frihet att själva disponera över sina inkomster efter skatt. Det leder i sin tur till att de som människor och medborgare tvingas lita på att politikerna använder de pengar som tas i skatt på ett förnuftigt och vettigt sätt. De blir beroende av bidrag.

Vi genomförde, genom beslut i riksdagens kammare, en skatteomläggning. Vi moderater motsatte oss grundtanken om ett oförändrat skattetryck. Man sänkte marginalskatten, dvs. skatten på inkomstökningar, vilket var nödvändigt, men man höjde en mängd andra skatter i stället. Det ledde till att man fick ökade bidrag på ungefär 11 miljarder kronor. Detta skedde för att inte alltför många skulle förlora på grund av att man skulle ha ett oförändrat högt skatteuttag i Sverige. 100 000-tals människor och familjer blev beroende av bostadsbidrag och litet mindre än 100 000 pensionärer blev beroende av kommunala bostadstillägg för att ta några exempel. Genom att människorna på det viset blir bidragsberoende och även på andra sätt utlämnas till politikerna – för att de skall kunna lösa den uppgift de har tagit på sig – tappar man egenbestämmandet.

Det är uppenbart att vi inte har klarat sjukvårdsmonopolet eftersom människor dör i kön till operationer. Det fungerar inte tillfredsställande. Det beror inte på personalen, kompetensen eller kunskapen. Det beror på att det är ett monopol, ett politikerstyrt monopol. Det är litet märkligt att socialdemokraterna – som, i alla fall som jag uppfattar det, historiskt har växt fram som en rörelse mot privata maktkoncentrationer, mot privata monopol – så intensivt slår vakt om stora skattefinansierade offentliga monopol när det gäller äldreomsorg, barnomsorg och sjukvård. Det är mycket märkligt.

Samma regler gäller naturligtvis på det offentliga området, på vård och omsorgsområdet, som gällde när man en gång i tiden försökte etablera konsumtionsföreningar på orter där det bara fanns en handelsman. Denna enda handelsman hade möjligheter att sätta egna priser eftersom man var utlämnad till att just den handelsmannen fanns, och han bestämde själv prisnivån. Då bestämde man sig för: Vi sätter upp en egen konsumtionsförening, vi kan få konkurrens, vi får effektivare och bättre försörjning av varor och vi får lägre priser. Det var en bra tanke. Så skall det vara. Det skall finnas konkur-

rens på lika villkor. Men så är det inte på de för människorna så viktiga vård- och omsorgsområdena. Därmed får vi sämre vård och omsorg än vi annars skulle få. Vi får dessutom högre skatter än vi skulle behöva ha.

Nästa problem som inte har direkt med frihetsfrågorna att göra är att skattetrycket naturligtvis som en följd av den bristande friheten, bristen på konkurrens och liknande saker leder till mindre tillväxt. Vi vet att det höga skattetrycket ger oss lägre ekonomisk tillväxt, vi vet att det höga skattetrycket stampar ut arbetstillfällen och vi vet att vi nu har en accelererande arbetslöshet i Sverige.

T.o.m. om Sverige hade varit en sluten ekonomi, och inte haft några förhållanden till andra länder, inga handelsströmmar och inga kapitalströmmar till andra länder, hade vi haft för höga skatter. Situationen blir än allvarligare när de länder som vi tvingas, på ett positivit sätt, handla med har lägre skatteuttag än vi. Då finns det en stor risk att såväl människor som pengar strömmar från Sverige till de andra länderna, därför att det fungerar på ett bättre sätt där. Därför expanderar i stor utsträckning svenska företag i andra länder i stället för i Sverige i dag. Man kan bedöma att förra året investerade svenska företag för ungefär 100 miljarder svenska kronor i andra länder, medan andra länders företag investerade för kanske 15 miljarder kronor i Sverige. Så kan det inte fortsätta.

Det krävs en sänkning av skattetrycket för att kunna öka friheten och för att kunna slå vakt om den framtida sysselsättningen och inte bara göra dessa kortsiktiga brandkårsutryckningar som regeringen nu tvingas ägna sig åt. För oss moderater är målet att i slutet av 1990-talet ha fört ner skattetrycket i Sverige till en nivå som ansluter till den övre delen av skatteuttaget i övriga Europa. Vi lägger fram ett förslag för 1992, för nästa år alltså, som innebär en skattesänkning på 27 miljarder kronor. Det är en minskning av skattetrycket mätt som andel av produktionen med två procentenheter. Omräknat per hushåll blir det i genomsnitt ungefär 8 000 kr. per svenskt hushåll. Sedan vill vi gå vidare och sänka med i storleksordningen en procentenhet av BNP varje år för att komma ner och närma oss de andra länderna och för att öka friheten.

Vilka skatter skall man då sänka? Självfallet skall man sänka dem som är mest skadliga för ekonomin. Så gott som varje skattesänkning gynnar ju människorna, medborgarna. Då gäller det att sänka de skatter som ger bäst effekt på den totala ekonomiska utvecklingen. Det är egentligen många skatter. Vi måste även ta hänsyn till det som diskuterades i ett tidigare ärende, nämligen att vi måste genomföra en förändring av våra skatter till EG-nivå om vi strävar efter – vilket vi gör – ett fullt medlemskap i den Europeiska gemenskapen. Då måste vi främst sänka de skatter som negativt påverkar produktion och sparande och sådana som skapar bidragsberoende.

I detta betänkande behandlar vi inte arbetsgivaravgifterna, men inom ramen för vårt förslag till skattesänkningar menar vi att arbetsgivaravgifterna nästa år skall kunna sänkas med drygt fyra procentenheter. Det är någonting som bidrar till att skapa nya hållfasta jobb eftersom kostnaderna för svenska företag sänks.

Vi föreslår att beskattningen av det kapital som är grunden för investe-

ringar i nya jobb i Sverige skall minska. Det innebär att såväl svenska som utländska företag kommer att vilja investera i Sverige.

Vi föreslår att man successivt skall slopa fastighetsskatten. Då blir det billigare att bo och bidragsberoendet kan minska.

Vi föreslår att det även i fortsättningen skall vara lönsamt att satsa på ett eget pensionssparande.

Vi menar att mervärdeskatten successivt måste sänkas ner till EG-nivå. Vi bör i mitten av 1990-talet komma ner till en nivå på ungefär 18 % räknat som pålägg mot 25 % innevarande år. De 25 % i moms som vi har i Sverige är ju till en del beroende på en s.k. tillfällig höjning som gäller för 1991. Den infördes för att hindra överhettningen i svensk ekonomi. Om vi ser på vad som händer på arbetsmarknaden i dag kan vi konstatera att problemet med överhettning inte är särskilt gångbart. Därför föreslår vi att den tillfälliga ökningen tas bort redan den 1 juli innevarande år. Den 1 juli skall alltså momsen sänkas till 23,5 % ungefär. Sedan måste vi gå vidare och sänka den till en nivå på i storleksordningen 18 %.

Det är inte bara momsen på livsmedel som skall sänkas. Det är momsen på kläder och momsen på andra varor och tjänster som är nödvändiga för människor. Det är en chimär att tro att en sänkning av momsen på livsmedel och en höjning av momsen på andra produkter skulle kunna göra det bättre för låginkomsttagare eller andra. Det är hela momspålägget som måste sänkas. När vänsterpartiet talar om sin skattepolitik och att sänka momsen på livsmedel tar de igen det med råge genom andra skattehöjningar. Vänsterpartister älskar ju skatter t.o.m. mer än vad socialdemokraterna gör.

Fru talman! Det är viktigt att sänka det svenska skattetrycket. Det måste ske på alla områden med de mest skadliga skatterna först, sänkta arbetsgivaravgifter, sänkta skatter på riskvilligt sparande, kapitalbildning, investeringar, fastighetsskatt – på sikt slopad –, minskad pensionsskatt och sänkt moms för att ta några exempel. Detta föreslår vi moderater. Det kommer vi att arbeta för i samband med den valrörelse som stundar i höst.

Fru talman! Jag vill även ta upp ett par exempel på detaljer i den skatteomläggning som socialdemokraterna genomförde i fjol. Dessa detaljer förvånar många människor ganska mycket. Det finns en hel del detaljer som man borde ändra. Jag tar upp två stycken. Jag vill fråga Anita Johansson vad det är som gör att den som köpt en bostadsrätt och sedan säljer den skall betala skatt om den förening som äger själva huset har fått ökad skuld och tagit flera lån. Skulle Anita Johansson vilja motivera – för det är ingen annan som har gjort det, vare sig i kammaren eller utanför kammaren – varför den som säljer sin bostadsrättslägenhet skall betala mer skatt, t.o.m. så att han förlorar på affären, därför att bostadsrättsföreningen har ökat sina skulder? Detta är ett exempel som visar hur snett man har tänkt, hur man har utgått från några principer som jag inte begriper.

Självfallet skall varje människa bara betala skatt på en realisationsvinst som beror på vad man själv har satt in. Om jag har köpt en lägenhet för 100 000 och säljer den för 150 000, så är min vinst 50 000, varken mer eller mindre. Som det nu ser ut kan man köpa en lägenhet för 100 000 och sälja den för 100 000 – men så har föreningens skulder ökat, och då får man betala skatt för att man vinner plus minus noll, och i realiteten t.o.m. förlorar där-

för att inflationen gör att de 100 000 man får i dag är mindre i fast penningvärde än de 100 000 som man köpte lägenheten för. Det är orimligt. Men förklara, Anita Johansson, varför det är på det viset! Varför är ni inte beredda att ändra det direkt?

Ni talar i betänkandet om att vi nog får se över den här bestämmelsen. Det behövs ingen översyn, det är bara att slopa bestämmelsen. Det är mycket enkelt, det kan man göra genom att rösta i kammaren i dag. Det skall bli spännande att lyssna till Anita Johansson.

En annan sak är också mycket märklig. Man har i Sverige sedan länge haft traditionen att det skall vara skattefrihet när den som jobbar på ett varuhus får köpa varor med litet rabatt. Och det har varit skattefrihet när en Saab- eller Volvoanställd har köpt en bil av sitt eget företag. Detta tycker vi är riktigt. Det kan röra sig om rätt stora belopp. Om man jobbar på Åhléns och köper till rabatt där – jag vet inte hur stor rabatt det företaget ger – så blir det säkert några tusen om året som man får i skattefri förmån. Den förmånen skall inte beskattas; så långt är vi överens.

Men Anita Johansson och hennes partivänner har bestämt sig för att om den som är anställd på Kristianstadsbladet, Sydsvenska Dagbladet eller Arbetarbladet i Gävle skall skatta för att han får en tidning hem – den tidning han jobbar på. Ofta behöver man ha tidningen för att se hur jobbet gick, hur det blev till slut. Det är fråga om en prenumeration som kan vara värd 1 000–1 500 kr. Den som är anställd på en tidning kan alltså inte få en skattefri personalrabatt, men den som jobbar på Saab eller Volvo kan få 10 000–15 000 kr. i rabatt skattefritt på en ny bil. Kan Anita Johansson förklara logiken i detta?

Den som är SJ- eller SAS-anställd skall betala skatt även på den första förmånen man har, fri resa. Men den som är anställd på Åhléns slipper när det gäller personalrabatt. Var finns logiken i detta? Skall det inte vara rättvisa mellan olika personalkategorier, så att även den som är anställd på en tidning eller på SJ skall ha rätt att få en sedvanlig personalrabatt skattefritt?

Jag har bestämt mig för att renodla diskussionen i dag, så att vi slipper den där vanliga tekniken – att Anita Johansson eller annan företrädare för socialdemokraterna säger att "det blir så många frågor att jag inte kan besvara dem".

Nu ställer jag alltså två frågor: Varför skall bostadsrättshavaren betala skatt om föreningens skuld ökar? Varför skall personalrabatt som är skattefri för en del vara skattepliktig för andra?

Och den stora och viktiga frågan: Varför kan inte socialdemokraterna inse att man måste sänka skattetrycket för att öka friheten och klara Sveriges ekonomi?

Anf. 64 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! Låt mig först med anledning av de två yrkanden under mom. 1 – om de två tillkommande punkterna – som Bo Lundgren framställt, yrka bifall till folkpartiets motion Sk430 av Bengt Westerberg, yrkande 1.

Kort uttryckt är det ju så att moderaterna vill sänka skattetrycket under en tioårsperiod med en högre procentsats än vad vi föreslår. Vi i folkpartiet

vill sänka skattetrycket med ca 5 procentenheter under motsvarande tid. Jag återkommer till detta.

När det gäller uttaget av mervärdeskatt vill moderaterna sänka den generella skattenivån till 18 %, medan vi i folkpartiet har angett den högsta skattesats som EG troligen kommer att bestämma sig för – vi vet ju inte det – nämligen 20 %.

Verkningarna av det skattesystem som förre finansministern Kjell-Olof Feldt betecknade som både perverst och ruttet framstår i dag med fullständig klarhet. Självfallet kan inte det gamla skattesystemet lastas för allt, men det torde vara ställt utom all debatt att de på ett aktivt, och mycket olyckligt, sätt medverkat till dagens problem i svensk ekonomi.

De allvarliga balansproblemen, underskottet i våra utlandsaffärer, varseln, företagsnedläggningarna, inflationen och nedskärningarna i sociala system såsom t.ex. sjukförsäkringen – allt detta har i själva verket någon, i vissa fall kanske sin huvudsakliga, förklaring i det skattesystem som Kjell-Olof Feldt i så hårda tongångar dömde ut.

Det är naturligtvis med stort beklagande man tänker tillbaka på den fullständigt nedgörande kritik som socialdemokraterna före och i valrörelsen 1988 riktade mot det förslag, folkpartiets skatteskiss, som senare varit vägledande vid utformningen av skattereformen.

Hade insikten och handlingsförmågan hos socialdemokraterna infunnit sig litet tidigare, så hade många av dagens problem inte behövt bli tillnärmelsevis så allvarliga.

Vi i folkpartiet liberalerna har nu ändå till sist tillsammans med socialdemokraterna genomfört en skattereform, vars främsta syfte var att sänka de skatter som varit skadligast för ekonomin – nämligen de på arbete och sparande.

Genom reformen har en sänkning av den statliga inkomstskatten, i en storleksordning som var totalt omöjlig att diskutera med socialdemokraterna för några år sedan, nu ändå till slut kommit till stånd.

Som vi skrev i januari i vår partimotion om skatterna kommer skattereformen, framför allt på litet längre sikt, att leda till betydande positiva samhällsekonomiska effekter. Vi ser början till detta i dag, när man på arbetsmarknaden tecknar avtal på så låga nivåer att vi nästan får gå tillbaka till de gamla gulnande bladen för att hitta något liknande. Vi ser det också i ett ökande sparande, och andra positiva inslag.

Genom ett skattesystem som stimulerar ett bättre utnyttjande av resurserna skapas en ekonomi med större utvecklingskraft. Tillväxten kan då öka på nytt, och marknadsekonomin kan fungera bättre.

Samhällsekonomiskt riktiga signaler kommer också att styra de ekonomiska besluten, både i företag och i hushåll.

Fru talman! Skattetrycket är högt i dagens Sverige, alltför högt enligt folkpartiet liberalernas mening. Summan av skatter och avgifter uppgår till ca 56 % av bruttonationalprodukten. Vi brukar uttrycka detta så att skattekvoten är ca 56 %. Vid en internationell jämförelse är detta den högsta förekommande nivån.

Skall man göra sådana jämförelser, är det dock viktigt att mäta på samma sätt. Annars blir jämförelsen missvisande.

Det har självfallet stor betydelse om vissa förmåner finansieras via skatten, eller om företagen genom försäkringslösningar på den privata marknaden tillförsäkrar de anställda motsvarande förmåner. Ett sådant förhållande torde vara vanligt i andra länder som vi jämför oss med. Det har alltså betydelse om sociala förmåner ges i form av avdrag på skatten eller som skattefinansierade bidrag. Många andra faktorer spelar in.

För att man skulle förhindra ett missbruk av sjukförsäkringen gjordes t.ex. sjukpenningen för några år sedan skattepliktig. Denna åtgärd ökade självfallet skattekvoten, utan att något egentligen realekonomiskt inträffade för medborgarna. Interna skattebetalningar – vanliga i Sverige – mellan olika enheter inom den offentliga sektorn ökar också skattekvoten.

Det är enligt folkpartiet liberalernas mening viktigt att beakta faktorer av det här slaget vid en jämförelse. Annars får man ett felaktigt utgångsläge.

Men även om man gör sådana justeringar, blir vår slutsats att skattetrycket måste sänkas. De negativa verkningarna är i dag alltför tydliga. Svenskt näringsliv verkar ju också på en internationell marknad i konkurrens med företag i länder med lägre skatter och därmed lägre kostnader. Folkpartiet liberalerna anser det således både angeläget och nödvändigt att reducera det svenska skattetrycket med åtminstone 5 procentenheter.

En fullt finansierad reform var ett krav för en överenskommelse från socialdemokraternas sida. I det konjunkturläge som då rådde fanns det också enligt folkpartiet liberalernas mening inte skäl att avstå från en skattereform på grund av detta krav.

Fru talman! När vi vill gå vidare med en sänkning av skattetrycket anser vi det mycket angeläget att i första hand sänka de skatter som är mest skadliga. Sverige har, även efter skattereformens genomförande, en i internationell jämförelse mycket hög skatt på kapital då det gäller kapitalinkomster, kapitalvinster och förmögenhet. Den valda kapitalskattesatsen 30 % innebär förvisso vissa fördelar. Men det är som sagt en hög beskattning, speciellt i kombination med förmögenhetsbeskattningen.

För att inte krångla till skattesystemet stannade vi för en nominell beskattning. Det ger en känslighet för inflationen, och denna måste hållas i schack om inte kapitalbeskattningen skall bli orimlig.

Även vid en låg inflation är emellertid den samlade kapitalbeskattningen hög. Vi anser därför att den måste sänkas, bl.a. för att kunna behålla företagare och företag i Sverige. Vi föreslår i första hand en sänkning av förmögenhetsskatten och arvs- och gåvoskatten, främst genom att avskaffa dessa skatter för det arbetande kapitalet i mindre och medelstora företag.

Förmögenhetsskatten berörs över huvud taget inte av skatteöverenskommelsen. Vi förstod under förhandlingarna att något var på gång, men sakfrågan behandlades inte av det enkla skälet att socialdemokraterna vägrade att ta upp den.

Med facit i handen vet vi att det inom finansdepartementet pågick ett arbete på den departementspromemoria som presenterats och blivit utsatt för en mördande kritik. Vi kan bara beklaga att vi inte kunde nå fram till en uppgörelse om förmögenhetsskatten och inte kunde inkludera även den. Det hade varit lyckligt om så skett.

Självfallet vill vi, fru talman, när skadliga skatter är på tapeten, också avskaffa omsättningsskatten på handeln med företagens riskkapital.

Den särskilda löneskatten, som ju egentligen är en ren skatt, driver upp avkastningskraven på satsningar i företagande. Skatten framstår i en internationell jämförelse som olycklig och bör på sikt avskaffas.

Fru talman! Sverige har världens sammantaget högsta mervärdeskattesats. Vid kommande årsskifte återgår vi till det tidigare momspålägget 23,46 %, men även detta är en alltför hög skattesats. Det kommer att innebära, om det ens blir tillåtet, avsevärda nackdelar att ha en så hög moms om Sverige blir medlem i EG.

I detta sammanhang vill jag passa på tillfället att rätta till ett påstående som ofta görs, nämligen att EG är på väg att *införa* differentierade skattesatser för momsen. Det påstås man göra genom att eventuellt införa två "band", helt säker tror jag inte man kan vara efter alla turer, ett på 4–9 % och ett på 14–20 %.

Åtgärden innebär i själva verket ett klart steg emot en *mindre* differentiering av momsen inom EG, inte tvärtom. Det handlar om att få någon ordning på den flora av mervärdeskattesatser och undantag som finns i medlemsländerna. Det framgår dessutom bl.a. av Vitboken att man inom EG anser det vara en mycket stor fördel med en enhetlig skattesats.

Det är, fru talman, alldeles uppenbart att vissa skattedebattörer som ivrigt förespråkar ett sänkt skattetryck uppvisar en mycket ensidig syn på skälen att sänka detta.

När skattetrycket sänks i inkomstledet inträffar ju det, att pengar stannar hos medborgare i stället för att levereras in till staten. Så långt kan man alltid hävda att det uppstår en frihet för medborgarna – åtminstone för någon eller några medborgare. Men man måste givetvis vara observant på att staten faktiskt också gör inskränkningar i den enskildes frihet beroende på hur man tar ut skatterna i konsumtionsledet.

Folkpartiet liberalerna har alltid hävdat – med undantag av kända skäl för tobak, alkohol och energi – att staten inte skall styra konsumtionen genom punktskatter på vissa varor. En sådan styrning och inskränkning i den enskildes konsumtionsval inträffar även vid skilda momsskattesatser eller vid punktbeskattning av skilda varugruper. Konsumtionen styrs till de subventionerade varorna.

Det vore, enligt min mycket bestämda personliga uppfattning, mycket olyckligt om vi redan före ett EG-medlemskap skulle återgå till en differentiering av momsen enligt den flora av förslag som föreslås i skilda reservationer. Självfallet kan vi på begränsade områden komma att tvingas till en sådan åtgärd om man inom EG slutgiltigt stannar för detta.

För bästa möjliga slutgiltiga utformning av skattesystemet inom Gemenskapen skulle det onekligen vara en styrka om de nordiska länderna kunde uppträda gemensamt med en enhetlig skattesats. Det viktigaste är dock enligt folkpartiet liberalerna att i första hand sänka den generella skattesatsen till 20 %.

Fru talman! Sammanfattningsvis har genom skattereformen viktiga steg tagits i linje med folkpartiet liberalernas strategi på skatteområdet. De mest skadliga skatterna, de på arbete och sparande, har sänkts. Nu måste nästa

steg tas för att reducera kapitalskatterna, främst på arbetande kapital. Momsen sänks genom att den tillfälliga höjningen försvinner. Nästa steg blir en sänkning av arbetsgivaravgifterna, framför allt den särskilda löneskatten. Därefter måste fortsatta sänkningar av momsen ske i syfte att reducera skillnaden mot EG.

Vi har i vår partimotion redovisat ett förslag till inkomst- och utgiftsförändringar som ger ca 6 miljarder för skattesänkningar nu eller senare. Vi är givetvis helt på det klara med att ytterligare stora insatser kommer att krävas för att möjliggöra önskvärda och nödvändiga skattesänkningar.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservation 2.

Fru talman! Folkpartiregeringen lade 1979 fram ett förslag till avdragsrätt för gåvor till ideella organisationer. Vi har sedan dess följt upp detta krav och lägger även nu fram ett förslag. Folkpartiet liberalerna menar att en gåva från en enskild person till svenska biståndsorganisationer och till trossamfund borde vara avdragsgill inom en viss beloppsram. Inför det hårdnackade motstånd som jag vet att detta förslag möter avstår jag dock av tidsskäl att yrka bifall till denna reservation.

Fru talman! Socialdemokraterna och vänsterpartiet har här i kammaren drivit igenom en utformning av avdragsrätten för fackföreningsavgifter som är helt oacceptabel. En grundläggande princip i beskattningen är att medlemsavgifter i föreningar inte skall vara avdragsgilla. Den principen har man frångått utan att kunna ge någon rimlig förklaring. Dessa medel används bland annat till att bygga upp konfliktfonder. Trots att avdragsrätt föreligger för detta är inte utfallande konfliktersättningar skattepliktiga.

För arbetsgivaren är inte medlemsavgiften i någon intresseorganisation avdragsgill. Om denna organisation däremot utför tjänster som är att betrakta som kostnader i rörelsen blir detta avdragsgillt.

Avdragsrätten för fackavgifter bör slopas och en översyn företas för att undersöka om det finns skäl att i likhet med denna behandling förändra avdragsmöjligheterna för arbetsgivarna. Här finns olikheter i beskattningen som vi under många år har velat få utredda och tillrättade. Jag yrkar därför, fru talman, bifall till reservation 59.

Fru talman! I en motion har jag påpekat att den tillfälliga höjningen av fastighetsskatten på kommersiella lokaler till 3,5 % av taxeringsvärdet har aktualiserat frågan om en rättvis beskattning av bostäder i fastigheter med huvudsakligen lokaler. Dessa bostäder kommer att drabbas av betydande hyreshöjningar beroende på den orimliga utformningen av fastighetsskatten. Självfallet bör inte bostäder belägna i hus med huvudsakligen lokaler straffbeskattas av detta skäl. Ett motiv för en annorlunda beskattning av dessa bostäder kunde möjligen vara att skatten borde vara lägre. Utskottet begär nu av regeringen en översyn av frågan, och jag noterar denna framgång med anledning av motionen med stor glädje och yttersta tacksamhet.

I en annan motion har Isa Halvarsson framställt yrkande innebärande att även näringsidkare skall kunna få jämkning av bilförmånen på samma sätt som anställda. Även denna fråga tycks nu kunna få en lösning, och det är minst lika glädjande.

Fru talman! De nya reglerna för reavinstbeskattning av bostadsrätter har vållat stor debatt. Onekligen är de också inte alldeles lätta att förstå. Utskot-

tet aktualiserar med anledning av motioner som väckts i frågan en översyn av bestämmelserna, och det är bra.

Som jag tidigare framhållit vid debatterna måste det vid en skattereform av den här omfattningen givetvis finnas detaljer som fått en inte helt tillfredsställande lösning. Jag avslutar därför detta anförande med att dels yrka bifall till reservation 66, dels med den ödmjuka förhoppningen att det nu när tid gives skall gå att komma fram till bättre lösningar.

Anf. 65 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Det var, som oftast, intressant att lyssna till Kjell Johansson. Men det finns ändå anledning att göra en liten kommentar.

Vi har i Sverige ett extremt högt skatteuttag inom olika sektorer. Det vore bra om vi hade ett skattesystem som präglades av en mycket hög grad av enhetlighet med så litet undantag som möjligt. Men när vi i Sverige avviker från andra länder när det gäller det totala skatteuttaget, kan vi inte ha enhetlighet på alla områden.

Jag antar att detta är ett av skälen till att Kjell Johansson anser att kapitalbeskattningen måste förändras. Den är i och för sig rätt symmetrisk sett från svensk synpunkt – det finns en del saker som kan diskuteras – men i förhållandet till kapitalbeskattningen i andra länder är den mycket högre. Vi måste därför justera kapitalbeskattningen.

Samma sak gäller mervärdebeskattningen. Om vi infört en så hög skattesats för mervärdeskatten för exempelvis hotell- och restaurangnäringen, skidliftar och allt annat som kan vara aktuellt, och vet att vi tappar pengar i Sverige, får man naturligtvis ta hänsyn till detta i strävan att dra ner det totala skattetrycket. Enligt vad jag själv hört har många som varit uppe i fjällen noterat att det är mycket dyrare. Många har åkt över gränsen till Norge, och en del har inte åkt över huvud taget.

Fru talman! Det gladde mig att höra att Kjell Johansson sade att man skall avskaffa den särskilda löneskatten. En fråga är då om Kjell Johansson möjligtvis vill väcka en gemensam motion om att avslå den proposition som nu kommer om att införa särskild löneskatt på pensionsbetalningar.

Anf. 66 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Den senare frågan tror jag att vi skall nöja oss med att ta upp när denna proposition behandlas.

Jag håller med Bo Lundgren om resonemanget i stort. Självfallet inser också vi i folkpartiet liberalerna att det finns bekymmer för vissa branscher eftersom vi i Sverige isolerat har infört en neutral mervärdebeskattning när man inte har detta i utlandet.

Men frågan inför framtiden är: Skall vi gå in i EG med ett ytterligt differentierat system när alla tecken tyder på att EG egentligen är på väg mot ett mer enhetligt system? Man har t.ex. infört ett moratorium som innebär att man inte får införa ytterligare skattesatser och differentiera mer. Man försöker hitta ett system som leder fram till en större enhetlighet i mervärdebeskattningen, och den frågan drivs ganska hårt.

Det är mycket klart uttryckt i Vitboken att det vore en stor fördel om det fanns en enhetlig skattesats. Vore det då inte klokt att vi i Sverige inte kom-

plicerar frågan utan behåller vår inställning att Sverige skall ha en enhetlig mervärdeskatt?

Även ni moderater är emot att vi skall styra människors konsumtion med skilda skattesatser, eller hur Bo Lundgren?

Anf. 67 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Jodå, det finns mycket som förenar oss i dessa tankesätt. Jag är också glad över att Kjell Johansson inledningsvis sade att skattetrycket måste sänkas, även om ni föreslår en lägre takt än vad vi gör och ett slutmål som i och för sig inte befinner sig så långt ner. Men vi är på samma väg, och det är bra.

Vi skall naturligtvis ha en så hög grad av enhetlighet som möjligt. Vi hade tidigare en reducerad momsskattesats i Sverige. När reduktionen togs bort och vi fick full moms ledde detta till ett bortfall av kunder till hotell- och restaurangnäringen, diverse semesteranläggningar, skidliftar och annat. Det är också något som påverkar bytesbalansen negativt. Därmed motverkar egentligen förändringen sitt eget syfte, nämligen att skapa bättre ekonomi.

Den typen av förändringar borde vi vara beredda att göra. Som jag förstår Kjell Johansson menar han, att om vi kan leda i bevis, vilket man rimligen kan om man ser på utvecklingen, att detta är ett problem, är man också beredd att göra vissa justeringar i avvaktan på att vi får ner skattetrycket till den Europanivå där vi så småningom måste hamna. Det är i så fall positivt och bra att vi har den synen gemensamt.

Läget inom EG är för närvarande efter de senaste direktiven hösten 1990 och beslutet i mars sådant, att man antagligen kommer att få en minimiskattenivå på sannolikt 15 % för en generell skattesats och måhända ett tak på 20 %, men det kan man vara mindre säker på.

Sedan finns ett band på 4–9 % där medlemsländerna har rätt att lägga beskattningen av olika varor, det kan vara läkemedel och mycket annat. Detta leder inte till någon större grad av enhetlighet inom EG. Men jag håller med om att vi i Sverige inte skall göra mer än vi behöver göra förrän vi står inför EG-anpassningen. Det viktiga är att sänka momsen generellt, helst ner till 18 %. Men vi skall också göra de mindre justeringar som behövs för en del branscher som kommit snett och där Sverige totalt sett förlorat.

Anf. 68 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Vi i folkpartiet liberalerna har sagt, att om det visar sig att det blir negativa effekter av förändringen av mervärdeskattesatserna, är vi beredda att se över dem. Men jag tror att man i dagens mycket osäkra läge måste vara försiktig med att dra slutsatser om orsak och verkan då det gäller människors konsumtion. Bilförsäljningen har t.ex. sjunkit med 30–40 %. Mig veterligt har det inte skett någon som helst justering av mervärdeskatten på bilar, och nedgången kan därför inte bero på detta.

Det har skett en otrolig omsvängning i människors konsumtionsmönster när det gäller att köpa bilar. Det är inte helt otroligt eller främmande att tänka sig att det också har inträffat en svängning i människors konsumtionsmönster när det gäller restaurangbesök eller resor till fjällen oavsett om vi förändrat mervärdeskatterna eller inte.

Vi är öppna för diskussion, och vi har vid flera tillfällen deklarerat att vi kommer att följa denna fråga ordentligt. Det vore en stor fördel om vi kunde få ett skattesystem i Sverige som präglas av enhetlighet och avskaffa den styrning av människor som varit så betecknande för det gamla systemet.

Anf. 69 ROLF KENNERYD (c):

Fru talman! Med anledning av Bo Lundgrens funderingar kring formalia och yrkanden om dessa, vill jag inledningsvis säga följande. Om Bo Lundgrens yrkande skulle resultera i att det blir en uppdelning av mom. 1, yrkar jag under detta moment när det gäller sänkt skattetryck bifall till reservation 3 i motsvarande del.

Så över till realia i stället för formalia.

Den stora skatteomläggningens sista steg har nu varit i tillämpning i drygt tre månader. Vissa effekter av densamma, såväl positiva som negativa, kan nu börja avläsas. De positiva effekterna i form av t.ex. av ökad arbetsbenägenhet och ökat nettosparande, som var en av anledningarna till reformens genomförande, kan på grund av den korta tid som har förflutit ännu bara skönjas, men de torde ändå vara någorlunda säkerställda. De negativa effekterna har i vissa hänseenden varit brutala för dem som berörs.

Det mest uppmärksammade exemplet, i vart fall i media, är effekterna för pensionärer med låg pension. Där har regeringen sent omsider tvingats lägga fram förslag till förändringar och kompletteringar som nödtorftigt eliminerar de negativa effekterna.

Dramatiskt ökat antal konkurser inom turistnäringen och inom hotell- och restaurangnäringen är andra exempel. Att de har uppstått beror ju på att förändringarna i det fallet genomfördes i andra steget, dvs. de har ytterligare ett års giltighetstid bakom sig.

Vi har också kunnat notera väldigt kraftigt ökade boendekostnader som i det korta perspektivet framför allt har drabbat hyresgästerna men även villaägare. De senare, alltså villaägarna, har ännu inte märkt den fulla effekten av skatteomläggningen, eftersom fastighetsskatten ännu inte har drabbat deras plånböcker. Den debiteras ju först i samband med slutskatteregleringen.

I allt väsentligt har de här negativa effekterna varit möjliga att förutse. Vi hade från centerpartiets sida redan inför omläggningen motionerat om alternativa förslag i bl.a. dessa hänseenden. Då är det naturligt att vi nu, när våra farhågor och bedömningar visat sig besannas, återkommer med dessa förslag.

Tyvärr kvarstår den betongmur som uppgörelsen mellan socialdemokraterna och folkpartiet liberalerna skapat mot förändringar i denna uppgörelse. Den är lika kompakt i dag som den visat sig vara tidigare. Utskottsmajoriteten föreslår i dagens betänkande inga förändringar utan endast tillkännagivande till regeringen om behov av översyn på två punkter.

Jag skulle vilja ställa frågan till den majoritet som bildats i det avseendet varför man över huvud taget behöver göra en översyn i fråga om beskattningen av reavinster på bostadsrätter. Detta är något som Bo Lundgren tidigare vidrörde och som jag därför inte utvecklar. Här är det fråga om en bestämmelse som i sin nuvarande tillämpning är så uppenbart felaktig att den

inte fordrar någon som helst översyn. Det som nu erfordras är att man går till handling för att eliminera denna uppenbara felaktighet.

Centerns skattemålsättningar skulle jag vilja sammanfatta i fem punkter:

1. Skatt skall utgå efter bärkraft.
2. Skattesystemet skall främja arbete och företagande.
3. Det skall också främja sparande och enskilt ägande.
4. Skattesystemet skall medverka till att åstadkomma en god miljö och resurshushållning.
5. Därutöver skall den totala skattekvoten sänkas.

En viktig byggsten i vårt alternativ är differentiering av mervärdeskatten med lägre skatt på nödvändigheter som mat och boende. Vi har tidigare motionerat om en bibehållen lägre mervärdeskattesats inom bygg- och bostadssektorn, och vi återkommer med det kravet även till årets riksdag.

Vi har också till årets riksdag presenterat ett heltäckande förslag när det gäller sänkt skatt på maten. Förslaget har som utgångspunkt att mervärdeskatten på mat skall vara differentierad till 60 procentsnivån. Vi har bifogat ett komplett förslag till hur en lagtext skulle kunna utformas, och vi har också utformat ett finansieringsförslag för åtgärden sänkt skatt på maten.

Till det detaljerade förslaget har under utskottsbehandlingen vänsterpartiet anslutit sig. I vissa principer har sedan länge miljöpartiet också varit förespråkare för det vi föreslår. Vi har vidare kunnat notera att moderaterna accepterat och förespråkar principen om en differentierad mervärdeskatt. Jag noterade dessutom vid replikskiftet mellan Bo Lundgren och Kjell Johansson att trots att argumentationen inte var särskilt stark sade sig ändå Kjell Johansson i slutet av sin sista replik vara beredd att se över mervärdeskatten på t.ex. turistområdet. Det må väl ändå tas till intäkt för att en uppluckring är på gång litet varstans.

Vad beträffar sänkning av matmomsen har opinionsundersökningar under senare tid givit mycket entydiga besked om vad de tycker som ytterst är berörda av åtgärden, dvs. de svenska medborgarna. Jag tillhör dem som menar att man skall vara försiktig med tolkningen av opinionsundersökningar som visar på förändringar med en eller annan procent hit eller dit, men i det här fallet har det visat sig att 93 % vill ha sänkt skatt på maten och att 84 % vill ha sänkt skatt på maten även om den sänkningen skall finansieras genom höjd mervärdeskatt på andra nyttigheter. Då tycker jag att det finns synnerligen säker grund för att uttala att här vet vi hur man ser på saken i det svenska folkdjupet.

Mot bakgrund av detta och mot bakgrund av det förändrade sinnelag som successivt har vuxit fram och uppenbarligen är på väg att växa fram numera litet varstans måste det, tycker jag, betraktas mera som en tidsfråga när också andra partier skall ansluta sig till vårt synsätt och det äntligen skall kunna bildas majoritet för att genomföra en sänkning av mervärdeskattesatsen på dessa väsentliga nyttigheter.

Fru talman! På vissa områden har av majoriteten bakom skatteuppgörelsen förväntade bidrag till finansieringen uteblivit. Om man höjer skattesatsen, riskerar man nämligen alltid att den beskattade basen minskar. Om den minskar tillräckligt mycket, uppstår ett totalresultat som är negativt. Det finns ett numera ganska gammalt exempel på detta, omsättningsskatten på

aktier, som sedan den infördes har haft sådana skadeverkningar på själva basen, dvs. handeln med värdepapper, att det statsfinansiella utbytet av denna skatt numera blivit negativt i förhållande till hur det var tidigare.

Vi kan ännu inte statistiskt belägga men vi kan skönja en ny företeelse på samma tema, nämligen turistmomsen. Det föreligger alltså ännu ingen fullödig statistik, men alla tecken tyder på att vi har haft en kraftig nedgång sedan mervärdeskatten ökades resp. infördes på turistområdet. Vi kan också notera att den nedgången i vart fall icke enbart eller ens till väsentlig anledning är konjunkturell, eftersom vi samtidigt kan notera att utlandsturismen ökar.

Det här betyder helt enkelt att svensk turistnäring, i stor utsträckning beroende på turistmomsen, har tappat konkurrenskraft. Det måste vi göra någonting åt. Vi måste vända den här utvecklingen.

Bland de önskvärda effekter som borde komma ut av en skatteomläggning finns ökat sparande, ökat företagande och ökad stabilitet vid förvärv av egen bostad. De tre flugorna försöker vi slå i en smäll när vi föreslår införande av personliga investeringskonton, vilket skulle innebära att varje medborgare hade möjlighet att göra skattefria avsättningar till dessa konton uppgående till ett halvt basbelopp och att skattefriheten skulle bestå vid användning av medel ur detta konto för start av eget företag eller vid köp av bostad. Medlen skulle beskattas först vid uttag för andra ändamål, dvs. för vanlig konsumtion.

En annan viktig fråga för tillväxt i ekonomin är andelen nystartade företag. Ett inslag i skatteomläggningen har varit att slopa kvittningsrätten mellan förluster i näringsverksamhet och inkomst av tjänst. Jag medger gärna att det finns betydande fog för detta. I det gamla systemet hade nämligen denna obegränsade kvittningsrätt i hög grad oönskade effekter.

En effekt av den slopade kvittningsrätten som dock inte är önskvärd är att nystartandet av företag hämmas. Därför föreslår vi från centerpartiets sida en tidsbegränsad kvittningsrätt vid nystart av företag. Det är särskilt värdefullt för olika hantverksföretag men också för t.ex. utvecklingsbolag som drivs av forskare som bibehåller sin forskartjänst samtidigt som de har intressanta utvecklingsmöjligheter i ett eget företag, där dock vinsterna ofta låter vänta på sig ett antal år. I den situationen kan den tidsbegränsade kvittningsrätten vara oerhört värdefull.

En annan drabbad grupp är pensionärer med låga pensioner. De är på visst sätt tidigare skattebefriade och har därför ingen nyttoeffekt av marginalskattesänkningen. En mycket allvarlig effekt som uppstår för dessa låginkomstpensionärer, som samtidigt, till följd av ett strävsamt och sparsamt liv, har skaffat sig en viss, liten förmögenhet, är att kapitalinkomsterna från denna förmögenhet, dvs. räntorna, i vissa fall kan drabbas av marginalskatter på ända upp till 83 %. Genom påverkan på det kommunala bostadstilläggets storlek kan det uppstå ytterligare marginaleffekter på nästan 50 %, vilket sammantaget innebär att det i dag finns pensionärer med mycket låga inkomster som har marginaleffekter på sammantaget betydligt över hundra procentenheter.

Jag skulle vilja fråga herrskapet Johansson, dvs. Anita och Kjell, om man har något råd att ge de pensionärer som befinner sig i denna situation, utöver

att de skall betala mer än 100 % i skatt till staten. Skall de ge bort sina besparingar, eller skall de slösa bort dem genom ett leverne som just dessa pensionärer aldrig har ägnat sig åt under sitt hittillsvarande liv?

Det finns alltså, herr talman, åtskilliga skönhetsfläckar i skatteomläggningen. Jag håller med Kjell Johansson om att det inte är att förvånas över att det i en så stor omläggning uppstår skönhetsfläckar. Litet mer förvånande är att det inte tycks finnas någon som helst beredskap bland dem som stod bakom omläggningen för att rätta till dessa skönhetsfläckar.

I vissa fall kan man säga att dessa skönhetsfläckar består av rena systemfel. Det är klart att de måste åtgärdas. Det finns såväl samhällsekonomiska som fördelningspolitiska skäl för sådana förändringar. Men som jag tidigare berört förefaller detta vara omöjligt, med nuvarande majoritet bakom den hittillsvarande omläggningen.

Den enda slutsats man kan dra av detta förhållande är att för att det skall bli ordning i dessa hänseenden krävs det en ny regering. Den måste som en av sina uppgifter rätta till systemfelen, tvätta bort skönhetsfläckarna och inleda en sänkning av det totala skattetrycket. Om detta skall lyckas erfordras centermedverkan i denna regering.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservationerna 3, 15, 28, 35, 53 och 74 – vad gäller reservation 3 på det sätt som har framgått av inledningen till mitt anförande.

Anf. 70 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Först beträffande reavinsten på bostadsrätter: Det förslag som lades var ett försök att konstruera en beskattning där bostadsrätterna skulle behandlas likadant som egnahem. De skulle alltså beskattas på samma sätt. Då skulle man också kunna använda sig av takregeln även när det gäller reavinstbeskattning av bostadsrätter.

Som jag sagt redan tidigare är förslaget svårförståeligt, och vi tycker att man bör se över det. Men man kan inte bara ta bort detta och ändra på det, för då uppstår en annan asymmetri i förhållande till beskattningen av villor. Det är skälet till att man inte bara kan plocka bort detta.

Beträffande mervärdsskatten, vill jag, herr talman, i första hand hänvisa till det replikskifte jag hade med Bo Lundgren. Jag noterar att det finns ett ganska stort gap mellan centerpartiet och folkpartiet beträffande synen på människors frihet. Medan vi vill konstruera en beskattning som är neutral, dvs. som inte är styrande för människorna, har centern en otrolig benägenhet att genom en hel flora av differentierade skattesatser styra människors konsumtion till det ena eller det andra området. Den inställningen delar vi inte.

Ibland är det också litet svårt att förstå logiken. Rolf Kenneryd talar om fördelningen och om de pensionärer som har det dåligt ställt, men i nästa andetag säger han att restaurangmomsen är bland det mest angelägna att sänka. Hur kommer det att hjälpa pensionärerna? Om vi nu skall tala fördelningspolitik finns det väl anledning till eftertanke. Vi lägger mervärdeskatt på alla dessa pensionärers vardagsbehov, men de sitter ju inte på restaurang dagarna i ända. De har alltså ingen nytta av lägre restaurangmoms. Om vi

håller oss innanför landets gränser är det nästan skamlig fördelningspolitik att bete sig på detta sätt, Rolf Kenneryd.

Däremot är vi otroligt medvetna om att vi faktiskt har bekymmer med utlandet i fråga om den s.k. turistmomsen. Problemet är bara att det inte finns något som heter turistmoms. Jag får återkomma till den saken eftersom min taletid nu är slut.

Anf. 71 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Min replik gäller Rolf Kenneryd, så jag vill till honom säga: Nog är det väl så att varken pensionärer eller andra har råd att gå på restaurang, med de höga momsskattesatser som vi har fått i de sammanhangen – detta sagt inom parentes.

Min ambition, Rolf Kenneryd, är inte att differentiera momsen. Egentligen skulle jag väl kunna säga att min ambition är en helt enhetlig moms på 10-procentsnivå och en rejäl sänkning av alla skatter. Det är ju slutmålet långt fram i tiden.

När man funderar på vad som kan göras i övrigt får man leta efter sådant som blivit helt felaktigt, t.ex. hotell- och restaurangmomsen, vilket jag har redovisat tidigare. Det centern vill göra är att differentiera momsen så att den skall vara 20 % nästa år på allt utom livsmedel. Där skall vi ha 15 %, vilket för övrigt är väsentligt högre än inom EG.

Det finns egentligen två motiv till detta. Det ena skulle vara att man får en fördelningsmässigt bra effekt, dvs. att låginkomsttagare tjänar på lägre moms på just mat. Alla konsumerar vi också kläder. Men statliga utredningar har visat att fördelningseffekten inte blir sådan. Det finns alltså inget sakligt skäl för att sänka momsen på just mat. Däremot finns det sakliga skäl för att sänka momsen över huvud taget, så att alla människor – och särskilt låginkomsttagare – gynnas av lägre skattenivå.

Det andra motivet är, som Rolf Kenneryd sade, att detta ligger väl till i folkdjupet. Det kan naturligtvis vara frestande för ett politiskt parti att resonera: Om vi frågar människorna om de vill ha sänkt skatt på mat säger de ja – då skall vi kräva sänkt skatt på mat. Men det gäller att ha sakliga funderingar beträffande vilken effekt man får, och det skulle vara intressant att höra Rolf Kenneryd utveckla detta.

Slutligen: Idén med investeringskonton är intressant, men det uppstår problem. Om jag sparar säg 150 000 under en tioårsperiod, sedan köper en bostad och säljer den året efter, får jag då behålla de skattefria pengarna, eller måste det bli ett uppskovsförfarande? Det uppstår alltså tekniska problem om man får placera pengarna i bostäder. Vad händer när jag köper en bostad för skattefria pengar och sedan säljer den?

Anf. 72 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Jag noterar Kjell Johanssons påstående att det inte går att ändra reavinstbeskattningen på bostadsrätter. Jag har motsatt uppfattning och påstår att det går att ändra den redan nu.

Sedan säger Kjell Johansson att vi motverkar friheten genom att styra konsumtionen genom en differentierad mervärdeskatt. Jag tror att den argumentationen är mycket överdriven, eftersom det rör sig om nyttigheter som

var och en är oerhört beroende av, dvs. boende och mathållning. Jag skulle vilja fråga Kjell Johansson vad han säger till den ensamstående två- eller trebarnsmamman som, just till följd av detta barninnehav, kanske inte heller kan jobba full tid: Vilken frihet att välja konsumtion har hon i dagens skattesystem? Är det inte så, Kjell Johansson, att hon och många andra i liknande situation är hänvisade till att lägga huvuddelen av sin begränsade inkomst på just de nyttigheter som vi vill göra det möjligt för henne och andra att skaffa sig?

Beträffande restaurangmomsen försöker Kjell Johansson frammana ett motsatsförhållande gentemot pensionärernas beskattning. Då vill jag erinra Kjell Johansson och andra om att detta med restaurangmoms är ett oegentligt begrepp. Det som i den här kammaren kallas hotell- och restaurangmoms är egentligen mervärdeskatt på övernattning och all mathållning. Jag vet inte om Kjell Johansson har uppmärksammat att det t.o.m. gäller pensionärer som låter sig utspisas på de servicehus som vi har i landets alla kommuner. Det kan väl knappast anses vara någon lyxkonsumtion, för den pensionär som inte själv förmår ordna sin mathållning utan därför utnyttjar servicehusets tjänster. Denne låginkomstpensionär drabbas alltså av det som i den här kammaren kallas restaurangmoms men som i realiteten är en utspisningsmoms i alla led, även beträffande utspisning av enklaste slag.

Får jag avslutningsvis till Bo Lundgren kort säga, eftersom han sade att vi skall bibehålla den högre procentsatsen på allting utom maten, att vi har föreslagit en differentiering av mervärdeskatten också vad avser bostäder, persontransporter och energi.

Anf. 73 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag sade inte att det inte går att ändra reavinstbeskattningen på bostadsrätter, Rolf Kenneryd. Allting går. Frågan är bara om det blir bra. Och det här blir inte bra, för det uppstår en asymmetri i beskattningen som är oacceptabel. Jag vill bolla tillbaka frågan till Rolf Kenneryd: Är det inte så att det uppstår en sådan asymmetri?

Så till den s.k. turistmomsen. Hade det funnits något definierat momsuttag på de turister som besöker Sverige, så skulle vi självfallet mycket enkelt kunnat anpassa denna turistmoms. Det hade inte stört den rättvisebild som vi tycker skall råda, att människor skall styra sin egen konsumtion. Det hade också varit mycket enkelt att administrera. Problemet är att det inte finns något sådant system, utan det handlar om ett system som vi tillämpar rätt igenom här i Sverige. Nu har vi sagt att industriverket skall följa utvecklingen, och det tycker jag att man skall göra också.

Rolf Kenneryd, jag nämnde bilförsäljningen, som har minskat med mellan 30 och 40 %. Hur kan Rolf Kenneryd vara så tvärsäker på att just bilförsäljningen kan falla våldsamt utan att det har någonting med momsen att göra, medan bara momsen har ställt till detta då det gäller restaurangbesöken? Så enkelt är det ju inte.

Rolf Kenneryd ville också att jag skulle ge råd om hur pensionärer skall göra som har ganska låga ränteinkomster på sina besparingar. Jag brukar aldrig ge råd om skatteplanering – allra minst här i Sveriges riksdags kammare – men i det här fallet tycker jag att det möjligen kan vara moraliskt rätt

att göra det. Jag vill ge dessa pensionärer detta råd: Behåll vad ni eventuellt behöver på samma konto och sätt in resten av pengarna på ett tvåårskonto, så drabbas ni inte av denna orimliga effekt. Det kan vara en lämplig åtgärd, med tanke på att vi faktiskt har genomfört en total förändring av marginaleffekterna genom att det särskilda avdraget inte kommer att trappas av på det sätt som det har gjort tidigare.

Två- eller trebarnsmamman tror jag faktiskt är ordentligt kompenserad i och med de höjda barnbidragen och de skattesänkningar som sker i skattereformen.

Anf. 74 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Liksom vid det förra tillfället gäller min replik Rolf Kenneryd.

Rent generellt skulle jag ändå först vilja säga att det är förvånande att vi har en situation där det införs en regel för pensionärer som faktiskt innebär att de får betala kraftiga marginalskatter, och sedan säger att de kan undfly dessa genom skatteplaneringsåtgärder. Jag tror att Rolf Kenneryd håller med mig om att det är bättre att ändra på regeln i så fall.

När det gäller frågan om momsen, är det alltså så att vi vill sänka momsen på mat, kläder, diskmedel, tvättmedel, cyklar och barnböcker för att ta några exempel. Centern vill sänka momsen på mat men höja momsen på kläder, diskmedel, tvättmedel, cyklar, barnböcker och en del annat. Vi tycker att momsen generellt skall sänkas.

Det har faktiskt gjorts ett par statliga utredningar som har tittat på inkomstfördelningseffekterna. Stig Josefson, en tidigare centerledamot i skatteutskottet, satt med i en av utredningarna men reserverade sig inte mot slutsatsen att man inte behövde differentiera momsen – det fanns inga fördelningseffekter mellan olika inkomstgrupper. Det är därför vi säger: Visst kan man differentiera momsen, men det är onödigt – om det inte kan visas på särskilt negativa effekter, vilket exempelvis gäller turistmomsen.

Anf. 75 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Får jag inleda med att bekräfta Bo Lundgrens förmodan när det gäller skatteplanering. Jag tackar för den tidsvinst som jag därmed gjort.

Låt mig ändå till Bo Lundgren få säga beträffande resultatet av de statliga utredningarna, att de företogs vid en tidpunkt då Sverige alltjämt hade ett system med livsmedelssubventioner. Den slutsats dessa utredningar kom fram till var att ett system med statliga livsmedelssubventioner var ett enklare och i vissa fall bättre system än sänkt mervärdeskatt på maten. Detta förhållande är ju icke längre för handen, för nu har vi icke längre några livsmedelssubventioner. Därmed kan enligt min uppfattning heller icke de statliga utredningar som kom fram till denna slutsats åberopas i dagens debatt.

Jag håller med Kjell Johansson om att turistmoms kanske inte är det riktiga uttrycket, för det inrymmer i sig så många företeelser. Jag hade tänkt utveckla detta under nästa betänkande, men eftersom Kjell Johansson uppenbarligen inte kommer att delta då, vill jag göra det nu – helt kort.

Turistmoms innehåller t.ex. mervärdeskatt på liftanläggningstjänster. Som vi redan tidigare diskuterat ingår övernattning och utspisning. Vidare

utgår mervärdeskatt på persontransporter. Sammantaget låter sig detta mycket väl sammanfattas i uttrycket turistmoms.

Med anledning av den jämförelse Kjell Johansson gjorde med bilförsäljningen, vill jag påpeka det jag sade redan i mitt inledningsanförande, nämligen att nedgången i turistomsättning icke låter sig förklaras av konjunkturella skäl, eftersom vi samtidigt kan avläsa att svenska turister söker sig utomlands för att där åtnjuta sina turistiska nyttoeffekter. Det är ett belägg så gott som något för att svensk turistindustri har tappat konkurrenskraft, i stor utsträckning beroende just på den höjda mervärdeskatten.

Andre vice talmannen anmälde att Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 76 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Återigen diskuterar riksdagen skattefrågan. Vi gör det i en tid som kanske kan kallas oredans tid. Sällan har de politiska alternativen varit så svaga eller vaga som nu. Och väljarna reagerar med att se på politiken med det stora vemodet. I opinionsundersökningarna går oprövade alternativ framåt, och rena missnöjesgrupper firar triumfer.

Herr talman! Det är mot denna bakgrund vi diskuterar skatteutskottets betänkande nr 17. Men oredan är inte bara en bakgrund till betänkandet, utan jag menar att skattepolitiken också är en viktig orsak till den politiska villervalla som råder.

Skatternas grundläggande uppgift är att finansiera och fördela välfärd. Fördelningen sker genom de satsningar som finansieras via skatterna, men också genom principen skatt efter bärkraft, dvs. att de som har mycket får betala en högre skatteandel än andra.

Socialdemokraterna har haft en grundläggande tanke om att göra stegvisa förändringar i utjämnande riktning – steg åt vänster helt enkelt. Målet har varit att bygga folkhemmet. Det är detta som herr Westerberg har kallat "de små stegens tyranni".

Men med skattereformen blev det tydligt att socialdemokratin slagit in på ett nytt spår: "de stora klivens strategi". Och när man tar stora kliv i okänd terräng så kan man ibland sjunka djupt ner. Det är detta som har hänt regeringen Carlsson. Vänsterpartiet och socialdemokraterna gick i valet 1988 till strid mot moderaternas och folkpartiets skattealternativ. Någon socialdemokrat påstod t.o.m. att Westerbergs hjärna var felprogrammerad. Folkpartiet förlorade i valet 1988, men segrade i skattestriden – tack vare regeringens 180-gradersvändning. Detta är bakgrunden och orsaken till dagens vaga och svaga politiska bild.

Skatterna kan utjämna inkomsterna främst på fyra sätt. Socialdemokraterna har nu lyckats med bedriften att nästan helt gröpa ur skattens omfördelande förmåga på tre av dessa fyra områden.

1. Marginalskatterna har sänkts så kraftigt att dagens socialdemokrater har uppfyllt kravet från Skattebetalarnas förening om "hälften kvar", dvs. högst 50 % i marginalskatt även för dem som tjänar 100 000 kr. i månaden.

2. De indirekta skatterna, momsen och liknande, har breddats till i princip alla områden. Bas- och lyxkonsumtion beskattas lika hårt.

3. Socialdemokraterna har sänkt skattesatsen för bolag, så att Sverige nu har Västeuropas lägsta bolagsskatt såväl formellt som i praktiken.

På dessa tre punkter har man lyckats med den tvivelaktiga bedriften att ta bort progressionen ur skattesystemet.

4. Kapitalbeskattningen har sänkts, men genom avdragsbegränsningar kommer intäkterna att öka, och det är positivt. Men talet om att alla möjligheter till skatteplanering är stoppade är en ren myt. Det är fortfarande lönsamt för höginkomsttagare att förvandla arbetsinkomster till kapitalinkomster. Högsta marginalskatten på arbetsinkomster är 50 % medan den är 30 % på kapitalinkomster. Denna arbitragemöjlighet finns alltjämt, och det finns många andra undantag. Vi i vänsterpartiet har hävdat att det är lika riktigt att säga att talet om 30 % i enhetlig kapitalbeskattning enligt 30-procentsregeln är lika mycket undantag som regel.

Var då skattereformen onödig? Nej, självklart var den inte det. Jag vet att Sverige behövde och att svenska folket ville ha en skattereform. Marginalskatteeffekten var för hög både för låginkomsttagare och för normalinkomsttagare, och högsta marginalskatt inträdde redan på inkomster under 200 000 kr. Den formella progressionen för verkliga höginkomsttagare hade samtidigt urgröpts genom fusk och mygel. Investeringar snedvreds, och inlåsningar och försämrad tillväxt blev följden.

Så visst behövdes en skattereform; det var inte tu tal om det. Det krävdes ett nytt skattesystem om skattemoralen skulle kunna upprätthållas. Det behövdes ett nytt skattesystem för att gynna arbete och sparande, ett system som gynnade ekonomisk tillväxt och som gav möjligheter att ta hänsyn till miljökrav. Allt detta var riktigt, men det fanns inga nationalekonomiska behov av eller folkliga krav på att gå från en ytterlighet till en annan.

Herr talman! Jag tillhör inte dem som skyller allt som jag ogillar på den onde. Lika litet skyller jag alla problem på skatteomläggningen. Men jag kan sakligt sett konstatera att regeringens reform skapat väl så många problem som lösningar.

Herr talman! Vänsterpartiet har redovisat sina grundläggande skatteprinciper i reservation 4, som jag nu yrkar bifall till. Vi hade velat gå i riktning mot en real kapitalbeskattning. Då hade skattesatsen kunnat ökas till 50 % utan olägenheter för sparbenägenheten. Men den 30-procentiga nominella kapitalbeskattning som vi har i dag för med sig problem vid hög inflation.

Vi i vänsterpartiet anser att kommunernas ekonomi borde ha vägts in i en samlad skattereform och att kommunerna måste få en vidgad skattebas. Vi anser också att företagsskatten borde ha bidagit till en finansiering av sänkt inkomstskatt. Det skedde t.o.m. i Reagans USA.

Vänsterpartiet kommer att fortsätta opinionsbildningen för sina krav. Vi anser att skatteomläggningen skall rivas upp och justeras så att principen skatt efter bärkraft åter kan bli grundläggande. I det korta perspektivet krävs dock några omedelbara justeringar. I en rad reservationer till detta betänkande har vi pekat på beslut som både bör och kan fattas nu. Det gäller bl.a. följande förslag:

Inrätta ett nytt skikt i skatteskalan för inkomster över 240 000 kr. Däröver bör statsskatten sättas till 30 %. Det ger ca 60 % i marginalskatt. Slopa

grundavdraget för inkomster över 180 000 kr. Det ger mellan 9 och 10 miljarder mer till samhället. Sänk momsen på mat med 40 % från den 1 januari 1992. Inför ett strikt ränteavdragstak för ränteutgifter över 100 000 kr. per person. Herr talman! Med detta yrkar jag bifall även till reservationerna 6, 12, 15 och 63.

Jag har vidare hävdat att skatteomläggningen har skapat en rad nya problem, och vilka är då dessa? Ja, det största är fördelningsproblemet. Alla vet att många vinner på "reformen". Det vore ju konstigt annars när riksdagen inte finansierar skattesäkningen på inkomstsidan fullt ut utan litar till dynamiska effekter. Det är klart att en skattesänkning totalt sett ger ökade inkomster till hushållen. Det vore mycket underligt annars.

Alla vet emellertid också att många förlorar på skattereformen. De verkliga förlorarna finner man bland pensionärer med låg pension, "den ensamma mamman", studerande och utsatta grupper såsom handikappade. Alla dessa är reformens förlorare.

Jag tror inte att Ingvar Carlsson var medvetet cynisk när han från denna talarstol sade att våra pensionärer är värda att nå upp till socialbidragsnivån. Men visst skorrade det illa för de gamla att höra att de efter den stora reformen var värda att leva på socialbidragsnivå.

Problemet är således inte att alla förlorar, utan att andelen förlorare är störst bland låginkomsttagarna medan andelen vinnare är störst bland höginkomsttagarna. Klyftorna vidgas. Skatteomläggningen slår dessutom snett ur jämställdhetsperspektiv, då det genomsnittligt är fler män än kvinnor som vinner på skattereformen.

Fördelningsfelet är illa nog i sig, men på det kommer följdfel. Jag vill påstå att socialdemokraterna har gjort ett dubbelfel, och det brukar mycket riktigt resultera i förlorad serve. Det har man gjort i skattepolitiken. Skatteomläggningen genomfördes efter ett decennium av omfördelningspolitik till förmån för höginkomsttagarna. Inflationen, lånekarusellen och "börsboomen" omfördelade miljard efter miljard. Det gjorde att vanliga löntagare och ekonomiskt svaga grupper blev tveksamma för att inte säga fientligt inställda till momsbreddningar och höjda indirekta skatter. Det gäller särskilt om den nya momsen skall finansiera marginalskattesänkningar, som mest gynnar dem som redan har gynnats under hela 1980-talet.

Detta skapar det absurda läget att socialdemokraterna motverkar skattetrötthet bland höginkomsttagare genom att underblåsa tendenser till skatterevolt bland de breda grupperna av skattebetalare. Det är detta som ger grogrund för skattepopulism och ger Ny Demokrati dess framgångar i opinionsundersökningarna. Vad Ny Demokrati har lyckats göra är att med ett moderat budskap fånga socialdemokratiska väljare, och det är socialdemokraterna som har möjliggjort detta.

Genom skatteomläggningens momsbreddningar och den kritik detta har skapat försvåras möjligheterna att bruka skatteinstrumentet i den ekonomiska politiken. När ekonomin behöver stramas åt – och det behöver den ibland – då är en enkel metod att höja momsen eller arbetsgivaravgifterna. Men när fördelningspolitiken brister och när momsen redan brukas hårt medan inkomstbeskattningen sänks kraftigt, då blir inte det skatteinstrumentet längre operativt.

Detta visade sig t.ex. våren 1989 när regeringen inte tordes driva kravet på en effektiv åtstramning. Det skall erkännas att mitt parti inte har för vana att driva åtstramningspolitik. Men varför vågade inte regeringen driva frågan till sin spets? Jo, man vågade inte riskera att möta väljarna i ett allmänt val på skattefrågan, och man var inte villig att möta vänsterpartiet i fördelningspolitiken. Därför var man tvungen att så att säga gå värdshus förbi.

Det var här som regeringens fall i opinionen började. Det var denna fälla som regeringen grävde och som man själv föll i. Det är denna oförmåga i politiken som har lett till dagens ekonomiska kris.

Till yttermera visso har momsbreddningen och de höjda indirekta skatterna registrerats som höjd inflation, med 3 till 4 procentenheter under två år. Det är höga inflationstal som naturligtvis registrerades internationellt. När finanshandlare i London läser sin the Economist och ser att inflationen i Sverige stiger, blir de nervösa. Man kan inte begära att den engelska rasen av finansvalparna skall känna till att regeringen har ökat momsen så kraftigt. Detta bidrog till en valutaoro hösten 1990, som i sin tur ledde till räntechocken. Det har ytterligare fördjupat kristendensen i ekonomin och lett till ökad arbetslöshet. Det finns fler fel än fördelningsfelet. Strategifel och underskattning av ekonomisk-politiska problem har lett fram till det dåliga läge vi har i dag.

Herr talman! Jag har nu använt lång tid till att kritisera regeringen. Det brukar oppositionen göra. En känd socialdemokratisk ekonom – det är inte Grassman – har t.o.m. retoriskt frågat om det finns någon saklig anledning för moderaterna att ställa upp i nästa val.

Som vänsterpartist vet jag skillnaden på vänster och höger. Som vänsterpartist vet jag skillnaden på social- och nyliberalism. Därför skall jag bruka återstoden av mitt anförande till den andra flanken. Det gör också att Anita Johansson och jag kanske kan bilda en, om än tillfällig, allians. Anita Johansson kanske då i gengäld kan svara mig på frågan vad det är för fel på att slopa grundavdraget för inkomster över 180 000 kr.

Herr talman! Ian Wachtmeisters och Bert Karlssons parti Ny demokrati har fått stor uppmärksamhet i media och goda siffror i opinionsundersökningar. Uppmärksamheten har även resulterat i saklig granskning. Ny Demokratis yviga prat har då avslöjats som luft.

All högerpopulism har ett gemensamt grundläggande krav – sänkt skatt. I forna tider fanns skojare som sålde patentmediciner som påstods bota allt från kräfta till gikt. I dag erbjuder högerkrafterna skattesänkningar som patentmedicin för alla sorters samhällsproblem. Det finns inget som det inte är verksamt emot.

På samma sätt som med Ny Demokrati måste moderaternas budskap tas på allvar och utsättas för saklig granskning. Till hösten kan reservationerna vara propositioner. Efter en eventuell borgerlig valseger så kommer Carl Bildt att vara med och bilda regering. I sämsta fall med Ny Demokrati som stödparti.

I sin skattemotion och reservation nr 1 kräver moderaterna att "skattetrycket" skall sänkas med 1 % varje år under 90-talet. Bo Lundgren har redogjort för detta i talarstolen. Man skall börja redan år 1992, och då skall skatten sänkas med 27,5 miljarder. Moderaterna säger att varje hushåll i ge-

nomsnitt skall få 7 200 kr. i skattesänkning. Hushållen skall således få 27,5 miljarder att handla för. Det är generöst av ett parti som ständigt talar om stramhet, vikten av låga löner och de allvarliga underskotten i bytesbalansen.

Hur går det med underskotten i bytesbalansen om hushållen bestämmer sig för att öka importen med 27,5 miljarder. Hur går det med inflationen om hushållens köpkraft ökar med 27,5 miljarder?

Vilka hushåll skall få dela på 27,5 miljarder? Moderaterna säger att de skadligaste skatterna skall sänkas först. Enligt moderat logik är det bl.a. förmögenhetsskatt och omsättningsskatt på aktier. Dessutom vill moderaterna ytterligare sänka marginalskatten för höginkomsttagare. Räknar moderaterna med att skattesänkningar främst skall gå till höginkomsttagare och att de välbeställda hushållen är så kloka att de inte konsumerar utan bara ökar sitt privata sparande?

Om inte budgetunderskottet åter skall växa så måste "valgåvan" på nära 30 miljarder finansieras med omfattande nedskärningar.

Enligt riksrevisionsverket motsvarar 27,5 miljarder följande totala transfereringsposter för det senast avslutade budgetåret:

Barnbidrag	11,3 miljarder
Sjukförsäkringssystemet	8,1 miljarder
Föräldraförsäkringen	2,0 miljarder
Studiestödet	5,9 miljarder
Statligt bostadsbidrag	0,5 miljarder
Summa	27,8 miljarder

Jag påstår inte att moderaterna har föreslagit dessa besparingar, utan det är ett räkneexempel som visar hur stora ingrepp som krävs för att finansiera moderaternas löften. Men moderaterna har å andra sidan inte i klartext angett hur sänkningarna skall finansieras. I sin motion och i reservation 1 anger man i stället fyra fält för finansiering:

- ökad produktion,
- ökat hushållssparande,
- rationaliseringar i offentlig verksamhet,
- minskad rundgång.

Herr talman! Borde inte kammaren och väljarna få litet mera precisa upplysningar om moderaternas finansiering? Borde inte kammaren få siffror som säger hur mycket, varifrån och vilka konsekvenser detta får? Då har ju kammaren och väljarna möjlighet att ta ställning på mer rationella grunder.

Kanske är moderaternas löften bara blå ballonger, kanske menar de allvar. Oavsett vilket så måste alla tendenser till att driva politik med löftesballonger punkteras. Det är inte bara Bert Karlsson som skall lämna raka besked, utan också alla andra, vare sig det gäller höger-, mitt- eller vänsterpartister.

I Bo Lundgren har moderaterna en representant med mångårig erfarenhet från skatteutskottet. Han är en erkänt kunnig skattepolitiker. Jag hoppas

därför och tror och att Bo Lundgren kan ge besked, kanske redan i replikskiftet i denna debatt.

Herr talman! Socialdemokraterna har valt att göra upp med Westerberg i skattepolitiken. Det fanns en möjlighet att i stället bygga en skattepolitik från en bred bas – en uppgörelse med vänsterpartiet, centerpartiet och miljöpartiet. Jag har personligen lagt ner mycken möda på att finna öppningar till regeringen och förankra kompromissmöjligheter internt inom vänsterpartiet. T.o.m. Åsbrink erkände i en debatt här i kammaren att vänsterpartiet har lagt fram konstruktiva förslag.

Men lönen blev klen, eftersom det blev allt uppenbarare att regeringen hade ett huvudspår, folkpartiet, och att man tänkte följa det till varje pris. Genom detta har socialdemokraterna indirekt banat väg för Bildt och Westerberg. Det man själva nu kallar för firma B&W, eller Buller och Bång.

Nu kritiserar Allan Larsson borgarnas överbud, och det är bättre sent än aldrig. Men gör det då fullt ut och börja sök ett samarbete med den skattepolitikens breda bas som jag har skisserat. Ett enkelt sätt vore att ta det konstruktiva bud med momssänkning på mat som vänsterpartiet och centerpartiet har enats om. Vänsterpartiet var först med att börja driva detta krav. Nu är det många som driver det. Det kan väl inte vara en masochistisk socialdemokratisk princip att aldrig göra något i skattepolitiken som folk stöder? Kammaren och väljarna väntar på besked om en sådan förändrad sinnesstämning hos socialdemokratin.

Anf. 77 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att vänsterpartiet behåller skygglapparna på när det gäller marginalbeskattningen. Man vägrar att inse att den mycket höga marginalbeskattning som vi hade har vållat rejäla skador på den svenska ekonomin genom åren. I det avseendet är man nära nog ensam.

Man kritiserar också företagsbeskattningen. Jag hörde någon i vänsterpartiet säga att den nu är så förmånlig att man tar hem och skattar sina vinster i Sverige. Vad är det för fel med det? Jag tycker att det är ett märkligt resonemang. Det är väl korrekt att svensk industri och svenska företag skall skatta sina vinster i Sverige? Det var väl en ren nackdel och en mycket dålig situation tidigare när man genom interndebiteringar försökte skatta av sig utomlands i stället. Det var till nackdel för Sverige.

Vänsterpartiet har också ett gott öga till grundavdraget. I den förra debatten vi hade här ville Lars Bäckström att man helt plötsligt skulle ta bort grundavdraget vid 180 000 kr. Det uppstod då en mycket märklig stoppeffekt. Vi enades om att detta inte var lämpligt. Nu kommer man tillbaka med en avtrappning mellan 140 000 och 180 000.

Vi ville faktiskt ha en gräns för statsskatten och att den skulle börja tas ut vid 200 000. Det blev 180 000. Skälet var att vanliga industriarbetare och tjänstemän i vanliga lönelägen inte skulle drabbas av statsskatt. Nu vill Bäckström ta bort grundavdraget och trappa av det från 140 000. Jag förstår egentligen inte varför man skall välja den metoden, som både ur lagteknisk synpunkt och hanteringssynpunkt är ganska märklig. Varför låter man inte 50-procentsbandet gå ned till ca 145 000, eftersom det blir följden av ert förslag? Statsskatt på 20 % börjar tas ut vid 145 000 med ert avtrappningsför-

slag. Själv tycker jag att det är ett mycket dåligt förslag. Jag förstår över huvud taget inte skälet till att vänsterpartiet vill höja mariginalskatten för vanliga industriarbetare så fort de börjar komma upp i en vettig lön.

Anf. 78 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det var mycket buller och bång i Lars Bäckströms anförande, men det är också så som det sägs att tomma tunnor skramlar mest. Det kan inte vara lätt att i denna debatt företräda det parti som har broderpartier i det Österuropa som har kollapsat ekonomiskt. Man har där tillämpat ekonomiska grunder, planstyrning och hög beskattning som Lars Bäckström fortfarande står för. Vi har sett vad som har hänt med ekonomin i Sovjetunionen. Vi ser hur man förtvivlat försöker restaurera ekonomierna i Österuropa. Det är klart att det inte är lätt att stå här i kammaren och företräda det parti som tidigare åkte i skytteltrafik till Moskva för att diskutera ekonomisk politik och annat.

Lars Bäckström tog i sitt anförande upp om det finns någon anledning för moderaterna att ställa upp i höstens val. Underförstått skulle det väl innebära att Anita Johansson och socialdemokraterna skulle driva en moderat politik. Så är det inte alls. Socialdemokraterna står för ett högskattesamhälle, dock inte en kommandoekonomi i riktigt den extrema form som ni står för. Man har ett socialistiskt tankesätt med höga skatter, cementerade offentliga monopol m.m. Vi vill sänka skattetrycket med 27,5 miljarder under nästa år, som Lars Bäckström talade om.

Om man läser motioner, Lars Bäckström, skall man läsa hela motionen. Vi har en ekonomisk-politisk motion och en skattemotion. I den ekonomisk-politiska finns vårt budgetalternativ redovisat i sin helhet. Skattemotionen innehåller en redovisning av skattepolitiken som sådan. Läs den ekonomisk-politiska motionen. Där finns en detaljerad finansiering av detta budgetpost för budgetpost.

Grunderna är helt enkelt att vi inte har behov av ett så högt skattetak i Sverige som 57 % av BNP för den service vi får. Det kostar för mycket i dag. Att bara rationalisera den offentliga konsumtionen med 10 procentenheter skulle ge 33 miljarder i utrymme för skattesänkningar. Under hela 70-talet och 80-talet har vi haft en negativ produktivitet i den offentliga sektorn. Det är en möjlighet. Man kan privatisera vissa program. Varför inte sänka skatten för barnfamiljerna så mycket att de själva kan hantera barnomsorgsproblemet? Det är ett sätt att försöka låta människorna bli myndigförklarade med lägre skatter så att de själva kan välja och bestämma. Den vägen vill vi gå. Det är därför vi ställer upp i höstens val för att öka friheten och förbättra ekonomin genom sänkta skatter och effektivare användning av våra resurser.

Anf. 79 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Bo Lundgren tar som vanligt först upp utlandsresor till Sovjetunionen. Det finns få likheter mellan vänsterpartiets ekonomiska politik och den ekonomiska politik som har drivits i Sovjetunionen. Där hade man ingen företagsbeskattning, mervärdesbeskattning eller mariginalbeskattning. Det är mycket svaga likheter på skatteområdet.

Stanna i Sverige, Bo Lundgren, och redogör för de 27,5 miljarderna. Skatten skall sänkas med detta belopp under 1992. Jag har läst er ekonomiska motion sida upp och sida ner och inte hittat en enda tabell över finansiering. Jag har bara hittat allmänna runda svängar med borde, torde, kunna, törhända, 10 miljarder här och 15 miljarder där. Det är inte så man gör en budget på riktigt i den verkliga världen. I skattefrågan intar moderaterna en extremposition. Ni lovar mycket runt men håller mycket tunt på finansieringssidan. Det är den verkliga världen. Ge mig här i kammaren eller annorstädes en tabell över finansieringen av de 27,5 miljarderna! En sådan vill jag ha, och det finns ju många tillfällen att komma tillbaka under debatten.

När det gäller skattekvot och skattetryck är det så, att om vi får ekonomisk tillväxt sjunker skattekvoten automatiskt. Ett utmärkt sätt att sänka skattekvoten är därför att skapa ekonomisk tillväxt. Vad moderaterna gör är att fortsätta med devalveringspolitiken, nu med inre devalveringar genom att sänka arbetsgivaravgifterna. Det är samma idé: yttre devalvering genom formella valutakursändringar och inre devalvering genom en sänkning av arbetsgivaravgiften. Detta skapar inlåsningar i ekonomin. Det är inte ens nyliberalism, utan det är ett slags nyexpansionistisk konservativ idé. T.o.m. Tson Söderström i SNS tar avstånd från inre devalveringar. Det borde moderaterna besinna. Ni skapar dålig ekonomisk tillväxt och ökar underskottet i bytesbalansen med er ekonomiska politik.

Till Kjell Johansson vill jag säga att människor inte lever på marginalskatten – ibland lever de på marginalen på grund av era momsbreddningar. Det är en myt att tro att marginalskattesänkningar skulle skapa en lugnare löneutveckling. Det avvisas av långtidsutredningen på s. 105, där man skriver: "Undersökningarna tycks närmast ge visst stöd för att lägre marginalskatter höjer löneökningstakten." Det är den nationalekonomiska forskningens ståndpunkt. I och med att man ökar spannet mellan höginkomsttagare och låginkomsttagare, måste låginkomsttagarna begära högre lön för att behålla det relativa löneläget. Även på den punkten har alltså Kjell Johansson fel.

Anf. 80 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Får jag fråga: Är det vår ekonomisk-politiska motion som herr Bäckström har där nere? Det finns i slutet av motionen ett avsnitt som heter "Budgetpolitik – det moderata alternativet". Där redovisas de olika besparingsförslag som vi har lagt fram. Det gäller exempelvis sjukförsäkring, självrisk, egenavgift i arbetslöshetsförsäkringen, u-landsbistånd och en del andra saker, som är väl kända och debatterade i många sammanhang. Vi har alltså klart redovisat våra besparingsförslag.

När det gäller inre devalvering vet jag inte vad Lars Bäckström egentligen talar om. Inre devalvering är ett uttryck som används av ekonomer som vill att vi skall devalvera men som så att säga inte vill göra det. Vi vill inte devalvera – det är en farlig politik. En devalvering innebär att man sänker arbetsgivaravgifterna och höjer momsen i motsvarande grad. En devalvering innebär att man sänker köpkraften i Sverige. Vi vill inte genomföra någon inre devalvering. Vi vill sänka arbetsgivaravgifterna – det är inte någon inre devalvering utan en skattesänkning. Vi vill sänka momsen och även andra skatter för att vi skall få fart på ekonomin.

Om det här funnes en automatik, som Lars Bäckström säger, skulle medborgarna i Sverige ha fått en hel del pengar över, eftersom vi haft en tillväxt under 80-talet, även om den har varit alltför liten. Sanningen är att man med vänsterpartiets hjälp har låtit den offentliga sektorn ta hela den tillväxten, så att vanliga medborgare knappt fått behålla någonting alls. Ni har bidragit till att man tagit ifrån medborgarna den möjlighet de hade att få behålla åtminstone en liten del av tillväxten i ekonomin. Det ligger i ert statssocialistiska system. Det är alldeles uppenbart.

Vi vill sänka skatten, och vi vill öka tillväxten. Men vi vill också genomföra neddragningar. Vi tycker att det är bättre att minska bidragsberoendet och bidragsvolymerna och samtidigt sänka skatten för människorna. Det är vad det rör sig om: sänkt skatt för frihet och ökad tillväxt.

Vad sedan beträffar det tidigare kommunistiska partiets resor till Moskva vet alla att man hade rejäla kontakter med Sovjetunionen. Att man sedan drar sig undan från det sjunkande skeppet är ju någonting som de flesta gör när det börjar komma in vatten. Man ser att nu kollapsar kommunismen såväl i Sovjetunionen som i Östeuropa. Varför bytte man namn från vänsterpartiet kommunisterna till vänsterpartiet? Jo, man var rädd för att förknippas med det som man tidigare jobbade med. Så enkelt är det.

Anf. 81 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag måste säga att det var ett mycket underligt resonemang som Lars Bäckström förde om att lägre marginalskatter skulle höja lönerna. Möjligen förklarar detta varför vänsterpartiet vill sänka gränsen för statsskatteuttaget med 20 % ned till 145 000 kr. För mig är det obegripligt att ni vill göra det och att ni vill höja skatten på löneökningar för alla vanliga yrkesgrupper i Sverige som arbetar full tid. Det är fullständigt obegripligt att ni vill göra det. Men det är klart att om ni tror att det blir högre reallöner om en industriarbetare som får 1 kr. mer i löneökning får avstå 50 öre i skatt i stället för 30 öre, framstår detta naturligtvis i ett förklarat skimmer, även om det är något konstigt. Jag tror att Lars Bäckström här faktiskt har läst fel. Det måste rimligen vara så att reallönen blir högre om marginalskatten är lägre, dvs. om det är en lägre skattesats på löneökningarna.

Lars Bäckström gled förbi min fråga: Varför vill ni i vänsterpartiet höja skatten till 50 % vid 30 % kommunalskatteuttag för den som tjänar 145 000 kr.? Varför vill ni sätta gränsen där i stället för att låta den som nu gå vid 180 000 kr., vid vilken alla industriarbetare och vanliga tjänstemän hamnar i 30 procentsskiktet?

Anf. 82 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det beror på att man vid skattereformen lade ut så mycket på momshöjningar och momsbreddningar att många låginkomsttagare tappade i realinkomst. Vi vill alltså ha ett progressivt inslag i inkomstskattesystemet. Det är inte så att sänkta marginalskatter leder till löneökningar hos de lågavlönade. Däremot måste de kräva mer än annars för att få behålla sitt relativa inkomstläge gentemot höginkomsttagarna. I den meningen är marginalskattesänkningar inflationsdrivande på lönesidan. Det var detta jag var ute efter.

För att inte ett slopat grundavdrag för inkomster över 180 000 kr. skall leda till för kraftiga marginalskatteeffekter måste det trappas av från ungefär 140 000 kr. Det leder till en marginalskatteeffekt på 40 %. Men det är ju inte detsamma som att skatteuttaget blir 40 %, utan det gäller endast marginalskatteeffekten. Detta skulle ge mellan 9 och 10 miljarder i ökade skatteinkomster. Huvuddelen av dessa ökade skatteinkomster kommer inte från inkomstskikten under 180 000 kr. utan från skikten över detta belopp. Ungefär 6,5 miljarder kommer från skikten över 180 000 kr. Denna finansieringsform är alltså klart progressiv, och därför är den bra.

Till Bo Lundgren vill jag säga att jag läst såväl skattemotionen som den ekonomisk-politiska motionen. Det finns inga tabeller, och det hela är mycket svårtillgängligt. På finansdepartementet har man räknat på detta, och man har hittat många fel i den moderata ekonomisk-politiska motionen. Framför allt har motionärerna tillgripit ett tekniskt knep. Man lägger in presenterna till väljarna vid det ena tillfället och finansieringen vid ett annat. Skattesänkningarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1992. Då blir det inte så mycket på det då innevarande budgetåret, eftersom halva budgetåret då har gått till ända. Det innebär att man har finansieringen under budgetåret något så när täckt genom de besparingar man föreslår. Men på helåret 1992 blir det betydande underskott enligt förslagen i den ekonomisk-politiska motionen. Man klarar alltså budgetåret 1991/92, men man klarar inte helåret 1992. Där bedriver man en klassisk moderat överbudspolitik, skattesänkarpolitik, utan att finansiera det hela.

Vad vi behöver är en ekonomisk tillväxt, satsningar på infrastruktur, utbildning, arbetsmarknadspolitik samt på forskning och utveckling. Vi behöver en satsning på ett underleverantörsprogram, och vi behöver ha AP-fonder för att trygga riskkapitalförsörjningen. Vi behöver vidare bryta upp monopolen, såväl de privata som statliga, inom varuproduktionen. Då får vi en ekonomisk tillväxt. Det skapas genom ekonomisk-politiska åtgärder, inte genom någon moderat patentmedicin i form av skattesänkning.

Andre vice talmannen anmälde att Bo Lundgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 83 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Så har den alltså genomförts, århundradets skattereform. Och jag är ledsen att vara i en situation då jag måste utbrista: Vad var det jag sade?

För det första skulle reformen bli neutral. Fattiga och rika skulle drabbas ungefär lika. Det var vad ni sade till mig här i kammaren före reformen. Nu blir det allt tydligare att de svagaste grupperna drabbas hårt, att den indirekta skatten som de måste betala är mycket större än den lindring i direkt skatt som de får. Det är inte på det sättet med de välbeställda grupperna. Jag och mina vänner i skatteutskottet tillhör också de få procent som verkligen tjänar på att få en sänkt marginalskatt, och det gör ju att vi har råd att betala momsen på vår konsumtion.

För det andra blev inte skattereformen heller särskilt bra som styrinstrument i miljöpolitiken. Om man följt de tidiga riktlinjerna från RINK, kom-

mittén för reformerad inkomstbeskattning, eller följt miljöpartiets förslag när det gällde avdrag för bilresor till och från arbetet, skulle man ha fått en kraftigt ökad användning av kollektivtrafiken. Nåja, en mindre ökning kunde noteras före årsskiftet, men den har väl vänts i takt med att moms på kollektivtrafik nu har införts. Detta känner vi ännu inte riktigt till. Det är dags att evaluera sådant.

För det tredje har kommunerna verkligen fått problem med skattestoppet. Inte heller här är bilden helt entydig. Men många kommuner har svårt att få socialbudgeten och KBT-utbetalningarna finansierade.

För det fjärde kan man undra var de dynamiska effekterna blev av. Intrycket från fjolårets debatt var att i och med skattereformen skulle åtskilliga miljarder flöda in som ett resultat av en ökad aktivitet. Det man ser mest just nu är en ökad arbetslöshet. Vi är visserligen långt från den nivå som EG-anslutna länder visar upp, men det har ändå skett en mycket kraftig ökning. Arbetslöshet ser jag inte främst som en ekonomisk fråga utan som en mänsklig fråga. De som drabbas blir besvikna både på samhället och på sig själva. Passivitet och förlust av självförtroende är allvarliga problem för dessa människor. Att människor tycker att de inte har en funktion att fylla i samhället är viktigare än de ekonomiska förlusterna.

Herr talman! Det är alltså facit av en överenskommelse mellan ett liberalt parti och ett regeringsparti som ville stanna kvar i regeringsställning.

Jag skall nu säga lite grand om den gröna rörelsens syn på ekologin och ekonomin. Miljöpartiet de gröna anser fortfarande att det är viktigt, och kanske det viktigaste, att skatten är ett styrande element inom miljöpolitiken.

Det är min, såväl som miljöpartiets, syn att västvärldens nuvarande konsumtionsmönster inte passar i ett uthålligt ekonomiskt globalt system. Vår uppfattning stöds av såväl ekonomiska som naturvetenskapliga bedömningar. Ett våldsamt utnyttjande av jordens ändliga resurser, en hänsynslös förstöring av vår egen livsmiljö och ett hårt uppskruvat ekonomiskt tempo är delar i en skadlig utveckling som varje ansvarig medborgare borde göra sitt yttersta för att vända. Men dagens ekonomiska politik är kortsiktig och ytlig.

Den nyss genomförda skattereformen utgör en del av detta mönster. Syftet är att öka omsättningen och att den utvecklingen skall gå allt snabbare, och en del av innehållet i detta är att förvandla naturens resurser till sopor. Det är inte endast i de betänkanden som direkt avser miljöavgifter, miljöklasser eller miljöskatter som en ekologiskt riktig utveckling borde vara grundläggande för visa beslut. Det gäller även det betänkande som vi just nu diskuterar, och det gör det därför att skattesystemet påverkar människors beteende. I detta fall tycks vi ha radikalt olika uppfattningar om just hur vi vill att människor skall påverkas. Det verkar som om både borgare och socialdemokrater ser ett värde i att människor lönearbetar mer. Givetvis ger en större arbetsinsats en ökad bruttonationalprodukt. Men varför skulle just det vara så eftersträvansvärt?

Det börjar alltså bli klart för allt vidare kretsar av politiker och ekonomer att bruttonationalprodukten är ett otillräckligt och delvis felaktigt mått på välståndet i ett land och hos dess medborgare. Miljöpartiet de gröna anser

att det är mycket angeläget att få fram ett bättre mått än BNP för att mäta vad som verkligen är viktigt för ett lands och dess medborgares välbefinnande. Exempelvis inkluderar det av FNs utvecklingsprogram, UNDP, föreslagna måttet på mänsklig utveckling såväl inkomst per capita som läskunnighet och förväntad livslängd. Och man planerar att lägga in andra mått som kanske mer direkt har med miljön och livskvaliteten att göra. Med de mått som man nu har ligger Sverige på andra plats bland världens alla länder. Om man däremot räknar endast inkomst per capita ligger Sverige på sjätte plats. Jag menar att även tillgångar som ökad fritid och ökad kontakt inom familjer borde inkluderas för att mäta livskvalitet hos ett folk. Och detta ligger bakom en del av våra förslag i vår skattemotion.

Skatterna skall alltså användas som styrmedel för att motverka misshushållning med resurser och miljö. Skatter på ändliga råvaruresurser måste höjas kraftigt för att minska överflödskonsumtion av dessa. Miljöskatter och avgifter på miljöfarliga utsläpp m.m. måste också införas i mycket större utsträckning och på ett mycket mer konsekvent sätt än vad som nu är fallet. Den del av inkomsterna från sådana skatter som förväntas bestå under lång tid framåt bör användas till att sänka skatter på arbetsinkomster, t.ex. arbetsgivaravgiften och den direkta inkomstskatten. En sådan överflyttning av skattebördan från skatt på arbetet till skatt på naturresurser och miljöutsläpp gynnar en miljö- och resursvänlig konsumtion, och det sänker också det direkta skattetrycket på sikt.

Kapitalvinster skall beskattas minst lika hårt som arbetsinkomster. Detta är särskilt viktigt ur fördelningspolitisk synpunkt. Hittills gällande skatteregler har gjort det alltför lätt för personer med stora kapitalvinster att undvika eller minska sin beskattning. Löntagare som inte har samma möjligheter har fått bära en orättvist stor del av skattebördan. Detta är inte endast orättvist, det är också omoraliskt att skatteundandragande skall vara en lönande sysselsättning.

Jag skall också säga något om skattetrycket på kort och på lång sikt. Det är nödvändigt för att motivera vårt ställningstagande i relation till moderaternas yrkande att sänka skattetrycket.

Vi menar att höga skatter innebär en stark centralstyrning och maktkoncentration. Detta strider mot våra krav på decentralisering, gräsrotsdemokrati och stor frihet för enskilda medborgare.

För att reparera den eländiga situation som jorden och Sverige befinner sig i ekologiskt behövs nu skattemedel. Och det behövs också en radikal ekonomisk styrning av konsumtionsmönstret. Det bekymrar tydligen inte något annat parti än miljöpartiet de gröna. Och jag är ledsen över att det är bara vi som tycks inse det.

Ett lägre skattetryck kan möjliggöras på sikt genom de positiva effekterna som skulle bli följden om vi finge genomföra vår gröna politik. Dessa positiva effekter skulle kunna vara en ökad informell omsorg som är möjlig genom att man har kortare arbetstid och mer tid för val av egna aktiviteter. Det skulle även kunna vara ett minskat vårdbehov, eftersom miljön och naturen skulle befinna sig i en sundare situation. Det skulle då alltså finnas ett mindre behov av miljöåtgärder. Strävan på lång sikt skall alltså vara att sänka det totala skattetrycket. Och det är klart att det då är frestande för mig att in-

stämma i Bo Lundgrens yrkande i motion Sk424. Däremot har jag inte alls samma motiveringar som moderaterna och därför kan jag inte ställa upp. Jag kommer därför att rekommendera de ledamöter som har en grön grundsyn att avstå vid voteringen.

När det gäller fördelningen av skatterna mellan kommunalskatt och statsskatt anser vi att det kommunala skattetaget borde spela en större roll än det statliga, eftersom det borde finnas ett mera lokalt ansvarstagande. Av samma anledning anser vi att man inte borde ha något kommunalt skattestopp. Den kommunala handlingsfriheten borde inte regleras. De kommunala politikerna skall vara ansvarsfulla och därför själva ta ansvar för sin skattenivå. Det kommunala skattestoppet bör snarast tas bort.

Vi menar att arbetsgivaravgifterna bör sänkas samtidigt som energi- och råvaruskatter bör höjas. Det rör sig alltså om en skatteväxling. Dessutom bör vi vid sänkningen av arbetsgivaravgifterna bygga in en regional differentiering för att ge glesbygden en bättre konkurrenssituation.

Herr talman! Detta var några generella synpunkter. Jag skall nu i detalj presentera några av våra förslag. Ett förslag gäller avdrag för ej yrkesmässig verksamhet. Jag tar upp saken, eftersom den inte alls behandlas i betänkandet. Det står bara att förslaget bör avstyrkas, utan någon som helst motivering. Jag efterlyser en motivering, Anita Johansson! Vi ser alltså att det med detta avdrag finns en möjlighet att uppmuntra mångsidighet i sysselsättningen. Hellre än att man utnyttjar människor som effektivaste möjliga produktionsenhet, menar vi att människorna skall ges en belöning om de gör någonting som de inte är optimalt utbildade för. Det kan gälla en kontorist som gör en insats som idrottsledare. Från hans synpunkt är det fråga om ej yrkesmässig verksamhet. Det kan röra sig om en lärare som spelar litet musik på sin fritid och får en slant för det. Det finna flera andra aktiviteter som biodling, hemslöjd och hästsport. Sådana aktiviteter kan man alltså utöva vid sidan av sitt vanliga arbete. Enligt vår mening är denna mångsidighet bra för folk, och den bör uppmuntras. Däremot menar vi inte alls att avdraget skall utnyttjas för vad som i realiteten är övertid i det vanliga arbetet.

I dagens samhälle finns naturligtvis alla de här aktiviteterna, och man måste deklarera för dem och betala skatt. Det är ju riktigt att göra detta, även om det rör sig om små, tillfälliga och icke yrkesmässiga aktiviteter. Men det är också hämmande på sådana aktiviteter. Som vi vet är alternativet att man helt enkelt arbetar svart. Det är en dålig väg. Ingen av de två nämnda vägarna är bra. Vårt förslag innebär emellertid en lösning av problemet.

Jag måste beröra ett problem av teknisk natur. Utskottet fixerar ett avdrag till ett visst syfte. Det betyder att man aldrig kan få en ny generell syn på saker och ting. Det här avdraget är relevant som stöd för idrottens många arbetsinsatser. Det är relevant för konstnärer och kulturskapare, liksom för olika hobbyaktiviteter. Således skulle det röra många olika moment i det här betänkandet, men jag får inte lov att komma in på detta. Det här är allvarligt ur ett vidare perspektiv än dagens. Radikala förändringar kommer ju alltid att bli omöjliga med det nuvarande systemet för beslutsfattandet, eftersom varje detalj måste inrangeras i det gamla systemets snuttifierade detaljstruktur.

Slutligen skall jag säga något om den mervärdeskatt som enligt utskottets

uppfattning inte tycks vara någon moms utan en effekt inom ramen för inkomstbeskattningen. Det gäller matmomsen. Outgrundliga är förvisso utskottets vägar. Min nyfikenhet behöver mättas. Varför är inte matmomsen en moms? Nåja, nu skall vi diskutera det här och det gör vi. De partier som inser problemet med EG-anslutning tillhör också dem som vill ta bort matmomsen. Detta är litet förvånande. Socialdemokraternas sent påkomna önskan att Sverige skall underordna sig EG rimmar ju dåligt med socialdemokraternas önskan att behålla den nuvarande momsbeskattningen som beträffande mat är ungefär fyra gånger högre än beskattningen i många EG-länder. Vi föreslår alltså att momsen på basmat tas bort fullständigt, varvid momsbortfallet kompenseras med en höjning av momsen på övriga varor. Någon finansiell effekt blir det inte, om vårt förslag skulle genomföras. Det var intressant att höra Rolf Kenneryd säga att 84 % av svenska folket stöder den här linjen. Inom vårt parti är vi inte vana vid sådana opinionssiffror.

Med hänvisning till vad jag har sagt anser jag att skattesystemet bör förändras, så att det blir ett verksamt instrument inom miljöpolitik, fördelningspolitik och regionalpolitik. Herr talman! Ett genomförande av förslagen i betänkandet medför inte detta. Det är därför som kammaren bör avslå utskottets förslag i en hel del avseenden. Mina reservationer anger var det bör bli avslag. För tids vinnande yrkar jag i dag bifall bara till reservationerna 5, 11, 38, 55 och 59.

Anf. 84 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Gösta Lyngå riktade ett ganska skarpt angrepp på skattereformen. Jag vet inte om jag skall ta angreppet på allvar, eftersom det inte byggde på några sanningar. Först sade han att vi skulle ha påstått att alla skall drabbas lika, att man på något sätt skulle få en kraftig utjämning. Vad jag vid praktiskt taget varje tillfälle har sagt i talarstolen är att mariginalskattereformen med naturnödvändighet måste innebära att de som har de högre inkomsterna får en större skattesänkning. Vad vi däremot har sagt är att ingen grupp skall betala någon annan grupps skattesänkning. Så har det inte heller blivit. Att det skulle bli en dynamisk effekt och att pengarna skulle flöda in är någonting som Gösta Lyngå har hittat på själv. Något sådant har aldrig yttrats i talarstolen. För min del har jag hela tiden manat till försiktighet då det gäller talet om dynamiska effekter. Jag har sagt att effekterna tenderar att bli små och att de kommer sent.

Gösta Lyngå kritiserade också att man i skattereformen inte har gett miljöpolitiken en chans. Jag vet inte om jag skall ta åt mig så mycket av denna kritik. Läser man miljöpartiets partimotion om den s.k. gröna skattepolitiken kan man ganska snart konstatera att det presenteras en luddig bild av hur ett grönt skattepaket skulle se ut. Förslaget skulle helt klart innebära att Sverige skulle uppge sin traditionella roll som en relativt välmående industrination. Därför blir det på tal om fördelningspolitik inte så särskilt mycket att fördela, snarare tvärtom. Ni säger över huvud taget ingenting om hur ert skattesystem skall se ut. Ni vill beskatta ändliga råvaror och miljöutsläpp. Samtidigt säger ni att detta inte kan påverka budgeten, utan medlen måste användas för investeringar. Järnvägsinvesteringar och andra investeringar är mycket intressanta, men hur ser det järnvägssystem, Gösta Lyngå, ut som

inte behöver underhållas, som inte drar några driftskostnader? Självfallet måste man använda budgetmedel. Det finns inslag av bedrägeri i er politik, och skattepolitiken är grunden för detta.

Jag tycker faktiskt att ni har missat en mycket viktig poäng. Skattereformen innebär en introduktion av miljöavgifter i Sverige. Det väckte år efter år våldsamt motstånd när vi försökte att lansera miljöavgifter, men vi lyckades få med detta i skattereformen. Vi går nu vidare.

Anf. 85 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Jag fick tydligen en korrektion på det här. Det var alltså inte folkpartiet som syftade till neutralitet i skattereformen. Det var kanske den andra parten som gjorde det. Folkpartiet syftade faktiskt till olika fördelningar, och i det här fallet till ett gynnande av höginkomsttagare. Jag ber om ursäkt för mitt misstag.

Beträffande dynamiska effekter vill jag säga att det var ett inflöde av miljarder kronor. I fråga om just ert och socialdemokraternas förslag rörde det sig, om jag inte tar fel, om 6 miljarder kronor. Detta kallar jag flöde. Jag vet att andra partier hade större flöden. Det har sagts förut. Det var det jag refererade till.

Miljöprofilen är som sagt inte på något vis tydlig i den reform som genomfördes. Jag tog som exempel avdragen för resa till och från arbetet. Där föreslog vi just av miljöskäl, och fick visst medhåll från socialdemokraterna innan ni kom in i bilden, att man skulle få göra samma avdrag om man använde kollektivtrafik, om man åkte cykel, samåkte eller något sådant. Det skulle inte gynnas att köra bil till och från arbetet. Det fick ni bort. Nu gynnas det att köra bil till och från arbetet. Det är bara ett exempel på hur man har svikit miljöprofilen i er skattereform.

Kjell Johansson påpekade även att järnvägar också behöver underhållas. Det är helt riktigt. Men det kostar mycket mer pengar att investera i byggandet av nya järnvägar. Problemet är alltså att vissa skatter faktiskt kan användas för budgeteffekter, andra bör användas mer för investeringar, eftersom de är kortsiktiga. Man kan få in pengar på en viss tid. Detta måste man planera. Det var det jag refererade till i det här fallet.

Anf. 86 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Egentligen tycker jag att Gösta Lyngås påstående, att vi skulle ha syftat till att öka klyftorna i samhället med skattereformen, är så bottenlöst skamligt att man helst skulle vilja avstå från replik. Vi har genomfört reformen för att få möjlighet att upprätthålla välfärden i Sverige. Vi ser tydliga tecken på att den välfärden håller på att urholkas, när vi inte längre har råd med de sociala systemen. Jag tyckte faktiskt att detta var ett bosteninlägg.

Er investeringspolitik, de stora, flotta uttalandena om övergång till energisnål teknik och allt vad det handlar om, är ett gigantiskt industriprojekt. Det kommer aldrig att kunna fullföljas med er syn på industrisamhället. Det krävs en enorm industriell satsning för att man skall kunna komma dithän. Den måste ske under strikt miljömässiga former.

Jag skulle gärna vilja ha besked avseende er sänkning av matmomsen. Det

är något av det märkligaste jag har sett under alla år. Det har lagts fram många förslag i denna kammare om hur det skulle se ut, men jag tror faktiskt att ni tar priset. Vad är skälet till att den som går och köper oxfilé i butiken skall ha en sänkt moms på detta, medan de familjer som köper fläskkotletter eller en halv grillad kyckling skall ha förhöjd moms på detta? Jag vill gärna ha svar på den frågan, Gösta Lyngå.

Anf. 87 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Först vill jag ta upp påståendet att det inte skulle vara folkpartiets syfte att åstadkomma stora skillnader med skattereformen. Det var mest en tolkning av Kjell Johanssons avståndstagande från att ni hade planerat att skattereformen skulle vara neutral. Det var tydligen socialdemokraterna som gjorde den planeringen och inte ni.

Det är helt riktigt, och utgör en del av miljöprofilen, att vi i vårt resonemang om matmomsen skiljer mellan sådan produktion som är av miljövänlig karaktär och sådan som inte är det. Nötboskapsproduktionen är faktiskt mer miljövänlig än de andra alternativen. Det är hela anledningen. Det finns förklarat. Det kan man läsa. Man behöver inte fråga om det här, det finns att läsa.

Andre vice talmannen anmälde att Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 88 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Den skattereform som just genomförts innebär lägre skatt på arbete och sparande samt skärpt skatt på kapital och konsumtion på kredit. Det nya skattesystemet kommer att motverka den tidigare, främst bland många höginkomsttagare, så utbredda spekulationen och skatteplaneringen. Nolltaxering blir omöjlig eller försvåras kraftigt. Det är kanske detta, herr talman, som upprör moderaterna och Bo Lundgren så dant.

Skattereformen leder till att rättvisan ökar och bidrar till att den svenska välfärdsmodellen kan bevaras och utvecklas. Det är en reform som vi socialdemokrater är stolta över. Jag hade tyckt att det helt enkelt hade varit underbart, Lars Bäckström, om ni hade varit litet mer konstruktiva vid utformningen av den nya reformen.

Skattesystemet skall bidra till en rättvis fördelning. Med skatterna betalar vi för den gemensamma välfärden. Ett rättvist skattesystem skall finansiera vård, utbildning och omsorg, så att välfärden kan fördelas efter behov och betalas efter förmåga. Detta är en grundbult i den svenska välfärdsmodellen.

Den genomförda reformen handlar självklart inte bara om kronor och ören. Den handlar också om moral och frihet, som moderaterna säger i sin valarbetarbroschyr. Men uppenbarligen har vi och moderaterna helt olika uppfattning om vad denna moral och frihet innebär.

Enligt moderaterna är det tydligen god moral att genom fiffiga transaktioner och omfattande skatteplanering avstå från att betala sin del av skatten. På något annat sätt kan man knappast tolka moderaternas olika förslag till återinförande av olika former av avdrags- och kvittningsmöjligheter i skattesystemet.

Det gamla skattesystemets många avdrags- och kvittningsmöjligheter ledde till en omfattande och mycket osund skatteplanering. Det var naturligtvis i de flesta fall helt lagliga transaktioner som gjordes. Men systemet uppmuntrade till skattemanipulationer i stället för produktiva investeringar och satsningar för framtiden.

När den som redan har mycket, och dessutom tillgång till skickliga skatteexperter, efter eget fritt skön kan avstå från att betala sin del av skatten, ja, då upplevs naturligtvis detta som orättvist. Konsekvenserna av ett sådant system är att den som inte kan utnyttja systemet, eller som helt enkelt är lojal med systemet, får betala en ökad andel av våra gemensamma insatser.

Att moderaterna vill återinföra det gamla orättvisa avdragsraseriet är inte särskilt förvånande. Jag ser att Bo Lundgren ruskar på huvudet. Det ligger helt i linje med deras ambitioner att försvaga vår gemensamma sektor och att bevara gamla privilegier. Jag vill dock ställa en fråga till Kjell Johansson och folkpartiet liberalerna, som under den senaste tiden har uttalat att de så gärna vill bilda regering med moderaterna efter en eventuellt framgångsrik valrörelse: Tycker Kjell Johansson att det står i överensstämmelse med folkpartiet liberalernas syn på moral och rättvisa att åter göra fiffiga skattetransaktioner och omfattande skatteplanering möjliga?

Herr talman! Vi socialdemokrater slår vakt om solidariteten och rättvisan. Dessa mål utgör de mest grundläggande värderingarna i arbetarrörelsen. Allas lika rätt till trygghet och välfärd är beroende av hur villiga vi är att betala för den. Men inte bara det, det är också nödvändigt att de som har stor bärkraft är beredda att avstå litet till dem som har lägre bärkraft. Detta är innebörden av solidariteten och rättvisan.

Moderaterna vill på sikt sänka skattetrycket i Sverige till den nivå som gäller i motsvarande andra västeuropeiska länder. Men skattetrycket är inte, Bo Lundgren, ett entydigt begrepp. Jämförelser mellan olika länder måste, för att ge en rättvis bild av förhållandena, beaktas med hänsyn tagen till de olika ländernas varierande förutsättningar.

Också vi socialdemokrater tror att det vore bra om det blev ett något lägre skattetryck. Vi är övertygade om att det nya skattesystemet kommer att medverka till att det blir ett ökat ekonomiskt utrymme framöver. Men kraven på en sänkning av det totala skattetrycket måste ses i relation till alla krav – inte minst gäller det krav som ställs här i kammaren – på goda pensioner, på en god vård samt på en god utbildning och omsorg. Kraven på skattesänkningar måste ses i förhållande till de andra angelägna behov som människor har.

Också folkpartiet kräver i sin partimotion en sänkning av skattetrycket. Detsamma gör centerpartiet. Men kraven på en sänkning av skattetrycket följer en fallande skala. Moderaterna går längst. Centern uttrycker sig litet mera försiktigt, och folkpartiet liberalerna hamnar någonstans mittemellan.

Jag har ytterligare en fråga till Kjell Johansson och Rolf Kenneryd: Tycker ni att moderaternas krav på skattesänkningar är förenliga med bevarandet av välfärden? Alla skall ju kunna erbjudas god vård, utbildning och omsorg. Jag tycker att Lars Bäckström ställde en bra fråga till moderaterna, som dock Bo Lundgren inte svarade på: Hur skall ni finansiera era skattesänkningar

om 27,5 miljarder? Jag vet att svenska folket vill ha ett konkret svar på den frågan.

Herr talman! Den svenska ekonomin är i grunden stark. Men för den skull är det inte så, att vi inte har några problem. Tillväxten är alltför låg. Kostnadstrycket har varit för starkt, och inflationen har gröpt ur vår köpkraft.

Det har i debatten hävdats att skattereformen skulle gynna de högavlönade och missgynna människor som har lägre inkomster, särskilt kvinnorna. Men det är inte sant, Gösta Lyngå! Det finns ingen sanning bakom era påståenden, Lars Bäckström!

Jag rekommenderar er att studera LO-ekonomernas utredning av effekterna av den nya skattereformen. Höginkomsttagarna får faktiskt betala sina egna skattesänkningar. Skatteplanerare och andra som tidigare haft lågbeskattade inkomster får skattehöjningar. Marginalskattesänkningen kompenseras effektivt genom avdragsbegränsningar och genom en skärpt skatt när det gäller olika typer av löneförmåner och andra tidigare lågbeskattade inkomster.

I det nya systemet flyttas skattebördan över från arbete till kapital. Det tycker jag att ni i vänsterpartiet borde kunna ge oss en liten eloge för. Kapitalet har stor bärkraft men har i det gamla skattesystemet inte bidragit till finansieringen av vården, skolan eller barn- och äldreomsorgen. Genom skattereformen kommer kapital att beskattas efter bärkraft och att få bära sin del av ansvaret för finansieringen av den gemensamma sektorn. Detta tycker jag är bra.

En övervägande majoritet när det gäller löntagarhushållen får en rejäl standardhöjning. Barnfamiljerna får ett bättre resultat än andra hushåll. Särskilt bra går det för ensamstående som har barn och som bor i lägenhet. Här är det naturligtvis framför allt de kraftigt förbättrade barn- och bostadsbidragen som hjälper till.

Av de beräkningar som har gjorts av skattereformens fördelningseffekter framgår det att reformen totalt sett ger ett förhållandevis neutralt utfall. Andelen vinnare är kanske t.o.m. något större bland kvinnorna än bland männen. Det beror på att männen i genomsnitt har högre inkomster än kvinnorna. Detta innebär att männen får ett större utbyte av marginalskattesänkningar. Å andra sidan har männen i regel större avdrag och en större andel tidigare lågbeskattade inkomster. Detta innebär att männen får stå för en större del av finansieringen av reformen än vi kvinnor. Också den skärpta beskattningen av olika löneförmåner träffar männen i högre grad än kvinnorna.

Kvinnorna får ett större utbyte av den särskilda skatterabatten, eftersom denna främst utgår till kvinnor som har deltidsarbete. För många deltidsarbetande kvinnor innebär skattereformen en betydligt lägre skatt än tidigare.

Moderaterna vill införa ett grundavdrag för barn vid den kommunala beskattningen, och i likhet med centerpartiet vill man återinföra skattereduktionen för hemmamake. Men vi socialdemokrater har tillsammans med folkpartiet liberalerna valt andra vägar för att stödja barnfamiljerna.

Jag vill ställa en sista fråga till Kjell Johansson: Står ni i folkpartiet fortfarande fast vid skattereformen, vid detta med att den gynnar kvinnorna och barnfamiljerna, eller tänker ni överge reformen för att eventuellt bilda en

regeringskoalition med moderaterna? Det är en oerhört viktig fråga som jag förväntar mig ett tydligt svar på.

Herr talman! En annan grupp som i debatten har framställts som skattereformens förlorare är pensionärerna. Men inte heller detta är sant. Pensionärerna är förvisso inte en enhetlig grupp. Men totalt sett kommer pensionärerna att klara sig bra med det nya skattesystemet.

Det finns dock en liten grupp pensionärer som på grund av låg pension och stora hyreshöjningar har kommit i kläm. För denna grupp har regeringen redan föreslagit extra insatser. Det grundläggande problemet för denna grupp är dock inte skattesystemet. Regeringen har därför tillsatt en särskild utredare som skall se över förhållandena och komma med förslag till ett nytt KBT-system. Anledningen till att de här pensionärerna har kommit i kläm är det orättvisa kommunala bostadstillägget.

Jag vill också kommentera några punkter i betänkandet med anledning av motioner där man kräver en översyn av vissa regler.

Först och främst gäller det en översyn av reglerna i fråga om utlandsresor. Vi i utskottet delar motionärernas uppfattning att det i fråga om reglerna är angeläget att åstadkomma en bättre samstämmighet när det gäller utlandsresor och resor inom Sverige. En översyn planeras nu inom finansdepartementet i detta syfte.

En annan fråga gäller den tekniska utformningen av fastighetsskatten. Kjell Johansson har redan berört denna fråga. Motionären anser att skatten skall göras mer enhetlig för alla bostäder, oavsett vilken typ av hyreshus som lägenheterna är belägna i. Vi kan för närvarande inte anvisa tekniskt lämpliga metoder för bättre lösningar än vad som nu gäller. Vi anser därför att det behövs en översyn av detaljerna i detta avseende.

Slutligen riktas det i flera motioner viss kritik mot reglerna för reavinstbeskattning beträffande bostadsrätter. Jag erkänner, Bo Lundgren, att systemet är krångligt. Det är därför som vi säger – Bo Lundgren har säkert läst betänkandet – att vi vill att det görs en översyn av de här reglerna. Det gäller ju att åstadkomma en större rättvisa samt enkelhet och begriplighet. Det är kanske inte så konstigt att det, när vi har gjort om hela vårt omfattande skattesystem, har uppstått en del krångel. Naturligtvis skall vi komma till rätta med uppkomna problem.

I samband med riksdagens tidigare behandling av den stora skattereformen har moderaterna – så har jag räknat ut det – avgivit ungefär 170 reservationer. Även till dagens betänkande finns närmare 40 reservationer fogade. Reservationerna har det gemensamt att de i många fall skulle leda till ökade orättvisor och ökade manipulationsmöjligheter.

Inte nog med det, fru talman: Utöver ökade möjligheter till avdrag och skatteplanering för i första hand de redan välbeställda, skulle skattebördan vältras över på de vanliga löntagarna. Möjligheterna att bevara och utveckla välfärden för de många skulle kraftigt undermineras.

Visst, Bo Lundgren, kan det vara populärt att på gator och torg lova skattesänkningar och nya avdragsmöjligheter. Men jag blir ganska upprörd när moderaterna och folkpartisterna i Stockholms kommun beslutade härom-kvällen att sänka kommunalskatten med 20 öre. Det blir inte många ören mer i kuvertet för sjukvårdsbiträdet på Södersjukhuset, men det blir ett stort

hål i den kommunala kassan. Många gamla, barn och pensionärer får inte den omvårdnad som de så väl behöver.

Slutligen: Vi står fast vid den skattereform som vi tillsammans med folkpartiet genomfört. Den skall göra det lönsammare att arbeta och spara, samtidigt som kapitalet skall få bära sin del av skatten. Nolltaxerarnas tid är förbi – hipp, hipp, hurra!

På några års sikt kommer skattesystemet att, tillsammans med andra åtgärder, innebära ökad tillväxt och bättre möjligheter att utveckla vår välfärd. Det borde folkpartiet liberalerna tänka på när de alltmer lierar sig med den moderata skattepolitiken.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 89 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Oavsett om socialdemokraterna regerar i Sverige eller i Stockholms kommun kan de ställa till ekonomin så att det blir svårt att sänka skatterna så mycket som det vore önskvärt. Men det är en skillnad mellan socialdemokrater och moderater och folkpartister också i Stockholm. Moderater och folkpartister vill sänka skatten, om än blygsamt inledningsvis. Socialdemokraterna vill i varje fall inte sänka den. Därmed har jag fått svar på min första fråga till Anita Johansson.

I sitt inledningsanförande avrättar Anita Johansson det skattesystem som Sverige har haft under lång tid. Men vem byggde upp det svenska skattesystemet, det som skapade all den fifflighet och fufflighet som hon talade om? Jo, det var Ernst Wigforss, Gunnar Sträng och Kjell-Olof Feldt, med kritik från oss moderater under lång tid. Ni har tvingats inse att de höga marginalskatterna var det som grundlade risken för avdragsfiffleri genom att avdragsvärdet var så stort. Ni lade fram 19–20 förslag till åtgärder mot skatteflykt och skattefusk. Det hade ingen effekt. Det enda som har någon effekt är att sänka skattesatserna, sänka marginalskatterna. Det har äntligen lyckats efter långvarigt opinionsbildningsarbete inte minst från vår sida. Ni har tvingats till en omvändelse under galgen.

God moral är att ha ett vettigt skattesystem, som gör att man inte kan fly undan den skatt som vi alla måste betala. Men god moral är också att inte låta människorna betala nästan två tredjedelar av sin inkomst i skatt och sedan förespegla dem att vi politiker med hjälp av dessa pengar kan bestämma åt dem så att de skall få en bra sjukvård, bra barnomsorg och bra sysselsättning. Vi har inte tillräckligt bra sjukvård, som garanterar alla vård i rätt tid. Vi har inte barnomsorg för alla, för den får man inte bestämma själv. Vi ser hur arbetslösheten nu ökar snabbt och regeringen tvingas gå in med krispaket. Det är anmärkningsvärt, men sådana är fakta. Detta har socialdemokraterna och det höga skattetrycket åstadkommit.

Det är intressant att höra Anita Johansson säga att skattesänkningar måste ställas mot andra angelägna behov som människorna har. Vem skall bestämma vilka behov de har? I Anita Johanssons värld skall det socialdemokratiska partiet, möjligen med hjälp av det vänsterparti som socialdemokraterna flörtade med här i kammaren, bestämma åt människorna, ta in

pengarna genom skatt och sedan ge ut i offentliga monopol, regleringar och annat till de enskilda. Men de skall inte kunna bestämma själva.

För oss moderater är det viktigt att sänka skattetrycket, att låta de vanliga människorna behålla mer av sina egna inkomster efter skatt, att avreglera, att använda pengar bättre så att de själva kan välja barnomsorg samt genom obligatoriskt försäkringssystem, där ingen faller utanför, se till att människorna får välja sjukvård. Det är några exempel på det goda samhälle som vi vill skapa.

Anf. 90 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Anita Johansson sade att det hade varit underbart om vänsterpartiet hade varit mer konstruktivt. Det är klart att Anita Johansson kan anse det, men vad var det som var så destruktivt med vänsterpartiets hållning i skatteutskottet? Var det destruktivt att vi ville ha en mer enhetlig kapitalbeskattning? Var det destruktivt att hävda att Sverige borde ha en företagsskatt som ligger i pari med vad man har i västeuropeiska och i övriga industriländer och inte avsevärt lägre? Var det så oerhört destruktivt att hävda att matmomsen borde sänkas? Var det destruktivt att vi ville ha större inslag av styrande punktskatter på energiområdet? Var allt detta så destruktivt, när vi samtidigt var så konstruktiva att vi kunde tänka oss att diskutera 50 % marginalskatt upp till inkomster på 300 000 kr., om man såg till att inte göra oerhört kraftiga momsbreddningar, som skulle ha en dålig fördelningseffekt?

Är det konstruktivt att lägga sig platt för folkpartiet? Är det kravet på konstruktivitet, då är vi aldrig konstruktiva. Jag tror inte att Anita Johansson anser att man måste gå så långt i liberal riktning för att kallas konstruktiv.

Anita Johansson säger att alla LO-ekonomer visar att skattesystemet har en bra fördelningspolitisk effekt. Men i propositionen finns uppgifter som säger att den femte decilen – detta teoretiska begrepp – tjänar 2 % på skatteomläggningen, medan decil 9 tjänar 3,1 % på skatteomläggningen. Det är 1,1 procentenheter till de bäst ställdas fördel. Jag tog undan de extremvärdena decil 1 och decil 10, för det vill socialdemokraterna göra. Så vi behöver inte gå till LO-ekonomerna, vi behöver bara läsa i regeringens proposition och se att de bäst ställda gynnas mest. Det vet alla. Detta är en reform där den som tjänar 150 000 kr. får i bästa fall 10 000 kr. lägre inkomstskatt och den som tjänar det dubbla får det tredubbla i sänkt inkomstskatt, 30 000 kr. Det är inte fördelningspolitiskt bra, om man sedan finansierar med momsbreddningar.

Anita Johansson ville ha en liten eloge. Jag ger gärna t.o.m. en liten röd ros till Anita Johansson för att kapitalbeskattningen har blivit bättre. Samtidigt måste jag dela ut tre rejäla risknippen vad gäller progressionen.

Om marginalskatterna: För mycket och för litet skämmer allting. Här gick man för långt genom att ta bort progressionen. Jag ger ett risknippe för företagsskatten. Man lägger sig där på en extremt låg nivå. Varför skall Belgien ha dubbelt så hög bolagsskatt som Sverige? Varför skall Västtyskland ha det? Och jag ger ett risknippe för den oerhört hårda momsbeskattningen. Så en liten ros och tre ris.

Anf. 91 ROLF KENNERYD (c) replik:

Fru talman! Får jag inleda med att också utdela en ros som en liten komplimang till Anita Johansson för det engagemang som hon visade i sitt anförande, i varje fall när det gäller röstläget. Det var desto mera imponerande som innehållet var tunt och delvis motsägande. Jag skall ge ett par exempel.

Anita Johansson inledde med att säga att den här reformen, som hon kallar den, ger lägre skatt på sparande, men den ger högre skatt på kapital. Får jag be Anita Johansson förklara sambandet mellan dessa båda påståenden? Är det inte i själva verket så att sparande just är kapitalbildning? Någotdera av dessa påståenden måste rimligtvis vara fel.

Vidare säger Anita Johansson att socialdemokraterna slår vakt om solidariteten och rättvisan. Men samtidigt upplever vi allt fler motsatta effekter av skatteomläggningen.

Anita Johansson hänvisar också till schablonberäkningar, som ger vid handen att alla grupper gynnas, utan att samtidigt säga att det inom varje grupp finns betydande andelar som inte gynnas utan tvärtom missgynnas. Jag vill fråga: Varför har ingen i det praktiska livet märkt att alla gynnas? Anita Johansson försöker ju göra detta troligt.

Ett sådant exempel är pensionärerna. Det är ett riktigt påstående att de inte utgör någon enhetlig grupp utan tvärtom är precis lika ojämnlika när det gäller inkomstförhållanden som vi i yrkesverksam ålder. Därför kan man inte ta pensionärerna såsom en grupp och säga att de missgynnas eller gynnas. Jag har inte heller påstått att alla pensionärer missgynnas. Men jag har påstått – precis som Anita Johansson slutligen medgav – att de sämst ställda pensionärerna klart missgynnas och kommer att missgynnas även efter de justeringar som nu görs.

Så som grund för detta anger Anita Johansson orättvisa skillnader i kommunala bostadstillägg mellan olika kommuner. Det är en liten del i detta sammanhang. Den mest fundamentala orsaken till uppkomsten av de orättvisor som vi nu får belägg för är ett i grunden orättvist pensionssystem. Det kan vi inte göra något åt, om vi inte inrättar den form av grundpension som vi har föreslagit och som vi har att behandla i annat sammanhang.

Slutligen vill jag fråga fru Johansson beträffande systemet med reavinst på bostadsrätter, vilket hon finner vara krångligt. Jag påstår att det dessutom är orättfärdigt. Varför kan man då inte ändra det i ett slag? Vilket råd ger fru Johansson när det gäller de låginkomstpensionärer som får mer än 100 % marginaleffekter på sina ränteinkomster? Får de samma svar som herr Johansson gav, dvs. att de skall skatteplanera så länge de kan göra det?

Anf. 92 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Fru talman! Anita Johansson påstod pompöst att jag hade fel i fråga om fördelningseffekterna, så det får jag lov att ta upp. Om kvinnornas ekonomi sade jag ingenting. Vad jag snarast tänkte på var lågpensionspensionärerna. Jag tror att det står alldeles klart för alla att de har fått en besvärlig situation genom skattereformen. Det är inte förvånande, eftersom det tidigare betalade en mycket liten direkt skatt. Nu betalar de en högre indirekt skatt, medan sänkningen av deras direkta skatt är minimal. Jag tror på de procentuella siffror som Lars Bäckström redovisade. Det är t.o.m. ännu värre. Det är

inte procent det gäller utan tusenlappar. För en höginkomsttagare gäller det åtskilligt flera tusenlappar. Detta spelar en roll. Det är allvarligt, och någonting ordentligt bör göras.

Jag vill också ställa en direkt fråga till Anita Johansson när det gäller matmomsen. Skulle man inte, i samband med den planering som pågår för att inordna Sverige under EG, i första hand tänka på att sänka matmomsen till någonting som ligger rimligt nära EGs linje och inte låta den vara fyra gånger högre?

Anf. 93 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Anita Johansson ställde ett antal frågor till mig. Jag skall försöka besvara dem alla, även om jag inte hann notera dem ordentligt. Den första frågan gällde om fiffiga transaktioner och skatteplanering skulle vara möjliga och om vi var beredda att acceptera moderaternas syn på detta. Nu tror jag inte att moderaterna har den synen. Fiffiga transaktioner, Anita Johansson, skall inte vara tillåtna om de är olagliga. Däremot skall skatteplanering vara tillåten under förutsättning att det innebär att man planerar sin skatt med fullständigt beaktande av gällande skattelagstiftning och skatteregler. Det skall t.ex. vara tillåtet även i fortsättningen att placera sina pengar på de bankkonton som är tillåtna enligt skattelagstiftning eller annan lagstiftning. Vi tycker att det är en fullt legitim skatteplanering.

Anita Johansson frågade också om vi tycker att moderaternas förslag om en sänkning av skattetrycket är förenligt med rättvisa och lika villkor. Av vår partimotion framgår ju att det finns skillnader i fråga om den takt i vilken vi vill gå fram. För övrigt är vi helt överens med moderaterna om inriktningen. Det finns en betydande samsyn inom skattepolitiken mellan folkpartiet liberalerna och moderaterna. Vi har en mycket stark tilltro till att vi skall kunna skriva oss samman om skattepolitiken. Jag håller det för högst osannolikt att inte något av partierna skall kunna jämka sig. Jag tror att vi skall kunna hitta fram till en rättvis formel.

Vidare frågade Anita Johansson om vi står fast vid reformen. Ja, det är klart att vi står fast vid reformen, men man kan inte tolka detta så att det inte kommer att ske några som helst förändringar i skattepolitiken under den kommande perioden. Självfallet kommer vi att genomföra de intentioner som vi har inom skattepolitiken och som framgår klart av vår motion. Det är helt uppenbart. Inte har vi bundit oss för tid och evighet. Det framgår t.ex. av motionen att vi vill sänka skattetrycket och gå vidare med att avskaffa skadliga skatter. Man kan ju inte sänka skattetrycket utan att förändra systemet. Vi vill också sänka momsen.

Jag vill avslutningsvis ställa en kort fråga till Anita Johansson: Varför vägrar ni socialdemokrater att avskaffa avdragsrätten för fackföreningsavgifter och se över beskattningen av båda parter?

Anf. 94 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Bo Lundgren återkommer hela tiden till ordet valfrihet. Jag skall åtminstone göra vad jag kan för att förklara vad valfrihet är för väljarna i den valrörelse som står framför oss.

För mig, Bo Lundgren, är valfrihet att kunna gå till ett sjukhus, där alla

behandlas lika. Det är valfrihet att de som vill ha en barnomsorgsplats skall kunna få den. Det är valfrihet att vi skall behandlas lika. Jag vet ju att Bo Lundgren titt och tätt besöker det förlovade landet USA. Jag rekommenderar att Bo Lundgren på sin nästa resa till Amerika besöker ett sjukhus där. Jag tycker att det kanske inte är så hemskt kul att påminna om de borgerliga åren, men i bland måste man faktiskt göra det. 1976 sade Gösta Bohman: Det går att sänka skatterna om bara viljan finns. 1979 sade Gösta Bohman: Vi vill sänka skatterna. 1982 kunde vi konstatera att Gösta Boman var med och höjde inte mindre än 74 statliga skatter. Det kanske inte är något fel i detta, men då är min fråga till Bo Lundgren: Hur mycket mer trovärdig är Bo Lundgren än den hederlige Gösta Bohman?

Jag tycker inte, Kjell Johansson, att jag har fått riktigt klart för mig vad ni vill gå med på när det gäller de moderata reservationerna. Det finns inte mindre än 170 reservationer från moderaterna i skattefrågan. Kjell Johansson säger nu att man säkert skall komma överens om skattepolitiken. Då säger Rolf Kenneryd att hans parti nog bör få vara med och slå litet grand från vänster.

Jag har i flera debatter här i kammaren berömt Kjell Johansson och folkpartiet för er insats när det gäller skattereformen. Det är ju så, Lars Bäckström, att vi socialdemokrater tyvärr inte har någon egen majoritet här i kammaren. Vi är tvungna att gå till ett annat parti för att få igenom en sådan här stor uppgörelse. Vänsterpartiet visade under resans gång ingen större ambition att försöka bidra till skattereformen. Jag har ju suttit med i utredningen, så jag vet hur tongångarna har varit hos vänsterpartiet. Därför har jag varit glad över att folkpartiet ställt upp. Naturligtvis har vi fått ge och ta från båda partiernas sida; så är det i en sådan här stor uppgörelse. Det är självklart.

Men nu ställer man sig ändå frågan: Hur skall folkpartiet liberalerna kunna regera tillsammans med moderaterna i skattefrågan? Skattefrågan är en central fråga för svenska folket; det är med skatterna vi finansierar vår välfärd.

Anf. 95 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Kjell Johansson och jag och våra andra kolleger i riksdagen skall säkert kunna fungera alldeles utmärkt. Vi har samma mål – att sänka skattetrycket för människorna – även om våra förslag går i olika takt. Socialdemokraterna vill i varje fall inte sänka skatten – sannolikt höja den; det blir följden av deras politik. Det är den stora skillnaden.

Gösta Bohman är en hederlig man. Han var också den ekonomiminister som sänkte det totala skattetrycket vad beträffar skatter till staten under perioden 1976 till 1982. Det är nämligen så att enda gången under efterkrigstiden som det totala skattetrycket varit oförändrat är under dessa sex år med borgerlig majoritet i riksdagen. Det är mycket intressant att det kommunala skatteuttaget och skattetrycket på kommunsidan ökade under den tiden medan det totala statliga skattetrycket – det som Gösta Bohman hade delansvar för – minskade. Så var det med det. Det är ett av bevisen för att vi kommer att fullfölja den politiken även i fortsättningen.

Det är rätt avslöjande att höra på Anita Johansson. Vad menar hon med

valfrihet? Jo, man skall kunna gå till ett sjukhus där alla får samma vård; dvs. att det politiska systemet skall bygga upp en sjukvårdsapparat med sjukhus. Man skall kunna anvisas ett sjukhus dit man skall gå och där man skall kunna få vård på lika villkor. För mig är det viktigare att alla, oavsett inkomst och ställning i övrigt, skall kunna välja det sjukhus, den läkare och den vårdgivare han eller hon vill efter eget gottfinnande och få en god vård där. Anita Johanssons inställning var: Vi sätter upp ett system, och vi skall nog fixa god vård. Så är det ju inte. Vi har operationsköer, och människor som dör i köerna.

Vi måste ha ett system med valfrihet för människorna för att få effektivare system. Varför vill ni inte ha privata monopol? Jo, därför att ni anser att de inte är effektivare. Det blir dyrare. Varför vill ni ha offentliga monopol? Jo, ni vill styra åt människorna. Det ligger tyvärr i er ideologi.

Anita Johansson säger att alla som vill skall ha en barnomsorgsplats. Det är socialdemokraternas politik. Barnomsorgsplatser skall levereras eller godkännas av de politiska systemen. Jag säger att målet måste vara att alla skall kunna välja barnomsorg; att ha en barnomsorgsplats på daghem eller att vara hemma med barnen. Alla skall själva kunna välja. Det skall inte vara så att Anita Johansson väljer åt människorna, vare sig sjukvård eller barnomsorg. I den politik som syftar till att låta människorna själva bestämma om sin sjukvård och sin barnomsorg ligger att också sänka skatten så att man själv, inte Anita Johansson, får bestämma över en större del av sin egen inkomst.

Anf. 96 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! I mitt huvudanförande glömde jag en teknisk fråga, där jag vill inta samma position som Bo Lundgren. Det gäller att yrka bifall till de reservationer som vi inte har yrkat bifall till från vänsterpartiets sida. Det gäller sådana moment där annat parti yrkat bifall till sin reservation. På så sätt får vi symmetri.

Anita Johansson konstaterade att regeringen inte har egen majoritet. Det är ju en truism; visst vet vi det. Man måste då göra upp med någon. Det är alldeles riktigt. Anita Johansson säger då att under resans gång – och avser då utredningsarbetet – var inte vänsterpartiet tillräckligt konstruktivt. Förhållandet mellan vänsterpartiet och socialdemokraterna har väl, försökte jag säga i mitt inledningsanförande, präglats av att socialdemokraterna tidigare tagit små steg mot inkomstutjämning i rättvisa och solidaritet. Vill man vara raljant mot vänsterpartiet kan man säga att vänsterpartiet ungefär har intagit samma inställningen, men mer och fortare.

Vad man nu gjorde i skattefrågan var att lägga om kursen 180 grader; man gick över till de stora klivens strategi, åt höger. Det är klart att vi blev fundersamma då. Vi såg hur ni sjönk på detta vis. Det viktiga är dock inte vad som händer i utredningarna. Men ni satte en turbofart, lade in ett slags overdrive i er resa, åt höger. Då intog vi här i riksdagen nästan den positionen att vi sade: mindre och saktare så att det blir litet rimligare. Vi gick långt i våra överläggningar för att blockera, men ni ville inte lyssna. Det är dock utskottet som skall hantera frågan. Men ni socialdemokrater valde att hantera den med de slutna rummens politik; Haga, Rosenbad. Det kan inte vi lastas för.

Vad som nu har hänt är att ni inte har ert tilltänkta äktenskap med folkpartiet; förlovningen är ju uppenbarligen bruten. Nu går folkpartiet på skattesänkarlinjen. Nu driver ju moderater och folkpartister den linjen att – för att travestera ett västsvenskt uttryck: Det skall nog ordna sig med is bara vi har skridskor. Bara vi får regeringsmakten sänker vi skatten; kosta vad det kosta vill.

Detta kommer ju att skada Sveriges ekonomi i märgen. Vi kommer att få hisnande problem med vår bytesbalans. Och med bytesbalansunderskotten kommer vi att få försämrad industriell tillväxt. Det finns alltså en mycket allvarlig risk att den nyliberala politiken – om vi skall kalla den så – kommer att leda till ett stopp i industritillväxten och en devalveringspolitik, vare sig det nu är en yttre eller inre devalvering man kommer att välja. Det är det scenario vi kan se framför oss, och det är ni socialdemokrater som har berett marken för det genom att gå på den här linjen.

Anf. 97 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Jag vill kort beröra en fråga som Anita Johansson ställde och som jag inte hann med i min förra replik. Det gäller frågan om centerpartiet i en eventuell kommande borgerlig regering kan ställa upp på moderaternas krav när det gäller sänkningar av skatterna och om vi anser att de är förenliga med en rimlig social välfärd. Svaret på den frågan är nej. Jag har kungjort det i debatter i den här kammaren för ungefär en månad sedan. Jag uttryckte det då, och jag gör det nu också, så att det finns vidlyftigheter i moderaternas samlade skatteförslag som vi inte kommer att kunna ställa upp på. Men jag utgår också ifrån att det även från moderat håll kommer att visas ett större ansvar efter regeringsbildningen än före.

Jag vill därför instämma i de förhoppningar och bedömningar som Kjell Johansson gjorde, nämligen att det skall vara möjligt att åstadkomma överensstämmelse på de här punkterna. Jag vill också klargöra att jag i det fallet räknar med att folkpartiet väsentligt skall bidra i detta arbete; desto mer när Bengt Westerbergs flirt på högerkanten har nyanserats en aning.

Jag vill också något kommentera den mycket ihärdiga fråga som Anita Johansson ställde till Kjell Johansson, nämligen om folkpartiet står fast vid reformen. Sanningen är ju, i nuläget i varje fall, att ni står gemensamt cementerade i den här omläggningen i varenda detalj. Det har inte varit möjligt att åstadkomma några förändringar i det här betänkandet. Därför upprepar jag det jag sade i mitt inledningsanförande, nämligen att om det skall bli möjligt att genomföra de förändringar som egentligen är nödvändiga, krävs det en ny regering som är byggd på en icke-socialistisk grund. Jag utgår då från att de prestigeskäl som uppenbarligen nu är vägledande och förhindrar genomförandet av förändringar kommer att vara bortblåsta.

Anf. 98 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Jag vet inte vad det är för fel på ljudvågorna eller högtalaranläggningen, men jag har frågat flera gånger nu angående EG och matmomsen. Det är faktiskt så att i EG-länderna är matmomsen mycket låg. Här har vi en matmoms som är ungefär fyra gånger högre. Borde inte anpassningen

av matmomsen vara ett steg i arbetet med att Sverige skall underordna sig EG? Matmomsen är dyrbar, och frågan borde förberedas redan nu.

Anf. 99 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag skall fortsätta med min stil och svara på alla frågor som Anita Johansson ställer till mig så gott jag kan. Hon frågade mig vad det är som vi vill gå med på i de moderata reservationerna. Det kommer, Anita Johansson, på kort sikt att framgå av den votering som vi skall ha här. Jag är säker på att det kommer att framgå ganska klart.

På litet längre sikt är det så att vi kommer att gå till val, vi kommer att gå ut till väljarna med lika klara och entydiga besked i skattepolitiken som vi gjorde i det förra valet. Vi kommer inte att svika dem som då röstar på oss, varken i regering eller riksdag. Vi kommer att genomföra den politiken. Det borde vara en modell att ta efter även för er socialdemokrater.

Till slut upprepar jag min fråga, den enda fråga jag har ställt till Anita Johansson: Varför vägrar ni socialdemokrater att avskaffa avdragsrätten för fackföreningsavgifter och se över de bestämmelser som gäller för både arbetsgivar- och löntagarsidan?

Anf. 100 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Tack, Rolf Kenneryd, för klargörandet att centern åtminstone inte kommer att ställa upp på dessa transaktioner i skattesystemet, om jag har förstått det hela rätt. Rolf Kenneryd använde ju orden "minst sagt vidlyftiga förslag från moderaterna". Det kan man lugnt understryka.

Det är väl så, Bo Lundgren, att skattetrycket ökade under de borgerliga åren från 48,5 till 50,9 %, om jag kommer ihåg rätt. Jag kan inte siffrorna riktigt i huvudet, men det var ungefär så.

Vi i socialdemokraterna har tittat igenom detta med skatteplanering och alla de förslag vi har lagt genom åren. Det är bara att konstatera att moderaterna vinner eller förlorar, det beror på hur man ser det, med 22–0. Det är bara att konstatera detta och vara tacksam för att folkpartiet och centern inte ställer upp på moderaternas skattesyn.

Herr talman! Inför höstens val hoppas jag att moderaterna inte skall få så många mandat, och inte de andra borgerliga partierna heller. Jag påminner mig om skatteutredningen i augusti 1988. Då satt Bo Lundgren, Anne Wibble och jag på ett skatteutredningssammanträde. Då gick tongångarna om vem som skulle bli budget- eller finansminister efter höstens val. Det var ganska skönt att komma tillbaka och konstatera att moderaterna hade förlorat tio mandat och folkpartiet sju.

Jag kommer att göra allt jag kan för att informera väljarna om er splittring i skattepolitiken och på många andra områden i politiken. Jag är övertygad om att framför allt kvinnorna inte kommer att gå på moderaternas skattesänkningsförslag. Vi vet att kvinnorna vill ha god omsorg, god barnomsorg och en god vård i det svenska samhället.

Jag skall svara på Kjell Johanssons fråga när det gäller skattereduktion för fackföreningsavgifter. Jag vet att det är en av de frågor som ni tre borgerliga partier är överens om. Det förvånar mig inte heller, eftersom ni aldrig har

haft någon större känsla för den svenska fackföreningsrörelsen. Det skall jag också bidra med att upplysa folket om i valrörelsen.

Andre vice talmannen anmälde att Gösta Lyngå anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 101 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Jag skall börja med att upplysa Anita Johansson om att moderata samlingspartiet har många hundra tusen kvinnliga väljare. De är uppenbarligen positivt inställda även till vår skattepolitik. Det är ganska vårdslöst att kasta ut sådana påståenden som Anita Johansson gjorde, må vara i ett exalterat tillstånd i tron att socialdemokraterna skall vinna några skördar på att åstadkomma den värsta arbetslöshetskris som Sverige har haft under det senaste decenniet. Det är en arbetslöshetskris som socialdemokraterna tror att man nu skall kunna bemästra bara för att man har skapat den.

Herr talman! Jag ber också att få upprepa den, eller de, frågor som Bo Lundgren ställde till Anita Johansson i hennes egenskap av regeringspartiets taleskvinna här i debatten. Jag ber henne svara på Bo Lundgrens fråga beträffande ärendet Fri tidning. Är det rimligt, är det rättvist att personalrabatter skall utgå obeskattade till dem som exempelvis arbetar på Åhléns eller i andra livsmedelsföretag eller på t.ex. Volvo, men att en personalförmån i form av ett arbetsredskap, en dagstidning, skall beskattas hos de anställda i tidningsföretagen? Bo Lundgren ställde frågorna, och han fick inget svar. Det finns ganska många anställda i tidningsbranschen som är angelägna om att få svar på just detta, om det är rättvist eller inte. Är det kanske på det viset att de båda skattekoalitionspartierna har för avsikt att rätta till detta så att det blir en annan tingens ordning? Om svaret skulle vara ja, på denna min sist ställda fråga, undrar jag när det är meningen att denna rättelse skall komma till stånd.

Detta betänkande som vi har behandlat här ganska länge och som är oerhört viktigt handlar om all den skatt vi betalar. Vi har ett skattetryck i Sverige, räknat i skattekvot på nästan 57 %. Det land som kommer närmast oss har lite över 50 %, och länder ute i Europa ligger under 40, ja, ända ner till 30 i skattekvot.

I detta betänkande finns en reservation 45. Jag antar att Anita Johansson liksom Kjell Johansson noga har penetrerat formuleringarna i den, och jag frågar: Innebär den här skrivningen som mer eller mindre beordrar riksskatteverket att göra bedömningar, att ni nu tänker ändra på det här?

Låt mig nämna någonting om hur de som är anställda på en tidning – och det gäller alla tidningar, såväl A-pressen som borgerliga tidningar – beter sig när de får tidningen hem till bostaden. Jo, journalisterna kollar mycket noga: Hur blev det? Vad är det vi har skrivit? Vad kan vi göra för uppföljning i nästa dags tidning, arbetsprodukt? Både redigerare och reportrar har samma intresse av att i arbetet vidareutveckla det de har arbetat med dagen innan. Det som arbetar på reproavdelningarna, rastrerar bilder, är oerhört intresserade av hur de där bilderna blev som de arbetade med dagen innan. De som arbetar med tryckpressen, i presshallen, kollar genast hur trycket blev i tidningen. Det är en del av deras arbete. Annonsavdelningens an-

ställda, alltifrån annonskonsulenterna till dem som sitter och tar emot annonser, slår upp de sidor där de finner resultatet av sina arbetsansträngningar dagen innan. Blev det rätt? Det kanske har blivit fel i någon annons. I så fall ringer man i arla morgonväkten, om det nu är en morgontidning, till annonsavdelningen, eller kanske rent av till annonsören, och beklagar det inträffade.

Man lever med intensivt i den produkt man har varit med om att skapa, och det har varit en självklarhet i tidningsbranschen, under århundraden, att de anställda hos företaget har fått denna tidning hem till bostaden gratis. Men se, icke längre! Nu skall detta arbetsredskap beskattas.

Hos riksskatteverket trodde man att det där nog inte var så svårt att tolka på ett annat sätt. Därför tog Tidningsutgivareföreningen genast kontakt med riksskatteverket, och det pågick någon form av samtal. Men dagen före allmänna motionstidens slut här i riksdagen, i januari, kom beskedet att riksskatteverket tolkade propositionen och riksdagsbeslutet så att det här arbetsredskapet skulle beskattas som en förmån, en inkomst.

Efter detta har det väckts motioner, bl.a. av Bo Lundgren och av mig m.fl. – en tvåpartimotion där jag står som första namn. Det har blivit – utgår jag ifrån – en diskussion i skatteutskottet. Där har det för övrigt också varit en uppvaktning från Tidningsutgivareföreningen och Tidningarnas Arbetsgivareförening, och även från Journalistförbundet. Man har haft ett och samma budskap: Ni måste väl rimligen skapa rättvisa på det här området.

Nu finns det en relativt omfattande skrivning på s. 31 i betänkandet. Jag skall bara citera ett par meningar: "När det gäller förmån av fria tidningar bör det enligt utskottets mening i första hand ankomma på riksskatteverket att efter hand lösa de praktiska tillämpningsproblem som nu har aktualiserats." Det slutar dock med ett avstyrkande.

Som sagt: Kjell Johansson är naturligtvis också oerhört välkommen att närmare precisera det här. Jag lovar er att det finns massmediefolk – för resten även folk inom radio och TV som nu har drabbats av samma beskattning när det gäller deras arbetsredskap – tillsammans några tusen som är intresserade av vad ni har att säga.

Anf. 102 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt som Göthe Knutson säger, att vi från utskottets sida har skrivit i betänkandet att det är riksskatteverket som skall lösa de praktiska tillämpningsproblemen när de gäller de fria tidningarna.

Men i grunden är det ju så, när vi säger att vi skall sänka marginalskatterna och skatten på arbete, att vi vill finansiera dessa skattesänkningar. Vi vill inte upprepa det som hände mellan 1976 och 1982, att vi får en massa miljarder i skulder. Bara en liten passus till Göthe Knutson: Om vi inte skulle ha haft dessa 60 miljarder i ränteutgifter, så hade vi kunnat sänka all moms till 15 %.

Men jag hoppas, herr talman, att riksskatteverket skall lösa det här problemet på ett för alla parter lämpligt sätt.

Anf. 103 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Jag förundrar mig något över att en så erfaren ledamot av riksdagen tar till ett så enkelt argument – eller skall vi säga ett argument i

utkanten – som Anita Johansson anförde nu. Jag frågade i ett rent sakligt ärende, konkret, och så får vi plötsligt höra om räntan på statsskulden. Det var väl i alla fall ganska egendomligt. I den mån den nu har någon som helst betydelse i det här sammanhanget, så skall jag be att få svara att det under åren 1976–1982 endast var på två områden som socialdemokraterna, med bl.a. Anita Johansson som ledamot, inte bjöd över vad de borgerliga partierna föreslog i utgifter. Hela tiden överbud! Vad hade det då blivit i statsskuld och ränteutgifter? Efter 1982 års maktskifte ökade dessutom statsskulden, särskilt till utlandet. Det åstadkom ni med förödande effektivitet.

Men om vi skulle ta den här sakfrågan! Det finns som sagt några tusen tidningsanställda och radio- och TV-anställda som undrar. Är det nu så – och jag citerar Anita Johansson – att den här skatteomläggningen skall finansieras av de tidningsanställda? Den fråga som Bo Lundgren ställde nyss, och som jag upprepade, gällde om det är rättvist att det utgår obeskattade personalrabatter till anställda inom livsmedelshandeln – jag antar att det också förekommer i annan köpenskap – och t.ex. till de anställda hos Volvo. Om man köper en bil med 10–15 % rabatt, handlar det om många tusen kronor. En tidning kostar brutto mellan 900 och 1 500 kr., och det är en betydligt lägre summa.

Berätta bara: Är det rättvist? Och om det inte är rättvist, vad tänker regeringspartiet göra åt det, så att riksskatteverket får klart för sig att det är Anita Johanssons och regeringens mening att man skall utfärda tillämpningsföreskrifter som gör att det blir rättvisa, dvs. att det icke blir någon beskattning?

Anf. 104 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Den fråga som Göthe Knutson ställde är relevant. Man måste behandla grupper på samma sätt, och det är förvånansvärt att så inte sker.

Anita Johansson ställde i sin sista replik, som jag inte kunde besvara, några frågor direkt eller indirekt till mig, och anförde några synpunkter – felaktiga sådana – på skattepolitikens område. Hon hävdade att under de borgerliga majoritetsåren i riksdagen, 1976–1982, höjdes skattetrycket; jag fattade att det var ungefär så hon sade.

Den borgerliga majoriteten i riksdagen kom till någon gång i slutet av september, och riksdagen började sammanträda i oktober 1976. Det första året som denna majoritet kunde påverka var 1977, och 1977 års skatteuttag bestämdes till stor del av de beslut som fattades under vårriksdagen 1976. Då beslöt socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna, som det partiet då hette – då bekände man ju färg – om en mycket kraftig skattehöjning med arbetsgivaravgifter och annat.

En av de första åtgärder som en borgerlig regering vidtog var att halvera den tidigare av socialdemokraterna beslutade höjningen av skatterna. Det innebar att skattetrycket 1977, det första året med borgerlig majoritet, var 51 % av vår produktion i stället för de 52 % som det hade varit med socialdemokratisk skattepolitik genomförd.

År 1982 var skatteuttaget 50 %, räknat som andel av produktionen, vilket innebar en minskning av det totala skattetrycket. Det var i stort sett oföränd-

rat, men alltså en minskning. Särskilt det kommunala skatteuttaget hade ökat. Det innebar en ännu kraftigare minskning av just det statliga skatteuttaget. Detta var resultatet av en borgerlig majoritet i riksdagen under de här åren, och det blir naturligtvis också resultatet av en borgerlig majoritet i riksdagen efter höstens val.

Anita Johansson sade också att socialdemokraterna hade lagt nitton eller tjugo förslag för att motverka skattefusk, och dem ställer inte moderaterna upp på. Vi sade att dessa nitton eller tjugo förslag inte fungerar. Det grundläggande, att sänka marginalskatterna och skattesatserna, görs inte. Det finns inte något intresse att hitta nya utvägar. Efter att förslag 1, 2, 3, osv. hade lagts fram fanns det fortfarande behov av nya förslag. Det var ju inget som fungerade. Det enda som fungerade var att sänka skattesatserna. Det var bra.

Anita Johansson tyckte att det var bra att det blev en socialdemokratisk finansminister 1988. Att det blev en socialdemokrat har lett till att skatterna har ökat, att tillväxten har minskat så att den är negativ, att investeringar görs utomlands, att arbetslösheten ökar så katastrofalt mycket särskilt bland ungdomar att regeringen måste gå in med panikåtgärder.

Herr talman! Inför den första voteringen om skatteutskottets betänkande 17 kan man rösta för några reservationer som vill sänka skattetrycket. Det finns den moderata som vill sänka mest, folkpartiet och centerns som vill sänka något mindre eller ett par reservationer och utskottets hemställan som vill ha oförändrat skattetryck. Valet för svenska folket torde vara lätt. Sänk skattetrycket!

Anf. 105 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är bara att konstatera att det stora, jobbiga och hemska under de borgerliga åren var att reallönerna urholkades alldeles förfärligt för den svenska vanliga inkomsttagaren. Vi kan konstatera att den borgerliga regeringen höjde 74 eller 75 skatter. Jag vidhåller, Bo Lundgren, att de 22 förslagen som socialdemokraterna har lagt fram när det gäller skatteplanering, skattefusk och skattefiffel får ni stå ensamma emot. Det är 22-0 till moderaternas fördel, som vissa tycker, eller nackdel, som andra tycker. Jag är glad för att centerpartiet har så kraftigt tagit avstånd från den moderata politiken i dag.

Anf. 106 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag noterar att Anita Johansson inte nu längre påstår att skattetrycket ökade under den borgerliga tiden. Det är bra att hon tar intryck av fakta. Det tycker jag skulle gälla även andra saker i debatten.

Med en socialdemokratisk finansminister och en socialistisk majoritet i riksdagen de senaste åren har skatterna ökat för människorna, tillväxten vänt och blivit negativ, arbetslösheten ökat rekordartat och investeringar görs utomlands. Det har vi inte råd med i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

Företogs till avgörande justitieutskottets betänkande 1990/91:JuU19, konstitutionsutskottets betänkanden 1990/91:KU22 och KU41, finansutskottets betänkande 1990/91:FiU16 samt skatteutskottets betänkande 1990/91:SkU17.

Justitieutskottets betänkande JuU19

Mom. 1 (lagförslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 17 för reservation 1 av Berith Eriksson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (information från polis)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 59 för reservation 2 av Göthe Knutson m.fl.

Mom. 3 (familjens brottsförebyggande betydelse)

Utskottets hemställan bifölls med 204 röster mot 92 för reservation 3 av Ingbritt Irhammar m.fl.

Mom. 14 (jourdomstolar)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 120 för reservation 13 av Britta Bjelle m.fl.

Anders Castberger (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 16 (översyn av bestämmelser om unga i arrest m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 29 för reservation 14 av Berith Eriksson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU22

Mom. 1 (ändring i regeringsformen med anledning av ett EES-avtal)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 34 för reservationen av Bo Hammar och Hans Leghammar.

Mom. 2–4

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU41

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (uppdrag åt regeringen)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 124 för reservationen av Anders Björck m.fl.

Finansutskottets betänkande FiU16

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU17

Mom. 1 (skattepolitikens inriktning m.m., utvärdering av skattereformen)

Allmänna riktlinjer beträffande skattetrycket

Först biträddes reservation 4 av Lars Bäckström i motsvarande del med 20 röster mot 19 för reservation 5 av Gösta Lyngå i motsvarande del. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträddes reservation 3 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd i motsvarande del med 34 röster mot 17 för reservation 4 av Lars Bäckström i motsvarande del. 244 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträddes reservation 2 av Kjell Johansson och Leif Olsson i motsvarande del med 36 röster mot 34 för reservation 3 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd i motsvarande del. 225 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträddes reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. i motsvarande del med 60 röster mot 33 för reservation 2 av Kjell Johansson och Leif Olsson i motsvarande del. 201 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 138 röster mot 57 för reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. i motsvarande del. 101 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 1 i övrigt

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Bo Lundgren m.fl. i motsvarande del, *dels* reservation 2 av Kjell Johansson och Leif Olsson i motsvarande del, *dels* reservation 3 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd i motsvarande del, *dels* reservation 4 av Lars Bäckström i motsvarande del, *dels* reservation 5 av Gösta Lyngå i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (särskild skatterabatt till glesbygdsbor)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 17 för reservation 11 av Gösta Lyngå.

Mom. 6 (skatteskalor och grundavdrag, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 18 för reservation 12 av Lars Bäckström. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (moms-uttaget, sänkt moms på mat, punktbeskattning)

Först biträddes reservation 14 av Bo Lundgren m.fl. med 59 röster mot 51 för reservation 15 av Görel Thurdin m.fl. 185 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 171 röster mot 57 för reservation 14 av Bo Lundgren m.fl. 66 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (avtrappningen av det särskilda grundavdraget för pensionärer mot förmögenhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (kvittning av underskott)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 34 av Bo Lundgren m.fl., *dels* reservation 35 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 36 av Lars Bäckström och Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (skattefrihet för hobby, m.m.)

Först biträddes reservation 37 av Bo Lundgren m.fl. med 64 röster mot 18 för reservation 38 av Gösta Lyngå. 210 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Bo Lundgren m.fl. – genom uppresning.

Mom. 37 (resor mellan bostaden och arbetsplatsen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 52 av Bo Lundgren m.fl., *dels* reservation 53 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 54 av Lars Bäckström, *dels* reservation 55 av Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (fackföreningsavgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 137 för reservation 59 av Bo Lundgren m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Gullan Lindblad (m) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 45 (avdragsbegränsningar för ränteutgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 62 av Bo Lundgren m.fl., *dels* reservation 63 av Lars Bäckström – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (omsättningsskatten på aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 66 av Bo Lundgren m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 56 (reavinst på bostadsrätter)

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 95 för reservation 74 av Bo Lundgren m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

10 § Vissa mervärdeskattefrågor

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU18 Vissa mervärdeskattefrågor.

Anf. 107 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Sverige har under den socialdemokratiska regeringsperioden fått världens högsta skattetryck. Då är det inte underligt att vi också ståtar med världens högsta moms.

Vi moderater har varnat för denna utveckling. Vi avvisade momsbreddning och höjda mervärdeskatter i samband med skatteomläggningen, och vi avvisade höjningen till 25 %.

Nu ser vi effekterna av dessa momsskattehöjningar. Enskilda människor kan inte längre stå på egna ben därför att skattehöjningarna har drivit upp kostnaderna. Bidragsberoendet har ökat för tiotusentals och åter tiotusentals människor.

Konkurrenskraften i förhållande till vår omvärld har kraftigt försämrats. Med facit i hand kan vi nu konstatera att slopandet av den s.k. turistmomsen har inneburit att tusentals jobb förlorats. Enskilda företag kämpar med näbbar och klor för att kunna överleva. Införandet av resemoms från den 1 januari i år kommer i ännu högre grad att förvärra situationen för denna bransch. Vinterturismen i Norrland liksom den gotländska turistnäringen är ett par exempel som redan har drabbats och kommer att drabbas av den konkurrenshämmande resemomsen. Våra konkurrentländer har exempelvis ingen liftmoms, och momsen på resor är i genomsnitt 6 % i EG.

Den misslyckade regeringspolitiken leder till att arbetslösheten stiger mycket snabbt i hela vårt land. I sysselsättningssvaga områden som är beroende av turistnäringen blir följderna ännu värre med hänsyn till den konkurrenshämmande momshöjningen.

Vad gör socialdemokraterna åt detta? Som vanligt hänvisar de till pågående utredningar. Som vanligt är deras enda recept: nya bidrag. Inte en tanke ägnas åt att sänka skatterna. Jag lyssnade på en skatteutfrågning i går kväll. Där framgick det fullständigt klart att den socialdemokratiske företrädaren inte alls ville vara med om att medverka till ett sänkt skattetryck. På samma sätt har vi hört Anita Johansson uttrycka sig i dag.

Det är således nya bidrag som gäller. Nyligen kom på riksdagens bord en höjning av KBT. Nu glunkas det om att de värsta sviterna av den hemmatillverkade nedgången i turistnäringen skall lindras med nya bidrag. Det är dömt att misslyckas. Det finns bara en väg att gå, Kjell Nordström: sänk skatten! Det är nödvändigt att anpassa momsen till internationell nivå så att våra företag i Sverige kan konkurrera på något så när lika villkor.

Fru talman! Det hade varit bra om även folkpartiet liberalerna hade deltagit i denna debatt. Då hade vissa frågetecken kunnat rätas ut.

Skatteomläggningen är ju som bekant genomförd. Jag har full förståelse för att folkpartiet liberalerna fram till dess att beslutet om skatteomläggningen var ett faktum stått fast vid sin överenskommelse med socialdemokraterna. Men nu finns det väl ingen som helst anledning att hanka sig fast vid detta stelbenta parti som fullständigt är i avsaknad av visioner. Den socialdemokratiska tredje vägens politik har havererat. Sverige behöver en ny borgerlig regering. De tre borgerliga partierna i Sveriges riksdag är överens om att sänka skattetrycket. Moderata samlingspartiet och folkpartiet liberalerna är överens om att en del av denna skattetryckssänkning skall omfatta mervärdeskatten. I första hand bör vi naturligtvis snabbt åstadkomma för-

ändringar av sådana skatter som är direkt skadliga för landet. Det finns inget som helst tvivel om att den s.k. turistmomsen är en typisk skadlig skatt. Det är således hög tid för folkpartiet liberalerna att skaka av sig det socialdemokratiska oket. "Släpp fångarne loss, det är vår", Kjell Johansson!

Fru talman! Sverige är berett att inleda förhandlingar med EG om ett medlemskap. Då är det samtidigt nödvändigt att vi redan nu också förbereder oss på att sänka de konkurrenshämmande svenska skatterna. Det är därför vi moderater vill påbörja denna skattesänkning genom att redan den 1 maj återinföra den differentierade turistmomsen och den 1 juli fortsätta med en generell momssänkning med 1,54 %. Vi vill därefter gå vidare för att i mitten av 1990-talet, då Sverige inträder som medlem i den gemensamma marknaden, ha Europaanpassat momsnivån till ca 18 %.

En av hörnstenarna i en mervärdesbeskattning är att den skall vara konkurrensneutral. En stor andel av de reservationer som föreligger i detta betänkande behandlar just denna viktiga fråga. Basbreddningen av momsen har i många avseenden resulterat i en ökad konkurrenssnedvridning. Det är nödvändigt att genom förändringar i lagstiftningen åstadkomma neutralitet i beskattningen.

Enskild verksamhet inom vård-, omsorgs- och skolområdet som riktas direkt mot vård- och omsorgstagare samt elever belastas med mervärdeskattekostnader avseende sin skattefria verksamhet. Bedrivs motsvarande verksamhet i kommunal regi eller i enskild regi som upphandlats av kommun, erhålls full kompensation för momskostnaden.

För exempelvis ett enskilt sjukgymnastföretag kan det röra sig om åtskilliga tiotusentals kronor i ökade kostnader för verksamheten jämfört med den offentliga sektorn; kostnader som ytterst drabbar vårdtagaren. Den enskildes valfrihet begränsas. Varför skall dessa människor drabbas av en i grunden felaktig lagstiftning? Dessutom hämmas enskild verksamhet inom dessa viktiga områden, Kjell Nordström. Det är framför allt kvinnor som hindras att bli egna företagare.

Fot- och naprapatvård utgör momsbelagda tjänster från årsskiftet. Diabetiker, reumatiker och äldre människor är i stort behov av förebyggande och behandlande fotvård. Det råder således inget tvivel om att det är fråga om en vårdtjänst. Det är därför självklart att denna tjänst även bör hänföras till skattefri vårdtjänst. Jag tycker det är stötande att denna för enskilda människor viktiga vårdtjänst i momshänseende behandlas som en skattepliktig skönhetsvårdstjänst. Jag har fått brev från en fotterapeut som känner sig kränkt som yrkesmänniska av att hennes viktiga arbete att ge vård till enskilda människor är liktydigt med skönhetsvård. Menar socialdemokraterna på fullt allvar att fotvård inte är en vårdtjänst? Menar socialdemokraterna på fullt allvar att naprapatvård inte är en vårdtjänst? Jag vill ha svar på dessa frågor, Kjell Nordström.

Av reservationerna framgår också att konkurrenssnedvridningar förekommer om verksamheten tillhandahålles av en ideell organisation i jämförelse med ett företag. Vi har i olika reservationer visat på vilka förändringar vi vill göra för att undvika dessa konkurrenssnedvridningar. Vi har således påtalat felaktigheten i att idrottslig verksamhet momsbelägges i vissa fall, liksom att dans- och diskotekstillställningar belastas med moms på entrébil-

jetten om de tillhandahålles av enskild arrangör medan ideella föreningar slipper detta momspåslag.

Fartyg är numera också skattepliktiga i momshänseende. Eftersom de flesta EG-länderna inte har infört motsvarande regel, är detta ytterligare ett område som får konkurrenshämmande effekter. Dessutom drabbas redare och fiskare av att få erlägga moms på hela båtens värde om den byggts om på ett utländskt varv. I Blekinge är det mycket vanligt att våra fiskare bygger om sina fiskefartyg på Bornholm. De vänder sig till Bornholm för att få fullgod kompetens. När de återkommer till Sverige med båten tvingar tullen dem att betala moms på hela båtens värde. Det kan röra sig om en ombyggnad för mindre än 100 000 kr., men likväl tvingas man betala moms på ett båtvärde på flera miljoner kronor. Jag har ett exempel där en redare byggde om sin båt i Polen för cirka en halv miljon kronor. Han skall betala moms med 750 000 kr. när han tar in båten i Sverige igen!

Jag har påtalat detta i utskottet, och jag hoppas att vi skall komma till rätta med denna helt orimliga hantering. Det är dock att märka att regeringen har varit medveten om dessa effekter men som vanligt inte brytt sig. Det borde vara självklart att man inte skall behöva betala moms på hela fartyget därför att detsamma varit föremål för en ombyggnad utanför landets gränser. Vilken småföretagare har möjlighet att plötsligt kasta fram en halv miljon kronor? Även om man får avdrag för det, skall ju pengarna fram.

Moderaterna har sedan länge förordat att tullmomshanteringen skulle slopas avseende den import som rör skattskyldiga till mervärdeskatt. Det är också ett led i EG-harmoniseringen. Den kan åstadkommas direkt. Då hade vi exempelvis sluppit den negativa effekt som jag nyss redogjort för.

Fru talman! Det finns åtskilligt ytterligare att ta upp när det gäller momsen i vårt land. De moderata synpunkterna framgår av våra reservationer. Jag skall emellertid avsluta med att nämna något om Sjöräddningssällskapet.

Svenska Sällskapet för räddning af skeppsbrutne, Sjöräddningssällskapet, är en ideell organisation som bildades 1907. Denna frivilliga organisation har ett mycket brett stöd hos allmänheten. Medlemsavgifter, gåvor och donationer finansierar drift och investeringar. Märk väl! Inga statsbidrag erhålles.

Sjöräddningssällskapet utför räddningsaktioner vid rikets kuster och i vattnen däromkring samt i sjöarna Vänern, Vättern och Mälaren. Sällskapet bedriver också övrig humanitär allmännyttig verksamhet till sjöss och vid kusterna. Det kan vara fråga om sjuktransporter, hjälp till isolerad ö- och fiskarebefolkning under isvintrar och säkerhetsbevakning för fritidsbåtar. Det är således en omfattande verksamhet som bedrivs.

Ett stort antal människor är på sin fritid engagerad i denna viktiga verksamhet. Jag har själv tagit del av den fina verksamhet som sällskapet har i Sölvesborg. Med idogt arbete och med hjälp av insamlade medel har man nyligen investerat i nya utbildningslokaler och håller på med att samla in medel för att kunna skaffa ett nytt livräddningsfartyg.

Sjöräddningssällskapet svarar för närmare 30 % av sjöräddningsinsatserna i Sverige – och som sagts grundas det helt på frivilliga insatser.

Sedan mervärdeskatten infördes har Sjöräddningssällskapet varit befriat från att erlägga moms avseende sina fartyg för verksamheten samt för drift, underhåll och utrustning för desamma. Skattebefrielsen har givetvis grun-

dats på att sällskapet på ideell basis har bedrivit denna för sjöräddningen så viktiga verksamhet.

Till följd av att fartygen numera är skattepliktiga till moms kommer Sjöräddningssällskapet att drabbas av momskostnader på uppskattningsvis 3–4 milj.kr. per år. Det är en orimlig konsekvens. Det får till följd att dess insamlade medel blir föremål för beskattning trots att riksdagen tidigare ansett att Sjöräddningssällskapet skall vara befriat från skatt.

Sjöräddningssällskapet finns på 32 platser i Sverige. All redovisning sker från huvudkontoret i Göteborg. Rent praktiskt är det inga som helst problem att med retroaktiv verkan från den 1 januari återställa Sjöräddningssällskapets momsbefrielse utan att införa undantag avseende skatteplikten för fartyg. Mycket enkelt kan Sjöräddningssällskapet behandlas på samma sätt som nyhetstidningsföretagen i vårt land. Fortsatt momsbefrielse avseende tidningar mötte inga hinder hos de partier som företrätt majoriteten, varför det inte föreligger några principiella skäl att inte skapa motsvarande skattebefrielse för Sjöräddningssällskapet.

Från moderat sida vill vi med kraft hävda att Sjöräddningssällskapet även framdeles skall vara momsbefriat. Vi har emellertid ställt oss bakom en skrivning i reservation 24 som utmynnar i att vi kräver att Sjöräddningssällskapet skyndsamt medges full kompensation för den kostnadsökning som uppkommit från den 1 januari i år. Bakom reservationen står moderaterna, centern, vänsterpartiet och miljöpartiet. Det förvånar mig verkligen att inte folkpartiet liberalerna ens i denna fråga kunnat handla självständigt. Det är särskilt förvånande eftersom man tidigare i dagens debatt nu talat om vikten av att införa avdragsrätt för gåvor till ideella och humanitära ändamål.

I ett särskilt yttrande till detta betänkande har vi moderater uttalat att full kompensation till Sjöräddningssällskapet endast kan uppnås genom en momsbefrielse motsvarande vad DN m.fl. tidningsdrakar åtnjuter.

Med det sagda, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 3, 15 och 24. I den mån bifall yrkas till moment där det förekommer moderata reservationer, yrkar jag också bifall till dessa reservationer.

Anf. 108 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 109 ROLF KENNERYD (c):

Fru talman! Jag har under tidigare debatt berört centerns huvudprinciper för beskattningssystemet och även utförligt redovisat vårt förslag till sänkt mervärdeskatt på mat. Jag vill därför här och nu inleda med att bara erinra om att vi från vår sida som ett väsentligt inslag i det svenska skattesystemet anser att vi behöver en differentierad mervärdeskatt med reducerad skattesats på mat och boende.

Jag skall också beröra frågan om den s.k. turistmomsen, ett oegentligt uttryck eftersom det inrymmer åtskilliga saker. Det inrymmer specifika turisttjänster som t.ex. skidliftavgifter och liknande, men det innehåller också det som brukar kallas för hotell- och restaurangmervärdeskatt. Det är också en ganska oegentlig benämning. Bakom uttrycket döljer sig ju all övernattning

och all mathållning i kommersiell regi. Det gäller bl.a. en så enkel övernattningsform som övernattning på campingplatser. Det gäller också all lunchbespisning och korvkioskbespisning. Vi skall således inte ge de svenska medborgarna intrycket att det är fråga om en exklusiv verksamhet genom att kalla den för hotell- och restaurangtjänster. Det handlar alltså också om enkla former av övernattning och utspisning.

Bakom orcet turistmoms ligger också persontransporter. Vi anser att det både av turistnäringsskäl och av miljöskäl vore rimligt att undanta persontransporter från mervärdeskatt. Det här får inte minst regionalpolitiska effekter. Vi kan avläsa att antalet konkurser i exempelvis Jämtlands län ökar i det närmaste dag för dag, till stor del beroende på den införda turistmervärdeskatten. Ett annat speciellt utsatt län vad gäller framför allt persontransporter men även andra inslag i turistmervärdeskatten är Gotland, som dess värre riskerar att få stora delar av sitt turistiska näringsliv utslaget. Det betyder också mycket för bytesbalansen. Den minskade basen för beskattning till följd av den höjda mervärdeskatten medför sannolikt en dålig affär för staten.

Låt mig ge ett exempel på den närmast paniska förskräckelse med vilken staten till följd av skatteomläggningen måste göra nödvändiga förändringar i det fattade beslutet. Det rör också det som Karl-Gösta Svenson uppehöll sig vid, nämligen Sjöräddningssällskapet. Sjöräddningssällskapet sköter sjöräddningen längs våra kuster och även i våra större sjöar. Verksamheten finansieras genom avgifter och bidrag från enskilda medlemmar och stödföreningar samt genom gåvor och donationer. Det här är en i hög grad samhällsnyttig verksamhet som tidigare var undantagen från skyldighet att erlägga mervärdeskatt vid anskaffning av livräddningsfartyg. Detta undantag har man nu tagit bort. Vi tycker det vore mest logiskt med ett fortsatt undantag. Om det inte blir möjligt att vinna majoritet för det förslaget, har vi krävt att verksamheten ges bidrag, även om det enligt vårt synsätt innebär en onödig rundgång. Det enklaste vore att medge fortsatt undantag från mervärdeskatt.

Detta har den cementerade trojkan kring skatteomläggningen, dvs. socialdemokrater och folkpartister, motsatt sig. Det förtjänar att till protokollet läsa upp majoritetens motivering för detta. Man säger så här:

"En av utgångspunkterna för riksdagens beslut om en reformerad mervärdeskatt var att dolda eller indirekta subventioner borde undvikas och att den subventionsform – s.k. kvalificerat undantag – som använts i detta fall över huvud taget inte borde få förekomma i mervärdeskattelagen."

Litet längre ned på samma sida i betänkandet skriver man så här:

"Det bör ankomma på Sjöräddningssällskapet att ta initiativet till ett bidrag eller stöd från staten genom en framställning till regeringen i saken."

Majoriteten har alltså inte ens bemödat sig om att själv ta något initiativ, vilket vi reservanter har föreslagit. I stället överlåter man iniativtagandet till Sjöräddningssällskapet som därmed möjligen kan få bidrag eller annan ersättning från regeringen.

Jag kan inte undanhålla kammaren en reflexion som baserar sig på tidigare erfarenhet som kommunstyrelseordförande i en halländsk kommun. Jag förde där en ganska intensiv kamp mot administrativa avarter. En nära med-

arbetare påpekade gång på gång för mig följande: Du skall veta att det finns både god och dålig byråkrati. Jag var redan då medveten om det och är det fortfarande. Men detta sätt att hantera saker och ting som majoriteten ägnar sig åt måste utan tvivel hänföras till kategorin dålig och helt onödig byråkrati. Jag kan inte förstå annat än att det är rena prestigeskäl som gör att majoriteten inte är beredd att fatta beslut nu.

Jag skall också uppehålla mig vid ett annat angeläget problem som borde lösas nu och icke senare. Det gäller konkurrensbegränsande förhållanden för vissa försäkringsbolag men också för övriga federativt uppbyggda organisationer. För verksamhet i vad man skulle kunna kalla för vanliga företag betalas ingen moms på de interntjänster som distribueras inom företaget, och det är naturligt. För de federativt uppbyggda organisationerna är förhållandet det rakt motsatta. Tjänster som vandrar mellan olika organisationsled i dessa federativt uppbyggda företag utsätts för mervärdeskatt när de passerar gränsen för dessa organisationsled. Det är ett förhållande som vi tycker bör ändras. Det är i allra högsta grad konkurrenssnedvridande, förhindrar mångfald i näringslivet och befrämjar likformighet på ett sätt som vi inte tycker är bra. Låt mig citera vad som står om detta i utskottsbetänkandet:

"Regler av detta slag innebär emellertid att skattesystemet blir mer komplicerat. Det är ändå angeläget att behovet av denna möjlighet närmare undersöks. Särskilt bör beaktas om frånvaron av en sådan ordning innebär konkurrensnackdelar för svenska företag. Utskottet förutsätter att regeringen uppmärksammar detta och tar de initiativ som anses erforderliga."

Någon egen initiativrätt eller initiativförmåga har alltså inte den majoritet som står bakom dessa skrivningar.

Detta leder till att de företag som är utsatta för denna konkurrensbegränsning, fortsättningsvis lever under stor ovisshet och stor osäkerhet. Det kan betyda att dessa företag för att över huvud taget kunna leva kvar i det svenska näringslivet tvingas till att ta ställning till ändrad företagsform – allt beroende på den stelbenthet som majoriteten visar.

Jag kan inte komma till någon annan slutsats än den jag gjorde under debatten kring föregående betänkande, nämligen att det krävs en annan majoritet i den här riksdagen än den som stått och står bakom skatteomläggningen för att prestigen skall kunna kastas åt sidan och nödvändiga förändringar kunna genomföras.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 10, 16, 24 och 25.

Anf. 110 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! Den här debatten känns faktiskt litet avslagen, och det kanske inte kan bli på annat sätt. Vi har att ta ställning till ett antal motioner om mervärdeskatten. Samtidigt får vi inte behandla alla momsyrkanden på området. Frågan om matmomsen har vi redan diskuterat i samband med behandlingen av föregående betänkande. Energimomsen och andra energifrågor skall vi behandla senare. Detta gör att möjligheterna till en helhetssyn på mervärdeskattesystemet minskar. Själv tycker jag att den principiella frågan om moms kontra inkomstskatt är viktig att debattera. Numera kommer statskassans inkomster i stor utsträckning från just momsen, och det är ett resultat av skatteomläggningen. På fem år har statsbudgetens momsintäkter

i princip fördubblats, och för budgetåret 1990/91 beräknas de uppgå till drygt 131 miljarder.

Under samma tid har inkomsterna från den statliga inkomstskatten minskat från 49 miljarder till knappt 21. För innevarande budgetår beräknar riksrevisionsverket att momsinkomsterna kommer att uppgå till 141 miljarder medan den statliga inkomstskatten beräknas till 18,3 miljarder. Det är alltså en ganska stor omfördelning.

Vi i vänsterpartiet ser skattesystemet som en helhet och som ett medel för en rättvis fördelning. Vi vill att skatt skall tas ut efter bärkraft, något som Lars Bäckström redovisade i samband med behandlingen av föregående betänkande. Vi vill alltså ha en annan fördelning mellan inkomstskatt och moms. Som redan har framgått har det inte funnits majoritet i parlamentet för en sådan fördelning. Nu vill olika partier kräva rättelse av några av de största misstagen. Av mängden behandlade yrkanden i skatteutskottet framgår med önskvärd tydlighet att skatteuppgörelsens förträfflighet på goda grunder kan ifrågasättas. De sänkta inkomstskatterna skulle ju finansieras genom en breddning av momsen. Dess värre förefaller det som om oppositionen inte får gehör för några av sina krav. Utskottsmajoriteten är stabil möjligen med undantag av den fråga som gäller Sjöräddningssällskapet. Där borde det gå att finna en öppning.

Fru talman! Jag skall ta upp till debatt några av orättvisorna med skatteomläggningen. En stor del av finansieringen har lagts på boendet, vilket slår mycket orättvist. Bl.a. utgår moms på vatten, avloppsrening och sophämtning. Dessutom har den socialdemokratiska och folkpartistiska majoriteten infört en särskild uttagsbeskattning för ny-, till- eller ombyggnader, samt för reparationer m.m., lokalstädning, fönsterputsning, renhållning och annan fastighetsskötsel om lönekostnaderna inkl. sociala avgifter överstiger 150 000 kr. per år. Detta ser man – som det står i betänkandet – som ett uttryck för en rättvis beskattning. Kjell Nordström får ursäkta, men jag tycker att det är en synnerligen felvald förklaring.

Om man ser till skatteomläggningens konsekvenser för boendekostnaderna så är väl rättvisa det minsta man kan tala om. De höjda boendekostnader som blivit följden slår ju blint och drabbar även dem som inte fått ett öre i skattesänkning. Resultatet har hittills blivit högre bostadsbidrag och extra stöd till pensionärernas kommunala bostadstillägg.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2 som avser slopande av uttagsbeskattningen.

Jag skall också säga några ord om fotvården. Vänsterpartiet har i sin reservation pekat på ytterligare en av de orimligheter som skattereformen fört med sig. Det är bra att vård är undantagen från momsplikt, men exemplet med fotvården visar att skatteomläggningen i sin helhet inte alls var så välgenomtänkt som man har rätt att kräva av en så genomgripande reform. Självklart skall all verklig sjukvård vara befriad från moms. I vår reservation föreslår vi att regeringen gör en översyn av vilken vård som skall omfattas av lagen om allmän försäkring. Med detta yrkar jag bifall till reservation 4.

Ett stort område gäller momsen på persontransporterna. Förutom att momsen gör det dyrt att utnyttja kollektiva transportsätt – det finns faktiskt exempel på att det i en normalstor stad blir billigare att ta bilen in till centrum

än lokalbussen – så strider ökade kostnader för kollektivtrafiken mot de miljö- och trafikpolitiska målen. Utskottets motivering för moms på persontransporterna är också märklig. Återigen tycker jag att utskottsmajoriteten är ute och cyklar – åtminstone bildligt talat – när man skriver att det är nödvändigt med enhetlig och generell beskattning från samhällsekonomisk utgångspunkt.

Jag kan hålla med om att det är praktiskt och enkelt med enhetliga och generella regler, men det samhällsekonomiska resultatet har inget med regelverkets konstruktion att göra. Samhällsekonomins utveckling varken står eller faller med moms på t.ex. kollektivtrafik. Däremot kan det på lång sikt vara förödande för samhällsekonomin om vi får ett samhälle där man inte tar miljöfrågorna på allvar.

Det borde vara självklart att de miljö- och trafikpolitiska mål som vi har satt upp här i riksdagen också följs av handling och konkreta beslut som gör det möjligt att nå målen. Ett sådant konkret beslut skulle ha kunnat vara att undanta kollektiva persontransporter från moms. Jag yrkar bifall till reservation nr 11.

En poäng i dagens debatt är att även om förslaget om slopad moms på kollektiva persontransporter i sin helhet inte går igenom, har vi chansen att göra ett regionalpolitiskt undantag genom att åtminstone undanta Gotlandstrafiken från moms. Även om jag själv bor långt från Gotland tycker jag att det vore ett lovvärt beslut. Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 14.

Fru talman! Slutligen vill jag också säga några ord om Sjöräddningssällskapet. Det har gjorts av tidigare talare också. Här finns det, som jag sade inledningsvis, i praktiken en majoritet för reservation nr 24 som har skrivits under av moderaterna, centern, vänsterpartiet och miljöpartiet. Om man läser betänkandetexten – vi fick ett citat i föregående inlägg – framgår det klart att utskottet inte ställer sig avvisande till kompensation för Sjöräddningssällskapet för de ökade kostnaderna som momsplikten medför. Det är precis detta som vår reservation handlar om. För att slippa ge efter för – som jag anser – ett bättre förslag, gömmer sig majoriteten bakom en formulering som lägger ansvaret för kompensation på Sjöräddningssällskapet.

Vad är det för ordning? Om ni menar att Sjöräddningssällskapet skall kompenseras, varför kan vi då inte besluta om det här i kammaren i dag? Med tanke på alla skrivningar i övrigt i betänkandet om enkelhet och vad som är praktiskt och samhällsekonomiskt nödvändigt m.m. begriper jag inte varför ni vill krångla till just denna fråga. Det allra enklaste hade varit att medge fortsatt befrielse från moms, som några har krävt. Det näst enklaste måste vara att medge kompensation för momskostnaderna, och det finns det som sagt i praktiken en majoritet för.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 24, och jag vädjar till socialdemokrater och folkpartister att göra detsamma.

Anf. 111 CARL FRICK (mp):

Fru talman! Det vi tar upp i dag är egentligen en del konsekvenser av den stora skatteomläggningen. Det kan vara värt att erinra sig vad den faktiskt gick ut på förutom vissa förenklingar och förbättringar. Utgångspunkten var

att vi i Sverige ansågs behöva öka den ekonomiska tillväxten. Människor behöver pengar för att konsumera mera.

Vad gör då socialdemokrater och folkpartister? Jo, de sänker skatterna kraftigt för dem som har höga inkomster och litet för dem som har låga. 60 miljarder skall fördelas om och finansieras. Därför höjer man momsen på allt som man över huvud taget kan tänka sig. Eftersom det drabbar vardagslivet försämras de ekonomiska villkoren kraftigt för låginkomsttagarna, som tvingas till mera och intensivare arbete för att klara sin ekonomi.

För att redan välbärgade skall kunna öka sin konsumtionsstandard tvingas lågavlönade till mera arbete. Det är en skön verklighet som socialdemokratin i dessa dagar målar upp för medborgarna och tvingar dem att leva i. Det är ganska märkligt att man efter 100 års socialdemokratisk politik går högerkrafterna så till viljes.

Vad har det här medfört? Det har för det första medfört att man momsbelade kollektivtrafiken trots att man från den bakomliggande utredningen kunde visa att det skulle leda till minskat åkande med kollektivtrafik utom för flyget, som används av många affärsmän. Samtidigt vet vi att transportarbetet ökar. Vi får därmed ökad vägtrafik i stället för spårburen trafik. En omläggning till spårbunden trafik skulle vara så nödvändig för att klara miljön, hälsan och livhanken. Vi får en utveckling som helt strider mot tidigare fattade riksdagsbeslut om tak för koldioxidutsläpp och reduktion av utsläpp av kväveoxider. Momsbeläggning av persontransporter är ett av de mest miljöfientliga beslut som riksdagen någonsin har fattat.

Nu kan inte gärna socialdemokrater och folkpartister komma i valrörelsen och tala om att de är miljöintresserade. Gör ni det bluffar ni utan att skämmas och utan att rodna. Det är denna sorts falskhet som gödslar politisk populism som hos greven och hans betjänt, Bert och Wachtmeister, B&W.

Momsen på kollektivtrafiken måste bort, och det snarast. Det gäller i första hand för den land- och sjöbaserade trafiken. Vi har ansvar för miljön. Vi har ansvar för människors liv, och vi har ansvar för framtiden. Vägtrafiken måste minskas till förmån för kollektivtrafik. En slopad moms skulle innebära att fler människor tar tåget eller åker kollektivt i övrigt. Minskad biltrafik ger färre dödade och skadade i samhället. Vi förbrukar mindre mängder drivmedel, och vi kan minska vår import och få en förbättring av bytesbalansen. Men det bryr sig plötsligt inte ens finansdepartementet om, trots att man dagligen uppger att man har mycket stora problem med bytesbalansen. I praktiken bryr man sig dock inte ett dyft om det. Plötsligt spelar nationens ekonomi inte så stor roll. Människors väl och ve spelar uppenbarligen inte heller någon större roll.

För t.ex. Gotland har momsen på persontransporter inneburit att transporterna dit har gått upp med 35 %. Milkostnaden är enligt vad Gunhild Bolander sade i en debatt härförleden 85 kr., att jämföra med den statliga milersättningen för bil i tjänst som är 12 kr. per mil. Det är en stor skillnad för de människor som bor där. Det kommer att slå mycket snett för Gotlands turism i framtiden. Näringslivet har det redan mycket besvärligt där. Det här är ett led i ett sätt att försöka isolera Gotland, som jag personligen tycker utomordentligt illa om. Det är inte bara därför att jag bor där, utan därför jag tycker att man inte skall behandla en del av landet så.

För det andra infördes moms på turism och restauranger. Vid årsskiftet gjorde man turistandet och ätandet på krogarna, och allt det som Rolf Kenneryd nämnde tidigare, mycket dyrare i ett enda slag genom att höja den s.k. turist- och restaurangmomsen. Vi har redan ett betydande underskott i vår resekostnadsbalans gentemot utlandet, som också belastar bytesbalansen. Ändå har Sverige fantastiskt mycket att erbjuda naturintresserade människor från hela världen. Varför skall man då göra det svårare för dem att ta sig hit av kostnadsskäl när det dessutom försämrar vår ekonomi? Vissa delar av landet som Öland och Gotland som är extremt beroende av sommarturismen kommer att drabbas mycket negativt av momshöjningen.

Denna momshöjning är djupt olycklig ur regionalpolitisk synpunkt. Vad hjälper alla möjliga fina regionalpolitiska stöd om man sedan rycker undan grunderna med ett enda enkelt riksdagsbeslut i helt andra frågor? Återgå till den gamla restaurangmomsen!

För det tredje gäller det matmomsen. Den har av någon egendomlig anledning redan behandlats i ett tidigare betänkande. Att ha världens högsta matskatt och sedan delta i klagolåten över höga matpriser är faktiskt en politisk kollaps. Gör slag i saken och hjälp medborgarna till rimligare matkostnader genom att slopa momsen på basmaten.

För det fjärde är momsen på den alternativa vården ett märkligt kapitel. Här kommer en del avigsidor fram. Genom att inte all god vård momsbefrias får man en diskriminering av olika vårdformer skattevägen. Jag trodde faktiskt att vi hade kommit längre i tankarna på avreglering och öppenhet än att riksdagen medvetet skulle införa diskriminerande skatter. Alternativa vårdmetoder är ett gott komplement till de vanliga. De olika formerna kan stimulera varandra och leda till en intressant utveckling. Det kan inte gärna vara riksdagens uppgift att skattevägen diskriminera olika vårdformer. Om skillnader skall göras måste det ske på grundval av goda analyser av metoder och resultat. Några sakskäl för diskriminering skattevägen har inte angivits. I betänkandet anförs bara byråkratiska skäl. Det förvånar mig att folkpartisterna, de s.k. liberalerna, ställer sig bakom denna diskriminering. De brukar i alla andra sammanhang vilja framstå som främjare av konkurrens och initiativ, men så plötsligt slår monopolfällan igen med ett brak. Det skall bli intressant att se om den stora konkurrensrapporten, som lades fram härom-dagen, tar upp frågan om monopoliseringen av vården.

Vi i miljöpartiet skulle den här gången vilja föreslå momsbefrielse för naprapater, eftersom dessa är legitimerade. Vår grundinställning är att de alternativa formerna inte skall diskrimineras, allra minst skattevägen. Vi måste ha en neutral hållning till de vägar människor väljer för att bli friska. Det kan inte vara skatteutskottets och riksdagens uppgift att välja åt medborgarna. Frihet till vård borde vi alla kunna ställa upp på – dock inte skatteutskottets majoritet, vilket förvånar mig.

Varmed skola vi betala? I miljöpartiets ekonomiska motion, Gröna Luntan, har vi redovisat hur vi vill finansiera förändringarna i momssatser och andra förändringar i den ekonomiska politiken som vi vill ha för att leda utvecklingen inom ekologiskt hållbara ramar. Mycket av det jag har sagt tyder på att skatteutskottets majoritet inte är ett dyft intresserade av att vi skall

kunna leva inom de ekologiskt hållbara ramarna. Detta betyder ett bakslag för vår framtid.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 3, 5, 12, 14, 17 och 24.

Anf. 112 KJELL NORDSTRÖM (s):

Fru talman! De motionsyrkanden som behandlas i detta betänkande har samband med den nyligen genomförda skattereformen och den reformering av mervärdebeskattningen som var en viktig del av denna skattereform. Detta har ju också mycket flitigt berörts vid den behandling av inkomstskattefrågorna som nyligen avslutades. Jag skall försöka begränsa mitt inlägg till några av de frågor som tas upp i detta betänkande, och jag kommer att avstå från en allmän skattepolitisk debatt.

Mervärdebeskattningen har genom beslut i denna kammare utvidgats till en generell och enhetlig beskattning av i princip all yrkesmässig omsättning av varor och tjänster. Endast något enstaka undantag har bibehållits. Vidare har de s.k. reduceringsreglerna slopats. Genom denna reformering uppnås även en ökad konkurrensneutralitet mellan egenregi och upphandling.

Reformeringen av mervärdeskatten bidrar också till en inte alltför oväsentlig del av finansieringen av århundradets skattereform.

Under såväl utredningsarbetet, propositionsskrivandet som riksdagsbehandlingen framförde de allra flesta grupper som fick en förändring av mervärdeskatten krav på undantag – inte för alla naturligtvis, men den egna gruppen eller det egna området borde undantas, hörde vi från många företrädare.

Problemet med *ett* undantag är dock att andra grupper kan framföra minst lika starka skäl för ett annat undantag.

Riksdagsmajoriteten har förespråkat en konsekvent hållning, och principen är att mervärdebeskattningen skall vara en generell och enhetlig beskattning.

Under den allmänna motionstiden i år väcktes motioner om undantag från eller förändringar i mervärdebeskattningen. Utskottsmajoriteten är dock lika konsekvent i dag som när kammaren behandlade förslagen i december 1989 och i juni 1990 och vill således inte tillstyrka några förslag om undantag från den generella mervärdebeskattningen.

Till betänkandet har fogats 25 reservationer, och jag avser att kommentera bara några av dessa reservationer.

Sjöräddningssällskapet var tidigare enligt ett särskilt stadgande i mervärdeskattelagen kvalificerat undantaget från mervärdeskatt. Detta innebar att sällskapet hade möjlighet att anskaffa livräddningsfartyg helt utan mervärdeskattekostnader. Skattereformsbeslutet innebar att detta undantag slopades.

Först och främst vill jag framhålla att *alla* ledamöter i utskottet är eniga om att den verksamhet som sällskapet bedriver är en mycket viktig del av sjöräddningstjänsten.

Riksdagens beslut om förändringar av mervärdeskatten innebar att det s.k. kvalificerade undantaget avskaffades för alla – således även för Sjöräddningssällskapet. Utskottet vill inte införa detta undantag igen.

Detta innebär dock inte att utskottet ställer sig avvisande till fortsatt stöd till Sjöräddningssällskapets inköp av livräddningsfartyg. Utskottet anser att Sjöräddningssällskapet bedriver en viktig verksamhet för sjöräddningen i Sverige och har aldrig avsett att den nödvändiga reformeringen av mervärdebeskattningen skulle få negativa följder för denna verksamhet. Som utskottet framhåller i sitt betänkande borde sällskapet kunna få någon form av kompensation för den fördyring som uppkommit på grund av reformeringen mervärdeskatten. Utskottet förutsätter att Sjöräddningssällskapet tar initiativ till en framställning till regeringen om bidrag eller stöd, och naturligtvis räknar utskottsmajoriteten med att en sådan framställning får en välvillig behandling.

Det är vidare så, att stiftelse- och föreningsskattekommittén just nu arbetar med en översyn av skattereglerna för stiftelser och ideella föreningar. Utskottet anser att de frågor som har aktualiserats i de motioner som tar upp Sjöräddningssällskapets situation även bör övervägas av stiftelse- och föreningsskattekommittén. Därför föreslår utskottet att motionerna överlämnas till denna kommitté.

En annan fråga som vållat utskottet en del arbete är den mervärdeskattekostnad som uppkommer när försäkringsbolag i en koncern köper tjänster av varandra. Enligt utskottets uppfattning är undantag för försäkringstjänster i mervärdeskattelagen utformat på samma sätt som förutsätts i EGs sjätte mervärdeskattedirektiv. Någon särskild av mervärdeskatteskäl motiverad definition av begreppet finns inte vare sig i den svenska lagstiftningen eller enligt EG-rätten. Att i den svenska lagstiftningen vidga begreppet till att omfatta olika slags interna tjänster mellan försäkringsbolag skulle ge upphov till besvärliga gränsdragningsproblem och vara ett avsteg från de gängse principer som vi nyligen har antagit.

I några EG-länder finns dock en möjlighet att i vissa fall tillåta en enda mervärdeskatteredovisning för företag som ingår i en särskild intressegemenskap. Härigenom kan mervärdeskattetransaktioner som sker inom denna gemenskap undvikas. Regler av detta slag innebär emellertid att skattesystemet blir mera komplicerat. Utskottet säger att det ändå är angeläget att behovet av denna möjlighet närmare undersöks och att det särskilt bör beaktas om frånvaron av en sådan ordning innebär konkurrensnackdelar för svenska företag.

Utskottet förutsätter att regeringen uppmärksammar detta och tar de initiativ som kan erfordras. Utskottet föreslår även att detta skall ges regeringen till känna.

Det tredje område som jag tänkte beröra är frågan huruvida vattenvårdsförbund skall jämställas med samfällighet för vattenreglering och ges möjlighet att dra av även den ingående mervärdeskatten som belöper på dessa. Utskottet anser visserligen att denna fråga bör lösas genom rekommendationer från riksskatteverket men förelår ändå att detta bör ges regeringen till känna.

Fru talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 113 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Fru talman! Kjell Nordström har fel när han talar om Sjöräddningssällskapet och säger att det inte skulle finnas möjlighet att i fortsättningen göra undantag. Den möjligheten finns för dagstidningar, som fortfarande är s.k. tekniskt skattskyldiga. Både Kjell Nordström och Kjell Johansson har i krisutredningen tillstyrkt att dagstidningarna fortfarande skall vara skattebefriade. Man kan också hantera Sjöräddningssällskapets momsfrågor genom att göra sällskapet till s.k. tekniskt skattskyldig. Det har man hittills inte varit. Däremot har fartygen och underhållet av fartygen varit skattebefriade. Jag föreslog emellertid i mitt inlägg att Sjöräddningssällskapet skulle bli tekniskt skattskyldigt, eftersom det är det mest praktiska och det enklaste sättet att åstadkomma någonting med retroaktiv verkan.

Det finns framför allt ingen anledning att i dagsläget ändra beskattningen för Sjöräddningssällskapet. Sällskapet är skattebefriat på grund av dess ideella status. Däremot kan det finnas anledning för den sittande utredningen att lägga fram förslag i den riktningen. Det finns ingen anledning att föregripa utredningen i det här avseendet.

Vidare är det märkligt att Kjell Nordström inte med ett ord nämner turistnäringen, som är allvarligt hotad efter den förändring som genomförts. Turistnäringen har fått vidkännas stora volymminskningar. I Jämtlands län är en 25-procentig volymminskning dokumenterad. Och i huvudsak beror den på att momsen har höjts till 25 %. Inte med ett ord nämnde Kjell Nordström detta. Tusentals jobb har gått förlorade inom näringen, och arbetslösheten ökar. I de sysselsättningssvaga områdena, där turistverksamheten har stor betydelse, riskerar man en kolossal ökning av arbetslösheten. Men inte med ett ord nämner Kjell Nordström detta, trots att det berör så många människor, småföretag och en mängd anställda. Och dessa företag tvingas konkurrera med en omvärld som har en betydligt lägre mervärdeskatt. Hotellmomsen i Europa är 7 %, restaurangmomsen i snitt 10 %, resemomsen för persontransporter 6 %, och liftmomsen är 0 %. Men i Sverige är momsen 25 % på allt detta. Men inte med en stavelse kommenterar Kjell Nordström detta. Det är förvånande.

Jag är också besviken på utskottet, men jag får återkomma till detta senare eftersom min taletid är slut.

Anf. 114 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är tråkigt att Kjell Nordström inte ville föra någon skattedebatt i dag och att han inte ville diskutera principerna och skillnaderna mellan moms och inkomstskatter. Jag tycker att det skulle vara intressant att få veta om han tycker att det är rimligt t.ex. att statsintäkterna från momsen skall vara sju gånger större än från inkomstskatterna, såsom har blivit fallet efter skatteomläggningen.

Jag anser inte heller att det som Kjell Nordström sade om genomförandet av skatteomläggningen var korrekt. Han får det att framstå som att alla som har krävt förändringar utgör något slags gnälliga grupper eller har stått för några särintressen. Jag kan hålla med om att vissa särintressen har kommit fram, men vi måste ha en helhetssyn på detta. Men både de motioner som har väckts och de grupper som har varit företrädda hos oss i skatteutskottet

har visat på en hel del felaktigheter som har gått att rätta till. En del har redan redovisats här i dag. Jag tycker därför inte att den redovisning som Kjell Nordström gör är riktigt korrekt.

Jag anser inte heller att man har genomfört en konsekvent skatteomläggning. Det finns ju en mängd undantag, förändringar och frågor som fortfarande inte är utredda. Före jul behandlade vi ju ett stort betänkande om kvarvarande frågor, men vi löste minsann inte alla kvarvarande frågor.

Jag måste även säga något om sjöräddningen. Jag begär inte att Kjell Nordström skall kunna lämna svar. Men det finns ingen företrädare för folkpartiet här i dag. Och man kan undra om det beror på att folkpartiet visade sig något vacklande under utskottsbehandlingen. Nu ser jag emellertid att några folkpartister viftar här. Folkpartisterna kunde väl gå upp i talarstolen och redovisa sin syn på sjöräddningen. Det är nämligen märkligt att Kjell Nordström redovisar att man tycker att sjöräddningen skall kompenseras men att man inte vill fatta beslut om det. För mig framstår det som totalt obegripligt.

Herr talman! Slutligen vill jag ta upp kollektivtrafiken. Det är märkligt att Kjell Nordström inte alls berör kollektivtrafiken. Men är det rimligt att man skall stödja en ökad satsning på kollektivtrafik samtidigt som man höjer kostnaderna med 25 % för dem som skall utnyttja den? Jag tycker inte det, och jag tycker att Kjell Nordström skall redogöra för om han tycker det.

Anf. 115 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Jag är också mycket förvånad över att Kjell Nordström inte tog upp frågan om momsen på kollektivtrafik. Han talade om att en massa företrädare för särintressen hade velat ändra på saker och ting. I det här fallet anser jag att det är fråga om utomordentligt viktiga särintressen, nämligen naturen, hälsan och livhanken. Jag tycker faktiskt att man kan beakta detta när man driver en politik som innebär att vägtrafiken skall öka kraftigt. Vi vet faktiskt vad som då händer i den fysiska miljön. Fler människor dödas och lemlästas på våra vägar, utsläppen förorsakar stora naturskador, osv., och detta kostar samhället mycket stora pengar.

Samtidigt har vi i olika utskott under senare tid diskuterat hur man skall satsa pengar på kollektivtrafiken. Det har bl.a. talats om olika fonder. Näringsutskottet har i och för sig inte ställt sig bakom detta, men det är i varje fall fråga om mycket stora pengar som man är intresserad av att satsa på kollektivtrafiken. Det är visserligen för litet enligt vår uppfattning. Det har talats om 30 miljarder. Men samtidigt slår man alltså medvetet undan fötterna på den kollektivtrafik som man säger sig vilja främja. Detta är faktiskt politiskt absurt. Man borde kunna kräva en förklaring från socialdemokratin i denna fråga, eftersom socialdemokraterna faktiskt har talat en del om detta. Var folkpartiet står i dessa frågor vet jag inte. Det är ganska beklämmande.

Socialdemokraterna måste emellertid ha en konsekvens i sin politik. Om socialdemokraterna vill främja kollektivtrafik, natur och miljö skall de göra detta, och då skall de inte införa moms på kollektivtrafik, eftersom de då motverkar vad de faktiskt har sagt i andra sammanhang. Det måste finnas en konsekvens i politiken. Den saknar vi. Socialdemokraterna kommer att ha mycket svårt att i valrörelsen försvara varför de vill skada miljön och män-

niskors hälsa samtidigt som de säger att de skall bygga ut kollektivtrafiken. Socialdemokraterna har en verklig chans. Avstå från moms på kollektivtrafik och se till att kollektivtrafiken byggs ut. Jag tror att det kommer att finnas ett stort stöd för det i Sveriges riksdag och bland Sveriges folk.

Anf. 116 KJELL NORDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Karl-Gösta Svenson undrade varför man inte kan göra sjöräddningen tekniskt skattefri på samma sätt som tidningarna. Det är ingen särskilt bra metod som man har för tidningarna. Vi har den, och vi har valt den. Men om vi skulle utvidga detta till att gälla sjöräddningen vågar jag säga att Karl-Gösta Svenson om några månader skulle kunna stå här igen och peka på något lika angeläget område. Då är det bättre att välja en annan metod som innebär att vi har en enhetlig beskattning och ger stödet i en annan form.

Karl-Gösta Svenson var något irriterad över att jag inte hade nämnt turistnäringen. Jag vet inte varför. Vi diskuterade ju den för några månader sedan här i kammaren. Och såvitt jag kan se är det inte så många som är intresserade av dessa frågor om man tittar på läktaren. Låt mig emellertid fråga om det verkligen bara är mervärdeskatten som har minskat turismen uppe i fjällen. Kan det inte på något sätt ha med snöbristen att göra? Det kan vara intressant att höra Karl-Gösta Svensons uppfattning.

Jag har tidigare hört företrädare för moderaterna säga att skattetrycket ökar. Men under de år som skattetrycket har ökat i Sverige har turismen i Sverige också ökat. Antalet gästnätter under de senaste tio åren har ökat med 47 %. Då skulle man enligt statistiken kunna säga att vad som är bra för turismen är att öka skatten, men det tror jag inte. Men Karl-Gösta Svensons resonemang haltar något.

Jag vill till Maggi Mikaelsson tala om varför jag inte vill diskutera skatteprinciperna. I fyra timmar har man här i kammaren hållit på att diskutera ett annat betänkande om skatteprinciper, och därför tyckte jag att vi kunde begränsa oss något.

Maggi Mikaelsson sade att det visserligen har funnits vissa särintressen. Om Maggi Mikaelsson studerar remissvaren som gällde det betänkande som kommittén för indirekt beskattning lyckades producera så svarade alla remissinstanser ungefär på samma sätt, nämligen att den allmänna principen var bra – man ställde upp på en reformering av skattesystemet – men att undantag på just deras område skulle göras. Alla var nog lika goda särintressen vid den remissrundan.

Jag vill även säga något om kollektivtrafiken. Säg inte att kostnaderna för kollektivtrafiken har ökat med 25 %. Statens pris- och konkurrensverk uttalade i ett pressmeddelande den 8 januari 1991 att kostnaderna för kollektivtrafiken beroende på skattereformen borde öka med 4,6 %. Det är viktigt att vi håller oss till de rätta talen.

Jag skulle också till Carl Frick vilja säga att kollektivtrafiken varken lever eller överlever beroende på frågan om mervärdeskatt. Om vi ser på länstrafikbolagen så är ungefär 50 % av deras intäkter bidrag från landsting och kommuner. Kollektivtrafiken är beroende av fungerande samhälleligt stöd av olika slag. Och då är det viktigt med en fungerande samhällsekonomi som

kan bidra till att vi får tillväxt i ekonomin och kan ge stöd till kollektivtrafiken. Och denna skattereform kommer på sikt att kunna ge oss sådana resurser att vi kan stödja kollektivtrafiken mer, det är jag övertygad om.

Anf. 117 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Sjöräddningen är någonting speciellt, Kjell Nordström. Så länge vi har haft mervärdeskatt och moms har sjöräddningen varit undantagen från skatteplikt. Det är någonting helt annorlunda. Därför skall vi fortsätta att låta Sjöräddningssällskapet vara skattefritt. Av speciella skäl, därför att man arbetar ideellt, har man haft denna favör. Sjöräddningssällskapet gör ett enormt arbete inom sjöräddningen. Låt Sjöräddningssällskapet få momsbefrielse. Det är det enklaste, låt Sjöräddningssällskapet få befrielse på samma sätt som tidningarna.

Sedan till turistnäringen. Det är beklämmande att höra att Kjell Nordström. Det finns inget intresse för turistnäringen, säger han och vänder sig om, det finns inga på läktarna. Tusentals människor inom turistnäringen är i dag utan arbete, och tusentals människor har förlorat sina arbeten på grund av volymminskningen inom turistnäringen. Vad säger Kjell Nordström till dessa människor? Vad säger Kjell Nordström till de småföretagare runt om i Sverige som i dagsläget kämpar frenetiskt mot en försämring av ekonomin och en sjunkande volym, bl.a. beroende på momshöjningen? Vad säger Kjell Nordström och socialdemokraterna till dessa människor? Vad säger Kjell Nordström till människorna på Gotland och i Jämtland och Härjedalen när arbetslösheten stiger, beträffande Jämtlands län delvis beroende på att turistnäringen har minskat med 25 %? Jag delar Kjell Nordströms uppfattning att en del naturligtvis beror på att vi har haft litet snö där uppe i år, men i huvudsak beror det på momshöjningen. Detta har bekräftats av turistprofessorn i Östersund som har uttalat sig i flera tidningsartiklar och i debatter . Varför är då det enda receptet – det har inte Kjell Nordström nämnt i dagens debatt, men i betänkandet finns det med hela tiden – att SIND skall utreda saken. När huvudbetänkandet om mervärdeskatteändringen lades fram hette det att SIND skulle återkomma. Då är det nya bidrag som gäller. Varför inte inse att beslutet var felaktigt? Det är bara en sak som gäller: Sänk skatten, sänk turistskatten, så att vi blir konkurrenskraftiga gentemot omvärlden och så att folk kommer till Gotland, Jämtland, Härjedalen och andra delar av Sverige.

Anf. 118 CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Jag talar inte om kollektivtrafikens överlevnad eller inte. Men enligt beräkningar av kommittén för indirekta skatter räknade man med att den spårbundna kollektivtrafiken skulle minska med ungefär 15 % vid införande av moms på kollektivtrafik. Detta var mycket allvarligt med tanke på vår miljösituation och den miljösituation som kan tänkas framdeles. Vi vet att transportarbetet i samhället ökar, och därför kan man förvänta sig att människorna åker mycket mer på vägarna. Vi vet också precis vilka konsekvenserna blir.

Det viktiga är att försöka öka kostnadsskillnaden, så att det blir en fördel för kollektivtrafiken och så att fler människor kan åka kollektivt. Kollektiv-

trafiken måste bli attraktiv, med bra priser och med turer då människor verkligen behöver åka. Då skall man naturligtvis inte införa skatter som innebär att grunden för en långsiktigt väl fungerande kollektivtrafik slås undan, samtidigt som man säger att det är på detta område som det skall satsas mycket pengar under de närmaste tio åren. Det finns alltså en grundläggande ologik i att säga att man skall satsa stora pengar på kollektivtrafiken, därför att man anser det vara nödvändigt, och samtidigt rasera grunden för den genom att höja priserna så kraftigt.

När det gäller Gotlandstrafiken kan jag tala om att kostnaderna faktiskt har stigit med 35 %. Beträffande många länstrafikbolag kan jag nämna att jag har sett uppgifter om mellan 10 och närmare 30 % höjning. Det finns kanske ännu högre procenttal. Om de har överstigit SPKs gräns är en sak, men de faktiska prishöjningarna är utomordentligt stora och därför allvarliga för kollektivtrafikens långsiktiga utveckling. Därför är det angeläget att momsen på kollektivtrafiken till lands och sjöss tas bort.

Anf. 119 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill bara helt kort på nytt fråga Kjell Nordström om sjöräddningen: Varför kan vi inte fatta beslut i dag, varför måste vi slänga över bollen till Sjöräddningssällskapet? I praktiken är vi ju eniga om att Sjöräddningssällskapet skall få sin kompensation för de ökade kostnaderna.

När det gäller kollektivtrafiken och persontransporter skulle jag om jag vore Kjell Nordström fråga moderaternas företrädare om värnandet av turismen då det gäller inlandsbanan. Men Kjell Nordström kan inte ställa några frågor, eftersom han tillsammans med moderaterna har varit med om att ta bort förutsättningarna för troligtvis en av de stora turistnäringarna när det gäller inlandet.

Anf. 120 KJELL NORDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! I utskottet är vi mycket överens om det fantastiska arbete som Sjöräddningssällskapet utför. Med utskottets skrivning, och naturligtvis med de kontakter som majoriteten har med regeringskansliet, kan man kanske utan onödig byråkrati få bollen att rulla. Jag tror att det litet grand kan handla om en strid om påvens skägg. Vi är lika överens om att sjöräddningen på ett eller annat sätt skall få stöd.

Beträffande satsningarna på turistnäringen måste jag säga till Karl-Gösta Svenson att är det Gotland, Jämtland och Härjedalen som skall stödjas, det var dessa som han nämnde, är naturligtvis en allmän sänkning av momsen på restauranger ett dåligt stöd för dem. Det blir ett stöd för i första hand Stockholm. Vill man göra ordentliga insatser på dessa områden skall man naturligtvis ha en generell mervärdeskatt, men i andra former stödja de regioner som behöver separat stöd. Inom SIND pågår det ju en utvärdering, och vi får väl se vilket förslag SIND kommer fram till. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att turismen i Sverige ökade med 47 % under åren 1979–1989. Kamrater till Karl-Gösta Svenson har tidigare i dag talat om att skattetrycket har ökat så eländigt här i landet, men trots det ökade turismen under den nämnda tidsperioden. Skulle man gå efter ökningssiffrorna, borde man kanske öka skattetrycket. Ökar man skattetrycket, ökar turismen!

Karl-Gösta Svenson skakar på huvudet, och jag tror att vi kan vara överens om att vi naturligtvis inte skall göra på det sättet. Men det är litet farligt att måla upp den bild som Karl-Gösta Svenson målade upp.

Låt mig peka på en sak där jag tycker turistnäringen har gjort fel. Kanske har man alltför mycket talat om de hemska saker som har inträffat. Ser vi på gruppen jordbrukare som inte förde någon debatt om att mjölkpriset skulle stiga vid årsskiftet, finner vi att det där inte alls har blivit de konsekvenser som man fruktade. Det finns alltså en risk när branschen själv talar om hur eländigt dyrt det är. Inom turistbranschen är man litet oenig om hur kampanjen har bedrivits på det området.

Sedan vill jag säga till Carl Frick, att när SPK lämnade sitt meddelande i början av januari, fick det en del effekter. En sådan blev att Stockholms lokaltrafik i stora annonser talade om hur mycket priset skulle komma att höjas på grund av momsen. När man fick klart för sig hur det förhöll sig fick man backa litet.

Talmannen anmälde att Karl-Gösta Svenson och Carl Frick anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 121 JENS ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord om sjöräddningen, eftersom den ligger mig varmt om hjärtat. Flera talare har nämnt hur det gamla anrika sällskapet för räddning av skeppsbrutna, som grundades för nästan 85 år sedan, finansieras genom frivilliga bidrag och om hur 20 000 personer stöder föreningen genom medlemsavgifter, hur 29 stödföreningar på olika sätt samlar in pengar och hur man får bidrag och donationer från en bred allmänhet. Sjöräddningen förfogar i dag över 54 räddningsenheter på 32 sjöräddningsstationer, alltifrån Holmsund i norr till Fjällbacka på västkusten hemma i min skärgård och i de tre största sjöarna. 300 frivilliga räddningsmän ställer upp, och verksamheten har endast 12 heltidsanställda förutom administrationen som består av 5 personer i Göteborg plus en utbildningschef i Sölvesborg. Allt detta sker utan ett öre i bidrag från staten. Det är idealister som ställer upp, både de som tjänstgör som frivilliga räddningsmän och de som genom insamlingar, donationer och bidrag finansierar verksamheten.

Skärgårdens och kustens folk har alltid slagit vakt om sin sjöräddning. Man har känt stolthet över vad den har uträttat i storm, kyla och när förhållandena varit de sämsta. Skärgårdsfolket har varit stolt över att kunna bygga upp en räddningsorganisation där många har bidragit ekonomiskt, men fiskar- och skärgårdsfolket har bemannat båtarna.

Skatteuppgörelsen, som drabbat många orättvist, slog även ned på sjöräddningen. Socialdemokrater och folkpartister belade sällskapets utgifter med moms, vilket kommer att innebära att 3–4 milj.kr. av de medel föreningen samlar in går till statens kassa. Många, även jag, trodde att det var ett förbiseende som kunde rättas till. Men så var tydligen inte fallet, och det visar behandlingen av motionerna i ärendet.

Sjöräddningssällskapet får ta initiativ till bidrag eller stöd från staten, skri-

ver utskottets majoritet. Alternativet är nedskärning av verksamheten. Hur det skall gå till har utskottet ingen åsikt om.

Jag är rädd för att utskottsmajoriteten är på väg att riva ned och förstöra något värdefullt, som fungerat väl och stått för insatser som inte kan värderas i pengar. Tror utskottets majoritet att 300 skärgårdsbor är beredda att ställa upp frivilligt för en ringa ersättning när deras insatser inte värderas högre? Tror man att människor är beredda att donera och stödja ekonomiskt när staten tar 25 % av deras en gång beskattade pengar?

Det räcker inte med att det skapas missnöje och avoghet ute bland människorna. Det kan bli en dyr affär för staten, eftersom Sverige har gjort internationella åtaganden. Det är åtaganden som innebär att vi måste ha en organiserad sjöräddning, vem som än skall betala den. Många är i dag besvikna, kanske mest på folkpartiet liberalerna, vars folk i skärgården gjort stora insatser, men som nu ser verksamheten hotad. Jag tänker särskilt på kapten Hans Hansson i Göteborg, vars namn är förknippat med sjöräddningen efter det att han i hela sitt verksamma liv har arbetat med att bygga upp verksamheten till vad den är i dag. Vad tycker han om sina partibröders och partisystrars ställningstagande?

Vi kräver tillsammans med centerpartiet, miljöpartiet och vänsterpartiet i reservation 24 full kompensation.

I ett särskilt yttrande har moderaterna gjort sina ståndpunkter klara. Man finner inte någon anledning att tvinga in denna ideella verksamhet i ett statligt beroende. Vi kommer därför att kräva befrielse från mervärdeskatten från den 1 juli 1991. Vi begär befrielse i överensstämmelse med vad som gäller inom EG. Om inte regeringen återkommer med förslag av denna innebörd kommer vi att på nytt ta upp våra krav.

Jag yrkar bifall till reservation nr 24.

Anf. 122 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Under allmänna motionstiden lade Per Olof Håkansson, Birger Rosqvist och jag fram en motion där vi lyfte fram betydelsen av Sjöräddningssällskapets verksamhet som en viktig del av den svenska sjöräddningen runt våra kuster. Bakgrunden är att denna organisation är mycket gammal. Den byggdes egentligen upp när det fanns rederier av större dignitet i Sverige än det finns i dag. Redare runt våra kuster stod till stor del för finansieringen av verksamheten inom Sjöräddningssällskapet.

Sverige har också i internationella sammanhang träffat överenskommelser som innebär att vi skall se till att sjöräddningen fungerar i de svenska farvattnen. Sjöräddningsverksamheten bedrivs förutom av sjöräddningen av statliga myndigheter som kustbevakningen, marinen och flygvapnet samt av enskilda och till viss del av kommunernas räddningstjänst. Sjöräddningssällskapet ansvarar i nuläget för ungefär 30 % av sjöräddningsinsatserna, kustbevakningen för 30 % och marinen m.fl. för det övriga.

Skulle av någon anledning Sjöräddningssällskapet besluta sig för att lägga ned verksamheten är jag helt övertygad om att det blir ganska stora summor som staten måste sätta in för att kompensera det bortfall som skulle uppstå. Nu tror jag emellertid inte att den faran föreligger. Däremot finns det en

risk, enligt vad sällskapet säger, att en del av verksamheten kommer att avvecklas. Men jag hoppas att inte heller det inträffar.

Jag tycker att det hade varit enklare att kompensera dem på det gamla sättet, genom att låta dem slippa betala mervärdeskatt. Men eftersom utskottet har valt en annan väg försöker jag tillsammans med mina motionskamrater att vara realistisk. Jag vill ändå påpeka att alla som har gått upp i talarstolen och alla i utskottet med all önskvärd tydlighet har framhållit vikten av sällskapets verksamhet. Kjell Nordströms inlägg vittnar verkligen också om detta. Eftersom inte den, enligt vår mening, enklare vägen gick att använda, är det bättre att gå utskottets väg. Jag ser mycket positivt på den skrivning som finns i utskottsbetänkandet och det uttalande som Kjell Nordström gjorde. Det tolkar jag som att sällskapet kan räkna med stöd från staten för sin fina verksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (reducerad mervärdeskatt för boende och byggande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (slopad uttagsbeskattning)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 16 för reservation 2 av Maggi Mikaelsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 3 (fotvård)

Först biträddes reservation 3 av Bo Lundgren m.fl. med 114 röster mot 16 för reservation 4 av Maggi Mikaelsson. 162 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 167 mot 113 för reservation 3 av Bo Lundgren m.fl. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (naprapater)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 110 för reservation 5 av Bo Lundgren m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (persontransporter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 9 av Bo Lundgren m.fl., *dels* reservation 10 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd, *dels* reservation 11 av Maggi Mikaelsson, *dels* reservation 12 av Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (Gotlandstrafiken)

Först biträddes reservation 14 av Görel Thurdin m.fl. med 68 röster mot 54 för reservation 13 av Bo Lundgren m.fl. 170 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 170 röster mot 74 för reservation 14 av Görel Thurdin m.fl. 49 ledamöter avstod från att rösta.

Jerry Martinger (m) anmälde att han i kontravoteringen avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 12 (turistnäringen)

Först biträddes reservation 16 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd med 38 röster mot 22 för reservation 17 av Gösta Lyngå. 234 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträddes reservation 15 av Bo Lundgren m.fl. – som ställdes mot reservation 16 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 175 röster mot 76 för reservation 15 av Bo Lundgren m.fl. 42 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 18 (Sjöräddningssällskapet)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 123 för reservation 24 av Bo Lundgren m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 20 (försäkringsbolagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Bo Lundgren m.fl – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Registrering som skattskyldig återförsäljare eller förbrukare av bränsle

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU20 Registrering som skattskyldig återförsäljare eller förbrukare av bränsle (prop. 1990/91:95).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden

På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.49 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

12 § Frågor om förhandsbesked och dispenser i skattefrågor

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU21 Frågor om förhandsbesked och dispenser i skattefrågor (prop. 1990/91:89 delvis).

Anf. 123 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Propositionen om förhandsbesked och dispenser i skattefrågor innehåller en del positiva förslag som bl.a. är ägnade att tillgodose ett krav som vi moderater länge drivit, nämligen att korta den många gånger helt orimligt långa handläggningstiden. Det säger sig självt att om en förfrågan om förhandsbesked i en skattefråga besvaras först efter ett år eller kanske t.o.m. efter ännu längre tidsutdräkt, då kanske frågan inte längre är aktuell och svaret därmed av begränsat intresse.

Några åtgärder som syftar till att korta handläggningstiden är att den nya skatterättsnämnden, liksom fallet är när det gäller lagrådet, har beslutanderätt om minst tre ledamöter är närvarande, förutsatt att de då är ense om utslaget. Enligt nuvarande ordning fordras det i allmänhet fyra eller fem närvarande ledamöter.

Positivt är också att en del dispensärenden flyttas ner från den nuvarande rättsnämnden, där en betydande del av nämndens resurser tagits i anspråk, till skattemyndigheten. Riksskatteverket skulle här utgöra överklagandeinstans.

Att korta handläggningstiden är enligt vår uppfattning så betydelsefullt att en längsta handläggningstid på sex månader bör införas. Det är möjligt att de i propositionen föreslagna åtgärderna räcker för att korta ner handläggningstiden till denna nivå. Blir så inte fallet ankommer det på regeringen att vidta erforderliga åtgärder. Det önskvärda vore en längsta tid på tre månader.

Rättssäkerheten ökar genom att den nya skatterättsnämnden bryts ut ur riksskatteverket. Detta är bra, men enligt vår uppfattning bör även nämndens kansli skiljas från riksskatteverket, varigenom förtroendet för nämndens oväld skulle öka.

I propositionen föreslås också att riksskatteverket i de flesta fall skall föra det allmännas talan. Vi är av den uppfattningen att det allmännas talan liksom när det gäller vanliga skattemål skall föras av ett fristående allmänt om-

bud. Att det allmännas talan i regeringsrätten enligt nuvarande ordning ensamt förs av riksskatteverket tycker vi inte heller är tillfredsställande.

Avslutningsvis tar jag upp en fråga som beklagligtvis inte blev föremål för skatteutskottets behandling, eftersom motionen av någon ännu icke utredd anledning kommit på avvägar. Därför har vi nödgats ta upp frågan i ett särskilt yttrande.

Förslaget i motionen gällde att bereda riksskatteverket möjlighet att begära förhandsbesked i skattefrågor. Detta hade varit önskvärt för att kunna skapa ett prejudikat. Den nu gällande möjligheten att få fram ett ofta erforderligt prejudikat är att driva ett enskilt skatteärende hela vägen genom länsrätt, kammarrätt och regeringsrätt, ett förfarande som knappast kan betecknas som enkelt och smidigt och som definitivt inte är tillfredsställande när det gäller att slå vakt om den enskildes integritet.

Som det nu blev hade vi alltså ingen möjlighet att agera i denna fråga, utan det får anstå till nästa gång motionsrätt föreligger.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1.

I detta anförande instämde Hugo Hegeland (m).

Anf. 124 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Det finns en grundläggande princip i svensk processföring, nämligen att domstol eller myndighet vars beslut omprövas inte bör uppträda som part i högre instans när saken prövas på nytt. Den principen har vi från folkpartiet liberalerna hävdat sedan lång tid tillbaka. Det allmännas processföring bör också skötas av ett fristående allmänt ombud i både länsrätt, kammarrätt och regeringsrätt.

Vi vidhåller naturligtvis den uppfattningen och anser i konsekvens med det att det allmännas talan bör hanteras av ett allmänt ombud också när det gäller förhandsbesked i skattefrågor. Vi ser det som synnerligen angeläget att ett ombud skall ha en gentemot myndigheten självständig och oberoende ställning.

Vi tycker det är positivt att riksskatteverkets nämnd för rättsärenden, rättsnämnden, bryts ut från verket. Det ökar dess självständighet. Men enligt vår uppfattning bör också nämndens kansli skiljas från riksskatteverket. Det blir annars något av en halvmesyr, om kanslipersonalen fortsätter att vara anställd av riksskatteverket.

Vi tycker också att det är viktigt att väntetiderna är så korta som möjligt för dem som väntar. Det gäller naturligtvis också dem som väntar på förhandsbesked i skattefrågor. Målsättningen måste vara att handläggningstiden skall vara högst tre månader. För att sätta press på handläggningen av ärenden menar vi att det bör införas en maximal handläggningstid på sex månader. Det skulle alltså inte få ta längre tid än sex månader.

Folkpartiet är i det här betänkandet med på tre reservationer, reservationerna nr 1, 2 och 3, men för att spara kammarens tid nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 1.

Anf. 125 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Vi har under dagen fört en både lång och intensiv debatt om skatter. Nu går vi över till det mer administrativa och byråkratiska kring skatterna.

I skatteutskottets betänkande 21 behandlas regeringens proposition 89, som föreslår att riksskatteverkets nämnd för rättsärenden, rättsnämnden, bryts ut från verket och i fortsättningen med eget namn, skatterättsnämnden, fattar beslut om förhandsbesked. Vidare justeras avgiften för erhållande av förhandsbesked. Det är en anpassning till dagens penningvärde. Den nedre gränsen höjs från 400 kr. till 600 kr. och den övre gränsen från 6 000 kr. till 10 000 kr.

Uppgiften att fatta beslut om dispens i flera ärendetyper, som nu ligger på rättsnämnden, skall enligt förslaget flyttas till skattemyndigheterna.

I anslutning till propositionen har lagts motioner med invändningar i detaljfrågor, varför utskottet inte är enigt. Vi har tre reservationer i betänkandet. Jag skall inte gå in på utskottsbetänkandet utan ber att få hänvisa till detta.

I reservation 1, som de tre borgerliga partierna står bakom, vill de att det allmännas talan i skattemål skall föras av ett självständigt ombud med en oberoende ställning gentemot skattemyndigheterna. Utskottets majoritet anser att regeringsförslaget ligger väl i linje med de regler som nu gäller för det allmännas processföring beträffande inkomst- och förmögenhetstaxering. Att nu, bara några månader efter det att de nya reglerna börjat tillämpas, införa en ny ordning kan inte vara acceptabelt. Erfarenheterna i de här frågorna är att det finns ett ganska stort förtroende för den ordning som gäller.

I reservation nr 2 vill man att skatterättsnämnden skall vara helt fristående från riksskatteverket. Den ordning som föreslagits i propositionen har stora fördelar genom att nämnden kan utnyttja den stora kompetens och sakkunskap som finns inom riksskatteverket. Vidare råder viss osäkerhet om behovet av handläggare, som kan variera från tid till annan. Det är därför värdefullt ur flera synpunkter med en gemensam kansliorganisation. Hittilldags har det inte funnits några klagomål på handläggningen av de här frågorna, och det finns troligen ingen större risk för att förtroendet skulle minska.

Den tredje reservationen handlar om handläggningstiderna. Man vill att handläggningstiden skall maximeras till sex månader och vill ha en målsättning på högst tre månader. Det är naturligtvis angeläget med så korta handläggningstider som möjligt. Det är också själva huvudsyftet med förslaget. Den gemensamma kansliorganisationen kommer att medverka till detta. Vidare kan nämnas att nämnden kommer att få större möjligheter att besluta i mindre sammansättningar, vilket innebär en rationalisering av arbetet. Höjningen av avgifterna kan också medverka till att minska ansökningarna om förhandsbesked. Det finns därför i dag ingen som helst anledning att binda upp sig för en viss tidsgräns.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till hemställan i utskottsbetänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 126 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag dristar mig att begära ordet, trots risken att få ännu ett spontant instämmande från professor Hegeland.

Torsten Karlsson säger att han tycker det är fel att föreslå en nyordning när den gamla ordningen varit i kraft bara några månader. Men om man anser att något är mindre bra och det nu gives möjlighet att motionera i anslutning till propositionen, tycker jag att vi är i vår fulla rätt att göra det.

I majoritetsskrivningen står: "Man kan dessutom förvänta att höjningen av ansökningsavgiften bidrar till att hålla tillbaka antalet ansökningar om förhandsbesked." Jag hoppas att man inte har höjt beloppet för att dämpa frekvensen i ansökningstillströmningen beträffande förhandsbesked – det vore mycket olyckligt. Eftersom det i propositionen står att det handlar om en anpassning till penningvärdet hoppas jag att det inte finns någon sådan avsikt genom att skriva på detta sätt. Det vore naturligtvis bra om Torsten Karlsson kunde ge mig rätt i den förmodan.

Anf. 127 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Det är bl.a. en anpassning till penningvärdesförändringen. Men samtidigt kan det också finnas ett preventivt syfte, om det förekommer alltför ofta att ansökningar inte är så välmotiverade. Att det kostar något mer kan därför ha sin betydelse.

Anf. 128 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag tror att den betydligt större bromsen på anströmningen av ansökningar har berott på att man med nuvarande ordning har haft så lång väntetid att många människor inte tycker det är lönt att begära förhandsbesked, när man kan få vänta kanske ett år eller längre.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 april.)

13 § Skogsvårdsavgiften

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1990/91:SkU23 Skogsvårdsavgiften.

Anf. 129 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Skogsvårdsavgiften hämmar en positiv utveckling av svenskt skogsbruk. Det finns ingen annan näringsverksamhet som på samma sätt straffbeskattas avseende sina produktionsmedel. Det är ju egentligen fråga om en extra förmögenhetsskatt. Det är en orimlig pålaga, som lägger beslag på ungefär 50 % av det samlade skogsnettot.

Skatten utgör uppenbarligen ett hot mot det enskilda skogsbruket. Därför är det absolut nödvändigt att avveckla denna principvidriga skatt för att på

så sätt bidra till att vi kan få ett uthålligt enskilt skogsbruk även framdeles i vårt land.

I samband med den pågående omställningen av svenskt jordbruk är det enligt moderat uppfattning helt fel att hämma användningen av åkermark för skogsplantering genom att hålla fast vid denna skatt. Snarare bör en sådan förändring stimuleras för att tillgodose behovet av biobränsle. Det är enligt min mening viktigt att skogsbruket får ytterligare ett ben att stå på. Förutom att utnyttja skogen för virkes- och massaproduktion är det också viktigt att i framtiden i ökad omfattning även utnyttja skogsresursen för produktion av värme och el. En sådan utveckling skall inte hämmas av en snedvridande beskattning.

Det är beklagligt att socialdemokraterna inte vill delta i att vare sig sänka eller slopa den här skatten. Av debatten tidigare i dag har det ju klart framgått att socialdemokraterna inte är intresserade av att sänka skattetrycket i Sverige.

Jag kan däremot konstatera att de borgerliga partierna är helt eniga om att i varje fall halvera den nu gällande skogsvårdsavgiften och att den förestående fastighetstaxeringen inte får innebära att avgiftsuttaget ökar. Moderaterna är eniga med centern om att slopa skatten. Vi har dock valt att göra det på en tvåårsperiod, av budgetskäl. Som framgår av reservationen får vi samma uttagseffekt år 1991. Båda partierna föreslår en avgift för det här året på 0,4 %.

Det är enligt min mening nödvändigt att få en ny borgerlig regering för att vi skall få bort skogsvårdsavgiften. Det är viktigt att den avvecklas så snabbt som möjligt.

Med det här sagda yrkar jag bifall till den moderata reservationen.

Anf. 130 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! Risken att inte kunna nå upp till Hugo Hegelands krav på spontanitet tar jag, när jag nu går upp och talar om skogsvårdsavgift.

Alla fastigheter som har ett taxerat skogsbruksvärde betalar i dag en skogsvårdsavgift på 8‰ på detta värde. Avgiften förs upp på den slutliga skattsedeln och är avdragsgill.

Själva namnet skogsvårdsavgift antyder vad pengarna ursprungligen var tänkta att användas till, nämligen specifikt skogspolitiska åtgärder, och då egentligen av vårdande karaktär. I dag är det väl knappast någon större osanning att påstå att avgiften är av helt klar fiskal karaktär. Det är med andra ord en skatt – en skatt som av många skogsägare uppfattas som betungande och många gånger också mycket orättvis.

Folkpartiet liberalerna är naturligtvis väl medvetet om att, precis som utskottsmajoriteten skriver, en skogspolitisk kommitté arbetar med denna fråga och att kommitténs arbete skall avslutas i mitten av 1992.

I motion Sk387 föreslår vi nu en halvering av skogsvårdsavgiften till 0,4 % av skogsbruksvärdet, att gälla från den 1 juli i år. Denna sänkning kan naturligtvis ske oavsett om en översyn pågår eller inte. Vad som sedan skall ske med avgiften på längre sikt får utredningsarbetet utvisa, och så får riksdagen i sinom tid ta ställning, när arbetet redovisats för oss.

I folkpartiets motion, yrkande 2, pekar vi på ett annat problem som berör

skogsvårdsavgiften efter 1992 års nya fastighetstaxering på lantbruk. Jag är medveten om att denna fråga behandlades så sent som i skatteutskottets betänkande 6 från november 1990. Då nöjde vi oss från folkpartiets sida med ett särskilt yttrande, men nu vill vi gå litet längre. I vår reservation 2 begär vi förslag från regeringen att de nya taxeringsvärdena 1992 inte skall få slå igenom på skogsvårdsavgiftsuttaget. Nuvarande beräkningssätt skulle naturligtvis då innebära avsevärda skattehöjningar och således även kostnadsökningar för svenskt skogsbruk, och det är ju någonting som vårt land definitivt inte är betjänt av.

Utskottet skrev i höstas att översynen borde beakta kommande ändrade värdenivåer vid fastställandet av procentsatsen. Nu säger utskottsmajoriteten att den skogspolitiska kommittén bör lämna förslag till "eventuella förändringar" efter nästa års fastighetstaxering. Denna skrivning kan vi från folkpartiet liberalerna inte ställa upp på, utan vi begär alltså i reservation 2 att de nya taxeringsvärdena inte skall tillåtas slå igenom på avgiftsuttaget. Detta vårt förslag är en princip som jag tycker att alla borde kunna ställa upp på. Det kan ju utan vidare förutses att taxeringen 1992 i många fall kommer att innebära kraftiga höjningar av taxeringsvärdena – något som i och för sig redan det innebär ett högre skatteuttag allmänt sett. Att sedan smyga in en ytterligare höjning genom skogsvårdsavgiftens konstruktion är inte och kan aldrig bli acceptabelt. Skogsnäringen är mycket viktig för vårt lands ekonomi och bör i stället ges goda utvecklingsmöjligheter och förutsättningar inför framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 131 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Det är ju en gammal kär följetong som vi nu avhandlar. Skogsvårdsavgiften är en unik form av beskattning. Den drabbar vår viktigaste exportnäring. Därför är det naturligt att det finns många både goda och välkända argument för dess avskaffande, men flertalet av dem är tidigare framförda i denna kammare och därför skall jag inte ta upp tid med att upprepa dem.

Det finns dock ett inslag som är nytt; ja, egentligen två. Ett nytt inslag är att sedan vi sist debatterade den här frågan har en del bidrag på skogsvårdssidan, som tidigare har anförts som argument för avgiftens bevarande, avvecklats. Det är alltså ytterligare ett skäl för att nu ta steget fullt ut och även avveckla skogsvårdsavgiften. I dag är, som tidigare har sagts, en större andel av densamma en ren skatt.

Men det finns också ett annat nytt inslag när vi den här gången behandlar skogsvårdsavgiften, nämligen moderaternas förändrade inställning. Numera förespråkar moderaterna ett tvåstegsbeslut med enbart en halvering av avgiften som det första steget. Det framstår som särskilt ologiskt att ha denna förändrade inställning just mot bakgrund av att riksdagen har slopat en del av de skogsvårdsbidrag som tidigare har ansetts finansierade av skogsvårdsavgiften.

Jag tycker därför det finns fog för att säga att moderaterna har rört sig i fel riktning. Jag hade tänkt ställa frågan varför, men den frågan har Karl-Gösta Svenson redan besvarat i sitt anförande, när han säger att bud-

getskäl har föranlett denna förändrade inställning. Jag kan inte underlåta att något höja på ögonbrynen inför denna upplysning, eftersom vi tidigare i dag har debatterat skattesänkningsförslag från moderaterna på totalt 27,5 miljarder kronor. I denna skattesänkningsambition har moderaterna inte lyckats inplacera 0,2 miljarder kronor, vilket är det ungefärliga värdet av den halvering som skulle återstå om man gick på moderaternas nya förslag.

Nu säger majoriteten inte helt oväntat att den här frågan väl får sin kommande utformning i den skogspolitiska utredningen. Men den här utredningen kommer av naturliga skäl att ta mycket god tid på sig. Utgången av densamma är dessutom osäker. Trots moderaternas förhoppningsvis tillfälliga vankelmod i den här frågan tror jag mig kunna konstatera att det säkraste sättet att få till stånd en ändring på denna punkt är att se till att vi har en ny regering i höst, en regering uppbyggd på icke-socialistisk grund.

Eftersom något yrkande därom inte låter sig framställas i denna kammare nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 3.

Anf. 132 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det är inte fråga om något vankelmod från moderaterna, Rolf Kenneryd. Vi föreslår visserligen kraftiga skattesänkningar i vår partimotion om skatter, men det är många skatter som vi vill sänka, och då måste vi också se till att ha täckning för våra förslag. Det innebär att även vi får gneta på miljonerna. Men vår helhetsbedömning när det gäller beskattning av jord- och skogsbruk är mycket positiv för småföretagare, för jord- och skogsbrukare och för landsbygden.

I vårt skattesänkningsförslag ingår en till en tredjedel slopad fastighetsskatt, vilket påverkar lantbrukarna. Vi säger vidare att vi vill slopa fastighetsskatten i dess helhet liksom vi till fullo vill slopa löneskatten och förmögenhetsskatten. Inför detta år börjar vi dock med en fjärdedel. Vi vill inte beskatta det arbetande kapitalet alls. Vi vill återinföra underskottsavdragen i sin helhet, och vi vill återinföra avdragsrätten för mangårdsbyggnaderna. Vi sänker arbetsgivaravgifterna med 4,5 %, vilket är positivt för småföretagare och positivt i ett läge med ökande arbetslöshet. Vi vill också permanenta nuvarande skogskontoregler. Dessutom vill vi under hela 1990-talet fortsätta att sänka skattetrycket med ungefär 1 % per år. Detta är positivt för Sverige, för dess medborgare, för skogs- och jordbrukare i landet och för en gynnsam utveckling av svensk landsbygd. Vi vill slutligen avveckla skogsvårdsavgiften under en tvåårsperiod. För år 1991 har vi exakt samma avgiftsuttag som centerpartiet.

Anf. 133 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Enligt min uppfattning finns det ingen mer angelägen åtgärd för att lätta skattetrycket för skogsbrukare än att avskaffa skogsvårdsavgiften. Jag har satt värde på att vi har kunnat vara överens om det tidigare. Jag sätter också värde på de utfästelser som Karl-Gösta Svenson har gjort här och nu om att vi åter skall kunna bli överens på denna punkt. Det tror jag Sveriges skogsbrukare är betjänta av.

Anf. 134 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Innan jag gick hit bläddrade jag i en broschyr som jag tror att Svenska arbetsgivareföreningen har gett ut. Blicken fastnade på ett diagram som visade att skattetrycket under det senaste året hade minskat med 1 %. Det här är således en pålitlig källa för vår moderate kollega i skatteutskottet. Vi är alltså på väg att sänka skattetrycket.

Herr talman! Frågan om skogsvårdsavgiften, som vi nu behandlar, har varit föremål för riksdagens ställningstagande varje år under de senaste åren. Då som nu har frågan aktualiserats under den allmänna motionstiden, och samma yrkande har ställts. Frågan är om det inte också är samma motionärer som har ställt yrkandena.

Under årets allmänna motionstid väcktes 15 motioner om skogsvårdsavgiften. En del motionärer har yrkat att avgiften helt skall slopas, medan andra inte vill gå lika långt i ett första steg. I stället har de yrkat på en nedsättning av avgiften.

Skogsvårdsavgiften infördes ursprungligen för att finansiera verksamheten i skogsvårdsstyrelserna. I samband med 1979 års skogspolitiska beslut breddades dock användningsområdet så att avgiftsmedlen skall användas för ändamål som är till nytta för skogsbruket som sådant eller så att alla skogsbrukare kan få ta del av avgiften. För sju år sedan slog den här församlingen fast att skogsvårdsavgiften skall betraktas som skogsägarnas bidrag till allmänna intressen i vid mening för vårt skogsbruk. Avgiftens storlek är för närvarande, som här har sagts, 8 promille av det fastighetstaxerade skogsbruksvärdet. Avgiften är därtill avdragsgill vid taxeringen.

Skatteutskottet har berett jordbruksutskottet möjlighet att yttra sig över de 15 motionerna. En majoritet i jordbruksutskottet har i sitt yttrande föreslagit att motionerna skall avslås. Det främsta motivet för det ställningstagandet är regeringens beslut av den 21 juni förra året om tillsättande av en parlamentarisk kommitté med uppgift att utvärdera skogspolitikens mål och medel. Kommittén skall redovisa uttaget av skogsvårdsavgifter och användningen av medlen samt lämna förslag till eventuella förändringar med utgångspunkt i de regler och de värden som kommer att gälla efter 1992 års fastighetstaxering av lantbruksenheter. Skatteutskottet anser i likhet med jordbruksutskottet att resultatet av utredningsarbetet bör avvaktas, eftersom utredningen därtill enligt direktiven skall vara klar vid halvårsskiftet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och följaktligen avslag på de tre reservationer som är fogade vid betänkandet.

Anf. 135 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det diagram som Bruno Poromaa hade fått tillfälle att beskåda måste ha varit en synvilla. Självklart får man sådana effekter när man förändrar momsuttaget på kommunerna. I och med att de får full avdragsrätt för all mervärdeskatt och skall betala den på annat sätt blir det sådana tekniska effekter på skattetrycket, som ändå i princip vidmakthålls. Det blir alltså ingen förändring i det avseendet.

Skogsvårdsavgiften är ingen avgift, Bruno Poromaa, utan det är en skatt. Det gläder mig att de tre borgerliga partierna är eniga om detta. Vi vill direkt

halvera den och förhoppningsvis på sikt, tillsammans med folkpartiet i en ny regering, avveckla densamma. Det är orimligt med en särskild förmögenhetsskatt som det egentligen är fråga om. Den tar bort 50 % av det samlade skogsnettot för skogsnäringen.

Anf. 136 LEIF OLSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag skall ställa en fråga till Bruno Poromaa om höjningen av taxeringsvärdena nästa år. Är vi överens om att en oförändrad procentsats betyder större skatteuttag vid höjda skogsbruksvärden? Om vi är överens om det, och det bör vi vara, då bör vi också vara överens om vårt yrkande nr 2, att de nya taxeringsvärdena inte får smyghöja skatten. Det bör vara lätt att ställa upp på det. Därmed bör åtminstone ordet "eventuella" utgå ur texten. Annars accepterar man en höjning av denna skatt även med nuvarande system, och det kan rimligen inte vara till gagn för skogsbruket.

Anf. 137 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Jag ber om överseende med att jag låter litet grov i rösten, men jag har varit förkyld en tid.

Skogsvårdsavgiften är ingen skatt i det ordets bemärkelse. I så fall skulle det vara den enda specialdestinerade skatt som vi har.

Som svar på Leif Olssons fråga vill jag säga att vi är överens om de konsekvenser han talar om. Utredningen har som sagt i uppgift att se över saken och lägga fram förslag till förändringar. Det vore intressant att få veta hur ni har tänkt att de skogliga åtgärderna skall finansieras. Skall kostnaderna i framtiden tas över av skattebetalarna via deras skattsedlar?

Jag fick nyss ett intressant pressmeddelande i min hand från skogsindustrierna. Ni tycker att skogsvårdsavgiften utgör en mycket stor belastning. Men i detta pressmeddelande konstateras att skogarna i Sverige ökar med 50 % på lika många år. Under 1900-talet har det svenska skogsförrådet fördubblats. I dag växer skogarna tre gånger snabbare än de gjorde vid sekelskiftet. Årligen ökar skogen med 100 miljoner kubikmeter medan avverkningen uppgår till 70 miljoner kubikmeter. En färsk utredning från Sveriges lantbruksuniversitet i Umeå visar att de svenska skogarna kommer att öka virkesförrådet med ytterligare 50 % under de kommande 50 åren, om avverkningen ligger kvar på nuvarande nivå. Trots er oro om skogsvårdsavgifterna eller – rättare sagt – tack vare skogsvårdsavgifterna har dessa framgångar åstadkommits inom skogsbruket.

Anf. 138 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det var en fantastisk jämförelse som egentligen inte är värd någon kommentar. Jag förstår inte på vilket sätt tillväxten i vår skog har med frågan att göra.

Skogsvårdsavgiften som sådan är ingen avgift utan en skatt. Den är upptagen i budgetpropositionen och är inte på något sätt avgiftsrelaterad. Svavelskatten, som visserligen behandlas som en skatt enligt beslut av riksdagen, är däremot i princip en avgift och bör också behandlas som en sådan. I stort sett allt som socialdemokraterna tar in i form av skatter och avgifter behandlas som skatter. Hälften av exempelvis arbetsgivaravgiften är enbart skatt

som inte är förmånsrelaterad. Det är principvidrigt och något som bör försvinna från statens intäkter.

Anf. 139 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Jag förnekar å det bestämdaste att det är fråga om en skatt, utan det är en avgift. Med den här avgiften finansierar man olika former av åtgärder inom skogsnäringen. Det mesta av dessa pengar går till skogsvård, skogsbilvägar osv. Det höjer i sin tur värdet på skogen.

Om det skulle vara en skatt är det fråga om en sällsynt skatt. Det är i så fall en skatt som man får göra avdrag för vid taxeringen. Mig veterligen finns det ingen annan skatt som man får göra avdrag för vid taxeringen, såsom man gör med skogsvårdsavgiften.

Anf. 140 MAGGI MIKAELSSON (v):

Herr talman! Det finns väl kanske inte så mycket mera att tillägga när det gäller skogsvårdsavgiften. Vi har fått en debatt om huruvida det är en skatt eller en avgift. Den kallas avgift, men jag är beredd att hålla med Karl-Gösta Svenson om att den mer är att se som en skatt.

Eftersom man har gett skogskommittén utredningsuppdraget, tycker jag att den skall få fullfölja det uppdrag som den har fått. Jag tycker att det är fel att säga att man har tagit ordentligt med tid på sig. Kommittén skall lämna sitt betänkande om ett år och tre månader. I uppdraget ligger att man skall se över skogsvårdsavgiften.

Om jag med fingertoppskänsla tolkar stämningarna, tror jag att det finns underlag för en förändring av skogsvårdsavgiften, kanske både till innehåll och form. Jag tycker att det skulle vara mycket mera intressant att få höra från företrädarna för de borgerliga partierna om man över huvud taget kan tänka sig någon annan form av avgifter inom skogsbruket. Det ingår också i kommitténs uppgifter att bedöma i vilka fall och under vilka former som statligt stöd skall kunna lämnas. Det vore också intressant att få veta. Skall man över huvud taget ha statligt stöd till skogsbruket? Hur skall det i så fall finansieras? Nu talas det från moderaterna, folkpartiet och centern bara om att den skall bort. Det innebär att man i dagsläget drar bort 440 miljoner ifrån statskassan.

Den andra frågan som jag tycker att man måste diskutera gäller om man över huvud taget inte skall ha någon beskattning av det kapital som skogen de facto utgör. Jag kan förstå om moderaterna inte vill ha någon kapitalbeskattning. Är även centern beredd att helt och hållet slopa kapitalbeskattningen? Skogen utgör – det har vi fått uppgifter på här i kväll – ett stort samhällsekonomiskt värde. Det är dessutom ett värde som ökar oberoende av konjunkturen eftersom skogen växer där den står. Det vore mycket mera meningsfullt att diskutera och få idéer till hur man skall kunna förändra skogsvårdsavgiften i stället för att bara prata om att den skall bort.

Anf. 141 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Jag vill å centerpartiets vägnar svara på de frågor som Maggi Mikaelsson har framställt. Vi anser att det inte skall utgå något statligt stöd till skogsbruket. Det har varit en av bevekelsegrunderna för att slopa skogs-

vårdsavgiften. Vi anser dessutom att de kostnader som en eventuell kvarblivande skogsvårdsorganisation har efter det att den skogspolitiska kommittén har lagt fram sitt betänkande, skall betalas av dem som nyttjar denna tjänst till den del det rör sig om rådgivning. Till den del det rör sig om myndighetsutövning skall självfallet staten bekosta detta.

Maggi Mikaelsson ser skogsvårdsavgiften som en kapitalbeskattning. Det synsättet är helt unikt när det gäller skogsbruk. Kapital i skogsbruk drabbas ju av kapitalskatt på samma sätt som kapital i annan verksam rörelse. Det finns därför inget skäl att av denna anledning betrakta skogsvårdsavgiften som en kapitalskatt. Det är den inte.

Anf. 142 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Herr talman! Jag kanske uttryckte mig otydligt. Jag menade inte att dagens skogsvårdsavgift är att se som en kapitalbeskattning. Däremot tycker jag att det är intressant att diskutera att skogen som kapital fungerar på ett annat sätt än annat kapital, eftersom skogen uppenbarligen tillväxer oavsett om konjunkturen är bra eller dålig. Annat kapital skall förräntas utifrån andra bevekelsegrunder eller på ett annat sätt. Det är därför intressant att ta upp diskussionen om skogen som kapital skall beskattas på ett något annorlunda sätt. Detta resonemang hade inte med skogsvårdsavgiften i sig att göra.

Det är också intressant att höra att centern inte vill att man skall ha något statligt stöd till skogsbruket. Jag tycker också att det vore intressant att diskutera någon typ av miljövårdsavgifter, stöd till särskilt miljövårdsinriktade åtgärder inom skogsbruket m.m. Men det var upplysande att få veta att centern inte tycker att man skall ha det så.

Anf. 143 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Även jag vill lägga mig i debatten om avgifter och skatter. Det torde vara mindre än en tredjedel av skogsvårdsavgiften som går tillbaka till skogsbruket. Den resterande delen torde det vara rätt att betrakta som en förmögenhetsskatt.

Vi har tidigare efterlyst en utredning. En kommitté arbetar nu med detta. Vi hoppas att den kommittén skall komma fram till någonting. Jag kan dock förutskicka att vi kan vara ganska positiva till en sorts avgift som är direkt relaterad till miljöinsatser i skogsbruket. Den skulle kanske i så fall inte som i dag baseras på taxeringsvärdet utan snarare på avverkningsmängden. Med den exponentiella tillväxt som Bruno Poromaas skogar har blir det kanske relativt bra inkomster. Jag ser som sagt fram emot utredningens resultat. I dagens läge känner jag sympati för folkpartiets reservation.

Anf. 144 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Att jag blev den sist anmälde talaren beror på att vi har denna egendomliga debattordning. Om man åberopas i ett inlägg och inte råkar stå på talarlistan, får man inte yttra sig. Man kan bli kritiserad hur mycket som helst i ett inlägg av någon av deltagarna i debatten som är förhandsanmälda, men då får man ingen replik. Det är ett effektivt sätt att döda debatten. Vice talmännen kanske inte har denna uppfattning, men den "rik-

tige" talmannen – förlåt anspelningen – har sagt att vi bör ha spontana debatter. Men det får vi ju inte. Man får ju inte gå in och svara när någon plötsligt åberopar en, så som jag blev av Leif Olsson. Jag blev nu inte alls åberopad av Maggi Mikaelsson. Hon påpekade att skogen växer, och det håller jag helt med henne om att den gör oavsett den här debatten.

Jag begärde således replik därför att Leif Olsson – som alltid tidigare har påpekat att han har en sådan otur med att komma efter mig i debatten – åberopade mig. Nu när jag inte ens har kommit med i debatten, påpekade han ändå att han är rädd att han inte kan leva upp till mitt krav på spontanitet. Det får jag väl ursäkta honom. Men det är ju denna spontanitet som talmannen har efterlyst.

Jag är intresserad av skogsvårdsavgifter därför att jag på nära håll är intresserad av skog och är berörd av problemet. Jag vill givetvis gärna instämma i vad som här har sagts av K-G Svenson.

Jag vill också påpeka att om man nu skulle avveckla skogsvårdsavgiften tycks vissa debattörer här i kammaren bli så illa berörda att vi tydligen bör införa vårdavgift för dem.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 april.)

14 § Transportstöd för Norrland och kostnader för visst värderingsförfarande

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU21 Transportstöd för Norrland och kostnader för visst värderingsförfarande (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 145 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! I denna fråga har vi motionärer från centerpartiet fått ett i stort sett enigt utskott att vara med på att den nuvarande utformningen av godstransportstödet skall vara kvar. Därför finner jag ingen större anledning att ta upp någon större debatt här i kväll.

Utskottet har emellertid inte tillstyrkt hela vår motion. Vi centermotionärer anser att detta med "ett rundare Sverige" och "hela Sverige skall leva" också berör stöden för persontransporter och datakommunikation. Även om jag är medveten om att dessa stöd utgått i en ganska liten omfattning har de ändå sin betydelse. Vi vill därför att riksdagen skall besluta i enlighet med vår reservation, nr 1, och jag avslutar därför mitt mycket korta anförande med att yrka bifall till denna reservation.

Anf. 146 HANS LINDFORSS (mp):

Herr talman! Så gott som min stämma det tillåter trots en präktig förkylning som drabbat mig skall jag försöka redovisa några skäl till att miljöpartiet reserverat sig beträffande mom. 2 i utskottets hemställan. Jag skall försöka vara lika föredömligt kortfattad som föregående talare.

Miljöpartiet delar utskottsmajoritetens uppfattning att godstransportstödet är av stor betydelse för näringslivet i Norrland. Vi ser emellertid på transportstödet som en helhet som inte kan brytas sönder i delar på det sätt som här har skett. Vi anser att även stöden för persontransporter och datakommunikation bör bibehållas, eftersom dessa har stor betydelse av regionalpolitiska skäl. Att datakommunikationsstödet har utnyttjats endast av ett fåtal företag i kommunerna Kiruna, Gällivare och Pajala betyder inte att stödet är bortkastat, utan det har varit ett oerhört värdefullt stöd just för dessa kommuner. Alla arbetstillfällen uppe i Norrland är värdefulla. En arbetsplats i Norrlands inland med 20 à 30 personer kan vara precis lika värdefull för den orten som Volvo är för Göteborg. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1 under mom. 2. I övrigt ställer jag mig bakom utskottets hemställan.

Anf. 147 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Man kan utan överdrift säga att godstransportstödet är ett av de viktigaste regionalpolitiska instrument som vi har i vårt land. Personligen vill jag påstå efter alla de år som jag har sysslat med detta stöd att det är den viktigaste regionalpolitiska stödformen.

Godstransportstödet har verksamt bidragit till att utveckla företagsamheten och därmed sysselsättningen i de norra delarna av vårt land genom att utjämna de konkurrensnackdelar som de långa avstånden har inneburit. Stödet har också gjort Sverige rundare. Att stödet också har varit stabilt i sin konstruktion och fungerat utan ändringar under längre tidsperioder har naturligtvis varit viktigt för företagens långtidsplanering, men det har också stimulerat till en ökad vidareförädling.

Av egen erfarenhet vet jag att många företags fortsatta existens står och faller med om man får transportstöd eller inte. Därför måste det finnas mycket bärande skäl för att man skall förändra stödets konstruktion eller dess geografiska indelning. Det har tidigare vid några tillfällen gjorts förändringar eller försök till förändringar av godstransportstödet. Detta har omedelbart lett till ett ramaskri från företag som skulle ha drabbats, av skäl som jag tidigare har nämnt.

Det nuvarande godstransportstödet har nu under rätt många år fungerat på ett alldeles utmärkt sätt och varit allmänt accepterat av företagen inom transportstödsområdet. Det har heller inte väckts praktiskt taget några motioner med förslag till förändringar. Detta understryker ytterligare att stödet har varit väl avvägt.

Förslaget i budgetpropositionen att transportstödet skall förändras och i huvudsak koncentreras till de inre delarna av Norrland har skapat en mycket stor oro bland de företag som är berörda. Det visar de uppvaktningar som vi har haft i utskottet men också den mängd motioner som har väckts av ledamöter från samtliga partier, alltså inte enbart centerpartiet, med krav på att godstransportstödet skall vara oförändrat.

Detta har vi då tagit till oss i utskottet, och ett enigt utskott föreslår därför att godstransportstödet även i fortsättningen skall vara oförändrat, vilket också innebär ett avstyrkande av propositionens förslag om förändringar av godstransportstödet. Det är naturligtvis min förhoppning att också en enig

riksdag skall ställa sig bakom detta utskottets förslag. Därefter skulle man i många företag med tillsammans flera tusen anställda där man nu är orolig kunna känna sig lugn.

Däremot tillstyrker utskottsmajoriteten förslaget i propositionen att persontransportstödet och stödet till datakommunikation skall slopas. Det beror på att dessa stödformer har varit mycket dåligt efterfrågade.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på de två reservationer som har fogats till betänkandet.

Anf. 148 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Godstransportstödet har nu funnits i 20 år, och dess huvudsyfte har varit att minska kostnaderna för långa transporter inom samt till och från stödområdet. Det är alltså svagheter i geografiskt givna förutsättningar som man försökt att kompensera för att motverka regional obalans.

Nu förs i propositionen fram tankar om att detta stöd i vissa stycken är otidsenligt och därför bör omformas och minskas. I propositionen föreslås en minskning med 20 milj.kr. i löpande penningvärde, alltså betydligt mer i fasta priser. Genom stödet riskerar man att konservera en förlegad näringslivsstruktur, heter det i propositionen. Genom inriktning på förädlade produkter, på underlättande av transporter för personer och inriktning på datakommunikation främst i Norrbotten är det snarare så att stödet är en stimulans för nya företag. Vad stödområdet behöver är just vidareförädling, ny teknik och bättre kommunikationer. Det är uppenbart att om transportstödet försvinner eller försvagas, så kommer vidareförädlande och framgångsrika företag att få ytterligare en signal om att de bör flytta till mer befolkningstäta områden. Det kan ju inte vara så att det är förlegat att t.ex. vidareförädla träråvara till hus och möbler, att ta fram avancerade plåtprodukter eller att driva en expansiv livsmedelsindustri, som utnyttjar lokala förutsättningar.

Snarare än att dras ner totalt borde transportstödet förstärkas, åtminstone i glesbygden. Det är också vad vi föreslår i motion T259 utan att annat transportstöd föreslås bli försämrat. Kommuner som Torsby, Malung, Mora, Orsa, Älvdalen, Ljusdal och Ånge skulle gynnas av detta.

Ett annat argument mot transportstödet som propositionen redovisar är tveksamhet om stödet kan accepteras vid ett svenskt närmande till EG. Det här sättet att uttrycka sig förekommer allt oftare när det gäller regionalpolitiken. När man i fjol i stort sett halverade stödområdet, räknat i befolkningstal, när det gällde andra regionalpolitiska insatser hänvisade man också till förhållandena inom EG. Samma argument dök upp när det gällde sänkningen av nivån för lokaliseringsbidrag, avskaffande av statens möjligheter att ge investeringsbidrag utanför stödområdet och tidsbegränsningen av de nedsatta socialavgifterna.

Om det varit så att man inom EG varit missnöjd med den typ av regionalpolitik som bedrivs i Sverige, kunde man ha tagit upp diskussioner om detta både i de nu pågående förhandlingarna och inom ramen för de frihandelsavtal som vi länge har haft. Hittills har vi inte fått någon information om att så har skett. Jag tycker att man i stället kunde försöka linjen att i de pågående EES-förhandlingarna säga att vi på grund av våra långa avstånd och vår stora

glesbygd vill ha vår regionalpolitik och vårt transportstöd kvar och kanske t.o.m. förstärka dem.

Det är ett litet framsteg att protesterna mot neddragningar av det hittills väl fungerande transportstödet har givit det resultatet att utskottet inte förändrar reglerna. Oklarheter om hur de regionala utvecklingsbidragen skulle komma att fungera är också ett skäl till att inte förändra reglerna nu. Utvecklingsbidragen skulle i viss mån kunna ersätta transportstödet. Vi tycker att också persontransportstödet och stödet till datakommunikation gott kunde ha fått vara kvar. Det hade gynnat kommuner såsom Gällivare, Kiruna och Pajala. Anslaget borde också totalt ha kunnat räknas upp i stället för att som nu skäras ned. Självfallet kan regeringen återkomma med förslag om mer medel om sådana behövs. Också ett stöd för dem som har stora transportkostnader i skärgårdsområden borde ha kunnat övervägas för att öka möjligheterna att behålla en levande skärgård när landförbindelser saknas.

Vi står givetvis bakom båda de reservationer som vi har medverkat i, men jag yrkar bifall endast till reservation nr 1.

Anf. 149 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! När det gäller persontransportstödet erinrar jag mig att vi när det infördes anslog 24 miljoner. I dag räcker det gladligen med ungefär 10 miljoner. När datastödet infördes anslog vi drygt 2 miljoner. Nu räcker det med 1 miljon. Jag tycker att detta visar med all tydlighet att dessa två stödformer inte är efterfrågade. Man skall inte ha en stödform bara för stödformens egen skull. Då är det bättre att satsa på godstransportstödet, som är ett mycket verksamt regionalpolitiskt instrument, vilket jag också var inne på i mitt tidigare anförande.

Det har aldrig varit meningen att transportstödet skulle användas till skärgårdstrafiken. Transportstödet har kommit till för att utjämna de långa avstånden inom de norra delarna av Sverige och kompensera företagen för deras ökade kostnader. Stödet till skärgårdstrafiken är en regional fråga, som vägtrafikhuvudmännen skall ha ansvaret för.

Anf. 150 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Även om Olle Östrand konstaterar att anslagen inte har gått åt och inte har utnyttjats mer än till knappt hälften i båda fallen, betyder persontransportstödet och datastödet mycket för de enskilda företagarna. Det är ju inte så att det tidigare var bara två företagare som sökte de 24 miljonerna och nu bara en, utan det gäller ju flera olika företagare, och för dem har dessa stöd en oerhörd betydelse.

Anf. 151 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Att man inte har utnyttjat hela anslaget visar att anslaget har varit väl tilltaget. Men de påtryckningar som vi har fått från en rad företag visar att stödet är mycket angeläget för dem som utnyttjar det. Man antyder såväl i betänkandet som i propositionen att man skulle stödja förlegade industrier. Det är ju precis tvärtom när det gäller persontransportstödet och datastödet. De är riktade mot en ny typ av företagsamhet, inte minst dataområ-

det. Jag tycker nog att propositionen och betänkandet är något motsägelsefulla.

När det gäller skärgårdstrafiken är det fråga om en ny princip. Men under hela transportstödets historia har man ändrat och förbättrat reglerna. Det kan inte vara någon svårighet att göra denna justering.

Anf. 152 HANS LINDFORSS (mp):

Herr talman! Föregående talare har i stort sett sagt vad jag tänkte säga. Att transportstödet på person- och datasidan inte har utnyttjats i den fulla utsträckning som var avsett kan faktiskt bero också på andra saker. Kanske har det varit för snålt tilltaget i det enskilda fallet, eller också kan utflyttningarna ha ökat så att det därigenom blivit en mindre efterfrågan. Kanske skall man helt enkelt ha stödet kvar men vara generösare med det i framtiden.

Anf. 153 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Handelskammaren både i Norrbotten och i Västerbotten, en hel del företag och företrädare för de anställda i företagen har förklarat att de gott kan klara sig utan datastödet och persontransportstödet. Det viktiga är att de får behålla godstransportstödet.

Anf. 154 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Det finns säkert olika bud om detta. Reser man i Norrland får man både på SJ och på flyget en hel del kontakter, som understryker vikten av att persontransportstödet får vara kvar. Det gäller inte några stora pengar i regionalpolitiska sammanhang. En större generositet kunde man gott ha visat.

Anf. 155 HANS LINDFORSS (mp):

Herr talman! Visst finns det tack och lov företag i Norrland som klarar sig utan såväl transportstöd som datastöd. Kanske de t.o.m. skulle klara sig utan godstransportstöd, om de varit tvingade. Men detta betyder inte att det inte finns flera företag som faktiskt behöver detta transportstöd för att kunna överleva i Norrland och dess glesbygd.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 april.)

15 § Riksfärdtjänst och handikappanpassning av kollektivtrafiken

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU22 Riksfärdtjänst och handikappanpassning av kollektivtrafiken (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 156 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Detta betänkande handlar alltså om riksfärdtjänst. Är inte handikappade kommuninvånare? Varför skall handikappade be-

handlas på annat sätt än övriga invånare när det gäller möjligheter att resa? Dessa frågor ställer sig många handikappade.

Statsmakternas intentioner med riksfärdtjänst var att resorna skulle vidtas med reguljära fjärrtrafikmedel, sägs det i detta betänkande. Men varför har inte sagda statsmakter sett till att det har blivit så?

I proposition 1978/79:99 angående riksfärdtjänst, för övrigt signerad av folkpartiregeringen, sägs bl.a.:

"Som ett aktuellt exempel på resultatet av det fortlöpande arbetet med handikappfrågor inom de statliga verken kan nämnas, att de nya personvagnar, som SJ beställt, i väsentliga delar tillgodoser kraven på handikappanpassning. Dessutom har regeringen uppdragit åt SJ att ta fram beslutsunderlag för en helt handikappanpassad järnvägsvagn."

Detta sades alltså för över tio år sedan, men jag har då inte sett någon handikappanpassad vagn på den järnvägslinje som jag varje vecka trafikerar, än mindre någon helt anpassad. Jag tycker att detta är skandalöst. Man kan undra: Om det hade varit någon annan grupp i samhället med en starkare ställning än de handikappade, hade regeringen då kunnat strunta i ett riksdagsbeslut?

I samband med det trafikpolitiska beslutet 1988 avsattes 50 milj.kr. för bidrag till investeringar för att öka handikappanpassningen i lokal och regional kollektivtrafik. En stor del av dessa pengar finns kvar. Transportrådet har inte kunnat stimulera trafikhuvudmännen att satsa på t.ex. handikappanpassade bussar – för vi vet ju att det finns sådana.

De handikappade begär inte att få åka färdtjänst – tvärtom. De önskar inget högre än att få vara precis som "vanliga människor", om uttrycket tillåts. Det vill alltså helst åka med allmänna kommunikationsmedel. Det ger dem ökad frihet och blir på sikt billigare. Genom att göra bussar, tåg och tunnelbanor tillgängliga för rullstolar skulle många slippa anlita färdtjänst och samhället göra stora kostnadsbesparingar.

Herr talman! Om färdtjänst kan man tala länge. Jag skall emellertid avstå från det. Folkpartiet liberalerna anser att färdtjänst är de handikappades kollektivtrafik. Vi föreslår därför att regeringen ges i uppdrag att komma med förslag till hur ett samlat huvudmannaskap för färdtjänst och övrig kollektivtrafik skall kunna genomföras. Det uppdraget inbegriper även kostnadsansvaret. Folkpartiet har endast en reservation i detta betänkande. Den behandlar just frågan om huvudmannaskapet. Vi stöder givetvis denna reservation, men jag avstår från att yrka bifall till densamma.

Anf. 157 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Det här är en viktig fråga. Det framgår också av de motioner som har väckts och av propositionen. Jag är dock glad över att kunna konstatera att vi har varit eniga i utskottet om vilken form av anslag det skall vara fråga om i detta fall. Att det betecknas som ett förslagsanslag ger de handikappade en större trygghet. Däremot har vi från centerns sida inte fått gehör för vårt krav på ett större anslag. Det framför vi i reservation nr 3.

Barbro Sandberg talade om att det inte blev så bra som man hade tänkt både 1978 och 1979 och att det sedan inte har genomförts på det sätt som var tänkt. Detta har vi framfört i reservation nr 5. I denna reservation står det att

vi vill ha en översyn av lagstiftningen om handikappanpassad kollektivtrafik. Denna översyn bör syfta till att få fram regler som förbättrar och påskyndar handikappanpassningen.

Vi i centern står naturligtvis bakom samtliga våra reservationer i betänkandet, men jag ber att få yrka bifall till reservation nr 5.

Anf. 158 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Det är verkligen en viktig fråga som vi nu diskuterar, även om det inte märks när det gäller närvaron här i kammaren. I år liksom varje år har det väckts ett antal motioner om dessa frågor. Anledningen till att motionerna väcks varje år är att det område som handlar om riksfärdtjänst och handikappanpassning av kollektivtrafiken verkligen inte fungerar som det skall göra.

Jag anser att både regeringens proposition i detta sammanhang och trafikutskottets betänkande som handlar om riksfärdtjänsten har flera mycket cyniska inslag. Det finns ingenting av den ödmjukhet inför denna typ av frågor som borde finnas. Kommunikationsministern gör, precis som trafikutskottets majoritet, t.ex. ett stort nummer av att man är förvånad över att så många utnyttjar riksfärdtjänsten, dvs. att så många svårt handikappade har detta behov.

Låt oss se litet grand på siffrorna. När riksfärdtjänsten infördes 1980 räknade man med att det så småningom skulle finnas ett behov som motsvarade ungefär 20 000 resor. 1990/91 handlar det om 24 000 resor. Är det så märkligt att antalet resor under en tioårsperiod har ökat till 24 000 i stället för 20 000? Det är ju löjligt att göra ett så stort nummer av detta. Dessutom beror detta på att den övriga kollektivtrafiken verkligen inte motsvarar de behov som finns av handikappanpassning, vilket även Barbro Sandberg tog upp i talarstolen. Där finns de stora brister som i så fall har lett till att så pass många använder riksfärdtjänsten.

Enligt de handikapporganisationer som besökte oss i trafikutskottet innan vi behandlade riksfärdtjänsten och handikappfrågorna motsvarar antalet resor, trots att det har ökat, i genomsnitt bara två resor per person och år. Är det mycket? Det är tvärtom förvånansvärt litet.

Dessa resonemang och denna sifferexercis från kommunikationsdepartementets och regeringens sida leder sedan fram till att man måste göra något åt detta, eftersom de handikappades resor är alldeles för dyra. Därför skall riksfärdtjänsten läggas över på kommunerna, därför att de skall hålla igen och därför att de har så litet pengar. Vilken cynism!

Sedan vill man också att det skall ske en hårdare granskning av behovet, som om det finns svårt handikappade som missbrukar denna möjlighet. Vem skulle vilja byta med en svårt handikappad person för att han eller hon får förmånen att använda riksfärdtjänst ibland? Finns det någon enda som ställer sig upp och säger att han eller hon skulle vilja göra det?

Om man skall införa en speciell granskning som gäller handikappades behov av resor, skall vi då genomföra en enkätundersökning över hela landet för att se vilket resebehov vi alla har och hur mycket vi reser och om vi får resa så pass mycket som vi behöver? Nej, naturligtvis kommer det inte på fråga.

Herr talman! Därför handlar det här inte om någonting annat än diskriminering vid behandlingen av de handikappade. Så illa ställt är det faktiskt.

Skälet till att fler reser och också reser oftare än man beräknade för mer än tio år sedan är att man helt enkelt underskattade resebehovet. Riksfärdtjänsten har visat att det var fler människor som tidigare hindrades att resa på grund av att färdmedlen var så dåligt anpassade till de handikappade. Dessutom har naturligtvis kostnaderna stigit. Och kostnaderna har stigit bl.a. därför att det har skett en avreglering på taxiområdet. Skall de handikappade få bära hela denna börda, eller skall kommunerna tvingas bära bördan av de beslut som riksdagen har fattat och som har fått sådana märkliga konsekvenser?

När riksfärdtjänsten för många som är diskriminerade av den kollektiva trafiken är det enda sättet att förflytta sig mellan kommuner blir det som det är nu. Alla intentioner och löften som har funnits om att handikappanpassa den övriga kollektivtrafiken har nämligen inte infriats. Jag har gjort precis samma erfarenheter som Barbro Sandberg. På många av de bussar och tåg som man reser med ser man inte denna handikappanpassning.

Herr talman! Jag och övriga i vänsterpartiet ställer oss bakom alla våra motioner och reservationer i betänkandet, men jag yrkar bifall till reservationerna nr 2 och nr 4 som handlar om riksfärdtjänsten och att mer pengar måste anslås till den om den skall bli bättre.

Anf. 159 HANS LINDFORSS (mp):

Herr talman! För ett par år sedan stod jag i denna talarstol. Då som nu var jag ersättare för min partikamrat Roy Ottosson. Den gången vågade jag framföra åsikten att transportrådet borde avvecklas. Då påstods jag vara ute och tala mot bättre vetande. Jag vill inte påstå att jag sedan den dagen har varit helt knäckt. I så fall hade jag väl aldrig vågat mig tillbaka till detta hus. Men visst känns det uppfriskande att efter två år få komma tillbaka och stå här i talarstolen och kunna konstatera att regeringen numera är av samma uppfattning som vi i miljöpartiet då var. Detta gör att jag nu vågar framföra några ytterligare synpunkter, denna gång i en kanske ännu viktigare fråga, nämligen de handikappades villkor.

När det gäller riksfärdtjänst och handikappanpassning av kollektivtrafiken sägs det i trafikutskottets betänkande att riksfärdtjänsten bör läggas över på kommunerna därför att det råder ett systemfel i så måtto att den som beviljar en utgift i dag inte själv behöver ta ansvar för utgiften. Resorna med riksfärdtjänst har ökat både när det gäller antal och kostnader och tydligen framför allt när det gäller taxis transporter. Det saknas samordning, och avstånden är inte tillräckligt långa för att motivera taxiresorna, sägs det.

Herr talman! Principiellt håller jag med om att den som beviljar en utgift också skall ha det ekonomiska ansvaret för den utgiften. Men det finns i dag systemfel på en lång rad områden, t.ex. inom sjukvården och tandvården där läkare, tandläkare och sjukvårdshuvudmän svarar för vård och riksförsäkringsverket och försäkringskassorna står för ekonomisk ersättning. Det innebär också ett systemfel. Jag tycker att sådana skall korrigeras.

Innan jag närmare går in på denna problematik vill jag göra ett förtydligande när det gäller min världsbild. Den är nämligen mycket präglad av, som

det sägs i väderleksrapporterna, Norrlands kustland, inland och fjälltrakter, även om det inte hörs på dialekten.

När man talar om ett ökande antal taxiresor med färdtjänst över länsgränserna – alltså riksfärdtjänst – måste man ha i minnet att bilen är nästan det enda transportmedel som finns kvar att tillgå där uppe. Tåg har vi snart sett bara på vykort. Om de sedan är handikappanpassade eller inte är svårt att säga. Vissa bussturer går, men inte ofta, men de förekommer. Och långt ifrån alla bussar är handikappanpassade.

Jag har tagit upp detta i åtminstone en kommun, nämligen min hemortskommun. Man talar där inte om busslinjer som något annat än olönsam verksamhet, och det gäller för alla vare sig man är handikappad eller inte, och vägarna blir sämre och sämre.

Herr talman! Med denna lilla skiss av verkligheten där uppe vill jag förklara varför miljöpartiet, som talar om decentralisering av samhället, trots allt ser det som berättigat med en riksfärdtjänst där en central myndighet håller i pengarna. Vi anser att det är mycket viktigt att det blir rättvisa på detta område åtminstone fram till dess att länsfärdtjänsten har byggts ut och börjat fungera och till dess vi har kunnat ordna med kollektivtransporter och en infrastruktur också utanför storstadsområdena. Inför valet mellan decentraliserad verksamhet och centraliserad verksamhet väljer vi därför att ställa oss på de handikappades sida. Det skall inte vara beroende av vilken bostadsort eller vilken kommun man hamnar i, man skall ha möjlighet att upprätthålla kontakt med yttervärlden.

Vi tycker också, precis som föregående talare, att det är bra att medelsanvisningen har gjorts om till ett förslagsanslag i stället för ett reservationsanslag. Trots det tycker vi att man bör lägga till litet pengar. Det är fråga om 106,5 milj.kr. Vi höjer alltså budet med 10 milj.kr.

Men det allra viktigaste, det grundläggande, är att man gör en översyn av lagstiftningen om handikappanpassad kollektivtrafik, så att handikappanpassningen påskyndas och förverkligas. Innan dess ser jag det som oerhört svårt att kunna åtgärda något på det här området.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3 och 5. I övrigt stöder jag utskottets hemställan.

Anf. 160 JARL LANDER (s):

Herr talman! Riksfärdtjänst och handikappanpassning av kollektivtrafiken är frågor som återkommer årligen i kammaren. Man skulle kunna säga att mycket av det som nu sägs har sagts tidigare. Men, som Rune Thorén och flera andra sade förut, detta är så viktiga frågor att de kanske tål att upprepas även i dag.

I det betänkande vi har att debattera nu, trafikutskottets betänkande nr 22, behandlar vi förutom anslagsposten också regeringsförslaget att riksfärdtjänsten skall kommunaliseras samt att anslaget som sådant bör betecknas som ett reservationsanslag. I och med att vi nu har fattat beslut om att transportrådet skall avvecklas vid årsskiftet behandlar betänkandet också frågan om vem som skall överta ansvaret för kollektivtrafikens handikappanpassning. Jag skall något försöka kommentera detta och förklara varför vi i utskottsmajoriteten anser att kammaren skall anta föreliggande förslag.

Sedan riksfärdtjänsten tillskapades 1980 har utvecklingen gått åt helt motsatt håll mot vad man antog när denna möjlighet att resa öppnades för de svårt handikappade. Då antogs det att de flesta resorna skulle företas med de reguljära trafikmedlen och att ungefär 10 % av resorna skulle företas med taxi eller specialfordon. Som vi vet har det blivit tvärtom. Ungefär 80 % av allt riksfärdtjänstresande sker med taxi eller specialfordon. Detta sätt att resa har alltså inneburit en kraftig kostnadsökning i förhållande till vad som antogs när systemet infördes. Det är den fördyringen som regeringen nu lägger förslag om att vi skall bromsa.

Utskottsmajoriteten instämmer i regeringens synpunkter på att en kommunalisering av riksfärdtjänsten skapar förutsättningar för att effektivisera resandet och göra det mindre kostnadskrävande. Inrättandet av moderna och samordnande beställningscentraler för alla typer av samhällsbetalda resor skall kunna ge sådana rationaliseringseffekter att överförandet av ansvaret för riksfärdtjänsten till kommunerna inte skall behöva innebära kostnadsökningar för dem. Men, säger vi i utskottsmajoriteten, eftersom överläggningar med Kommunförbundet nu skall starta om hur detta skall fungera organisatoriskt och någon lösning ännu inte har kommit till stånd kan vi inte biträda regeringens förslag om att anslaget för riksfärdtjänsten skall vara ett reservationsanslag. Av den anledningen anser utskottsmajoriteten att anslagsnivån på 96,5 milj.kr. för nästa budgetår kan vara oförändrad, dock skall beloppet anslås som förslagsanslag.

Nu är det inte bara effektiviseringen av resandehanteringen som skall ge dessa ekonomiska effekter i positiv riktning för hela samhället. Den största effekten får vi naturligtvis om de svårt handikappade får möjlighet att åka med den reguljära kollektivtrafiken, med buss, tåg, flyg och båt, som vi andra. Därför är det nödvändigt att samhället har möjlighet att styra utvecklingen av handikappanpassningen av kollektivtrafiken. Hittills har detta gjorts av transportrådet. Men som jag sade förut och som vi har hört även av Hans Lindforss har transportrådet lagts ned. Jag vill bara till Hans Lindforss passa på att säga att det inte är på samma bevekelsegrund som ni hade som vi anser att transportrådet kan avvecklas. Men avvecklingen av transportrådet har vi fattat beslut om, och därför föreslår regeringen och utskottsmajoriteten i detta betänkande att trafikverken själva skall ta ansvar. Likaså skall det bli verken och de olika trafikföretagen som skall svara för kostnaderna för handikappanpassningen. Men vi lägger också till att det är viktigt att de handikappades erfarenheter bättre tas till vara i det fortsatta arbetet. Den här uppfattningen har utskottsmajoriteten, och vi förutsätter att detta kommer att påskynda anpassningen av trafikmedlen, så att de handikappade får större möjligheter att anlita de reguljära trafikslagen vid sitt resande. Det påtalas i en motion att handikappanpassningen av kollektivtrafiken i Sverige skulle vara ett stort misslyckande. Barbro Sandberg säger i talarstolen, och Viola Claesson håller med, att hon inte ser att det har hänt någonting ute i samhället vad gäller anpassning av de kollektiva trafikmedlen. De kanske också menar att vi i Sverige skulle ha halkat efter övriga länder i det här avseendet. Till detta yrkar i princip centern, vänsterpartiet och miljöpartiet bifall genom sin reservation nr 5.

Mot detta kan jag bara säga att det inte verkar som om motionärerna har

åkt med de kollektiva färdmedlen på ett tag. Det verkar inte som om motionärerna har tagit del de rapporter som t.ex. CEMT tagit fram, där Sverige framhålls som ett mönsterland vad gäller handikappanpassningen av kollektivtrafiken. De ledamöter som har skrivit de här motionerna kanske heller inte har tagit del av transportrådets rapport 1990:3, som heter Handikappanpassning av kollektivtrafiken. En utvärdering av tio års anpassningsarbete redovisas och förslag till inriktning under 1990-talet läggs fram.

Herr talman! För att inte uppta kammarens tid med upprepningar om hur utvecklingen har varit vill jag bara hänvisa till det som står i betänkandet längst ned på s. 9 och överst på s. 10. Då tror jag att kammarens ärade ledamöter instämmer i att utvecklingen inte har stått stilla när det gäller att handikappanpassa kollektivtrafiken här i landet. Men naturligtvis är ingenting så bra gjort att det inte kan göras bättre. Därför är det viktigt att anpassningsarbetet nu fortsätter. Det kan det göra också, för tvingande regler för detta finns redan genom de föreskrifter som transportrådet har utfärdat.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 161 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Tänk vad allt kan låta präktigt när en socialdemokratisk företrädare för majoriteten i trafikutskottet tar till orda!

Jo, Jarl Lander, vi har talat om att handikappanpassningen av kollektivtrafiken faktiskt är ett stort misslyckande. Det innebär inte att utvecklingen har stått still. Det måste ha hänt någonting sedan 1980, när riksfärdtjänsten infördes på försök och efter det att lagen om anpassning av kollektivtrafiken kom till. Det vore fruktansvärt märkligt annars.

Sedan används återigen det exempel som användes på trafikutskottets sammanträde, att CEMT, transportministerkonferensen, har berömt Sverige. Men snälla nån, det beror på att anpassningen i de flesta andra länder har stått så gott som still. Det är därför som Sverige ändå framstår som det bästa landet. Det innebär inte alls att man har lyckats med de intentioner som fanns från början, när lagen kom till.

Varför har utvecklingen gått åt rakt motsatt håll, Jarl Lander? Jarl Lander anförde i talarstolen att utvecklingen gått åt rakt motsatt håll mot vad man hade tänkt sig. Jag reser mycket och jag har haft samma erfarenheter som många andra att handikappanpassningen på många håll inte existerat över huvud taget, att det t.o.m. finns ställen som inte har någon kollektivtrafik. Då återstår bara en sak att välja på. Framför allt har vänsterpartiet samarbetat med de handikappade och de handikappades organisationer under alla de år vi har skrivit motioner. Vi utgår från de erfarenheter som de handikappade själva har.

Är det inte så, Jarl Lander, att det finns socialdemokratiska motioner därför att det faktiskt finns de som känner ett djupare engagemang i detta avseende än vad socialdemokraterna här i kammaren i allmänhet gör och därför att dessa har tagit upp de krav som de handikappade själva ställer? Det är ju så det ligger till.

Vi i vänsterpartiet förutsåg redan 1979, då förslaget om lagen om en anpassning av den kollektiva trafiken kom, att det fanns för litet av verksamma

styrmedel. Det är just verksamma styrmedel som behövs. Vi tycker att t.ex. regeringen borde ha mer av prestige bakom kraven – detta för att lagen verkligen skall tillämpas på rätt sätt. Då skulle vi slippa diskutera varför det blir 24 000 resor i stället för de 20 000 resor som man väntat sig.

Anf. 162 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Jag undrar vilken verklighet Jarl Lander lever i. Varje vecka åker jag mellan Enköping och Stockholm. Från Enköping är det definitivt omöjligt för den som sitter i rullstol att åka tåg. Jag har själv en son som är rullstolsbunden. Jag måste faktiskt åka hem och hämta honom varje gång jag skall åka hit med bil för att han skall kunna komma till Stockholm. Jag vet således hur verkligheten ser ut på den fronten.

Sedan säger Jarl Lander helt riktigt att mycket har sagts här under årens lopp. Men det beror på att det hela går så förtvivlat långsamt. Att tala om att Sverige skulle vara ett föregångsland när det gäller handikappanpassning av kollektivtrafiken tror jag är att litet väl grovt försköna verkligheten.

Jarl Lander säger också att vi måste bromsa utvecklingen vad gäller fördyringen. Men att den här verksamheten har blivit dyrare tycker jag också skall uppfattas som någonting positivt. Det innebär ju att livsvillkoren för de handikappade har förbättrats. De handikappade har fått större möjligheter att delta i samhällslivet. Det kan man nu göra på ett annat sätt än som tidigare var möjligt. Många gånger handlar det om handikappade som inte har några ben att gå med. Därför måste de utnyttja den här möjligheten. Naturligtvis blir det då dyrare. Men att kommunalisera det hela för att lasta över kostnaderna på kommunerna tycker jag inte är något som man kan berömma sig av vad gäller att åstadkomma en effektivisering.

Och hur många åker samtidigt från Enköping till Malmö t.ex.? Man måste ju vänta tills det går ett tåg. Även rullstolsbundna kan åka med tåget. Men det förutsätter att tåget är handikappanpassat. Det handlar alltså om att man tror att det går effektivisera genom att låta de handikappade vänta tills någon annan skall åka samma väg. Flera skall alltså åka samtidigt.

Vidare talas det om behovet av en översyn av lagen om handikappanpassad kollektivtrafik. Men jag tror att det vore att fördröja det hela. Regeringen skulle nämligen få ytterligare en anledning att fördröja den handikappanpassning som man i dag faktiskt är skyldig att göra enligt lagen. Här gäller det verkligen att ta till vara de handikappades kunskaper och erfarenheter.

Det finns länder som ligger långt framme när det gäller handikappanpassning. I USA t.ex. måste på vissa bussturer en sådan buss användas som man kan ta sig ombord på med en rullstol.

Anf. 163 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Jag trodde nog att företrädaren för socialdemokraterna skulle yrka bifall till reservation nr 5. Jarl Lander sade ju ungefär så här: Det är viktigt att samhället styr utvecklingen och påskyndar denna. Det är precis vad reservation nr 5 handlar om. Vi reservanter säger ju där att vi vill ha bättre regler – detta för att kunna åstadkomma en förbättring, för att kunna påskynda handikappanpassningen.

Jag tycker att det finns en likhet mellan å ena sidan utskottsmajoritetens och Jarl Landers argumentation här och å andra sidan behandlingen av föregående ärende. Man tycks alltså mena att efterfrågan inte är så stor om det är rätt många människor som har fått det bättre. Man bortser då från att det finns ett mindre antal människor som får fortsätta att ha det dåligt. Men det är ju just för de människorna, herr talman, som situationen är oerhört bekymmersam. Det är just därför som vi i centern tycker att en översyn bör göras. Vidare behövs det strängare regler. Det gäller ju att se till att det blir en förbättring på detta område. Det är vad jag tidigare har hemställt om, och i det avseendet har jag även yrkat bifall till framlagda förslag.

Det är lite symtomatiskt för socialdemokraterna att inte så gärna bry sig om minoriteter. Socialdemokraterna bryr sig inte om dessa på samma sätt som de bryr sig om andra.

Anf. 164 HANS LINDFORSS (mp):

Herr talman! Jarl Lander sade att handikappanpassningen fortsätter i samma lunk som tidigare. Men det är just det som vi har reserverat oss emot. Vi vill att handikappanpassningen skall påskyndas.

Jarl Lander säger att transportrådet har avvecklats – men inte på grund av de motiv som jag anförde för två år sedan. Jag tycker i alla fall att det är bra att transportrådet har avvecklats. Om jag om två år får höra att kollektivtrafiken har handikappanpassats till fullo över hela vårt land, kommer jag att bli mycket glad över det. Jag kommer då inte att fråga om de bakomliggande motiven. Det väsentliga är inte om de bakomliggande motiven är de motiv som jag har framfört eller om det är några andra.

Anf. 165 JARL LANDER (s):

Herr talman! Inledningsvis vill jag helt kort ge ett svar till Rune Thorén. Han säger att vi socialdemokrater inte bryr oss om minoriteter. Då vill jag göra följande påpekande. Historien visar väl att om det är något parti i vårt land som har brytt sig om de små i samhället, så är det nog det socialdemokratiska partiet.

Vidare vill jag säga att vi månar om de handikappade och deras möjligheter att resa. Det är bra, Barbro Sandberg, att fler kan utnyttja riksfärdtjänsten. Men det är inte bra att 25 % av resandet sker inom sjukvårdsområdena, inom länet, där det ju finns goda förutsättningar att få en effektivisering. Det är vad vi säger i betänkandet.

Det sägs här också att det finns många områden där kollektivtrafiken inte kan handikappanpassas. Jag håller med om det. Själv kommer jag från ett sådant område. Man kan inte begära att t.ex. varje buss eller varje vagn i ett tågsätt skall vara anpassad för handikappade. Men det finns ju andra alternativ. Det är ju t.ex. möjligt att ta taxi. Det är således inte stopp på något sätt. Där efterfrågan och resandefrekvensen är stora är också de svårt handikappades möjligheter att utnyttja kollektivtrafiken ganska goda.

Så en liten kommentar till Viola Claesson, som påpekar att riksfärdtjänsten omfattar enbart två resor per handikappad och år. Hon tycker att det är väldigt litet. Men vi säger ju, Viola Claesson, att det här skall jämställas med den vanlige svenskens möjligheter att resa. Om varje svensk gör två

längre resor varje år, och det är ju sådana resor som riksfärdtjänsten skall gälla för, är det mycket med två resor per handikappad och år i riksfärdtjänsten.

Anf. 166 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Jag har inte sagt att ni socialdemokrater inte bryr er om de handikappade. Jag hoppas att Jarl Lander inte heller uppfattade vad jag sade på det sättet. Mitt resonemang gällde just behandlingen av minoriteter. Jag tycker att det finns ett visst fog för mina påståenden i det sammanhanget, inte minst när det gäller trafikdebatterna. Inlandsbanan t.ex. kan ju betraktas som en minoritet i fråga om kollektivtrafiken i vårt land. Med köp av olönsam trafik på sina håll förhåller det sig på samma sätt. I alla sådana sammanhang har socialdemokraterna visat en njugghet och ett ointresse. I denna fråga, liksom i föregående fråga, tycker jag att det inte verkar finnas särskilt stort intresse om det inte är fråga om tillräckligt många människor. Man kan hänvisa till någonting annat och säga att det kostar för mycket pengar. Men jag menar att det för de enskilda människor som drabbas kan kännas ganska hårt. Därför är det viktigt att försöka finna bra lösningar även för dessa människor. Det är av den anledningen som vi vill ha en översyn av lagen i dess helhet.

Anf. 167 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Jarl Lander säger att man får åka taxi där det inte går att handikappanpassa kollektivtrafiken. Ja, men det är just därför det här blir så fruktansvärt dyrt. Man ser alltså inte till att det finns bussar och tåg som är anpassade för rullstolsbundna.

Självfallet behöver inte alla vagnar i ett tåg vara handikappanpassade. Men med tanke på att den aktuella lagen har varit i kraft i tio–tolv år är det kanske ett rimligt krav att det skall finnas åtminstone en vagn i varje tåg som är anpassad för rullstolsbundna.

Jarl Lander säger att sjukresorna gör att det blir så dyrt med färdtjänsten. Men sjukresor för handikappade skall ju betalas via försäkringskassan, precis som alla andras sjukresor. Egentligen är det inte färdtjänsten som skall drabbas när det gäller de kostnaderna.

När frågor som rör handikappade skall diskuteras får man egentligen aldrig något mothugg. Alla är mycket välvilligt inställda till de handikappade. Men när det väl kommer till handling har man alltid en ursäkt när man skall förklara varför det ena eller det andra inte har blivit gjort. Jag tycker att de tio–tolv år som den aktuella lagen har varit i kraft är en alltför lång tid med tanke på att inget resultat har nåtts.

Anf. 168 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Bara ytterligare en liten kommentar till Jarl Lander. Om två resor i genomsnitt per person och år anses vara mycket, förstår jag inte vilka grupper i samhället som Jarl Lander jämför med. Jag anser att det är en medveten eller omedveten diskriminering som ligger bakom ett sådant uttalande. Totalt sett handlar det alltså om 24 000 resor i stället för de 20 000 resor som beräknades för ett tiotal år sedan. Är det en märkvärdig ökning i

förhållande till vad man räknade med när man trodde att handikappanpassningen skulle se mycket bättre ut än den i praktiken gör i dag? Dessa siffror tycker jag att Jarl Lander skall ta ställning till.

Anf. 169 JARL LANDER (s):

Herr talman! Jo, Viola Claesson, jag tycker att det är mycket om man räknar med två resor per svensk och år, ca 8 miljoner svenskar och 16 miljoner resor. Om man överför detta till de handikappades situation, då låter naturligtvis inte de 24 000 resorna som att det skulle vara mycket. Det håller jag med om. Men för den skull behöver inte dessa 24 000 resor kosta hur mycket som helst. Det är här som problemen har kommit in – kostnadsutvecklingen har varit så enorm i förhållande till vad som antogs från början.

Samtidigt kan jag säga till Barbro Sandberg att 25 % av resorna inom riksfärdtjänsten faktiskt skulle egentligen kunna vara sjukresor som någon annan skulle ha betalat. Det här anser vi kan effektiviseras och kan få en bättre ordning, om beslutsfattandet och ansvarsfrågan decentraliseras ut till kommunerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 april.)

16 § Anslag till trafiksäkerhet m.m.

Föredrogs
trafikutskottets betänkande
1990/91:TU23 Anslag till Trafiksäkerhet m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 170 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! För att spara kammarens tid i morgon kommer jag bara att yrka bifall till reservation nr 3, men givetvis står vi moderater bakom samtliga reservationer där våra namn finns med.

Trafiksäkerhet bör egentligen inte vara en fråga som ger upphov till stora skillnader mellan partierna i en riksdagsdebatt. Jag tror att samtliga partier i denna kammare är överens om att vi skall ha så få skadade i trafiken som möjligt. Vi skiljer oss åt litet när det gäller medlen, men målen är gemensamma, det vet jag.

Herr talman! Jag skall tala något om de reservationer som vi har avgivit med anledning av betänkandet, men först vill jag säga att vad vi än tycker om trafiksäkerhet och bilismen kan vi inte komma ifrån att bilen, med tanke på hur vårt land ser ut och hur lågt invånarantalet är, faktiskt är en del av det svenska samhällets positiva utveckling. Den har – det vill jag betona – kommit för att stanna.

I reservation nr 3 tar vi upp en fråga där vi säger att man inte ensidigt bara skall tala om hastighetskontroller i trafiksäkerhetsarbetet. Jag har t.ex. svårt att tänka mig den stora effekten av att kontrollera på motorvägarna nere i Skåne huruvida folk kör 90 kilometer i timmen eller 110 kilometer i timmen. Jag tror inte att 90-kilometersgränsen, som antagligen snart kommer att för-

svinna, innebär någon drastisk förändring vad gäller ökningen av olyckstalen.

I reservation nr 4 vill vi ha en bättre statistik. Man säger ofta att det handlar om att förarna kör fel. Det är väl i viss mån så, men det kan även finnas skäl som dåliga vägar och dålig skyltning som ibland tyvärr orsakar en del olyckor.

I reservation nr 5 tar vi upp frågan om haverikommissioner. Det är ett gammalt moderat krav. I den yttersta av dessa dagar har vi kunnat notera att man på prov nu skall införa haverikommissioner. Jag är övertygad, herr talman, om att den verksamheten på sikt kommer att finnas i betydligt större omfattning än vad man kanske trott från början.

I reservation nr 6 vill vi förlänga kontrollintervallerna vad gäller bilisternas tvång att besiktiga sina bilar hos AB Svensk Bilprovning. Med tanke på den kvalitet som de nya bilarna i dag har är det inte så viktigt att kontrollera bilar om de är två eller tre år gamla. Det är viktigare att lägga resurserna på det gamla bilbeståndet. Jag tror att man får mer nytta för sina pengar på det viset.

I reservation nr 7 tar vi upp frågan om upphävandet av Svensk Bilprovnings monopol. Vi har svårt att se varför enbart Svensk Bilprovning skulle vara kompetent att besiktiga bilar. Det finns ett antal motororganisationer och ett antal större bilverkstäder som säkert skulle kunna klara det bra. Givetvis skulle den verksamheten, som jag tror kan bli aktuell om några år, stå under statens kontroll. Trafiksäkerhetsverket t.ex. skulle göra stickprov på de besiktningar som dessa andra företag utför utanför Svensk Bilprovning. I dag är det tyvärr för långt och för glest mellan Svensk Bilprovnings anläggningar. Det innebär i en del fall, framför allt i glesbygd, stora problem för många människor. Man måste ibland ta sig ledigt från sitt arbete en hel dag för att få sin bil besiktigad. Vi tror att besiktning skulle kunna utföras av också andra än Svensk Bilprovning.

Reservation nr 11 handlar om bidrag till bilar som i dag inte har katalysator. Det är litet kontroversiellt. Vi menar att 3 000 kr. som maxbidrag bör vi kunna ha råd med, men samtidigt vet vi att resultaten av att utrusta gamla bilar med katalysatorer i praktiken inte är direkt översvallande. Mer än en gång händer det när man går till en bilverkstad och ber att få en katalysator insatt i sin bil att man får som svar: Okej, vi kan göra det men det innebär ingen miljöförbättring.

Det bästa måste i stället vara att se till att skrota de gamla bilarna och se till att folk i stället skaffar sig nyare bilar där en katalysator ingår från början. Då bidrar vi på ett betydligt bättre sätt till en förbättrad miljö än vad som är fallet i dag.

Anf. 171 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Trafiksäkerheten är en viktig bit i vårt dagliga liv. De flesta av oss konfronteras varje dag med trafikproblem, som kan förändra det dagliga livet så snabbt och så drastiskt. Jag är därför glad över att det just nu pågår en utredning över hur trafiksäkerhetens organisation ser ut i Sverige och hur vi bör ha den i framtiden.

Alltför många skadas, lemlästas eller dödas i trafiken varje år och, som vi

kan se det, för det mesta helt i onödan. Inga siffror i världen kan spegla de tragedier som följer i trafikolyckornas spår. Verkligheten bakom en oansenlig tidningsannons kan rymma skador som orsakar livslånga rörelsehinder och ett oerhört lidande. Vi kan alla ha mardrömmar om att få ett meddelande från sjukhuset eller möta poliser som ringer på dörren när man väntar på någon när och kär. Tyvärr, herr talman och riksdagskolleger, händer det alldeles för ofta i verkligheten.

Man blir oftast skakad av den nonchalans som vi ser och visar ute i trafiken på vägar och på gator och över den dåliga hänsyn vi visar för varandra. Den första segern i kampen mot trafikdöden måste vi alla vinna över våra egna sinnen. Vi får varken som riksdagsledamöter eller som människor utanför detta hus bli avtrubbade för dessa problem. Vi får inte heller vara rädda för att ta tag i problemen och göra något åt dem om vi ser felaktigheterna.

Tyvärr är nog verkligheten den att lösningen på problemen vad gäller de flesta trafikolyckor på något sätt ligger hos oss själva. Vi följer tyvärr inte de regler och restriktioner som finns. Vi resonerar som vanligt: "Det drabbar inte mig eller de mina." Det har visat sig många gånger att det inte fungerar så i verkligheten, och så sitter man där med ett ångerfullt hjärta.

Vi beslutsfattare har här ett stort ansvar och måste ibland när det inte fungerar ta i med nya och hårdare tag, se över regelsystemet, skapa nya skärpta regler och tillsammans med berörda organisationer se till att medborgarna i sin bil eller på sin motorcykel, cykel eller moped följer de regler som finns och tar den hänsyn som behövs. Detta kan kosta pengar och bli en dyr affär för staten, men det är en nödvändighet och en investering för framtiden i form av besparat lidande och utebliven sjukhusvård.

Eftersom vi i folkpartiet liberalerna tillsammans med moderaterna och centern i vissa fall anser att majoriteten i utskottet inte går tillräckligt långt och tar till sig de åsikter vi har i vissa trafiksäkerhetsfrågor, har vi i detta betänkande ett antal reservationer gemensamt.

I reservation nr 3 har vi pekat på att det finns många orsaker till trafikfaror, t.ex. trafikmiljön, dåliga vägar, otydlig skyltning, omdömeslöshet, ohälsa och alkohol- eller drogpåverkan. Det är alltså inte alltid bara en skärpning av hastighetsbegränsningar som behövs.

Detta är också orsaken till reservation nr 4, där vi tillsammans med moderaterna vill ha en förbättrad olycksstatistik. Därför anser vi att det utvecklingsarbete som inletts hos trafiksäkerhetsverket måste prioriteras.

Beträffande reservation nr 5 angående inrättandet av en haverikommission är det glädjande att TSV nu har påbörjat arbetet med att undersöka vissa trafikolyckor, att försöksverksamhet skall bedrivas på två orter och att det på dessa orter skall finnas en s.k. haverigrupp. I reservationen anser vi att denna fråga är så angelägen att en undersökning snarast bör göras av de flesta olyckor, vilket bör vara ett reguljärt inslag i trafiksäkerhetsarbetet.

I reservationerna nr 6, 7 och 8 har frågan om kontrollbesiktningarna och om monopolet inom bilprovningen tagits upp. Jag vill här endast hänvisa till innehållet i reservationerna och till vad moderaternas representant har framfört här i debatten.

Folkpartiet har också ett särskilt yttrande som handlar om oskyddade trafikanter. Vi tar där upp frågan om användandet av reflexer och belysning på

cyklar. Jag måste erkänna att jag ibland känner mig skakad över den nonchalans som mycket ofta visas av cyklister och gående som inte använder belysning och reflexer. Det känns bittert att polisen inte har resurser för att klara av denna övervakning. Det känns också bittert att vi människor inte har sådant ansvar att vi förstår faran med att inte använda dessa nödvändiga hjälpmedel för att inte vara en fara i trafiken.

Detta är ett typexemel på ett område där vi som beslutsfattare måste ta ett ansvar och skapa mer resurser för att kunna bevaka denna ur trafiksäkerhetssynpunkt så viktiga fråga samt kunna ge den information som vi tydligt märker behövs.

Herr talman! Jag anser att vi i folkpartiet liberalerna med våra reservationer och vårt särskilda yttrande har klargjort vad vi anser i de frågor som detta betänkande tar upp. Därför kommer jag inte att särskilt yrka bifall till någon av reservationerna.

Anf. 172 VIOLA CLAESSON (v):

Herr talman! Detta är lika allvarliga ting som det förra ärendet vi diskuterade, som gällde riksfärdtjänst och handikappades situation i trafiken. Ändå känner jag inte alls igen mig här i kväll. Sten Andersson i Malmö, som nyligen var uppe i talarstolen, säger att bilen har kommit för att stanna. Tänk om det vore så väl. Då skulle vi inte behöva stå här och diskutera dessa frågor över huvud taget – eller hur? Sten Andersson, som är känd som en av de största bilentusiasterna, tänkte sig nog inte riktigt för. I så fall skulle vi slippa en massa elände och trafikoffer, slippa en massa miljöproblem osv.

Dessutom använder Kenth Skårvik termer som "första segern i kampen". Jag känner inte alls igen mig när en liberal talar i sådana termer. De brukar säga att jag är för drastisk om jag använder den typen av uttryck.

Men det handlar som sagt om allvarliga ting.

Den fråga som de flesta faktiskt aldrig ens snuddar vid är den trafikstruktur som ofta är anledning till att vi har de enorma problem som vi har, bl.a. beträffande antalet dödade och skadade i trafiken. Det gäller den ökade bilismen i Sverige – och så räknar man med att den skall öka ytterligare. Bilindustrins egna företrädare varnar t.o.m. för en kommande "trafikinfarkt". Med det uttrycket menar man helt enkelt att antalet bilar håller på att spränga alla gränser, så att man aldrig kommer att kunna bygga och asfaltera så många vägar som motsvarar denna enorma utveckling.

Jag skall nöja mig med detta och yrka bifall särskilt till reservation nr 1, som handlar om den fråga som är huvudpoängen när vi diskuterar detta. Bilismen måste minskas. Hela trafikstrukturen måste läggas om, så att trafik förs över från personbilism till kollektivtrafik, från tunga transporter till sjötransporter och järnvägstrafik.

Naturligtvis står jag bakom alla de reservationer som jag har varit med om att underteckna, men jag yrkar alltså särskilt bifall till reservation nr 1.

Anf. 173 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Herr talman! Det är roligt att Viola Claesson känner sig hemma här i kammaren i dag. När man börjar prata om kamp förstår jag att hon känner sig hemma.

Det är bara synd att hon gör som många andra socialister, inte talar om helt och hållet vad vi säger. Vad jag sade var: "Den första segern i kampen mot trafikdöden måste vi alla vinna över våra egna sinnen." Jag tycker det är bra att det kommer med i protokollet.

Anf. 174 VIOLA CLAESSON (v) replik:

Herr talman! Jag är lika lycklig över varje liten seger också i samma kamp, för en gångs skull.

Anf. 175 HANS LINDFORSS (mp):

Herr talman! Trafiken i vårt land ökar enligt beräkningar med 3–4 % årligen. Det medför också att antalet trafikolyckor ökar.

Därför har miljöpartiet i reservationer föreslagit att åtgärder skall sättas in för att komma till rätta med åtminstone ökningen av den markbundna trafiken och på den vägen nå en minskning av antalet trafikoffer. Vi tror att om tillräckliga satsningar görs på kollektivtrafik, med bussar och spårbunden trafik, finns det möjlighet att fram till 1995 få en minskning av trafikintensiteten med 25 % räknat i fordonskilometer.

I dag har vi stora kostnader på sjukvårdssidan på grund av att vi är så rädda för att satsa offensivt på just kollektivtrafiken. I samband med begäran om utbyggnad av spårbunden trafik och busstrafik sägs från alla håll att medel saknas och att det kostar för mycket. Ändå finns det uppenbara vinster att göra här. Kanske skulle en utbyggd kollektivtrafik innebära en minskning av antalet olyckor på våra vägar med upp till 50 % fram till sekelskiftet. Miljöpartiet tror på det.

Vi tror också att det behövs mycket information på detta område. Det behövs information om hur en person kan minska riskerna för att drabbas av olyckor på vägarna. Det kan man göra genom att åka kollektivt. Det behövs dels ett kollektivtrafiknät, dels litet reklam om detta nät – inte bara besked om nedläggningar och indragningar samt hänvisningar till att det kostar för mycket. I dag finns det försvinnande litet information kring detta.

Det är inte bara för den minskade olycksrisken som vi behöver åtgärda trafikökningen i vårt land. Vi måste också komma åt de miljöbetingade sjukdomarna. Vi har nyligen fått rapporter om att man räknar med att uppåt 800 människor om året dör i cancer i våra storstäder på grund av föroreningar från trafiken. Det är lika många som årligen omkommer på vägarna.

Det finns alltså stora vinster att göra här för samhället, för att inte tala om situationen för den enskilde individen, med det lidande och elände som bilarna åstadkommer.

Jag som kommer från en glesbygd vet att det finns trakter där många människor är beroende av sin bil för att kunna nå arbete och affärer samt få sociala kontakter med vänner och bekanta. Det är långt mellan gårdarna i Norrland, och vinterkylan kan vara svår. Då kan det många gånger vara tryggt att ha en bil.

Jag vill sedan vända mig till Sten Andersson i Malmö. Han tyckte inte att man skulle kosta på gamla bilar så mycket utan att vi skulle ha råd att köpa nya bilar. Men där inte arbete finns i tillräcklig utsträckning, får man kanske nöja sig med en gammal bil. Många uppe i Norrlands inland är duktiga på

att vårda sin gamla bil. De lägger ned mycket möda och pengar på att hålla den i ett skick så att de kan åka med den. Pengarna kanske inte räcker till för att sätta in avgasrening på den bilen om de inte får ett bidrag till detta. Det kanske t.o.m. är så att de inte känner till detta med miljöföroreningar, olycksstatistik och sjukdomar på grund av bilarna – det är ju mest storstadsproblem. Vi i miljöpartiet tycker i alla fall att de skall få behålla sina bilar men att de bör få hjälp med att förse dem med avgasrening. Därför har vi föreslagit en höjning av bidragen till sådana åtgärder. Vi vill locka dem att göra en insats för miljön även när den egna ekonomin kan vara knal.

När det gäller kontrollbesiktningen av fordon delar miljöpartiet utskottets mening att vissa förändringar i besiktningsintervallen är berättigade. Kan det frigöra resurser för en ökad trafikövervakning så har man vunnit en hel del på den vägen också.

Vi tycker också att det är en förändring i rätt riktning om obligatorisk ombesiktning inte behöver ske efter en anmärkning vid den ordinarie besiktningen. Det går ju så bra, när polisen stoppat en bil efter vägen och påpekat att strålkastaren på höger sida inte fungerar, att åtgärda detta på en verkstad och skicka intyg till polisen att så är gjort inom ett visst antal dagar. Det borde kunna vara likadant också vid besiktningen.

Det finns ju de som har långt till ASBs lokaler, och därför tycker vi det är rimligt att t.ex. i Årjäng och Torsby på försök få utföra kontrollbesiktning på en lokal verkstad i samarbete med ASB. Slår ett sådant försök väl ut är ju mycket vunnet, och går det fel så är inte alltför mycket förlorat.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till alla de reservationer som miljöpartiet har skrivit under, och i övriga stycken yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 176 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att det händer mycket på trafiksäkerhetsområdet under innevarande år. Nästa månad presenterar körkortsutredningen, KK 2000, sitt förslag. Nyligen startade den utredning som bl.a. behandlar effektiviseringen av trafiksäkerhetens organisation. Sammantaget kan vi säkert genom dessa utredningsförslag ytterligare förbättra trafiksäkerheten efter våra vägar.

Under föregående år har dessutom antalet dödade och skadade minskat avsevärt, och vi får hoppas att den trenden står sig samt att vi genom nya grepp kan minimera antalet olyckor totalt.

I detta betänkande, nr 23, har trafikutskottet behandlat de aktuella motionerna. Som vanligt är utskottet överens i huvuddragen, men naturligtvis finns det skillnader som resulterat i reservationer. Det gäller t.ex. i den första reservationen, där man helt enkelt vill minska vägtrafiken med 25 % för att öka trafiksäkerheten. Från utskottsmajoritetens sida väljer vi i stället att satsa på att bygga ut järnvägen och därigenom skapa förutsättningar för att överföra både person- och godstransporter till järnväg.

I en annan reservation anser moderaterna och folkpartisterna att det satsas för mycket på att få ner hastigheterna efter vägarna och att för litet ägnas åt förarfelen i trafiken.

Låt mig först notera att om alla höll hastighetsgränserna efter våra vägar

skulle 200 människoliv sparas årligen. Sedan är det ju faktiskt så att förarfelen i trafiken ökar i takt med hastigheterna. De förarfel som sker i låga hastigheter kan i stor utsträckning justeras eller innebär bara ett tillbud, medan samma förartavla i högre hastigheter kan få tragiska konsekvenser för de inblandade. Detta är en ytterligare anledning till att arbeta med hastighetsanpassning är angeläget.

Ett annat krav som diskuteras i utskottsbehandlingen är en förbättrad olycksstatistik. Här pågår ett utvecklingsarbete av trafiksäkerhetsverket, TSV. Från majoritetens sida tycker vi att detta tillgodoser de motionskrav som framförts därvidlag.

När det gäller de årliga kontrollbesiktningarna aviseras en ändring så att kontrollbesiktningarna efter två år behålls medan besiktningen det tredje året slopas. Mot detta reserverar sig moderaterna och vill i stället att besiktningen inte skall ske förrän det tredje året.

Huvudskälet till att den första kontrollbesiktningen bör ske under andra året efter det som anges i bilarnas årsmodellsbeteckning är den körsträckegräns som gäller för tillverkaråtagandet beträffande avgasreningen. Med nuvarande ordning hinner knappt 5 % av bilarna köras längre än 8 000 mil före den första kontrollbesiktningen. Skulle besiktningen senareläggas med ett år beräknas närmare 25 % av bilarna hinna passera gränsen 8 000 mil, varefter fel på avgasreningen måste repareras på fordonsägarnas bekostnad. Kontrollen av avgasreningen är viktig såväl från miljösynpunkt som från konsumentpolitisk synpunkt.

Det finns även andra skäl för att bibehålla tvåårsbesiktningen. Värdet av den statistiska redovisningen av besiktningsresultatet minskar om besiktningen senareläggs. Störst nytta gör resultaten när de läggs till grund för ändringar av konstruktioner som gett dåliga resultat. Om första kontrollbesiktningen sker efter två år är resultaten i många fall användbara som grund för ändringar av sådant som fortfarande är i produktion. Varje senareläggning minskar den möjligheten.

Det finns naturligtvis också ett värde i att bilkonsumenter och serviceorganisationer tidigt uppmärksammas på brister som uppträder i större antal på bilmodeller som inställs för första gången till besiktning. Bland tvååringarna i AB Svensk Bilprovnings senaste upplaga av skriften Bilens svaga punkter finns t.ex. en bilmodell med en anmärkningsfrekvens av 28 % på grund av för hög koloxidhalt, den två år gamla medelbilen har 0 %, tre bilmodeller med över 10 % anmärkningar på bromsarna, medelbilen har 3 %, och fem bilmodeller med över 20 % anmärkningar på kommunikationssystemet, medelbilen har 10 %.

Ett annat område som diskuterats i trafikutskottet handlar om krav som framförs från moderat- och folkpartihåll om upphävande av ASBs monopol. I det här sammanhanget är det viktigt att komma ihåg att av stor betydelse för kvaliteten på besiktningarna är den enhetliga utbildningen av personalen och den fortbildning som regelbundet sker. Även den tekniska utrustningen har stor betydelse och måste underhållas och kalibreras regelbundet för att ge tillförlitliga resultat. Om man inte är beredd att acceptera en lägre kvalitet på besiktningarna, krävs någon form av tillsyn och övervakning av de verkstäder som jämsides med ASB skulle utföra besiktningar. Det är viktigt att

kostnaden för detta tas med i kalkylen, liksom merkostnaderna för utbildning av personal, godkännande av verkstäderna och de särskilda säkerhetsarrangemang som krävs när rapportering av besiktningsresultaten till bilregistret sker från flera olika kontrollorgan. Detta är kostnader som i sista hand får betalas av bilägarna.

Erfarenheterna från länder där fordonskontroll utförs av auktoriserade verkstäder kan knappast anses tyda på att detta totalt sett är ett billigare system. Risken för varierande kvalitet anses vara stor när personalen bara delvis arbetar med kontroll av fordon. Verkstadens beläggning med andra arbeten kan också inverka på resultaten, även om man eftersträvar objektivitet.

Sprids fordonskontrollen ut på fler händer kan visserligen servicegraden ökas. Det bör emellertid observeras att ASBs stationsnät redan nu är utbyggt så att över 97 % av bilägarna har en bilprovningsstation inom 30 km enkel resa och i det närmaste 99 % har högst 60 km till bilprovningen. Ett femtiotal av de totalt 176 bilprovningsstationerna har kvällsöppet någon dag i veckan. Väntetiderna har hittills under 1991 legat väl inom policymålet, högst tio arbetsdagar, på de flesta av stationerna.

Den enhetliga avgiftssättningen för kontrollbesiktning och andra besiktningar innebär att ägare av yngre, välvårdade bilar får vara med och betala de mera tidsödande och kostnadskrävande besiktningarna av äldre bilar med fler fel. På samma sätt får tätortsbilisterna hjälpa till att betala de dyrare besiktningarna i glesbygderna. Ett fyrtiotal av bilprovningsstationerna drivs i dag utan att ge full kostnadstäckning, och ytterligare ett trettiotal ger ett mycket begränsat bidrag till de gemensamma kostnaderna.

Vill man öppna möjlighet till konkurrens inom fordonskontrollområdet bör det självfallet vara en konkurrens på lika villkor och med tillräckligt hög kvalitet och minst lika bra service som ASB i dag erbjuder, inte minst i glesbygder. Det innebär att man måste vara beredd att göra relativt stora förändringar. Bl.a behöver man antagligen frångå den enhetliga avgiftssättning som råder.

"Provplatser som har andra huvudmän", dvs. sådana som drivs av Motormännen och OK finns såvitt vi vet bara på orter där även ASB har anläggningar. Det framgår inte vad som skall anses ingå på "fullt utrustade verkstäder". Ännu så länge är det bara ett begränsat antal större verkstäder som har bromsprovningsutrustning. Det måste anses principiellt tveksamt att låta märkesverkstäder svara för kontrollen av fordon av det egna märket. Opartiskheten skulle kunna ifrågasättas vid en sådan ordning.

Beträffande reservationerna 8 och 9 om kontrollbesiktningar i glesbygd genom verkstäder från moderaterna och folkpartiet resp. centern, vänsterpartiet och miljöpartiet finns det anledning att nämna att ASBs service i glesbygderna även inkluderar viss särbehandling av kunder som har lång resväg. Dessa får i stor utsträckning möjlighet att omgående åtgärda brister och visa upp fordonet på nytt samma dag för att inte behöva företa en ny resa efter ett underkännande. Verkstäderna på stationsorterna är införstådda med behovet av sådan "akutservice".

Det är också viktigt att komma ihåg att den flera månader långa perioden då kontrollbesiktning skall ske ger goda möjligheter att samordna besiktningsresan med besök på stationsorten som föranleds av andra orsaker. For-

donsägarna i glesbygder är ju ofta hänvisade till stationsorten även för att få tillgång till andra former av service.

Beträffande möjligheten till samverkan med lokala verkstäder bör framhållas, att den utrustning som verkstäder på mindre orter förfogar över sällan inbegriper bromsprovare. Utan bromsprovare är det svårt att kontrollera bromsarna på ett tillfredsställande sätt, speciellt under vinterförhållanden.

Det är för övrigt märkligt att de tre partier som säger sig företräda miljöintressena kan tänka sig att låta verkstäder med kommersiellt intresse sköta denna kontroll, som blir allt viktigare under 1990-talet. Låt oss i stället tillsammans arbeta för att ASB ytterligare kan bygga ut sitt servicenät även i glesbygderna!

Vidare har utskottet behandlat bidrag till reningsutrustning på äldre personbilar. Analyser har visat att skärpta avgaskrav för nya bilar ger bättre effekt än en höjning av dessa bidrag till reningsutrustning. I propositionen om en god livsmiljö anges att införandet av miljöklasser för nya bilar samt skärpta krav på bilar, bussar och arbetsfordon verkligen är kostnadseffektiva sätt att minska utsläppen av kväveoxider. Det är däremot inte systemet med bidrag till reningsutrustning för äldre bilar. Därför anser vi att systemet med bidrag till dessa bilar kan upphöra.

Slutligen har den ständigt återkommande frågan om hur informationsinsatserna skall nyttjas på ett bättre sätt behandlats. Motionärerna vill att NTF på ett bättre sätt skall informera för att få fler som åker kollektivt och propagera för trafiksäker kollektivtrafik. Trafikutskottets majoritet är dock inte beredd att föreslå att statens bidrag skall specialdestineras på detta område.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda vill jag yrka bifall till trafikutskottets hemställan i betänkande nr 23 på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 177 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Herr talman! Jag vill med Sten-Ove Sundström diskutera den fråga som tas upp i reservation 3. Den handlar ju inte bara om förarfelen, utan framför allt tycker vi reservanter att man ganska ensidigt har tittat på hastighetsbegränsningar. Som jag nämnde i mitt anförande borde man kanske många gånger titta på helt andra saker såsom trafikmiljö, dåliga vägar och otydliga skyltningar, omdömeslöshet och inte minst alkohol- och drogpåverkan. Vi tror att detta är en viktig faktor, som inte alltid har direkt med hastigheten att göra.

Fortfarande finns det många dåliga vägar med relativt hög hastighet, t.ex. 90 km/tim, samtidigt som vi också har 90 km/tim på en mycket fin motorväg.

Vi har alltså velat göra en komplettering. Det är inte så att det ena tar bort det andra.

När det gäller bilprovningssidan är jag övertygad om att det finns många duktiga verkstadsmänniskor inom näringslivet och bilindustrin som säkert skulle kunna ta hand om även bilprovningar. Jag tycker inte att man skall bortse från tanken på att slopa monopolet och låta exempelvis märkesverkstäder ta hand om efterkontrollen. Jag vill fråga Sten-Ove Sundström, som just nu är motståndare till den här principen, hur han har tänkt sig det hela den dag vi får ett EG-avtal. Såvitt jag förstår är principerna när det gäller att

utse verkstäder för efterkontroll helt annorlunda inom EG. Det vore intressant att få socialdemokratins syn på detta.

Anf. 178 HANS LINDFORSS (mp) replik:

Herr talman! Jag vill fråga Sten-Ove Sundström hur anlitande av en kommersiell bilverkstad kan stå i konflikt med miljöhänsyn. Det var ju vad han sade. Han menade att det vore konstigt om jag som miljöpartist anlitade en kommersiellt inriktad verkstad för åtgärdande av fel på min bil efter en kontrollbesiktning. Jag är tacksam för ett förtydligande.

Anf. 179 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Låt mig till Kenth Skårvik säga att det självfallet inte bara är hastigheten som orsakar incidenter och olyckor i trafiken. Det kan röra sig om felbeteenden hos föraren, och det kan också vara dåliga vägar som orsakar olyckor i trafiken. Men det är ändå viktigt att notera att just de höga hastigheterna utgör ett stort problem. Som jag nämnde i mitt anförande kan det som förare vara svårt att undvika små incidenter om man håller för hög hastighet. Det är ju inte heller ovanligt att människor kör för fort på våra vägar. Det är således oerhört viktigt att se till att förarna håller sig inom den tillåtna hastigheten. Det kan i sin tur bidra till att förbättra olycksstatistiken.

Hastighetsanpassningen är kanske den viktigaste faktorn när det gäller att undvika olyckor. Men naturligtvis är dåliga vägar också en olycksorsak. Detsamma gäller felbeteenden hos förarna. Som Kenth Skårvik själv nämnde pågår det aktiviteter i olika utredningar för att komma till rätta med de förmodade andra felen. Åtgärder kommer att föreslås, varför vi får anledning att återkomma till den saken.

Det finns naturligtvis möjligheter att bygga ut ASBs service ytterligare. Det går dock inte att komma ifrån några grundläggande faktorer. Det finns faktiskt skäl, Hans Lindforss, som gör att man bör vara försiktig med att släppa ASBs monopol. Verkstäder i glesbygden har ofta begränsade resurser, inte minst i fråga om bromsprovningsutrustning. Därför är det angeläget att i stället bygga ut ASBs servicegrad.

Anf. 180 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Herr talman! Jag är fullt övertygad om att hastigheten har mycket stor betydelse för olycksfrekvensen. Jag vädjar om att vi alla hjälps åt att få fram resurser så att övervakningen kan bli sådan att de som kör både 30, 40 och 50 km över den tillåtna hastigheten tas bort från våra vägar. De orsakar nämligen mycken irritation och olyckor som drabbar många människor.

Anf. 181 HANS LINDFORSS (mp) replik:

Herr talman! Vi i miljöpartiet är helt medvetna om att kraven på kunskaper och utrustning för att besiktiga bilar måste vara mycket höga. Annars blir inte besiktningarna av tillräckligt stort värde. Jag vill inte obetingat reservera att vi skall låta olika verkstäder utföra efterkontrollen. I stället har vi gått med på en försöksverksamhet. Vi har således inte tagit ställning till frågan hur verkstäderna skall vara utrustade och vilken utbildning persona-

len skall ha. Det måste ske i samarbete med ASB, som det också står i vår reservation.

Anf. 182 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! För att vi skall kunna kontrollera utsläppen från bilarna framöver tror jag det är mycket viktigt, Hans Lindforss, att tillse att de verkstäder som anlitas för efterkontroll har en riktig utrustning. Förutsättningen är att man, som också miljöpartiet föreslår, för över denna efterkontroll från ASB till enskilda verkstäder.

Som jag tidigare nämnde har många verkstäder i dag en begränsad utrustning för att kontrollera t.ex. bromsar. Det om något gör väl att man måste vara mycket försiktig och inte vara så snabb i vändningarna som miljöpartiet föreslår beträffande denna efterkontroll.

Jag håller helt med Kenth Skårvik om vikten av att övervakningen av trafiken måste öka. Det gäller att samordna resurserna. Som Kenth Skårvik är medveten om pågår det en utredning för att föreslå åtgärder även på detta område. Saker och ting är alltså på gång, och förbättringar på detta område kommer säkert att ske ganska snart.

Anf. 183 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! I diskussionen om åtgärder i trafiksäkerhetsarbetet har det talats om att föra över mer trafik från väg till järnväg. Jag vill framhålla att det också är viktigt med en vettig samhällsplanering i vårt land. Det innebär exempelvis närhet mellan bostad och arbete samt mellan kommersiell, kommunal och kulturell service. Förbättringar på dessa områden skulle säkert öka trafiksäkerheten. Det är riktigt, som Sten-Ove Sundström sade, att utskottsmajoriteten har sagt att det är viktigt att satsa på järnvägen. Det hade varit bra om socialdemokraterna hade insett det tidigare, Sten-Ove Sundström. De senaste dagarna har de börjat förstå att man måste satsa mycket mer på järnvägen och att det är mycket positivt för trafiksäkerheten.

Centern för en morotspolitik. Vi vill inte förbjuda varken personbils- eller lastbilstrafik, men vi vill ha en effektiv järnväg med dubbelspår och snabbtåg som gör att företag väljer att frakta sitt gods på järnväg. Det skall vara så att människor väljer snabbtåget före bilen. Även det gör att trafiksäkerheten ökar.

Centern har också föreslagit andra åtgärder, t.ex. att grusvägarna skall asfalteras. Sten-Ove Sundström sade själv alldeles nyss att dåliga vägar också försämrar trafiksäkerheten. Det är precis vad centerpartiet har sagt.

Herr talman! Jag skall kommentera några av reservationerna till detta betänkande. En av dem gäller kontrollbesiktningar i glesbygd. Jag blev litet besviken på Sten-Ove Sundström när han mer eller mindre riktade ett angrepp mot verkstäderna ute på landsorten och sade att de var dåligt utrustade. Min erfarenhet är att det finns många bra verkstäder med duktigt folk även på landsorten. I reservationen står att lokala verkstäder skall samarbeta med ASB så att kontrollbesiktningar får ske på den lokala verkstaden. Självklart räcker det inte med en hammare och en hovtång för att klara det, utan det krävs ordentliga verktyg och andra instrument samt att ASB kontrollerar att arbetet blir rätt utfört. Det viktiga är dock att arbetet blir utfört.

Det är betydelsefullt för både samhället och enskilda människor i berörda områden. I reservationen sägs att en sådan ordning bör prövas i Årjäng och Torsby. Det gör mig besviken att vi inte heller i år har fått majoritet för det förslaget.

En annan reservation gäller bidrag till reningsutrustning på äldre personbilar. Självklart är det riktigt vad Sten Andersson i Malmö sade att det är skillnad på nya och äldre bilar i fråga om reningsutrustning.

Alla människor kan t.ex. inte gå och byta till sig en ny bil. Vi kan bl.a. höja skrotningspremien. Man skall då inte underskatta att detta medför en fördel när det gäller luften. Det blir bättre genom att man gör dessa insatser, även när det gäller begagnade bilar.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 10. Jag är besviken över att andra partier som har talat om detta – framför allt folkpartiet – och tyckt att det är riktigt att vi måste åtgärda detta med bilar och att vi skall förbättra miljön inte har kunnat ställa upp. Jag tycker att utskottet med majoritet skulle ha kunnat ställa sig bakom den motionen.

Herr talman! Kvällens timma är sen. Jag skall inte yttra mig mycket mer i det här ärendet, utan jag nöjer mig med detta.

Anf. 184 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det var ett par saker i Rune Thoréns inlägg som föranledde mig att begära ordet. Han sade att socialdemokraterna skulle ha vaknat tidigare när det gäller att satsa på järnväg. Man kan alltid fundera över hur det skulle ha blivit om man hade gjort stora satsningar tidigare. Vi har inte varit i avsaknad av satsningar på järnväg i landet förrut heller. Som Rune Thorén väl känner till, diskuterar vi nu i utskottet mångmiljardsatsningar på kollektivtrafiken bl.a. på järnvägens område. I ärlighetens namn måste vi erkänna, Rune Thorén, att det inte skedde under de borgerliga regeringarnas period. De vaknade aldrig i det här sammanhanget.

Det är naturligtvis riktigt som Rune Thorén säger att det finns många bra verkstäder på glesbygden. Som jag sade i mitt anförande sker redan nu en samverkan mellan ASB och verkstäderna. I glesbygdsområden fungerar det oftast så att man servar kunder på de mindre verkstäderna när det rör sig om mindre fel. Man har då möjlighet att komma igen samma dag när man ändå är på orten och få en snabbesiktning av felen.

En anledning till att man skall vara försiktig med att lägga över denna verksamhet från Bilprovningen till verkstäder är just att få verkstäder har t.ex. den kvalificerade bromsutrustning som krävs för att man skall kunna göra en saklig bedömning. Opartiskheten är dessutom oerhört viktig i bilprovningsverksamhet. Det kan vara svårt att åstadkomma den när t.ex. märkesverkstäder besiktigar sina egna märken.

Anf. 185 KENTH SKÅRVIK (fp) replik:

Herr talman! Rune Thorén kände sig besviken över att han hade fått göra en egen reservation beträffande miljörening av bilar. Jag kan också tycka att det hade varit mycket roligt och angeläget att vara med och skriva en sådan reservation. När man tänker tillbaka litet i denna fråga, finner man att den inte har blivit den stora sak som vi trodde att den skulle bli från början när

vi satsade pengar. Vi har talat oss mycket varma för att man skall ge bidrag för att det skall kunna sättas in katalysatorer på gamla bilar.

I år har vi resonerat oss fram till att i detta läge – det har gått ett antal år, och en hel del gamla bilar har försvunnit – anser vi att det är mera angeläget att satsa mera pengar i bilskrotningsfonden och därigenom få bort en hel del av de gamla bilarna. Det skall vara angelägnare att skrota dem kanske litet tidigare än förrut. Det skall också vara angelägnare att för miljöns skull få bort dem ifrån skogar och gamla vägar ute i skogen där bilarna ofta står som rostiga plåtlådor. Vi tror att vi i detta läge har valt rätt väg, och vi har satsat ganska mycket pengar i bilskrotningsfonden i stället.

Anf. 186 RUNE THORÉN (c) replik:

Herr talman! Det är nog inte riktigt sant, Sten-Ove Sundström, att den borgerliga regeringen inte gjorde något under 70-talet och början av 80-talet. Om jag inte är fel underrättad togs initiativet till snabbtåget som i dag går mellan Stockholm och Göteborg av den regeringen så att man kunde sätta i gång detta. Bl.a. var min företrädare mycket aktiv på det området. Det gjordes också en hel del andra saker när det gäller länsbolagens tillkomst osv.

Jag kritiserade att ni inte har hängt med i utvecklingen av järnvägen när det gäller pengar. Centern har hävdat att ytterligare 40 miljarder kronor skulle haft mycket stor betydelse. Den kritiken riktar jag inte bara mot socialdemokraterna utan även mot andra partier som inte har kunnat ställa upp på det. En satsning på järnvägen – en satsning där man från banverket vet vad man har att göra och kan planera ordentligt – är nog en av de bästa åtgärder man kan vidta för trafiksäkerhetsarbetet.

Till Kenth Skårvik vill jag säga att jag självfallet skulle ha varit gladast i centerpartiet om vi inte hade behövt ha någon reservation alls i detta ämne utan i stället hade haft ett enhälligt utskott bakom oss i denna viktiga miljöfråga.

Anf. 187 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Kvällen är sen, och därför skall jag hålla mig till det ämne som behandlas i betänkandet, trafiksäkerhet, och inte den järnvägsdebatt som har pågått under den senaste halvtimmen.

I motion T442, som behandlas i detta betänkande, har jag framfört synpunkter på vad som gäller vid besiktning av äldre bilar och på att man före ett ägarbyte skall kräva att äldre fordon skall vara besiktigade inom den senaste tremånadersperioden före ägarbytet. Utskottet har hänvisat till att det i april 1989 gjordes en överenskommelse mellan konsumentverket och Motorbranschens Riksförbund, MRF, om att man skulle utfärda riktlinjer för varudeklarationer av gamla bilar. Den trädde i kraft i oktober 1989.

Enligt dessa riktlinjer skall alla företag som saluför begagnade bilar till enskilda konsumenter varudeklarera bilarna. Bilarnas trafiksäkerhet skall dokumenteras på samma sätt som vid kontroll och besiktning hos Svensk Bilprovning. Det är riktigt, men det är faktiskt inte det som min motion handlar om. Det berör nämligen inte 60 % av de begagnade bilarna som säljs i detta land och som inte hanteras av den auktoriserade bilhandeln som är ansluten till Motorbranschens Riksförbund. I ungefär 40 % av fallen kan konsumen-

ten kräva garantier. Bilen har då köpts i den auktoriserade handeln. 60 % av all handel med begagnade bilar sker alltså mellan privatpersoner. Även om det kan röra sig om privatpersoner som själv köper bilar, måste man nog sätta citationstecken kring ordet privatpersoner.

Det sker i dag t.ex. inte en oväsentlig handel på Täby galopp. Man får betala en avgift och ställa upp sin bil där. Man säger att man säljer den privat. Där sker dock en mycket stor svarthandel. Det finns ingen kontroll av vem som äger bilen. Det sägs att det är moster, svärmor osv. Konsumenten har ingen rätt att kräva något efter det att affären är gjord. Konsumenten ringer i sin förtvivlan till Motorbranschens Riksförbund, konsumentombudsmannen och t.o.m. till JO, men man kan inte göra någonting. Man kan inte kräva några garantier när handeln har skett mellan privatpersoner. Detta är i dag ett stort bekymmer för många människor som för sparpengar och lånade pengar köper en bil privat, eftersom det skall vara så bra, billigt och garanterat. Men det är precis tvärtom.

Detta har jag sagt i min motion. Utskottet har tyvärr inte riktigt förstått det. Trots att utskottet har så många experter på området, har ingen fattat något. Jag har förståelse för det den här gången. Många av utskottets ledamöter har tagit del av detta i kväll. När jag återkommer med en motion nästa gång, hoppas jag att man förstår att detta innebär att man skyddar de 60 % som köper bil på icke-konsumentgaranterade grunder. Herr talman! Det är nödvändigt att få uttrycka detta till riksdagens protokoll.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 april.)

17 § Tekoindustri och tekohandel

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU25 Tekoindustri och tekohandel (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 188 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Marknadsläget för tekoindustrin i stort kännetecknas av en bestående global överkapacitet. Utbudet av tekovaror är mycket stort från både industri- och utvecklingsländer. I det läget är det de allmänna villkoren för företagsamheten i Sverige som avgör de svenska tekoföretagens utvecklingsmöjligheter.

Det rekordhöga svenska kostnadsläget är den främsta orsaken till tekoindustrins tillbakagång.

I SINDs PM TEKO 90 konstateras att arbetskraftskostnaderna per producerad enhet stiger väsentligt snabbare i Sverige än hos konkurrentländerna inom OECD-området. Man spår fortsatt försämrad internationellt konkurrensläge för svensk teko.

Socialdemokraterna har med den misslyckade tredje vägens politik starkt bidragit till tekoindustrins krissituation. I takt med att skatterna stigit har tekos bekymmer ökat. Högskattepolitiken har lett till låg tillväxt, hög infla-

tion, ökade lönekrav och högt kostnadsläge. Teko, liksom övrig svensk industri, har försatts i en sämre konkurrenssituation än i länderna i vår omvärld.

I mindre arbetsintensiva branscher har man hittills klarat sig bättre tack vare att den långa internationella högkonjunkturen, devalveringarna och ett förmånligt oljepris skymt sikten och dolt obalansen i den svenska ekonomin.

Den arbetsintensiva tekoindustrin har hela tiden känt av och kämpat med det höga kostnadsläget. Konsekvenserna av världens högsta skattetryck har socialdemokraterna hela tiden negligerat. Deras oförmåga och ovilja att konstruktivt bekämpa kostnadsexplosionen är grundorsaken till tekos försämrade lönsamhet och till den hemmagjorda kris med dramatiskt stigande arbetslöshetssiffror som nu hela Sverige drabbas av. I stället för att rätta till grundfelen i den svenska ekonomin har socialdemokraterna år ut och år in med statligt stöd försökt reparera de skador som teko tillfogats genom den misslyckade politiken. Svensk tekopolitik har under en lång följd av år karakteriserats av subventioner och protektionism.

En fortsatt tillbakagång inom tekobranschen visar tydligt att statlig subventionspolitik är verklingslös. Antalet årssysselsatta har ständigt minskat. Under en femårsperiod har konfektionsindustrin förlorat 30 % av sin sysselsättning. Många företag har flyttat verksamheten utomlands. Textil- och trikåindustrin har också gått tillbaka. För textil och framför allt teknisk textil ser dock framtiden nu ljusare ut. Textila material används inom allt fler områden, och här har Sverige ett försprång jämfört med andra länder.

Den socialdemokratiska politiken förefaller mig många gånger märklig. Samtidigt som man försämrar företagens konkurrenssituation genom höga skatter, pålagor, socialistiska fonder och socialistisk styrning, försöker man med subventioner mildra verkningarna av sin egen politik. Det som svensk tekoindustri först och främst behöver är inte fortsatt stöd utan en tillväxtfrämjande politik med sänkt skattetryck, sänkt kostnadsläge, bättre småföretagar- och näringspolitik och alla andra förändringar beträffande villkoren för företagssamhet som vi moderater varje år föreslagit i våra motioner.

Herr talman! Importbegränsningarna inom teko upphör äntligen den 31 juli i år. Det är bra. Handelshindren har lett till högre konsumentpriser och fördyrade klädinköp. Inte minst är det de svenska barnfamiljerna som kommer att känna på att importrestriktionerna försvinner. Det är också bra för utvecklingsländerna att handelshindren på tekovaror nu försvinner. Under lång tid har Sverige bromsat importen från vissa utvecklingsländer och motverkat den industriella utvecklingen i dessa länder.

Något skydd för den svenska tekonäringen har inte multifiberavtalen gett. Sverige har, trots handelshindren, haft en mycket omfattande import av tekoprodukter. Protektionismen mot 15 utvecklingsländer har, i stället för att skydda svensk tekonäring, gagnat andra länder, länder inom EG och EFTA och länder som inte haft svenska handelshinder mot sig.

Den effektivaste biståndsinsats som Sverige kan göra är att bedriva handel med utvecklingsländerna. "Handel är bättre än bistånd", lyder en av UNCTAD myntad sanning. Denna sanning gäller i lika hög grad beträffande insatser för att stärka de öst- och centraleuropeiska länderna i deras utveckling mot marknadsekonomi. Därför måste Sverige avveckla de importrestriktioner som fortfarande finns för kläder och skor från dessa länder.

Reglerna om ursprungsmärkning av kläder är en annan företeelse som försvårar importen och som måste avskaffas. Få länder är så beroende av en fritt fungerande utrikeshandel som Sverige. Ett fritt utbyte av varor, tjänster och kapital är särskilt viktigt för ett litet land som vårt. Därför måste vi undvika protektionism i vår handelspolitik, och vi måste hålla rent framför den egna dörren. Annars blir vi inte trovärdiga.

Frihandel är också målet för den internationella handelspolitiken inom såväl EG, EFTA som GATT. Inom EG för man för närvarande en fortsatt protektionistisk politik när det gäller tekovaror. Sverige bör inom ramen för GATT och i kontakter med EG arbeta för att man även inom EG avskaffar handelshindren mot utvecklingsländerna. Sverige bör vara pådrivande i det internationella frihandelsarbetet.

Herr talman! Jag stöder samtliga reservationer med moderata namn men nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 2 och 8.

Anf. 189 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Låt mig börja med att yrka bifall till reservation nr 2, vilket för övrigt redan har gjorts.

Jag vill, herr talman, gärna säga att det Karin Falkmer gav uttryck för är grundläggande tankar som jag i allt väsentligt kan instämma i. Den svenska tekopolitiken har varit ett dyrbart äventyr. Den har kostat vårt land mycket, och den har varit ett hinder inte minst för de länder som vi i andra sammanhang säger oss vilja hjälpa. Om man ser till de begränsningar av handelsmöjligheterna, av importen, som den svenska tekopolitiken förorsakat, tror jag att det hade betytt väldigt mycket även för de människor som arbetar inom tekoindustrin, ifall man hade kunnat använda de pengar som utgått till subventioner på ett annat sätt.

Nu har dock regeringen sent omsider kommit på bättre tankar. Man kommer nu att avskaffa industristödet den 1 juli i år. Man arbetar för att i allt väsentligt upphäva importbegränsningarna. Man ställer också upp i de internationella sammanhangen för att få bort multifiberavtalet.

Det finns inte långsiktigt med den politik som regeringen nu för på tekosidan kvar några stora motsättningar mellan folkpartiet och socialdemokraterna. Jag kan heller inte förstå att det finns några stora motsättningar mellan moderaterna, folkpartiet och socialdemokraterna i den här frågan. När det däremot gäller den allmänna ekonomiska politiken är, som Karin Falkmer har utvecklat, motsättningarna tydliga och klara. En annan allmän ekonomisk politik skulle ha effekter även på tekosidan, precis som Karin Falkmer har sagt. Men när det gäller den speciella tekopolitiken är skillnaderna nu som sagt förhållandevis små.

Det finns emellertid några skillnader, och jag skall peka på några av dem. Vi tycker t.ex. att restriktionerna för import av kläder från länderna i Öst- och Centraleuropa borde avskaffas omedelbart. Vi anser på det här området att det är konstigt att vi skall gå ut med medel för att underlätta uppbyggnaden av dessa länders industri och samtidigt med andra handen blockera deras möjligheter att till vårt land sälja de varor som de är duktiga på att tillverka. Det är den här dubbelheten i handelspolitiken och biståndspolitiken som vi

från folkpartiets sida alltid och i alla sammanhang har vänt oss mot med kraft.

Vi föreslår vidare ett avskaffande av märkningen av tekoprodukter. De undersökningar som gjorts visar med stor tydlighet att den här märkningen inte fyller någon funktion för konsumenternas del. Konsumenterna efterfrågar den inte. Den enda effekten märkningen har är att det blir dyrare att importera, och det är ingen som gynnas av det – allra minst konsumenterna.

Ledamoten av folkpartiets riksdagsgrupp Lars Sundin är en kunnig och initierad anhängare av Proteko i Borås. Han har med skicklighet visat gruppen vilken betydelse Proteko har för utvecklingen av tekoindustrin i Sverige. Vi anser att man här skall ge ett anslag. Det anslag vi föreslår är inte särskilt stort i förhållande till det totala tekostöd som har utgått, men vi anser 5 milj.kr. vara ett skäligt belopp.

Även om jag inte vill underskatta betydelsen av de förslag som vi har framlagt, är det här alltså inte några väsensskilda eller grundläggande olikheter i vår uppfattning å ena sidan och moderaternas och socialdemokraternas å andra sidan. Men jag kan inte låta bli att notera att skillnaderna gentemot centerpartiet och även mot miljöpartiet – där skillnaderna i andra frågor inte är särskilt små heller – kvarstår såsom ganska omfattande. Medan vi andra ändå är på väg att liberalisera handeln kräver centerpartiet tillsammans med miljöpartiet en återgång till att Sverige självt skall svara för en inhemsk tekoproduktion på 30 %. Vad skulle det, herr talman, innebära om riksdagen skulle, vilket naturligtvis inte blir fallet, bifalla den motionen? Vad det skulle kosta finns inte uträknat, men att det skulle röra sig om mångmiljardbelopp är alldeles klart. Jag tänker då på det svenska folkhushållet. Och vägen dit skulle vara kantad av anklagelser och åtal mot Sverige från internationella organisationer, i vilka vi har utfäst oss att driva en politik av ett helt annat slag. Dessutom vill man öka i stället för att minska det industripolitiska stödet – man föreslår ca 100 milj.kr. mer i industripolitiskt stöd. Man kan göra detta om man tror att man med den här typen av åtgärder kan vinna något slags stöd hos människor som anser sig drabbade av utvecklingen inom tekobranschen. Det är det enda skälet som jag kan förstå. Men jag kan inte finna att det är ett uttryck för en klok eller ansvarsfull politik vare sig för Sverige eller på tekoområdet speciellt.

Anf. 190 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Debatten om hur svensk tekoindustri skall se ut i framtiden är för mig väldigt viktig, och det är den också för Sjuhäradsbygden, som jag representerar, men den är viktig också för Sverige som helhet, eftersom det är viktigt att vi har kvar det textila kunnandet.

Jag tvingas konstatera att majoriteten i näringsutskottet är både blind och döv. Man har inte sett och inte hört att saker runt omkring oss förändras. Vi har en försämrad ekonomi och en försämrad konjunktur. Väldigt många människor är arbetslösa, och i de bygder där vi har vår tekoindustri är varslen oerhört många. Detta måste också påverka våra ställningstaganden.

Det sades i radion i går att regeringen skall satsa 6 miljarder för åtgärder med anledning av arbetslösheten. Det är oerhört mycket pengar i förhållande till vad som här skulle användas för att klara en viktig industri.

Hadar Cars tror att det skulle kosta oerhörda summor att följa centerns förslag om att man åter skall ta upp vår målsättning om att 30 % av försäljningen skall bestå av svenska produkter. Nu når man inte det målet över en natt, men med en inriktning mot att stimulera det svenska näringslivet och naturligtvis med den ekonomiska politik som Hadar Cars och Karin Falkmer har gjort sig till tolk för att vi skall ha får denna industri bättre förutsättningar. Då kanske vi når våra mål i alla fall.

Det är alltså viktigt att vi ser till att våra näringar kan fungera. Som det redovisats tidigare är utvecklingen för närvarande mycket negativ både på textilområdet och på trikåområdet med en nedgång i produktionen varje år på 2–4 %. Det motsvarar 4 000–5 000 arbetstillfällen under de senaste tre åren, vilket är ganska mycket. En stor del av de berörda människorna bor i Sjuhäradsbygden.

För centerpartiet är det viktigt att ha kvar en fungerande textilindustri samt den kunskap som finns hos de anställda i företagen. Vi anser att de anställda utgör en stor tillgång. Det är en försörjningsfråga, en beredskapsfråga och en trygghetsfråga att ha kvar kunskapen och förmågan att producera livsnödvändiga produkter åt oss även i en besvärlig situation. Det är regionalpolitiskt viktigt att tekoindustrin fungerar. För många av kommunerna i Sjuhäradsbygden är tekoindustrin den viktigaste industrin. Jag tror att det också är angeläget att ha kvar tillverkningsindustri i Sverige, inte bara teko utan naturligtvis också annan tillverkningsindustri. Inte bara teko har bekymmer. För den skull har vi från centerpartiet ställt kravet att man skall ha ett mål att arbeta mot.

Vi har också framlagt förslag om att de importbestämmelser som har ändrats genom uppsägning av multifiberavtalet skall omformas så att de kommer i samklang med de regler som finns inom EG. Både Hadar Cars och Karin Falkmer pratar gärna om att vi skall ha med EG likalydande bestämmelser och att vi skall gå den vägen. Då borde det vara rimligt att vara konsekvent och göra det också i detta sammanhang. Det står i betänkandet att vi när vi så småningom kommer med i EG får förändra vår politik. Det är riktigt som Hadar Cars sade att det pågår ett internationellt arbete med att försöka få bort multifiberavtalet och de begränsningar som finns på handelsområdet. Det är bra. Jag tror också att det är väldigt viktigt att vi har en fri handel. Men den fria handeln skall ju gälla mellan olika länder. Det finns ingen anledning för Sverige att gå före innan förhandlingarna är avslutade och dra ner sitt skydd för den svenska tekonäringen.

Liksom Hadar Cars tror jag att det är viktigt för de fattiga länderna att de får sälja sina produkter. Men det är ännu viktigare att de kan få betalt för sina produkter. Det kan inte vara någon hjälp för dem att vi av dem köper varor till låga priser, så att människorna där till låga löner får arbeta lång tid under besvärliga förhållanden. Det är ett kolonialt beteende och inget bistånd.

För att klara den svenska tekoindustrin vill vi också fortsätta med en strukturuppbyggnad. Då vill vi ha kvar utvecklingslånen, som vi tror är betydligt viktigare och riktigare till sin funktion och struktur än det stöd som hittills har funnits, eftersom det har varit byråkratiskt besvärligt. Det har inte varit

till för de små och enkla företagen utan för de litet större företagen, och det är angeläget att åstadkomma en förändring.

Vi vill också ha en socialklausul. Den har bäring på det resonemang som jag förde tidigare om att man skall ha rimliga förhållanden för de människor som skall utföra dessa jobb.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till våra reservationer 3, 5 och 7. Naturligtvis står jag bakom även övriga reservationer som centerpartiet har fogat till detta betänkande, men jag yrkar inte bifall till dem i detta läge.

I detta betänkande tar man även upp frågan om linodling. Det finns inte några reservationer från de centerpartister som sitter i näringsutskottet. Men jag vill ändå säga några ord om våra motioner, eftersom jag tycker att även linodling är en viktig tekofråga, en viktig jordbruksfråga och en viktig försörjningsfråga.

Linet är en av de bättre grödorna. Det är en mycket bra fiber, som kan användas till många saker. Vi behöver en utveckling av linodlingen. Vi har också genom beslut här i riksdagen fått till stånd ett arbete för att få i gång linproduktionen ute i landet. Linodling har startats på många olika ställen. Vi har en riksgrupp för linodling som samordnar arbetet. Men den måste ha resurser för att kunna fortsätta sitt arbete så att det blir framgångsrikt. Det finns vissa förutsättningar, men det måste också skapas industriella möjligheter att ta hand om linet. Skall man använda det till tekoprodukter, till garn och till vävning, måste man ha ett beredningsverk och för detta måste man skapa förutsättningar.

Man kan använda linet i byggnadsmaterial och i en rad olika produkter. Man kan göra papper och andra saker. Därför är lin en väldigt bra produkt såsom alternativ i den omställning av jordbruket som i dag sker. Det står också bra för sig självt.

Vi har tagit upp frågan om linodling i två motioner till näringsutskottet. Det är motion 302 av mig och Karin Starrin samt motion 359 av Gunnar Björck och Karin Starrin. I den sistnämnda motionen vill man göra en satsning på "Lincentrum Hälsningland", som har blivit ett centrum för linodling i Sverige.

Herr talman! Jag yrkar bifall även till dessa två motioner.

Anf. 191 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Under en följd av år har vi kunnat konstatera att utvecklingen inom svensk tekoindustri har varit negativ. Den inhemska produktionen har minskat, vilket givetvis har medfört en reducering av antalet anställda. Utvecklingen har drabbat ojämnt. Ofta har kvinnoarbeten försvunnit. Utvecklingen har också drabbat geografiskt ojämnt. Lennart Brunander har i många år här talat om de problem som har drabbat Sjuhäradsbygden. Viola Claesson har tagit upp samma frågor och talat för samma region.

Man kan säga att den industritradition och kultur som har utvecklats i Sjuhäradsbygden och präglat den håller på att avvecklas och utplånas. Det är trist och sorgligt. Det är helt rätt att man under en följd av år har gjort satsningar med statliga pengar på att mildra effekterna av denna utveckling men även pröva möjligheterna för de delar av tekobranschen som är livskraftiga, som kan utvecklas vidare och som har framtiden för sig.

Karin Falkmer sade att detta beror på den tredje vägens politik. Om man bara får en moderat regering i Sverige så ordnar det sig. Jag tror att hon underskattar problemen något. Det finns en ganska utförlig artikel i dagens nummer av Dagens Nyheter om utvecklingen inom tekobranschen. Där talar man om en utveckling, där företag med serieproduktion under 1970-talet flyttade till Finland och under 1980-talet till Portugal. Under 1990-talet är det Baltikum, Östeuropa och Polen som gäller.

Det beror naturligtvis på att det är fråga om en enkel produktion. Den kräver inte speciellt skolad arbetskraft. Det är en produktion som går att genomföra även med extremt låga löner. Man talar om 600–700 kr. i månaden för sömmerskor i Polen. Jag vet inte om Karin Falkmer menar att vi med moderat styre i Sverige skall närma oss kvinnolöner på 600–700 kr. i månaden. Jag hoppas att så inte är fallet.

I Dagens Nyheter talar man också om att det går att producera skjortor i Sverige. Rubriken lyder: "Svensksytt blir dyrt men välsytt". Det krävs yrkeskunskap och skicklighet. Man hittar en nisch och man talar om – eftersom jag är från Helsingborg kan jag säga det med stolthet – Stenströms skjortfabrik, som säljer både på Sverige och internationellt och tydligen gör det med framgång. Företaget tänker fortsätta att producera i Sverige. Det är fråga om kvalitet. Det är en välutbildad arbetskraft som driver denna produktion.

Vänsterpartiet har i riksdagen tidigare krävt att målet för svensk tekoproduktion, 1978 års nivå, skall ligga kvar. Vi har föreslagit att riksdagen skall ställa sig bakom ett strategiskt stödprogram för tekoindustrin. Programmet skulle ha haft en offensiv inriktning och främjat investeringar i och kunskap om ny teknik samt stimulerat till ökad export.

Behovet av ett sådant program finns kvar, men det är uppenbart att det inte finns några förutsättningar för att skapa en majoritet i kammaren för programmet i fråga. Det är med visst beklagande som jag konstaterar detta. Då får vi använda oss av de möjligheter som finns. I budgetpropositionen och i den näringspolitiska propositionen finns ett anslag på 85 milj.kr. för industripolitiskt stöd till tekoindustrin. Det tycker vi är bra och det ställer vi upp på. Jag har svårt att förstå centern, som talar sig varm för en satsning på branschen men samtidigt vill pruta bort 50 av de 85 miljonerna i branschstöd. Jag har litet svårt att få detta att gå ihop. Visserligen hänvisar man till en ny form av lån för branschen. Jag tycker emellertid att det är en krånglig och byråkratisk omväg att skapa speciallån för tekobranschen. Nu har riksdagen beslutat att inrätta regionala riskkapitalbolag som skall satsa på framtidsprojekt. De skall givetvis användas för sådant som har framtiden för sig. Men det kommersiella privata kapitalet får ju också behandla tekobranschen välvilligt.

Importbegränsningar bör i princip avskaffas. Det bör ske av solidaritetsskäl. Vi kan konstatera att multifiberavtalet huvudsakligen har gynnat EG- och EFTA-länder. Att EG, som framhålls som ett föredöme från borgerligt håll, bedriver en protektionistisk politik mot u-länderna inom denna bransch tycker jag är ganska betecknande. Det fattades redan 1988 beslut om att avskaffa importbegränsningarna och mulitfiberavtalet. Branschen har haft tid på sig att anpassa sig. Vi menar att det är bra att detta försvinner. Det som bör finnas kvar är en socialklausul. Jag har svårt att tänka mig att man i pro-

duktionen kan använda något annat konkurrensmedel än de låga lönerna som bestäms av den ekonomiska utvecklingsnivån i samhället. Det måste vi acceptera. Däremot måste vi ta avstånd från produktion som bygger på oacceptabla sociala förhållanden. Sverige måste kraftfullt agera för att socialklausuler införs vid internationella överenskommelser och att de förs fram genom GATT.

Med det anförda vill jag yrka bifall till reservation nr 5.

Vi har även fogat reservation nr 12 till betänkandet. Den handlar om linodlingen. Jag vill yrka bifall även till den reservationen.

I kölvattnet av jordbruksuppgörelsen har intresset för linodling blommat upp. Lin är en bra och viktig produkt. Samhället, staten, har som en följd av jordbruksuppgörelsen ett ansvar för att underlätta övergången till annan produktion, och en satsning på linodling och en utveckling av den branschen är ett bra sätt att göra det.

Anf. 192 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Karin Falkmer och Hadar Cars har talat om att man genom sänkta skatter skulle underlätta för den arbetsintensiva tekoindustrin att bibehålla sin ställning och kanske t.o.m. förbättra den. Det håller vi i miljöpartiet gärna med om. Och det vore trevligt om vi kunde få stöd för de skatteförslag som vi har lagt fram. De har denna inriktning. En grundläggande princip för miljöpartiet är att beskattningen skall vara låg på det som mänskligheten har gott om, nämligen arbetskraft, och att beskattningen skall vara hög på det som mänskligheten har ont om, nämligen energi och andra naturresurser. I den andan har vi lagt fram våra skatteförslag. Vi säger att arbetsgivaravgiften i större delen av landet skall sänkas med 3 % under det första året och med ytterligare 1 % året därpå. I glesbygden skall sänkningen vara större, nämligen 9 resp. 10 %.

På samma sätt har vi när det gäller de lönelägen som är aktuella inom just tekoindustrin föreslagit något lägre inkomstskatter än dem som folkpartiet och socialdemokraterna har gjort upp om. För att få budgetbalans och skapa resurser för den omställning till ett miljövänligare samhälle som vi menar är absolut nödvändig har vi föreslagit ganska kraftigt höjda skatter på energi och miljöfarliga utsläpp. De sänkta arbetsgivaravgifterna innebär ungefär 20 miljarder kronor. Det tar vi in, och väl det, genom höjda skatter på energi och utsläpp. Jag skall inte fortsätta att argumentera om detta. Jag vet att man kommer att säga att om vi beskattar dessa resurser på detta sätt kommer förbrukningen av dessa resurser att minska. Det är vi medvetna om. Jag skall emellertid inte utveckla detaljerna i detta sammanhang. Men det är alldeles uppenbart att man med en sådan politik gynnar arbetsintensiv verksamhet, bl.a. inom tekoindustrin. Vi menar alltså att det är på det sättet som man når målet att undvika en ytterligare nedtrappning av tekoindustrin och kanske t.o.m. få en ökning. Därför har vi inte anslutit oss till de förslag som centern har lagt fram om specialla anslag eller lån till tekobranschen.

Däremot har vi anslutit oss till ett centerförslag som innebär att SINDs tekogrupp borde förläggas till Proteko i Borås. Utskottsmajoriteten säger att den inte kan tillstyrka detta men avslöjar inte varför man inte kan tillstyrka det. Jag tycker faktiskt att det är utskottets skyldighet att tala om var-

för man är oförmögen att tillstyrka detta förslag som, såvitt vi kan bedöma, är ett vettigt decentraliseringsförslag – man flyttar verksamhet från det överhettade Stockholmsområdet till det betydligt mindre överhettade Boråsområdet.

När det gäller linodlingen har vi tagit upp de förslag som riksgruppen för utveckling av lin har lagt fram. Den har föreslagit att man skall göra en rejäl satsning för att starta denna verksamhet som i Sverige har legat nere under åtskilliga år men som har så många intressanta förutsättningar. Gruppen föreslår 12 milj.kr. per år under en femårsperiod och dessutom ett startbidrag på 15 milj.kr. Vi har i detta fall anslutit oss till gruppens förslag.

Det är osäkert om denna odling kommer att bli lönsam i konventionell mening. Men linet har så många förnämliga egenskaper att det borde vara värt ett visst samhällsstöd. Inom t.ex. sjukvården kan lakan av lin förhindra många liggsår hos äldre patienter och hos nyopererade patienter. Hur många miljoner det skulle kunna vara värt är svårt att uppskatta. Men det är alldeles klart att lakan av lin skulle spara både pengar inom sjukvården, dyrbara sjukhusdagar och även åtskilligt mänskligt lidande. Det är en mycket enkel åtgärd som en följd av en satsning på linet.

Jag yrkar bifall till reservationerna 11 och 13.

Anf. 193 REYNOLDH FURUSTRAND (s):

Herr talman! Eftersom kvällen är sen skall jag fatta mig kortare än de 15 minuter som jag har anmält. Det tror jag gläder en del.

Jag kan inledningsvis inte låta bli att något kommentera de tidigare inläggen. Vi har från moderaterna under de år som jag har haft förmånen att få ansvaret för att debattera dessa frågor hört samma klagovisa om att det är pålagor och skatter som har hindrat den svenska tekoindustrin från att utvecklas på ett bättre sätt. Man måste fråga vilka skillnader som skulle ha gjorts för svensk tekoindustri i förhållande till andra industrier. Det är känt, fru Falkmer, att er uppfattning är att skatterna skall vara i stort sett noll för industrin. Men tro inte för ett ögonblick att en sådan politik skulle leda till att vi i det här landet över huvud taget hade en tekopolitik värd namnet. Detta är dessutom märkligt att konstatera eftersom moderaterna i andra sammanhang när det gäller mineraljakt, kartering och annat är beredda att satsa i stort sett dubbelt så mycket som vi socialdemokrater vill satsa. Då är penningpåsen inte tom, utan då är man beredd att spä på mer.

Det hade varit trevligt om Hadar Cars hade varit kvar i kammaren. Det är han emellertid inte. Han, tillsammans med de andra borgerliga kollegerna, hade under åren 1976–1982 möjlighet att radikalt ändra tekopolitiken. Då hade man kunnat sänka skatter, ta bort avgifter och visa om det fanns möjlighet att bedriva någon politik som skulle ha varit bättre än den som vi socialdemokrater har fört. Verkligheten är väl att det inte var på det sättet. Vad vi socialdemokrater gjorde när vi kom tillbaka till regeringsmakten 1982 var att stänga akutmottagningen där en del ministrar hade suttit och i stort sett gödslat ut pengar till industrin och betalat den ena och den andra verksamheten både två och tre gånger. Vi ville föra en mer konsekvent politik.

Jag måste även något kommentera det som Lennart Brunander sade. Han sade att majoriteten i näringsutskottet är både blind och döv när det gäller

uppfattningen om den framtida tekopolitiken. Vi får väl tåla den kritiken, även om jag trodde att den skulle ha uttryckts på ett mer nyanserat och intelligent sätt. Det viktiga, Lennart Brunander, är att också ha känsla för det som kommer att hända i framtiden, att tänka mer globalt, att inte bli direkt utvecklingsfientlig, för att använda ett ord som ni i andra sammanhang brukar lägga er vinn om när det gäller tekopolitiken.

Herr talman! I det betänkande som vi behandlar tas frågorna om tekoindustrin och tekohandeln upp. I anslutning till betänkandet behandlas också 16 motioner från den allmänna motionstiden. Låt mig konstatera att svensk textil- och konfektionsindustri fortfarande brottas med problem som till viss del är av både lönsamhets- och strukturkaraktär. Statens industriverk, SIND, bedömer att produktionen kommer att minska ytterligare något under innevarande år. Det tyder på att tekoindustrins kostym håller på att anpassas till marknadens förutsättningar. Precis som någon gjorde tidigare här i talarstolen kan jag också konstatera att marknadsläget för den svenska tekoindustrin, och inte bara den svenska, i mycket kännetecknas av en global överkapacitet. I vårt land är situationen för närvarande den, att vi har en garderob som motsvarar en befolkning på ca 40 miljoner människor relaterat till en befolkning på 8,5 miljoner. Numera möter de svenska producenterna på så gott som alla marknader ett mycket allsidigt utbud av varor, varor som kommer från såväl andra industriländer som från utvecklingsländer. Att notera är också att många av dessa varor har blivit kvalitativt bättre genom åren.

Herr talman! Den utveckling som vi nu ser går allt snabbare. Det gäller för så gott som alla våra industriföretag, för alla branscher. Det är alltså ingenting som är specifikt för tekoindustrin. För stålindustrin, för bilindustrin, för pappers- och massaindustrin m.fl. har detta varit en vardag under väldigt lång tid, ja, under många år. Den allt snabbare internationaliseringen, som vi är en del av, kommer naturligtvis att ställa krav på förändringar som kommer att beröra oss som både konsumenter och producenter.

1989 beslutade vi här i riksdagen om industripolitiska åtgärder för tekoindustrin inom en total ram på 225 milj.kr. under en tioårsperiod, räknat från budgetåret 1989/90. Vi slog då fast att det var de små och medelstora företagen samt lönsömnadsföretag som borde få en större del av åtgärderna än man fått tidigare. Vi hade konstaterat att det tidigare stödet mer gynnat de stora och relativt stabila företagen. I årets budgetproposition föreslår regeringen att 85 milj.kr. skall anvisas för industripolitiska åtgärder för tekoindustrin under budgetåret 1991/92. Detta innebär att den sista fasen av det tekoprogram som vi beslutade om 1989 nu genomförs.

När vi fattade beslut om hur vi skulle ge bästa möjliga förutsättningar för att få en bra och kompetent tekoindustri för framtiden, hävdade vi socialdemokrater att vi skulle rikta stödet till områden som var och är långsiktigt utvecklande. Huvudparten av de 85 milj.kr. skulle enligt regeringen – och den uppfattningen står vi socialdemokrater i utskottet bakom – användas till branschfrämjande åtgärder. Det handlar om satsningar på exportfrämjande, ökad tekniskspridning, bättre produktutveckling, bättre design, bättre materialteknik och bättre utbildning. Det är det som vi socialdemokrater menar

skall ge tekoindustrin möjligheter att vara med och hävda sig i den hårdare konkurrensen.

Herr talman! Det har genom åren rått delade meningar här i riksdagen om stöd till tekoindustrin. Uppfattningar har funnits om allt, från inga stödinsatser över huvud taget – de idéerna hörde vi redovisas tidigare – till ökade och större stödinsatser. En genomgång av de motioner som behandlas i betänkandet visar att positionerna fortfarande är ungefär desamma. Möjligen har det skett en nyansering på någon punkt. Den mest markanta nyanseringen är att man för något år sedan döpte om det man från början kallade avvecklingslån till utvecklingslån. Det senare låter bättre, men konstruktionen och innehållet är faktiskt desamma.

Utskottsmajoriteten tror heller inte denna gång att den nämnda låneformen skulle gagna en offensiv utveckling av tekoindustrin. Tekoindustrin och andra industriers möjligheter till riskkapital måste ordnas på annat sätt än genom att konstruera speciella låneformer för branscher. Låt mig bara påminna om att riksdagen våren 1990 bl.a. fattade ett beslut om att bilda fem sex regionala riskkapitalbolag. Det blev ingen enighet bakom det beslutet. Det hade vi inte väntat oss heller. Men det är meningen att de här riskkapitalbolagen skall ge tekoindustrin möjligheter att vara med och utifrån intressanta projekt få del av riskkapital för framtida satsningar.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka avslag på de motioner och reservationer som berör stödet till tekoindustrin och bifall till utskottsmajoritetens förslag.

Hösten 1988 beslutade vi här i riksdagen att importrestriktionerna skulle vara helt avvecklade fr.o.m. den 31 juli i år, detta som en konsekvens av att det nuvarande förlängda multifiberavtalet löper ut. Med stöd av detta har Sverige, i likhet med många andra länder naturligtvis, begränsat importen av textil- och konfektionsvaror från de s.k. lågprisländerna. Vad kommer avvecklingen att få för konsekvenser? Kommer svensk tekoindustri att överleva? Kommer vi att utsättas för en anstormning av dåliga produkter, m.m.?

Herr talman! Jag har den fullaste förståelse och största respekt för de människor som ställer de här frågorna. Jag besökte häromkvällen Beklädnads avdelning i Vingåker i Södermanland tillsammans med många av dem som arbetar inom tekoföretaget Ljungströms och diskuterade bl.a. dessa frågor. På Ljungströms har man varslat 86 anställda, de flesta kvinnor. Företaget kommer att lägga ut mer av den enklare tillverkningen till Ungern. Man förstod att detta skulle komma förr eller senare. Nu menade man att det gällde att visa att man utvecklade sin verksamhet ännu mer. Det var ingen som förvägrade människor i Ungern att få ta del av industriell utveckling på detta område, ett område som de behärskar och kan utveckla. Man sade att det nu gäller att vässa klorna ytterligare. Det är naturligtvis den inställning som måste till, att vässa klorna ytterligare för att vara kvar på marknaden och hävda sin specifika art.

När näringsutskottet i yttrande till finansutskottet 1988 ställde sig bakom regeringens förslag var det mot bakgrund av att de slopade restriktionerna på sikt dels skulle leda till lägre konsumentpriser, dels skulle få en positiv effekt för utvecklingsländerna. Men vi sade också från utskottsmajoritetens sida att regeringen måste verka för att tekosektorn integreras i GATTs ordi-

narie regelverk. Vidare anslöt vi oss 1988 till regeringens uppfattning att ett omedelbart upphävande inte var lämpligt, utan tekoföretagen skulle ges en rimlig tid för att anpassa sig och vidta nödvändiga åtgärder.

Herr talman! Riksdagen beslutade i december 1990 att Sverige skall ansöka om fullt medlemskap i EG. Utrikesutskottet har bedömt det som sannolikt att dessa förhandlingar skall komma till stånd någon gång under 1991. Ett medlemskap i EG innebär bl.a. en anpassning till den gemensamma handelspolitiken, inkl. den på tekoområdet. Hur anpassningen skall ske och vilka övergångsarrangemang som kan bli aktuella på olika områden är frågor som kommer att få lösas under de kommande förhandlingarna.

En annan viktig faktor i detta sammanhang är att man förhoppningsvis kommer att återuppta GATTs s.k. Uruguay-runda. Avsikten med den är att den skall leda till en överenskommelse om återgång av villkoren för tekohandel till normala GATT-regler. Detta kommer naturligtvis också att innebära att EGs tekorestriktioner på sikt kommer att avvecklas. Personligen både tror och hoppas jag att EG den dag Sverige är medlem har slopat sina restriktioner. Jag tror att det är nödvändigt för att vi över huvud taget skall få en bättre och stabilare världshandel.

Låt mig också understryka att utskottsmajoriteten förutsätter att regeringen nu noga följer utvecklingen inom tekoindustrin och att man drar försorg om att erforderliga arbetsmarknadspolitiska åtgärder med kraft sätts in på orter eller i regioner som påverkats av en ändrad marknadssituation. Detta gäller naturligtvis inte enbart teko. Vi såg i tidningarna och på nyheterna vad som håller på att hända i Hallstahammar. Legoindustrin under bilindustrin drabbas av mycket kännbara effekter.

Herr talman! Jag yrkar härmed avslag på de motioner och reservationer som berör tekohandelsfrågor.

Låt mig också kort beröra två andra frågor som återkommit och behandlas i betänkandet. Det gäller ursprungsmärkning av kläder och frågan om socialklausul.

Ursprungsmärkningen är en bestämmelse som kom till 1983. Vi vet att denna fråga bl.a. har tagits upp av kommerskollegiet, som menar att man borde kunna avveckla bestämmelsen. Vi vet också att den här frågan kommer att bli föremål för övervägande i anslutning till en kommande proposition om ett EES-avtal. Därför menar vi att riksdagen inte nu behöver ta något initiativ i den här frågan.

Riksdagen har också vid flera tillfällen behandlat frågorna om införande av en socialklausul. Sverige är ett av flera länder som i GATT driver frågan om att inrätta någon form av socialklausul. Dessutom finns genom en av ILO, internationella arbetsorganisationen, antagen konvention om minimiålder för arbete och ökad social hänsyn i arbetsförhållandena. I FN-konventionen om barns rättigheter har detta också antagits och strukits under.

Utskottet vill upprepa sin tidigare ståndpunkt i frågan om införandet av socialklausul. Frågan är under behandling i GATT och föranleder därför inget initiativ utöver detta.

Låt mig slutligen något beröra de motioner som tar upp frågan om linodling. Utskottet står fast vid de bedömningar rörande linodling och linförädling som vi gjorde hösten 1990. Vi vill också framhålla att linfrågorna är vik-

tiga och att det är önskvärt att linhanteringen på sikt kan få en ökad omfattning. Det ligger också i linje med den nya livsmedelspolitiken.

Som exempel kan också nämnas att lantbruksstyrelsen har utfärdat tilllämpningsföreskrifter avseende omställningsstöd gällande bl.a. linodlingen i syfte att underlätta det hela.

Dessutom har, som man utförligt beskriver i betänkandet, riksgruppen för linets utveckling presenterat ett nationellt forsknings- och utvecklingsprogram. Mot den bakgrunden anser utskottet att det nu inte finns någon anledning för riksdagen att ta ett initiativ i den frågan.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i detta betänkande och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Anf. 194 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Reynoldh Furustrand återkommer till en sak som socialdemokraterna gärna återkommer till. Det gäller talet om att man under den borgerliga regeringstiden gödslade med pengar när det gäller den svenska industrin. Men låt mig då erinra om att orsaken till att man blev tvungen att göra det var att socialdemokraterna i början av 70-talet hade skjutit den svenska ekonomin i sank. Stora insatser gjordes för att omstrukturera stålindustrin. Träindustrin omstrukturerades. Stora insatser gjordes också på andra områden. Frukterna av allt detta arbete skördade svenskt näringsliv under 80-talet. Den socialdemokratiska regeringen hade stor nytta därav. Min beskrivning av verkligheten skiljer sig alltså något från den som Reynoldh Furustrand gärna vill tala för. Jag hävdar att min beskrivning mera överensstämmer med sanningen.

Sedan säger Reynoldh Furustrand att det väl kunde ha gjorts en radikal ändring av tekopolitiken under den borgerliga regeringstiden. Ja, det skedde också en radikal ändring av tekopolitiken under den tiden – låt vara att denna ändring skedde med socialdemokratiskt stöd. Det var ju då man lade grunden för en satsning på svensk teko. Men när socialdemokraterna senare kom till makten skedde det en successiv nedtrappning. Man gjorde gemensam sak med moderaterna och folkpartiet, och nu är man på väg att upphöra med dessa satsningar helt och hållet.

Reynoldh Furustrand säger att det är nödvändigt att ha en känsla för vad som händer. Ja, det är alldeles klart att det måste vara så. Men jag tycker att det är ganska dåligt ställt med den känslan just nu. Det finns ju ett beslut om att Sverige skall ansöka om medlemskap i EG. Men EG har helt andra regler än vad vi i Sverige har. Man är med i samma GATT-förhandlingar. Man syftar till ett borttagande av de handelshinder som finns. När man kommer dithän – och det är vi alla överens om – har man säkert slagit in på en bra väg. Men det finns inga tecken i dag på att EG kommer att hamna där inom en snar framtid. GATT-förhandlingarna går ju ganska trögt. Sverige går visserligen före. Men samtidigt skall vi ansöka om medlemskap i EG. Det finns ingen överensstämmelse här. Det finns alltså ingen känsla för hur verkligheten egentligen ser ut.

Det är absolut rimligt att ta hänsyn till dessa saker i det här sammanhanget. Även om det inte rådde klarhet på den punkten för två år sedan då

beslutet i fråga fattades, är det i alla fall nu klart hur det förhåller sig. Därför borde den rätta känslan finnas. Då skulle det gå att ändra på fattat beslut.

Reynoldh Furustrand säger att det måste ske en anpassning vad gäller storleken på den här näringen. Ja, jag menar att man är i färd med att anpassa denna så till den grad att man nästan förintar näringen. Jag tycker att det är fel. Det är därför som vi i centerpartiet ständigt och jämt går emot presenterade idéer i det här avseendet. Vi vill ha en satsning på svensk teko. Vi vill alltså utveckla denna – inte avveckla, som Reynoldh Furustrand ändrade till. Det handlar alltså om att det behövs en utveckling på detta område.

Vi vill ha lånestöd för att kunna få en utveckling. Det gäller ju att få till stånd utbildning, att skaffa maskiner och att göra omstruktureringar med tanke på design osv. Det skall ske på ett enkelt sätt. Precis tvärtemot vad Reynoldh Furustrand talar om vill vi ha ett system som icke är byråkratiskt.

Herr talman! Är det inte rimligt att vi nu följer de regler som EG faktiskt har?

Anf. 195 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Som vanligt är det fråga om samma klagovisa, säger Reynoldh Furustrand. Jag kan bara beklaga att socialdemokraterna under alla år har vägrat att lyssna. De vill inte förstå vad det extremt höga svenska skattetrycket innebär för svensk industris konkurrensförmåga.

Den svenska tekoindustrin är arbetsintensiv. Därmed har denna bransch varit känsligare än andra branscher. Nu drabbar den tredje vägens politik med full kraft även övrig svensk industri. Det råder inget tvivel om att Sverige befinner sig i en hemmagjord ekonomisk kris.

För att Reynoldh Furustrand inte skall tro att det bara är moderaterna som talar om att kostnadsläget i Sverige är för högt skall jag här läsa upp vad som sägs i SINDs senaste pressmeddelande. Detta pressmeddelande är daterat den 13 mars 1991 och handlar om teko. Så här står det: "Varslen berör främst beklädnadsindustrin. I slutet av 1990-talet finns det, om prognoserna slår in, knappast någon tillverkning av kläder kvar i Sverige. Design, tillskärning och provsömnad kommer fortfarande att finnas kvar i landet, men de stora serierna kommer att tillverkas utomlands, spår rapporten. Den främsta orsaken är framför allt det höga kostnadsläget i Sverige."

Så en kommentar med anledning av det som Lennart Brunander sade.

Anf. 196 TREDJE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller Reynoldh Furustrands anförande.

Anf. 197 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Reynoldh Furustrand har besökt Ljungströms. Han säger, som jag tolkar innebörden av hans ord, att han där inte kunde finna någon som missunnade ungrarna att också på export utnyttja den kunskap som de har inom tekoområdet. Vad jag här har sagt är inte ordagrant vad Reynoldh Furustrand uttryckte – jag ser att han nickar och därmed ger uttryck för samförstånd. Men han har i alla fall inte rätt på den punkten.

När Reynoldh Furustrand var på besök hos Ljungströms fanns det en som förvägrade ungrarna nämnda möjlighet, nämligen Reynoldh Furustrand. I

den här salen företräder han ju ett parti och en regeringspolitik som medverkar till särskilda begränsningar just för länderna i Östeuropa – dvs. just för Ungern, Polen, Tjeckoslovakien osv. – när det gäller export av tekoprodukter till Sverige. Reynoldh Furustrand kommer också att rösta i enlighet därmed när frågan, efter den diskussion som vi nu för, i morgon kommer att avgöras här i kammaren. På denna punkt har Reynoldh Furustrand alltså inte rätt. Inte heller har han rätt när han bedömer vad som hände i fråga om tekopolitiken under de borgerliga regeringsåren.

Det är sant att det inte gick att föra en konsumentvänlig tekopolitik. Orsaken var att det i riksdagen fanns en majoritet som var emot en sådan politik – en majoritet företrädd av och som hade sin tyngdpunkt i det parti som Reynold Furustrand tillhör. Man hade stöd av centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna, som det senare partiet kallades under den tid då man vågade stå för sin ideologi.

Det är socialdemokraternas ändrade inställning – så småningom, ja, egentligen alldeles för sent har ju ni socialdemokrater kommit till insikt om att det är nödvändigt att föra en mera frihandelsvänlig och konsumentinriktad politik inom tekoområdet – som gör att det är möjligt för er att nu lägga fram förslag som i dessa avseenden kan få stöd från moderaterna och folkpartiet. Därigenom kan en riksdagsmajoritet uppnås.

Det är bara att glädja sig åt var syndare som ångrar sig och kommer till bättring, som det heter. Vi får väl glädjas när det gäller socialdemokraterna i det här fallet.

Beträffande den ekonomiska politiken i stort och de problem som svensk teko i dag har räcker det inte, Reynoldh Furustrand, att bara önska livskraft. Härför krävs det en annan politik i väsentliga avseenden. Önska kan vi alla göra. Men för att vi skall få ett livskraftigt svenskt näringsliv behövs det i första hand en ny regering.

Anf. 198 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Reynoldh Furustrand talar om de under uppbyggnad varande riskkapitalbolagen som ett bra stöd för svensk teko. Vi i miljöpartiet har sagt nej till detta med riskkapitalbolag. I stället har vi yrkat på ett införande av närfonder. Vi ifrågasätter om det är så, att småföretagen och de medelstora företagen verkligen är intresserade av riskkapitalbolag av den typ som regeringen föreslår. Vi tror inte att man från företagens sida är särskilt förtjust över att få staten som delägare i företagen.

Vi har sagt att den tyska metoden med egetkapitalhjälp till företagarna personligen kan vara något som borde undersökas här i landet. Detta lär ha slagit väldigt väl ut i Västtyskland. Jag tänker alltså på västtyskarnas "Eigenkapitalhilfe" – något som har praktiserats i Västtyskland under ett antal år.

Det faktum att just den socialdemokratiska metoden för stöd till de mindre och medelstora företagen har accepterats betyder ingalunda att man anser att dessa företag skall lämnas i sticket av staten.

Så ett par andra synpunkter. Socialklausulen tackas det nej till i en reservation som bl.a. jag står bakom. Vi reservanter hänvisar till att detta är något som skall skötas av GATT. Det skulle vara intressant att få höra litet grand om hur långt man har kommit i sina ansträngningar inom GATT. Finns det

något hopp om att gjorda ansträngningar leder någon vart? Det finns ju möjligheter att på egen hand ta upp frågan och hänvisa till att vi själva, om andra länder aldrig vill göra någonting, väl får se till att något händer.

Utskottet uttalar sig dunkelt om ursprungsmärkningen. Personligen anser jag att ursprungsmärkningen är intressant. Jag kan alls inte förstå varför denna skall avskaffas. Det finns nämligen åtskilliga skäl för ett bibehållande av denna. Att ursprungsmärkningen skulle vara särskilt kostsam kan jag heller inte begripa.

Anf. 199 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Man kan konstatera att Reynoldh Furustrand och de andra EG-vännerna talar om frihandel på tekoområdet, men sedan kryper de tryggt och försiktigt bakom EGs tullmurar, visserligen med förbehåll för och förhoppningar om att EG skall bryta ner sina tullmurar gentemot omvärlden. Jag vill ansluta mig till Lennart Brunanders bedömning där, att det är romantiska föreställningar om utvecklingen. Vi får räkna med att EG under överskådlig framtid kommer att behålla sina tullmurar gentemot tredje världen och gentemot Östeuropa. Då går många av de liberaliseringseffekter som man eftersträvar genom beslutet att upphäva multifiberavtalet förlorade.

Reynoldh Furustrand nämnde också att liberalisering av importen har till syfte – och har dessutom haft den effekten – att gynna konsumenterna. Det vill jag också gärna tro, men det är inte alldeles självklart att det är så. Men en sak är klar: Priserna på t.ex. skjortor har ökat. Det svåra är att bedöma om priserna skulle ha ökat ännu mer om inte liberalisering hade skett. Vad som krävs, förutom en liberalisering av handeln, är att det sker en övervakning av marknaden hemma i Sverige, så att effekterna av liberaliseringen av den internationella handeln verkligen kommer konsumenterna till godo och inte hamnar i mellanled på vägen och går förlorade.

Slutligen vill jag instämma i vad Lars Norberg sade om socialklausuler. Det är viktigt att Sverige är pådrivande där. Jag tycker också att det är på sin plats att Sverige tar egna initiativ för att införa sådana i handelsavtal.

Anf. 200 REYNOLDH FURUSTRAND (s) replik:

Herr talman! För att ge de två återstående talarna någon chans att få säga någonting i detta viktiga ämne ber jag att få återkomma i nästa års tekodebatt.

Anf. 201 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Sveriges ekonomi befinner sig i en påtagligt allvarlig krissituation. Inom näringslivet kommer nu varsel och företagsnedläggelser på löpande band. Många människor blir friställda och arbetslösa. Inte minst gäller detta för tekoindustrin, där Sjuhäradsbygden har drabbats mycket hårt.

Regeringen har nu presenterat ett åtgärdsprogram för att söka möta den värsta arbetslösheten. Åtgärderna är nödvändiga i det korta perspektivet, men ändå är det ju ingenting när det gäller problemen på arbetsmarknaden. Arbetslösheten kommer alltfort att öka. Regeringens arbetsmarknadsprogram utgör ännu ett talande bevis för hur den socialdemokratiska ekono-

miska politiken har misslyckats. Regeringen bär huvudansvaret för den krissituation som i dag råder.

Nedgången för tekoindustrin är djupt allvarlig. Vi är ju på väg att förlora allt vad tekoindustri heter. Det höga kostnadsläget och den allt större importen från lågprisländerna är till stor skada för industrin. Höga skatter och avgifter har ökat kostnaderna på de svenska produkterna och allvarligt försämrat konkurrensmöjligheterna.

Mot den nu gällande bakgrunden är det allvarligt att Sverige som enda land i världen skall släppa tekoimporten totalt fri. Huvudargumentet för detta är att priserna blir mycket lägre till fromma för konsumenterna. Att priserna blir lägre på lågprisimporterade varor är ett synnerligen intelligent konstaterande! Därtill anförs att vi skall hjälpa människorna i utvecklingsländerna genom att köpa deras varor. Men ingen av dem som är mest frälsta för en totalt fri tekoimport tycks bemöda sig om att åtminstone fundera över vad kostnaderna blir för friställda och arbetslösa tekoanställda. Ingen av dem tycks heller bekymra sig om vad det kostar i social bemärkelse för dem som är arbetslösa och deras anhöriga. Det går inte att resonera på det sättet, får man höra från skilda håll, inte minst från högsta ansvarigt ministerhåll där ansträngningarna för att göra några insatser av värde för den hårt drabbade Sjuhäradsbygden är minimala. Man bara viftar bort kostnaderna för arbetslöshet och socialt illamående hos många människor för att få anrättningen av en gränslös tekoimport att se riktigt aptitlig ut!

Av den samlade svenska tekoimporten går närmare hälften på export, och av denna åter går i dag ca 42 % till EG, motsvarande 2,3 miljarder kronor. EG är alltså en utomordentligt viktig marknad för svensk tekoindustri. Potentiellt är den dessutom givetvis än mer betydande genom att EG-länderna tillsammans har 340 miljoner invånare.

En svensk anslutning till EG är således även av den anledningen angelägen. Dess bättre är numera även andra partier än moderata samlingspartiet anhängare till ett svenskt medlemskap, som borde kunna bli verklighet i mitten av 1990-talet. Reynoldh Furustrands förhoppning om att EG skulle avskaffa sina tekoimportbegräsningar när Sverige blir medlem är helt utan någon verklighetsförankring. Om det skulle vara sant, skulle det betyda att svenskt medlemskap skulle dröja långt in på 2000-talet. Från EG har man klart och otvetydligt deklarerat att ett villkor för liberalisering från EGs sida av importreglerna är att det blir en mångårig övergångstid. Det konsekventa i att vi inför en ansökan om medlemskap driver en tekopolitik helt motsatt EGs är sannerligen inte lätt att skönja! Så mycket mer som vi, när medlemskapet är verklighet, ändå måste tillämpa EGs regler och således återgå till importrestriktioner av något slag.

Helt konsekvent och rimligt skulle det således vara att riksdagen omprövade sitt beslut om en totalt fri tekoimport och i stället beslutade att Sverige skall tillämpa de regler för import av tekovaror som tillämpas av EG. Detta skulle därtill stärka trovärdigheten i vår ansökan om medlemskap.

Alldeles självklart måste vi också försöka begränsa de mycket höga produktionskostnaderna för svenska tekovaror. Det kan ske på skilda sätt, främst genom en sänkning av skatter och avgifter. Moderata samlingspartiet har i sina partimotioner om den ekonomiska politiken och skattepolitiken

lagt fram en rad förslag, som syftar till att stimulera näringslivet till ökad produktion och expansion. Av förslagen kan här nämnas sänkta arbetsgivaravgifter, avskaffande av den tillfälliga höjningen av mervärdeskatten, slopande av skatten på i företagen arbetande kapital och lägre skatt för investeringar. Ett genomförande av de åtgärderna skulle medföra god tillväxt, låg inflationstakt och arbete åt alla. De positiva effekter som en sådan politik får för näringslivet som helhet kommer givetvis också att vara av största betydelse för tekoindustrin. De av moderaterna föreslagna åtgärderna är således angelägna.

Slutligen vill jag anföra att jag delar den uppfattning som tidigare här har framförts beträffande betydelsen av Proteko i Borås som ett centrum för utbildningen inom tekoindustrin. Det är beklagligt att utskottsmajoriteten inte velat medverka till den i det stora sammanhanget blygsamma satsningen som det här är fråga om.

Herr talman! Vad jag här har anfört har jag i huvudsak också presenterat i en motion till årets riksdag. Motionen har till sina olika delar tyvärr avstyrkts av en kraftig utskottsmajoritet. Med hänsyn därtill avstår jag från att i denna sena timme ställa något särskilt yrkande, men jag avser att i tillämpliga delar lägga ner min röst vid eventuella voteringar.

Anf. 202 ARNE KJÖRNSBERG (s):

Herr talman! I min vigselring skulle jag om jag hade starkare ögon och om ljuset vore bättre i kammaren kunna se en kattfot. Den innebär att statens provningsanstalt i Borås har kontrollerat metallen i min vigselring och sagt att det är 18 karats guld. För några år sedan beslutade riksdagen att ta bort denna bestämmelse om kontroll. Skäl – harmonisering till Europeiska gemenskapen.

Stockholms fondbörs har en etikkommitté. Vad den gör framgår av namnet. Jag är ledamot i denna kommitté. För två veckor sedan fick vi höra en föredragning av företrädare för aktiebolagslagskommittén – det är många bokstäver, men den heter faktiskt så. Man redovisade det arbete som pågår för att överarbeta lagvidriga aktiebolag i Sverige. Skäl – harmonisering till Europeiska gemenskapen.

I direktiven till alla offentliga utredningar som pågår och har pågått under senare år har det funnits ett uppdrag att överväga internationella bestämmelser. Skäl – harmonisering till Europeiska gemenskapen.

Här har jag nämnt tre exempel där denna strävan finns. Nu vill jag ta ett exempel där vi går precis motsatt väg. Som Reynoldh Furustrand sade för en stund sedan beslutade riksdagen under 1988 att de återstående importrestriktionerna för tekovaror skulle slopas den 31 juli i år. Jag har insett för länge sedan att det är svårt att få en ändring på ett beslut, men just i detta fall finns det utomordentligt starka sakliga skäl för riksdagen att ompröva sitt tidigare beslut. Varför det? Jo, sedan beslutet fattades har vårt land tillsammans med övriga EFTA-länder inlett och snart med lyckat resultat, hoppas många av oss, genomfört förhandlingarna om det s.k. EES-avtalet. Riksdagen har dessutom i december med mycket stor majoritet beslutat att Sverige under det här året skall ansöka om fullt medlemskap i EG. Det innebär, som några talare tidigare sagt, att när vi blir medlemmar så kommer vi att få

ansluta oss till de bestämmelser som finns inom EG. Men sedan 1988 har en väsentlig förändring skett både vad gäller handelspolitiken och vad gäller andra politikområden. EG har ställt i utsikt att man på sikt skall avveckla importrestriktionerna men sagt att det behövs en övergångsperiod på tio–tolv år.

Detta innebär att om riksdagen följer utskottets förslag i den här delen kommer restriktionerna att slopas fr.o.m. den 31 juli i år. När vi sedan blir medlemmar, vilket en stabil majoritet ser fram emot, kommer vi att införa restriktionerna igen.

Detta förefaller inte vara speciellt rationellt eller förnuftigt utifrån några utgångspunkter. Jag tycker tvärtom att det är uppochnedvända världen. Därför hoppas jag att riksdagen kommer att stödja reservation nr 3 i den votering som tydligen kommer att äga rum i morgon.

I detta anförande instämde Lahja Exner (s).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 11 april.)

18 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 11 april

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenum den 11 april.

19 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1990/91:128 Sjöfylleri m.m.
1990/91:L19 av Sören Norrby (fp)
1990/91:L20 av Martin Olsson (c)
1990/91:L21 av Hans Göran Franck m.fl. (s)
1990/91:L22 av Elisabet Franzén (mp)
1990/91:L23 av Göran Ericsson (m)

med anledning av prop. 1990/91:130 Ändringar i vapenlagen (1973:1176) m.m.
1990/91:Ju37 av Arne Andersson i Ljung m.fl. (m)
1990/91:Ju38 av Alf Wennerfors (m)
1990/91:Ju39 av Lena Öhrsvik (s)
1990/91:Ju40 av Kjell Ericsson m.fl. (c)
1990/91:Ju41 av Stina Eliasson (c)
1990/91:Ju42 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (m)

20 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 9 april

1990/91:509 av *Pär Granstedt* (c) till utrikesministern om kurderna i Irak:

De upprepade attackerna från den irakiska regimen mot den kurdiska befolkningen nödvändiggör internationella ingripanden. En lösning kräver att kurderna får ett självstyre och garantier mot fortsatta militära övergrepp från statsledningens sida.

Vilka internationella initiativ avser den svenska regeringen att ta för att möjliggöra den kurdiska befolkningens överlevnad i Irak?

1990/91:510 av *Barbro Sandberg* (fp) till statsrådet Maj-Lis Lööw om möjligheten för estniska ungdomskörer att besöka Sverige:

Ett antal skolkörer från Valgama i Estland har planerat att besöka Östhammars kommun i vår. Östhammar och Valgama är s.k. vänorter och man försöker bedriva ett aktivt kulturutbyte sinsemellan.

Nu riskerar resan att ställas in på grund av att flertalet av ungdomarna inte har eget pass. I Estland ställer man inte ut pass till personer under 15 år utan dessa skrivs in i sina resp. föräldrars pass. Bara ett fåtal föräldrar kommer att följa med på resan varför flertalet barn blir passlösa.

Arrangörerna har förgäves försökt förmå personal på UD, arbetsmarknadsdepartementet och invandrarverket att verka för esternas sak. I andra länder har man löst problemet med någon typ av gruppvisum.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga:

Kommer invandrarministern att vidta några åtgärder med anledning av ovan anförda problem?

1990/91:511 av *Pär Granstedt* (c) till justitieministern om länsrätten i Stockholms län:

Den 31 januari 1991 gav regeringen statskontoret i uppdrag att, mot bakgrund av olägenheterna med mycket stora domstolar, göra en organisatorisk översyn av Svea hovrätt, som har ca 230 tjänster. Efter nedläggningen av försäkringsrätten kommer länsrätten i Stockholms län också att få ca 230 tjänster.

Är regeringen beredd att låta statskontoret pröva olägenheterna med mycket stora domstolar också i fråga om länsrätten i Stockholms län?

21 § Kammaren åtskildes kl. 23.01.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 35 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 69 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 88 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 94 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. voteringen efter anf. 106,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 114 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.49,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 16 § anf. 171 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

OLOF MARCUSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Onsdagen den 10 april

1 § Anmälan om kompletteringsval till utrikesutskottet och utbildningsutskottet 1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott 1
3 § Förnyad bordläggning 2
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 28 mars 2
Trafikutskottets betänkande TU20
Trafikutskottets betänkande TU18
Konstitutionsutskottets betänkande KU23
Meddelande om samlad votering 3
5 § Ingripande mot unga 3
Justitieutskottets betänkande JuU19
Debatt
Jerry Martinger (m)
Lars Sundin (fp)
Kjell Ericsson (c)
Berith Eriksson (v)
Krister Skånberg (mp)
Birthe Sörestedt (s)
Beslut fattades efter 9 §
6 § Ändring i regeringsformen med anledning av ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde 25
Konstitutionsutskottets betänkande KU22
Debatt
Gudrun Schyman (v)
Hans Leghammar (mp)
Ylva Annerstedt (fp)
Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)
Sture Thun (s)
Elisabeth Fleetwood (m)
Beslut fattades efter 9 §
7 § Brevröstning i Förbundsrepubliken Tyskland och Schweiz 39
Konstitutionsutskottets betänkande KU41
Debatt
Hans Nyhage (m)
Ylva Annerstedt (fp)
Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)
Sture Thun (s)
Beslut fattades efter 9 §
8 § Den statliga redovisningen och revisionen 44
Finansutskottets betänkande FiU16
Beslut fattades efter 9 §

9 § Inkomstskattefrågor m.m. ... 44
Skatteutskottets betänkande SkU17
Debatt
Bo Lundgren (m)
Kjell Johansson (fp)
Rolf Kenneryd (c)
Lars Bäckström (v)
Gösta Lyngå (mp)
Anita Johansson (s)
Göthe Knutson (m)
Beslut ... 93
Justitieutskottets betänkande JuU19
Konstitutionsutskottets betänkande KU22
Konstitutionsutskottets betänkande KU41
Finansutskottets betänkande FiU16
Skatteutskottets betänkande SkU17
10 § Vissa mervärdeskattefrågor ... 95
Skatteutskottets betänkande SkU18
Debatt
Karl-Gösta Svenson (m)
Förste vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
Rolf Kenneryd (c)
Maggi Mikaelsson (v)
Carl Frick (mp)
Kjell Nordström (s)
Jens Eriksson (m)
Christer Skoog (s)
Beslut ... 115
11 § Registrering som skattskyldig återförsäljare eller förbrukare av bränsle ... 116
Skatteutskottets betänkande SkU20
Beslut ... 116
Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden ... 116
Ajournering ... 117
Återupptagna förhandlingar ... 117
12 § Frågor om förhandsbesked och dispenser i skattefrågor ... 117
Skatteutskottets betänkande SkU21
Debatt
Knut Wachtmeister (m)
Isa Halvarsson (fp)
Torsten Karlsson (s)
Beslut skulle fattas den 11 april
13 § Skogsvårdsavgiften ... 121
Skatteutskottets betänkande SkU23
Debatt
Karl-Gösta Svenson (m)
Leif Olsson (fp)

Rolf Kenneryd (c)
Bruno Poromaa (s)
Maggi Mikaelsson (v)
Gösta Lyngå (mp)
Hugo Hegeland (m)
Beslut skulle fattas den 11 april
14 § Transportstöd för Norrland och kostnader för visst värderingsförfarande 128
Trafikutskottets betänkande TU21
Debatt
Rune Thorén (c)
Hans Lindforss (mp)
Olle Östrand (s)
Bengt Hurtig (v)
Beslut skulle fattas den 11 april
15 § Riksfärdtjänst och handikappanpassning av kollektivtrafiken .. 132
Trafikutskottets betänkande TU22
Debatt
Barbro Sandberg (fp)
Rune Thorén (c)
Viola Claesson (v)
Hans Lindforss (mp)
Jarl Lander (s)
Beslut skulle fattas den 11 april
16 § Anslag till trafiksäkerhet m.m. 142
Trafikutskottets betänkande TU23
Debatt
Sten Andersson i Malmö (m)
Kenth Skårvik (fp)
Viola Claesson (v)
Hans Lindforss (mp)
Sten-Ove Sundström (s)
Rune Thorén (c)
Wiggo Komstedt (m)
Beslut skulle fattas den 11 april
17 § Tekoindustri och tekohandel 155
Näringsutskottets betänkande NU25
Debatt
Karin Falkmer (m)
Hadar Cars (fp)
Lennart Brunander (c)
Rolf L Nilson (v)
Lars Norberg (mp)
Reynoldh Furustrand (s)
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
Hans Nyhage (m)
Arne Kjörnsberg (s)
Beslut skulle fattas den 11 april

18 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 11 april 173
19 § Bordläggning 173
20 § Anmälan om frågor
1990/91:509 av Pär Granstedt (c) om kurderna i Irak 174
1990/91:510 av Barbro Sandberg (fp) om möjligheten för estniska ungdomskörer att besöka Sverige 174
1990/91:511 av Pär Granstedt (c) om länsrätten i Stockholms län 174

gotab 98667, Stockholm 1991